

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

***«ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ:
НАУКА, ОСВІТА, ПРАКТИКА»***

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

Харків

28–29 квітня 2016 р.

УДК 351.862:378(477)

ББК 67.99(2)116

Ф 43

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 9 від 14 березня 2016 р.)

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: Садковий В.П., д.держ.упр., проф.

Заступник голови редакційної колегії: Андронов В.А., д.т.н., проф.

Головний редактор: Домбровська С.М., д.держ.упр., проф.

Заступник головного редактора: Майстро С.В., д.держ.упр., проф.

Відповідальний секретар: Помаза-Пономаренко А.Л., к.держ.упр.

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та стилістику матеріалів, поданих у редакції авторів.

Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28–29 квітня 2016 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2016. – 308 с.

У збірнику розміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика». Він містить матеріали щодо таких напрямів:

- механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти;
- державні механізми забезпечення якості вищої професійної освіти;
- державне регулювання розвитку дистанційної освіти для підготовки конкурентоспроможних фахівців;
- механізми державного управління в соціальній сфері;
- механізми державного управління в екологічній сфері;
- правові й економічні аспекти державного управління у сфері підготовки фахівців цивільного захисту;
- державна політика захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню;
- організаційно-правові, соціально-економічні та психолого-педагогічні засади державного управління у сфері цивільного захисту.

СЕКЦІЯ 1

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Алієва П. І.

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Постановка проблеми. В умовах європейської інтеграції на світовому фоні дуже гостро стоїть проблема вищої освіти в Україні. Фахівці, які отримали освіту у вищих навчальних закладах України у багатьох випадках без додаткового перенавчання не можуть влаштуватися на роботу за фахом. І хоча вони за багатьма показниками, за розвитком, ерудованістю, спеціальною підготовленістю перевершують зарубіжних фахівців.

Реформована освіта звільняє суспільство від консерватизму і тим самим допомагає йому подолати розрив між старим і новим. На сучасному етапі розвитку суспільства важливого значення набуває відповідність змісту освіти вимогам часу, тим змінам, що відбуваються в економічному та культурному житті.

Виклад основного матеріалу. Найважливішим напрямом реформування системи освіти є фундаменталізація. Вона необхідна для того, щоб майбутній фахівець у процесі навчання зміг здобути необхідні базові знання, сформовані в єдину світоглядну наукову систему на основі сучасних уявлень про науку та її методи. Даний підхід дасть можливість одержувати необхідні знання не тільки з обраної спеціальності, а й з усього комплексу пов'язаних з нею наук, що формують не тільки професійні навички, але й особистісні потреби, відповідальність фахівця перед наукою й людством.

Фундаменталізація – це процес якісної зміни вищої освіти на основі принципу її фундаментальності, та необхідність переходу від «підтримувальної» до «випереджальної» інноваційної освіти [2].

В умовах євроінтеграції системи вищої освіти України, а саме: функції трансферу знань та технологій, разом із фундаменталізацією навчання створюють умови для експорту як знань, так і технологій. Фундаменталізація навчання традиційно розглядалася в єдності вчення онтологічного і гносеологічного аспектів. Онтологічний аспект пов'язаний з пізнанням навколишнього світу, гносеологічний – з освоєнням методології та набуттям навичок пізнання. Фундаменталізацію розуміли як "ex defіnicіo", тобто автоматичне співвідношення змісту навчальних дисциплін з фундаментальною галуззю наукового знання. Тому класичні навчальні дисципліни у вищій школі набули статусу "реліктових", у зв'язку з чим відчуття цілісності, непорушності, гармонійності фундаментальної підготовки у вищих навчальних закладах виявилось ілюзорним.

Ефективний розвиток вищої освіти вимагає фундаменталізації навчального процесу на основі інноваційних підходів. Освіта сучасності має спиратися на те, що свідомо випереджає виробництво, – на фундаментальну науку. Враховуючи це, одним з актуальних завдань сучасної освіти є суттєве оновлення змісту освіти, пошук, створення та застосування найефективніших сучасних форм і методів навчання для забезпечення високої якості знань студентів. Завдяки політиці українського уряду на початку ХХІ ст. приєднання до Болонського процесу визначило реформаторські кроки України до європейської інтеграції у сфері вищої освіти. Таким чином, освіта, продовжуючи інтегруватися до рівня сучасного виробництва, повинна одночасно залучати до навчального процесу найсучасніші досягнення фундаментальних наук, досить глибоко знайомити з ними студентів і навчати студента в сфері своєї майбутньої професійної діяльності [1].

Фундаменталізація як основа розвитку інноваційної вищої освіти передбачає таке:

1) збереження ядра змісту, яке за своєю природою повинне бути консервативним; 2) навчання базових компетентностей; 3) посилення загальноосвітніх компонентів у професійних освітніх програмах; 4) перехід до підготовки фахівців широкого профілю; 6) рофілізацію навчання; 5) посилення наукового потенціалу навчальних закладів, створення науково-технологічних парків [1].

У даному контексті особливого значення набуває ідея безперервної освіти. Безперервність освіти означає доведення культурно-освітнього рівня особистості до рівня суспільних потреб, що завжди оновлюються. Це також постійне оновлення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення здобуття освіти на процес, що триває упродовж усього життя.

Загальнотеоретичні та фахові знання тих, хто навчається, засвоюють по-різному, що призводить до необхідності вирішення на практиці проблеми індивідуалізації.

Модернізація вищої школи відповідно до законів України про освіту та документів Болонської декларації передбачає посилену увагу до підвищення якості навчального процесу, наслідком якого є розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця. Одним із напрямів досягнення цього поряд із самостійною роботою є індивідуальна робота зі студентами. Це має важливе значення і в контексті професійної адаптації студентів до навчання у вузі. Як показує практика, розвиток індивідуальної роботи зі студентами позитивно впливає на формування їх професійної мотивації та успішне входження у студентське середовище.

Висновки. Сучасна педагогічна освіта має бути фундаментальною, а тому поєднувати світоглядно-методологічні, дидактичні, психологічні і фахові знання. Тільки за цієї умови випускники університету здатні швидко перебудувати напрям і зміст своєї професійної діяльності відповідно до нових тенденцій і завдань освітньої галузі.

Отже, фундаменталізація вищої освіти є найважливішим напрямом реформування системи підготовки висококваліфікованих фахівців. Фундаменталізація – це процес якісної зміни вищої освіти на основі принципу її фундаментальності. Дисципліни, що викладаються студентам в університеті, мають спиратися на досягнення науково-технічного прогресу, враховувати результати інноваційного розвитку суспільства та досліджень у галузі фундаментальних наук.

Література:

1. Дмитриченко М. Болонському процесу – альтернативи немає / М. Дмитренко, Б. Хорошун // Науково-практична конференція науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів та структурних підрозділів університету. – К. : НТУ, 2008. – С. 347–352.
2. Огнев'юк В. О. Університетська освіта України в контексті перспектив Європейської інтеграції / В. О. Огнев'юк // Віче. – 2010. – № 20.

Карпеко Н. М.

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Протягом останніх років ринкові перетворення в Україні докорінно змінили багато галузей економіки, торкнувшись і системи освіти. Проте економічний механізм в системі загальної середньої освіти в цілому змінився мало. Як і раніше загальноосвітні установи в більшості регіонів управляються централізованими бухгалтеріями. У середині шкільні органи управління піддавалися лише косметичним змінам, а "капітального ремонту" економічний механізм в системі загальної середньої освіти так і не зазнав. Найзначнішим "досягненням" реформ стало різке зменшення бюджетного фінансування системи освіти і заміщення його позабюджетним (передусім засобами батьків). Сьогодні ми бачимо, що такі "досягнення" намагаються назвати нормою. Плани Уряду України по реформуванню освіти – це фактично спроба законодавчо офор-

мити його платність. У то й же час, відбувається усе більш сильне розшарування регіонів по рівню розвитку регіональних систем загальної середньої освіти. При цьому міра змін економічного механізму в регіональних системах загальної середньої освіти сильно розрізняється. Це стосується передусім різної міри фінансово-господарської самостійності загальноосвітніх установ і введення різних моделей нормативного фінансування в регіонах [1].

Виклад основного матеріалу. Розгляд регіональних особливостей економічного механізму в системі загальної середньої освіти, протиріч, та протікаючих процесів вимагає визначення змісту поняття "регіон", оскільки можна виділяти регіональні особливості роботи освітніх установ на різних рівнях залежно від того, що вкладається в поняття "регіон" змісту. Регіон розглядається як суб'єкт господарювання, що характеризується через економічну цілісність території як господарського комплексу, для внутрішніх і зовнішніх економічних зв'язків, спільність вирішуваних на території економічних, соціальних і суспільно-політичних завдань, можливість ефективного управління територією [3].

Це дозволяє виділити особливості української системи загальної середньої освіти в цілому. Слід підкреслити, що функціонування регіональних систем освіти необхідно аналізувати включаючи усі рівні освіти. Регіональна система освіти у свою чергу з'являється у вигляді сукупності місцевих (муніципальних) освітніх систем, що включають муніципальні освітні установи, а також розташовані на цій території державні освітні установи державного і регіонального підпорядкування. Найчастіше на цих територіях можливе знаходження філій вищих навчальних закладів. В цьому випадку в місцеву систему освіти входить саме філія, тоді як само освітня установа повинна розглядатися як складовий елемент відповідної регіональної системи загальної середньої освіти. Управління муніципальною системою освіти здійснюється на основі субординації усіх рівнів управління (державного, регіонального, місцевого).

Під регіональною системою загальної середньої освіти ми розуміємо ту частину регіональної системи загальної середньої освіти, яка реалізує загальноосвітні програми. При цьому в нього входять як загальноосвітні установи, так і структурні підрозділи установ професійної і додаткової освіти, що беруть участь в їх реалізації, наприклад, при організації профільного навчання учнів або довузівської підготовки, а також органи управління освітою [2].

Висновки. Отже, для детальнішого дослідження різних аспектів діяльності системи загальної середньої освіти України її необхідно розглядати також як багаторегіональну систему, що функціонує на основі вертикальних і горизонтальних взаємодій. Наукове обґрунтування особливостей функціонування системи загальної середньої освіти в територіальному аспекті потрібне для адекватного віддзеркалення різноманітності соціально-економічних, природних, національно-культурних умов регіонів України.

Література:

1. Єпіфанов А.О. Управління регіоном : навч. посіб. / А.О. Єпіфанов, М.В. Мінченко, Б.А. Дадашев; за заг. ред. А.О. Єпіфанова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 361 с.
2. Универсальные технологии управления / Валерий Шарапов, Елена Шарапова. – М. : Техносфера, 2012. – 496 с.
3. Інковська Ю.М. Механізми державної політики брендингу територій / Ю.М. Інковська. – Держава та регіони. – 2013. – №1. – С. 72-76. – Серія «Державне управління».

Коврегін В. В.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. У системі управління вищим навчальним закладом міститься ряд заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки. Проте слід зазначити два важливі моменти. Перший – у реальній практичній діяльності модель управлін-

ня внз і перераховані завдання украй рідко реалізуються повністю; друге – відсутність достатнього державного забезпечення.

Отже, підсистема забезпечення економічної безпеки має бути зорієнтована на управління фінансами вищого навчального закладу. Це означає, що цільові функції підсистеми повинні забезпечувати управління фінансовими потоками як бюджетного, так і позабюджетного характеру.

Щодо загальносистемних функцій економічної безпеки, то, на нашу думку, вони мають бути ідентичними з функціями системи управління внз, за винятком функцій "Фінансування і кредитування", оскільки ця функція сама зорієнтована на управління фінансовими потоками.

Таким чином, "вбудовування" моделі забезпечення економічної безпеки в систему управління внз забезпечується, по-перше, ідентичністю загальносистемних функцій, а по-друге, деталізованим представленням функції "Фінансування і кредитування".

Виклад основного матеріалу. Згідно із запропонованою концепцією економічної безпеки внз її забезпечення здійснюється за низкою напрямів, що кореспондують з цільовими функціями системи управління. Загальна структура вимірювального державного механізму економічної безпеки внз, представляється в такому вигляді:

- а) система вимірників, результатів, витрат, окремих кількісно певних чинників;
- б) система показників, що дозволяють виробляти операцію зіставлення вимірюваних чинників з метою набуття їх питомих значень;
- в) система критеріїв оцінки показників, що дозволяють визначити їх досягнутий рівень за аналізований період часу або на перспективний період;

Критерійна база порівняння того або іншого показника, які можуть бути вибрані:

- постійна база порівняння, наприклад (досягнутий рівень показника в такому-то році);
- змінна база порівняння (поточний індекс зміни в порівнянні з минулим періодом);
- аналогічна база (зіставлення з організацією – аналогом внз);
- усереднена база порівняння (наприклад, середнє значення по групі внз);
- цільова база порівняння, що формується як цільовий норматив для цього внз.

Структура системи вимірників, показників і критеріїв, у міру методичних і статистичних можливостей, повинна формуватися в двох іпостасях:

- а) збагачено-інтегральні вимірники, показники і критерії, в ідеальному випадку оцінки, що допускають єдиність;
- б) система приватних вимірників, показників і критеріїв, що дозволяють аналізувати різні сторони економічного життя внз, і на цій основі формувати множинність стратегій внз.

Вимірювальний механізм економічної безпеки внз складається з груп блоків, відповідних основним напрямам її забезпечення, до яких входять:

- стан інтелектуально-виробничого потенціалу, що включає оцінки стану власних виробничих площ і кадрового корпусу;
- економічна ефективність діяльності внз, що включає оцінку фінансової результативності і ефективності використання економічних ресурсів;
- фінансова стабільність внз, що включає оцінку наявності і стану власних і притягнених засобів і виконання фінансових зобов'язань;
- перспективна стабільність, що включає оцінку наявності і можливість задоволення попиту на інтелектуальну продукцію внз.

Основною вимогою до вимірювального механізму економічної безпеки є інформаційна забезпеченість, ясність і економічна визначеність вимірів і оцінок, відносна простота отримання початкової інформації, її достовірність і початкова несуперечність. Природно припустити, що кожен з напрямів істотно ширше пропонованих доданків оцінки, проте ми виходили з того, що: а) ці оцінки все ж відбивають суть кожного з напрямів; б) система оцінок є відкритою і дозволяє включати і інші критерійні оцінки, що з'являються в процесі вдосконалення вимірювального механізму. Крім того, кожен з напрямів окрім критерію допускає будь-який набір аналітичних показників і вимірників, а також якісні судження про стан

справ по кожному з напрямів економічної безпеки.

Висновки. Ефективність діяльності ВНЗ – соціально-економічна категорія, що відбиває виробничі стосунки з приводу задоволення громадських потреб і особи в підготовці кадрів, освіті і дослідженнях за допомогою наявного потенціалу, що розвивається, при максимальній економії громадських ресурсів і отриманні за її рахунок максимального прибутку, що направляється на меті саморозвитку.

Література:

1. Мельник О.О. Дослідження сучасних тенденцій та визначення методологічних основ забезпечення економічної безпеки підприємства / О.О. Мельник // Ефективність управління персоналом на підприємстві. – 2012. – № 1. – С. 115–118.
2. Мартинюк В. П. Економічна безпека вищих навчальних закладів в Україні: передумови оцінювання / В. П. Мартинюк // Економіка. Менеджмент. Підприємництво – 2013. – № 25 (II). – С. 193–198.
3. Набаев В. Н. Экономическая безопасность высших учебных заведений в условиях модернизации высшего образования: проблемы и перспективы : наук.-техн. зб. / В. Н. Набаев, Т. В. Момот. – 2013. – № 108. – С. 519–527.

Лисяк А. В.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В епоху глобалізації найвпливовішими факторами соціальної динаміки стають інформація, наука й освіта. Конкурентоспроможною в майбутньому буде людина, яка опанувала основи наук, володіє новітніми способами сприйняття й передачі інформації, освічена й практично підготовлена, насамперед у професійному, мовному та світоглядному контексті. Саме в такому ключі розгортаються світові трансформаційні процеси в системі освіти, науки й інформаційних технологій.

Однієї із прерогатив держави є формування самодостатньої конкурентоспроможної освітньої політики, особливо в сфері вищої школи. Вища освіта завжди відігравала провідну роль у суспільстві як інститут передачі й розподілу знань, основа забезпечення наукових досліджень і розвитку нових технологій, підтримки підприємств за допомогою тренінгів і винахідницької діяльності. У цих складних і важкопрогнозованих умовах успішна робота будь-якого вузу неможлива без постійного вдосконалювання його діяльності, націленої, у першу чергу, на поліпшення якості освітніх, наукових, інформаційних і інших послуг. Але найважливішим показником, що визначає довгостроковий розвиток суспільства в тім або іншому напрямку, була й залишається якість освіти. Адже саме якість, здатність до здійснення інноваційної діяльності визначають імідж будь-якого вузу в суспільній думці, його конкурентоспроможність, можливість залучати інтелектуальні й матеріальні ресурси, а отже, і створювати необхідні умови для подальшого підвищення якості освіти. Саме тому, напевно, в останні роки Міністерство освіти й науки України постійно оновлює освітні стандарти, змінює застарілі й створює нові спеціальності.

Виклад основного матеріалу. У нових соціально-економічних умовах освіта одержує високий статус, оскільки саме вона буде сприяти переходу до інформаційного суспільства й формування пріоритетів розвитку держави. Високоосвічена молодь – головний стратегічний резерв соціально-економічних реформ в Україні, без якого неможливий подальший розвиток суспільства [1].

Освіта є також могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу, відтворенням продуктивних цінностей суспільства. Ця гуманітарна сфера спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, професійно-практичної підготовки особистості, формування інтелектуального потенціалу нації й всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. У цьому зв'язку концептуальні основи й державні пріоритети розвитку освіти України розглядаються в першу чергу з позицій його ролі й місця в забезпеченні життєдіяльності суспільства, безпосереднього вза-

емозв'язку зі сферою праці. Із цією метою в Україні ведеться системна активна робота зі створення центрів для визначення освітніх проблем країни і її регіонів у контексті політичного бачення й прийняття рішень на державному рівні та залученням сфери освіти до питань, що виникають на ринку праці а також доданню системі освіти більшої гнучкості й більше широким можливостей для одержання громадянами професійної підготовки. Відповідно, для забезпечення в Україні освіти вищої якості й входження в європейське освітнє співтовариство необхідне рішення як мінімум двох стратегічних завдань:

- спрямованості педагогічної науки на розробку й реалізацію стратегії трансформаційних процесів освіти, перспектив реформування національної освітньої системи;
- удосконалення й впровадження в навчальний процес передових інтелектуальних інформаційних технологій [2].

У розвитку національної системи освіти й демократизації освітньої діяльності за роки незалежності зроблені істотні кроки. До них варто віднести, крім розробки нової законодавчої бази галузі, введення безперервної освіти, створення вітчизняних підручників, педагогічної літератури, насамперед у соціально-гуманітарній сфері, варіативність мережі навчальних закладів і освітньо-професійних програм.

Освіта в Україні має складну структуру європейського типу. Здійснено кроки по входженню української вищої школи в європейський освітній простір. Наведені у відповідність із міжнародними вимогами освітньо-кваліфікаційні рівні, ступінчастість вищої освіти й контроль за її якістю, завершується робота над відповідними стандартами освіти й професійної підготовки, що наближають вітчизняну вищу освіту до систем найбільш розвинених країн Європи.

Висновки. У третє тисячоліття система освіти України вступає визначивши свою власну політику й стратегію. Ключові положення цього процесу збігаються з основними тенденціями, характерними для інших розвинених країн світу, що впроваджують Болонський процес, є оригінальним методом, за допомогою якого лідери проекту «Єдина Європа» істотно прискорюють уніфікацію Європейського співтовариства й вирішують як його зовнішні, геополітичні й геокультурні, так і внутрішні проблеми: кадрові, соціальні, молодіжні й освітні. Дана ініціатива є відповіддю Європи на американське наявне і прийдешнє азіатське глобальне домінування. Суть відповіді в тім, щоб максимально замкнути власну освітню систему. Включення вузів у Болонський процес, створення адаптованої до європейських і світових стандартів системи кваліфікацій працівників з вищою освітою і відповідним переліком напрямків повинне обумовити, на думку Міністерства освіти й науки України, зростання престижу національної освіти і її безумовного продукту – висококваліфікованих фахівців [3, с. 14]. Отже, ми проходимо зараз складний шлях пошуку й удосконалення системи національної підготовки фахівців з вищою освітою, намагаючись адаптувати освіту до єдиних європейських стандартів.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти //Освіта. – 2002. – 24 квітня-1 травня.
2. Герасіна Л.М., Вища школа: реформування в демократичному суспільстві : навч. посіб. / Л.М. Герасіна, А.Д. Ятченко. – Х. : Акту. – 1998.
3. Навроцький О.І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства / О.Б. Навроцький. – Х. : Основа. – 2000.

Оліфіренко Л. Д.

ОСВІТНЯ ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Проблеми управління та розвитку тріади "державна – бізнес – освіта" не є новими, їх вивченням і формалізацією займаються зарубіжні та вітчизняні вчені. Аналіз різних наукових підходів і концепцій, свідчить про різноманітність розуміння і комплексності цього питання [1–6].

Виклад основного матеріалу. Результати вітчизняних і зарубіжних досліджень ви-

явили прямий зв'язок між рівнем розвитку технологій, освіти, екологічною безпекою, динамікою економічного зростання і накопиченням національного багатства [1, 2]. Уряди країн, що враховують сучасні тенденції технологічної та соціальної складової науково-технічного прогресу, сприяють збільшенню інвестицій в освітні та соціальні галузі, капіталізації чинників розвитку, зростанню продуктивності праці, національній безпеці, розвитку людського потенціалу.

Освітня інноваційна політика включає два аспекти: колективну діяльність та свідому ініціативу всіх учасників прямого та опосередкованого впливу, що направляють керовані зусилля у певне річище. На нашу думку, джерелом цих зусиль виступають підприємці, що експлуатують людський капітал, знання та технології задля пропозиції нових продуктів, методів чи способів управління у конкурентному суперництві. Джерелом їхньої ініціативи та ідей є ринок, партнери, інвестори, акціонери, клієнти та інституціональні умови їхньої діяльності. Ось чому, більшість вчених відмічають, що інноваційний розвиток здійснюватиме потужний вплив на економіку тільки за умови – захищеності власності та відповідної ефективності діяльності [1-3]. Відтак, державна влада має докласти значних зусиль саме для створення адекватних умов розвитку підприємництва [4-6] та сприяти цьому завдяки мотивації та стимулюванню до продуктивних інновацій, формування сприятливого до інновацій інституціонального клімату за посередництвом усієї системи перманентної освіти впродовж життя.

Освітня інноваційна політика є, певною мірою, ризикованою діяльністю, результативність якої неможлива без високого рівня матеріальних і духовних детермінант, інтелектуальних і фінансових ресурсів. Формування необхідного для цього компонента керованості досягається за рахунок перспективності базових галузей економіки та їх продуктивності, тенденцій науково-технічного прогресу, ресурсного забезпечення обраних напрямків розвитку. Окремо в цьому процесі виділяються наукомісткі галузі та великі корпорації, конкурентоспроможність яких залежить від інституціональних механізмів реагування. Такий підхід вимагає чіткого визначення національної стратегії розвитку країни, її конкурентних переваг з позиції оцінювання сильних і слабких сторін, прогнозування імовірнісних політичних, економічних і соціальних змін, а також аналізу впливу нових геополітичних факторів на державні методи управління.

Освітня інноваційна політика є системним управлінським процесом, метою якого є вирішення комплексних соціально-економічних завдань на взаємовигідній основі, результативність розв'язання яких перевищує взаємні потреби. Останнє, по суті, визначає синергію освітнього процесу, що дозволяє учасникам взаємно та ефективно розвиватися.

Освітня інноваційна політика ефективна тільки у тому випадку, якщо тип взаємодії "державна – бізнес – освіта" забезпечує отримання соєфектів: для органів влади – наповнення бюджетів або реалізація соціальних програм, для приватного сектора – зростання рентабельності, зниження ризиків, забезпечення стабільної діяльності. При такій взаємодії поліпшується інституційний клімат, зміни інформаційної, інфраструктурної, інноваційної, інвестиційної та управлінської складових інституційного механізму, відображаючи спільність інтересів власників і публічної влади. Саме тому необхідно розвивати базові галузі економіки та наукову інфраструктуру. Стабільність ефективного розвитку наукоємних виробництв вирішальним чином визначається людськими факторами, які є джерелом розвитку інноваційного потенціалу компаній, які реалізують інституційні зміни, що відбуваються у технологічних і соціальних процесах, готовності до освоєння виробництва нових видів продукції та послуг, появи нових сфер діяльності та методів управління.

Освітня інноваційна політика передбачає розробку безлічі стратегій, що дозволяють досягти конкурентоспроможності, переваги якої можуть використовуватись для розробки стратегії лідерства, фокусування, диверсифікації, брендингу тощо. Досягти цього, на наш погляд, можна, поєднуючи вирішення наступних завдань: зростання ефективності за рахунок інституційних змін; переваг, отриманих завдяки глобалізації; підвищення адаптивності до змін; розвитку освітніх установ і персоналу, їхньої спеціалізації та компетенції.

Складність вирішення завдань у всіх трьох напрямках одночасно змушує до вибору одного-двох у залежності від масштабності їхньої реалізації. Таким чином, освітня іннова-

ційна політика передбачає постійне розширення використання висококваліфікованого інтелектуальної праці у сфері прийняття рішень з одночасним його скороченням в операційній сфері. Тому доцільно скористатися тенденцією до інтелектуалізації цих взаємопов'язаних сфер людської діяльності, що супроводжуються зростанням потреб в освітніх послугах і високій якості праці освітян.

Причини гальмування реалізації освітньої інноваційної політики пов'язані як з людським фактором, так і з якістю інституціонального середовища. У той же час, незважаючи на особливу увагу держави до питань інноваційного шляху реформування економіки України, людський вимір креативності залежить як від внутрішньокорпоративних чинників, так і від чинників-мотиваторів.

Висновки. В умовах глибокої стагнації економіки державні органи влади мають ініціювати нові підходи та механізми реалізації інноваційних процесів у галузях, важливих для нації, серед таких є: освіта, охорона здоров'я, екологія. Результативність розвитку останніх, що має проявитися, у перше чергу, у позитивних демографічних показниках, що закладе підвалини для розвитку наукомістких та інфраструктурних галузей. Задля реалізації цього підходу необхідно і достатньо позитивних інституціональних змін підприємницького середовища, для здійснення яких держава має всі необхідні ресурси.

Література:

1. Геєць В. М. Пріоритети національного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія у 2 ч. Ч. 1 / В. М. Геєць ; ред. В. М. Геєць, А. А. Мазаракі. – К. : КНТЕУ, 2008. – 389 с.
2. Олсон М. Крупные банкноты остаются лежать на дороге: почему одни страны богатые, а другие бедные [Электронный ресурс] / М. Олсон. – Режим доступа: <http://www.ipm.by/pdf/Olson.pdf>.
3. Падалка О. С., Кулішов В. В. Економіка та менеджмент освіти: національний аспект / О. С. Падалка, В. В. Кулішов // Економіка України. – 2016. – № 1. – С. 84–91.
4. Оліфіренко Л. Д. Державно-приватне партнерство як форма розвитку освітнього менеджменту в Україні / Л. Д. Оліфіренко // Partnerstwo państwowo-prywatne jak forma rozwoju zarządzania edukacyjnego na Ukrainie / L. Olifirenko // Nowoczesna edukacja : filozofia, innowacja, doświadczenie – Łódź : Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności, 2015. – Nr 1. – С. 48–51.
5. Оліфіренко Л. Д. Удосконалення інституціонального простору як чинник подолання кризових тенденцій у державному управлінні / Л. Д. Оліфіренко // Розумовські зустрічі: збірник наукових праць. – Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2015. – № 2. – С. 119–127.
6. Благодетелева-Вовк С. Л. Стан потенціалу вітчизняного ринку освіти впродовж життя / С. Л. Благодетелева-Вовк, Е. А. Афонін // Укоаїнський соціум. – 2014. – № 3. – С. 52–62.

Пономаренко Г. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЮ РОБОТОЮ У ШКОЛІ

Постановка проблеми. Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. її стрижень – розвиваюча, культурознавча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє використовувати одержані знання та вміння для творчого вирішення проблем, критично мислити, переробляти різну інформацію, прагне змінити на краще власне життя і життя своєї країни" [1, с. 12].

Відповідно до державної стратегії зміни в освіті в національному масштабі здійснюються в контексті загальноцивілізаційних трансформацій, зумовлених як значним поширенням нових освітніх технологій, так і розширенням можливостей та потреб в індивідуальному і особистому розвитку.

Виклад основного матеріалу. Глибокі соціальні зміни, що відбуваються в сучасному

світі й в Україні, вимагають нових підходів до розвитку освіти в цілому і до підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників. В. Генецинський зазначав, що "система освіти існує до тих пір, поки вона так чи інакше задовольняє потреби суспільства і особистості". Основна мета запропонованої моделі управління полягає у такому:

- 1) приведенні професійної компетентності вчителя у відповідність до визнаних світових стандартів;
- 2) забезпечення умов систематичної колективної й індивідуальної діяльності педагогічних працівників, спрямованої на розвиток їх творчого потенціалу, педагогічної майстерності;
- 3) сприянні з боку адміністрації щодо підвищення інтелектуального і загальнокультурного рівня вчителів [1].

Головні завдання управління процесом професійного зростання в загальноосвітньому навчально-виховному закладі конкретизуються в такому:

- 1) визначенні змісту підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;
- 2) поєднанні у взаємозв'язку, взаємодоповненні професійного та особистого росту, мотивації безперервного саморозвитку;
- 3) створенні умов для власної системи діяльності в якій органічно поєднуються індивідуальні якості та нормативні вимоги;
- 4) оптимізації педагогічної діяльності, отриманні позитивних результатів та забезпеченні ефективності роботи за умови мінімальних витрат часу та зусиль.

Вибудовуючи модель управління процесом професійного зростання вчителя ми вирішували дві групи завдань, а саме: удосконалення самого процесу професійного зростання вчителя та підвищення професійної компетентності педагога.

Моделювання починається після того, як розроблено в ідеальному плані проект, коли виникає потреба в рефлексивному осмисленні запланованого змісту, форм, способів, реалізація яких може привести до бажаних результатів. Сказане дозволяє виокремити такі функції моделювання:

- 1) інтегративну (утримання цілісності задуму, встановлення зв'язків і взаємодії структурних компонентів);
- 2) управлінську (забезпечення складних дій, які мають свою структуру з планування, організації, керівництва і контролю);
- 3) трансляційну (створення зразків для трансляції розробленої моделі або її аспектів).

Модель є копією реального об'єкта (явища), яка відтворює, але не все явище в цілому, а лише ті його суттєві риси, характеристики, властивості, які є визначальними по відношенню до результатів. На думку В. Давидова, у моделі сутності відношення явища (об'єкта) виражаються і закріплюються в таких зв'язках матеріальних або знакових елементів, які наочно подаються й сприймаються [2].

Будь-яка модель являє собою абстраговане вираження сутності досліджуваного явища. В основі моделювання лежить теорія подібності, а модель виступає в якості наближеного аналога цього явища. Ніяка модель не може бути побудованою без врахування таких складових: сутнісно-змістовної та формально-кількісної. Для нашого дослідження сказане означає:

- 1) виявлення пріоритетних принципів і наукових підходів до процесу;
- 2) управління професійним зростанням вчителя та визначення функцій управління;
- 3) визначення структурних і функціональних компонентів.

Висновки. У ході проведеного дослідження були розглянуті концептуальні засади моделі управління процесом професійного зростання вчителя та вирішено дві групи завдань, а саме: удосконалення самого процесу професійного зростання вчителя та підвищення професійної компетентності педагога.

Література:

1. Шакуров Р.Х. Социально – психологические основы управления: руководитель и педагогический коллектив / Р.Х. Шакуров. – М. : Просвещение, 1990. – 208 с.
2. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є.М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Критичною проблемою, що перешкоджає успішному проведеному реформ публічного управління в Україні є великий розрив між управлінською наукою та управлінською практикою – великою кількістю різного роду науково-дослідних робіт, присвячених сучасному державному управлінню і надзвичайно низький рівень їх практичної імплементації в політико-управлінських процесах. Не випадково І. Семенець-Орлова основною причиною низької результативності освітніх змін в Україні (приблизно у 83% випадках від загальної кількості впроваджених інновацій) називає неузгодженість теоретичних моделей інновацій з реаліями [3, с. 90].

На наш погляд, ліквідувати зазначений розрив між освітою та наукою і державно-управлінською практикою в ході реформування системи вищої освіти в Україні може застосування проблемно-орієнтованого підходу. Адже, в самому своєму функціональному призначенні державне управління як процес і як наука має (принаймні повинно мати) єдину мету, оскільки державне управління як вид публічної діяльності є процесом вирішення важливих суспільних проблем й одночасно саме на вирішення певної конкретної важливої суспільної проблеми або завдання націлена (в ідеалі) будь-яка магістерська або дисертаційна робота. Але для того необхідно змінити, насамперед, систему державного замовлення спеціалістів, магістрів та здобувачів наукових ступенів, поставивши його в безпосередню залежність від реальних потреб суспільства і нагальних проблем, що вимагають свого вирішення.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні наша держава фактично не впливає на ключовий елемент і продукт освітньої діяльності, її кінцевий продукт – дипломну, магістерську або дисертаційну роботу. Процес вибору теми – отже й науково важливої суспільної проблеми для спроби її вирішення має переважно однобічний характер: студент чи здобувач сам обирає важливу (на його погляд та на думку його наукового керівника чи консультанта) проблему, сам же в подальшому намагається запропонувати отримані результати тим чи іншим державним інституціям задля отримання бажаних навіть не реальних результатів, а довідок про впровадження. Заклопотані іншими, для них куди більш реальними проблемами, державні керманічі або намагаються «відмахнутися» від них, або обмежуються формальними відписками «про впровадження» насправді ані запроваджуючи запропоновані наукові інновації, ані навіть подекуди не ознайомлюючись з ними. Така модель в принципі не може дати потрібного результату і ніколи не забезпечить перехід будь-якої кількості наукових розробок у їх якість.

Спробуємо інтегрувати нову проблемно-орієнтовану модель державного управління освітньої сферою спираючись на доробок колег по науковому цеху. Так, досліджуючи пріоритетні напрямки трансформації державного управління в сучасних умовах Тетяна Бутирська акцентує увагу на організації колективної діяльності компонентів держави і координації їх дій для досягнення визначеного соціально значущого результату відповідно до функцій держави [1, с. 43–44]. Розглядаючи напрямки професійного вдосконалення інституту державної служби Олена Бобровська зосереджує увагу на посадово-функціональному підході, в рамках якого пропонує структурно-логічну модель підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, що інтегрує надання сучасних інноваційних знань різних навчальних дисциплін з переводом їх у практичну площину виконуваних функцій і посадових завдань [2].

Беремо на озброєння запропонований підхід, переводячи його на більш високий щабель від конкретного державного службовця до конкретної державної інституції. Поєднаємо два зазначені напрямки з доктриною партнерської комунікаційної взаємодії та отримуємо синергетичну модель проблемно-орієнтованого опрідметчування наукових доробок в галузі державного управління.

Структурними елементами даної моделі виступають в якості суб'єктів: органи публі-

чної влади (з їх функціональною проблематикою) та студенти магістерських факультетів, аспіранти й здобувачі різних галузей освіти, дотичних проблематиці державного управління (з їх науковим потенціалом); в якості об'єктів – реальні довгострокові суспільно важливі проблеми; в якості управлінського механізму – державне замовлення на відповідні тематики проведення магістерських та дисертаційних наукових досліджень (рис. 1).

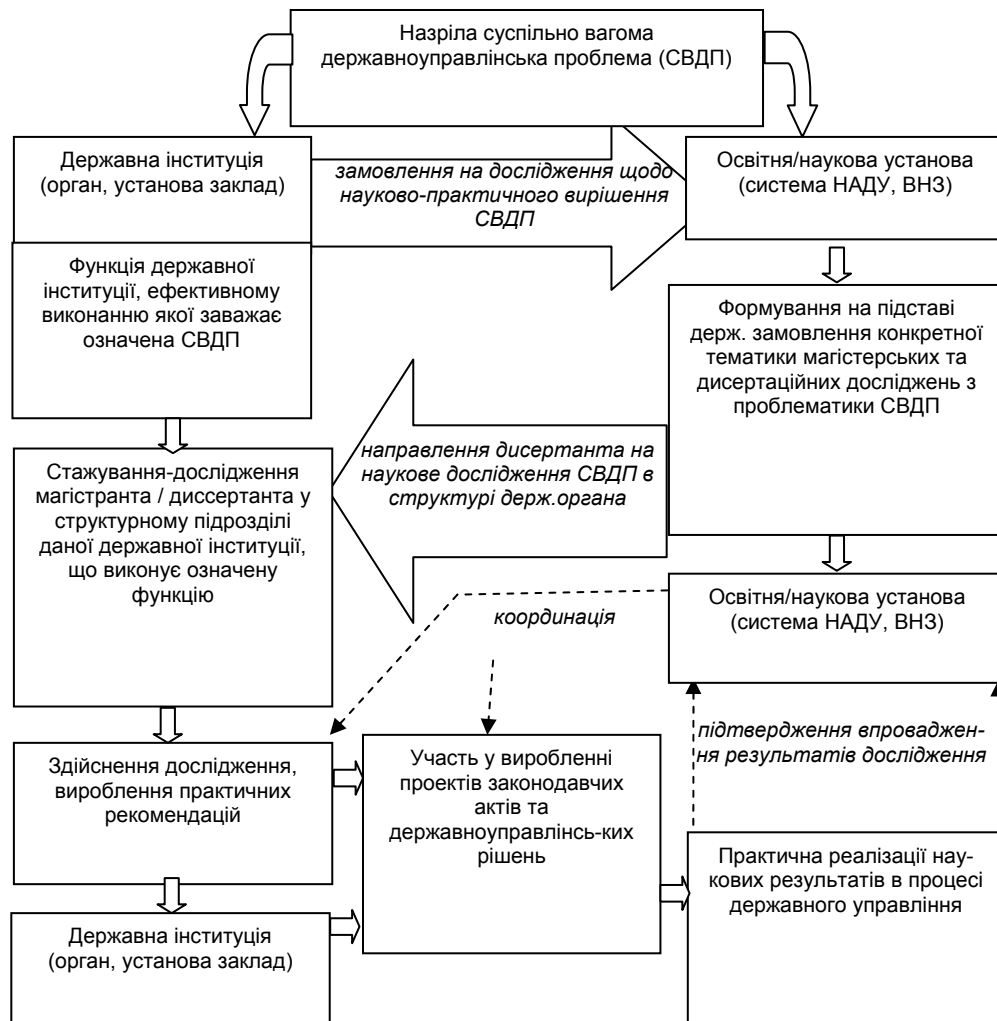

Рис. 1. Синергетична модель проблемно-орієнтованого оприлюднення наукових доробок у галузі державного управління

Запропонована модель передбачає наступний алгоритм дій:

1. Державний орган, установа усвідомлює конкретну важливу суспільно вагому державно-управлінську проблему, яка заважає виконувати покладені на даний орган функції.

2. Державний орган, установа подає до міністерства науки і освіти заявку на виконання науково-дослідної роботи щодо вирішення даної конкретної СВДП. Одночасно може подаватися направлення-рекомендація на проведення дисертаційного дослідження фахівцем даного державного органу або науковцем.

3. На підставі поданих заявок МОН формує цільове державне замовлення на тематику магістерських/дисертаційних робіт серед освітніх і наукових закладів вітчизняної системи вищої освіти й науки.

4. Освітня або наукова установа відповідно до отриманого держзамовлення й в залежності від складності та масштабу СВДП формує напрям науково-дослідної роботи (і в його рамках – конкретні теми магістерських/дисертаційних досліджень) або безпосередньо тему магістерського/дисертаційного дослідження.

5. Освітня або наукова установа спрямовує конкретного студента

та/магістранта/здобувача на практику/стажування та виконання дослідження протягом року в той структурний підрозділ державного органу, що безпосередньо відповідальний за виконання функції, якій заважає СВДП.

6. Студент/магістрант/здобувач в ході стажування поєднує практичну роботу в обраній галузі з науковим дослідженням проблеми, отримує вагомні результати та на їх основі разом з державним органом виробляє проекти законодавчих актів або державно управлінських рішень, спрямованих на вирішення СВДП.

7. Ухвалені акти та рішення втілюються у практичному державному управлінні, про що студенту/магістранту/здобувачу видаються акти впровадження результатів наукового дослідження.

8. На підставі підтверджених актами впровадження отриманих науково-практичних результатів відбувається процедура прилюдного захисту магістерської роботи або дисертації.

Висновки. Таким чином, запропонований проблемно-орієнтований підхід сприятиме, з одного боку, значному покращенню наукових розробок в галузі державного управління в частині їх практичного втілення, а з іншого – суттєвому покращенню рівня підготовки та ухвалення управлінських рішень в системі державного управління України.

Література:

1. Бутирська Т. До питання про пріоритетний напрямок трансформації державного управління в сучасних умовах / Т. О. Бутирська // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету – 2012. – №1(6) – С. 40–46.

2. Бобровська О. Посадово-функціональний підхід до професійного навчання державних службовців [Електрон. ресурс] / О. Ю. Бобровська // Публічне адміністрування: теорія та практика : ел. зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ. – Вип. 1 (7) / 2012. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Patp/2012_1/2012-01%287%29/12boynds.pdf.

3. Семенець-Орлова І. Проблемні аспекти державного управління освітніми змінами // Семенець-Орлова І. А. // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України – 2015. – № 2 (14). – С. 85– 92.

Садковий В. П.

ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА З НАПРЯМКУ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТИВ

Постановка проблеми. Удосконалення відомчої освіти в системі ДСНС України – нагальна вимога сьогодення, зумовлена завданнями реформування системи кадрів цивільного захисту України з метою підвищення ефективності діяльності щодо запобігання надзвичайним ситуаціям. Ураховуючи загальну тенденцію прагнення молоді до здобуття вищої освіти, а також соціальні аспекти підвищення соціального професійного статусу, особливо актуальною є інтеграція вищої професійної освіти до загально прийнятих європейських стандартів.

Виклад основного матеріалу. За європейською шкалою оцінки роботи вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) можна виділити декілька варіантів установа критеріїв оцінки їх престижу. В усіх загально визнаних міжнародних системах акредитації – AACSB, EQUIS, SEEMAN – цілі встановлюються професійними співтовариствами за поточними і перспективними потребами бізнесу. Лише попередньо національною системою проводиться акредитація окремих програм. Оцінка якості роботи ВНЗ відбувається за допомогою комбінації практичних і академічних показників. До найбільш вагомих із них належать [3]:

- 1) зростання матеріального статку (зарплати) випускників;
- 2) кар'єрне зростання;
- 3) зростання компаній, у яких працюють випускники;
- 4) рівень попиту бізнесу на випускників;

- 5) глобалізація діяльності і міжнародне визнання навчальних програм;
- 6) академічна кваліфікованість (наукові ступені) і активність викладачів (дослідження, публікації);
- 7) відповідність навчальних планів і програм мінливій практиці і вимогам сучасного бізнесу.

Однак слід пам'ятати, що одним із прийнятих у світовій практиці “інструментів” забезпечення якісної освіти, основною формою державно-суспільного контролю за діяльністю освітніх установ є також атестація ВНЗ.

Метою та змістом атестації ВНЗ є встановлення відповідності змісту, рівня та якості навчання і виховання студентів, підготовки випускників освітніх установ (незалежно від форм отримання освіти) вимогам державних освітніх стандартів [1, с. 23].

Умовою атестації освітньої установи, що видає документ про освіту, є позитивні результати підсумкової атестації не менш ніж половини його випускників протягом трьох останніх років, попередніх атестації. При атестації освітньої установи встановлюються:

- відповідність змісту, рівня та якості підготовки випускників ВНЗ вимогам державних освітніх стандартів на основі позитивних результатів (виконання тестових завдань, контрольних, кваліфікаційних і дипломних робіт) підсумкової атестації;
- відповідність навчальних планів і навчальних програм, якості підготовки випускників вимогам державних освітніх стандартів;
- відповідність педагогічних, інженерно-педагогічних і керівних кадрів ВНЗ установленому рівню кваліфікації.

Атестація ВНЗ є управлінським механізмом стимулювання професіоналізму викладача внаслідок того, що освітнє середовище впливає певним чином на особистість викладача. Освітнє середовище, вузівська аудиторія, педагогічний колектив, навчальна група – особливі, що ніколи не залишаються незмінним середовищем. Воно унікальне своїми зв'язками та взаємодіями (сукупність інформаційного, пізнавального, психологічного та ін.). Значна частина цих взаємодій має, як правило, цілеспрямований характер. При цьому відбувається передача знань, позитивних умінь і навичок, формування етичних та інших якостей особистості, розвиток її творчих здібностей. Проте й саме освітнє середовище діє на людину.

Висновки. Таким чином, вищим навчальним закладам з метою підвищення якості освітніх послуг на основі кращого українського та міжнародного досвіду необхідно впровадити систему самооцінки, розробити програму управління якістю освіти; запровадити систему внутрішнього аудиту якості освіти; впровадити в діяльність навчального процесу галузевий стандарт „Засоби діагностики якості вищої освіти”. Одже, керівництву вузів вкрай важливо розробити заходи щодо узгодження бачення цілей та поточної діяльності навчальних закладів.

Необхідність запровадити програми з бізнесовими структурами, розробити спільні – як вітчизняні, так і міжнародні – проекти програм, навчальних планів, видавничі плани і дослідження очевидна. Однак і керівництво вузів повинно подбати про розвиток викладацького складу та його забезпечення відповідно до вимог нової громадської акредитації; забезпечити участь викладачів у діяльності Асоціації в Україні (експерти, особи, які приймають рішення); удосконалити процеси керівництва на основі критеріїв якості.

Література:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту : статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2005. – 804 с.
2. Андрущенко В. П. Політика і практика реалізації безперервної освіти в Україні / В. П. Андрущенко // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. ; ред. кол. : В. О. Зайчук (голов. ред.), О. Я. Савченко, М. Ф. Дмитриченко та ін. – К. : ЗАТ “НІЧ-ЛАВА”, 2003 (спец. випуск). – С. 13–16.
3. Бондар В. Технологізація підготовки фахівців в умовах запровадження державних стандартів освіти / В. Бондар // Освіта і упр. – 2005. – Т. 8, № 2. – С. 86–90.

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Постановка проблеми. Якісне реформування системи вищої освіти України неможливо здійснити без розробки виваженої і обґрунтованої державної політики. Державна освітня політика являє собою складову політики держави, яка полягає в забезпеченні відносно стабільної, організованої й цілеспрямованої діяльності державних інституцій, здійснюваної ними безпосередньо або опосередковано щодо вирішення проблем функціонування та розвитку освітньої сфери загалом та сфери вищої освіти, зокрема. У найближчі роки в Україні роль держави в управлінні вищою освітою буде значно активнішою, ніж в країнах Європи, оскільки без втручання держави вона поки що не може якісно розвиватись і реалізовувати у повному обсязі покладені на неї завдання.

Істотний внесок у дослідження сутності та засад реформування державної політики у сфері вищої освіти здійснили Н. Бондарчук, В. Гальперіна, Д. Дзвінчук, С. Домбровська, Є. Красняков, В. Луговий, Л. Прокопенко, В. Трощинський, С. Шевченко.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки – Міністерство освіти і науки України. Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави; збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти; розвитку автономії ВНЗ та академічної свободи учасників освітнього процесу; визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою; забезпечення розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів та їх інтеграції з виробництвом тощо [1].

Однак доводиться констатувати, що сформувані та постійно реалізовувати стабільну і адекватну існуючим соціальним умовам державну політику, яка б забезпечила повноцінне функціонування і розвиток вищої освіти в Україні поки що не вдалося. Діяльність управлінських органів, як правило, не має системного характеру, основним є метод часткових покращень і виявлення найгостріших проблемних питань та наявних недоліків. Вони визначаються самими органами державного управління і ними ж розробляються заходи з їх усунення. При цьому не враховується ні думка громадських організацій, ні підконтрольних об'єктів управління – ВНЗ. Це призводить до відсутності системних перетворень і невідповідності шляхів вирішення проблемних питань програмним документам.

Практика показує, що у країнах Європейського Союзу реформування державної політики у сфері вищої освіти здійснюється на засадах програмно-цільового методу. Його застосування обумовлюється значними можливостями щодо забезпечення стабільного, структурованого та впорядкованого процесу побудови національної моделі державної політики у сфері вищої освіти. Зважаючи на соціальну природу і системну побудову органів формування та реалізації державної політики у сфері вищої освіти в Україні актуалізується необхідність розробки і запровадження методології соціально-організаційного проектування. В умовах неефективності і фактичної відсутності державного управління вищою освітою вона дозволяє забезпечувати управління цілеспрямованими змінами в умовах обмежених ресурсів.

Реформування державної політики у сфері вищої освіти на засадах методології соціально-організаційного проектування має складатися з етапів передпроектної підготовки, проектування, впровадження проекту і аналізу результативності реалізації. У свою чергу, створення проекту має проходити у декілька етапів: програмування, визначення, формулювання, здійснення і оцінка. На першому під-етапі – програмування – аналізується сучасний стан реалізації державної політики у сфері вищої освіти, визначаються наявні проблеми і суперечності, обґрунтовуються головні цілі і пріоритети реалізації проекту. Другий під-етап передбачає аналіз ідей проектів, їх цілей і завдань щодо доцільності і

можливості їх реалізації з урахуванням особливостей держави. Відбуваються консультації із зацікавленими сторонами і потенційними учасниками проекту (ВНЗ, громадськими організаціями, студентськими колективами); приймається рішення про фінансування проектів. На під-етапі формулювання проектні ідеї розвиваються у стратегічні плани діяльності, відбувається деталізація ідеї проекту із зацікавленими сторонами, відбувається її оцінка на виконуваність і стійкість. На четвертому під-етапі мобілізуються ресурси для виконання проекту; створюються організаційні структури, наділені необхідними функціональними повноваженнями.

На етапі проектування мають бути розроблені та офіційно схвалені Концепція та Програма реформування державного управління вищою освітою. Визначені нормативно-правові акти з позицій управління проектами є великими багаторівневими проектами, а їх прийняття створить базис для проведення реформ, забезпечить їх планування та системність у здійсненні конкретних заходів. При цьому відбувається залучення інтелектуальних, організаційних, кадрових і фінансових ресурсів до розробки проекту і використання методології соціального партнерства. Тут вже запроваджуються організаційно-правові засади реформування ключових елементів системи державного управління [2].

На етапі впровадження проекту вживаються заходи щодо організаційного, кадрового, наукового, інформаційного та фінансового забезпечення проведення реформ. Мова, насамперед, йде про провадження нових нормативно-правових актів, необхідних для реалізації проекту – указів Президента України, постанов Верховної Ради України, зокрема, про проведення парламентських слухань з питань вищої освіти та про затвердження програми розвитку вищої освіти на визначений термін (принаймні раз на два роки) тощо. У подальшому, відбувається переструктурування органів державного управління вищою освітою, створюються національні громадські колегіальні органи, розмежовуються функції між органами державного управління центрального і регіонального рівня тощо. Здійснюється постійна аналітична робота і контроль за виконанням мети і завдань проекту, доцільність проведення заходу і аналіз проміжних результатів реформування.

Етап аналізу результативності реформування державної політики у сфері вищої освіти передбачає контроль результатів проекту відповідно до визначених показників – якісних і кількісних. До першої групи належать – висока оцінка і збільшення довіри громадян до української системи вищої освіти, становлення України як повноправного члена європейського освітнього простору, розбудова державно-громадського управління вищою освітою. До другої групи слід віднести наявність українських ВНЗ у міжнародних рейтингах, підвищення затребуваності випускників закладів вищої освіти як на українському, так і на міжнародному ринку праці. На цьому етапі необхідно регулярно контролювати виділені показники і оперативно виробляти поліпшення.

Висновки. Отже, соціально-організаційне проектування передбачає комплексне проектування параметрів усієї системи державної політики у сфері вищої освіти в Україні, а саме: внесення змін у організаційну структуру державного управління вищою освітою, удосконалення його нормативно-правового забезпечення і розподілу функцій та повноважень між органами влади різних рівнів. Застосування соціально-організаційного проектування сприятиме комплексному вирішенню наявних проблем і забезпечить створення єдиної стратегії реформування і реалізації державної політики у сфері вищої освіти; сприятиме підвищенню якості і скороченню термінів досягнення результатів; забезпечить прозорість, обґрунтованість і своєчасність управлінських рішень; дозволить підвищити ефективність взаємодії між органами влади всіх рівнів і громадськими організаціями за рахунок чіткого визначення заходів, процедур і критеріїв досягнення результатів.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01 липн. 2014 р. № 1556-VII // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 63. – С. 7.
2. Шеломовська О.М. Реформування державного управління вищою освітою в Україні на основі європейського досвіду / О.М. Шеломовська // Публічне адміністрування: теорія та практика : електр. зб. наук. пр. / редкол. С.М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2014. – Вип. 1 (11). – Режим доступу : [http://dridu.dp.ua/zbirnik/2014-01\(11\)/index.html](http://dridu.dp.ua/zbirnik/2014-01(11)/index.html).

ЩОДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВНЗ

Постановка проблеми. На даний час в Україні відбувається досить складний процес інституційної диверсифікації вищих навчальних закладів, що обумовлює виникнення безлічі різноманітних моделей і конфігурацій, які засновані на інтеграції навчальних закладів різного рівня, а також злиття і партнерство вузів з науковими організаціями, перспективними підприємствами, державними та муніципальними установами. Такі альянси, створюються з метою здійснення інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап модернізації вищої освіти стане успішним тільки в тому випадку, коли його стратегічні ідеї будуть підкріплені змінами в підходах до управління конкурентоспроможністю освіти в ВНЗ. Необхідно відзначити, що застосування інформаційних систем не тільки дозволяє забезпечити ефективність управління за рахунок автоматизації комунікаційних зв'язків, а й підвищити рівень управлінської культури інноваційного вузу на сучасний рівень. Визначення об'єктів інновацій визначило постановку задачі управління інноваційним вузом на основі визначення цільових орієнтирів, включаючи в себе поняття конкурентоспроможності та якості освітньої діяльності [1].

Інноваційний ВНЗ є найважливішою складовою частиною економіки держави. Його можна охарактеризувати з одного боку як систему соціально-економічної і з іншого боку як ціннісно-орієнтованої діяльності. В рамках соціально-орієнтованої діяльності все направлено на максимальне задоволення потреб покупців вузівських послуг. В рамках ціннісно-орієнтованої діяльності відбувається розвиток творчого потенціалу особистості, її перетворення і підвищення рівня її компетенції.

Висновки. Створення інноваційного ВНЗ вимагає якісної зміни технології, змісту освітньої, наукової, навчально-методичної, економічної, господарської діяльності. Звідси виходить, що перед вузом ставиться безліч актуальних завдань інноваційного характеру, вирішення яких тягне зміни в системі управління.

Модель управління інноваційним вузом базується на основі системи менеджменту якості. Система менеджменту якості в даному випадку виступає гарантом як якості освітньої послуги, так і запорукою ефективності самої системи управління ВНЗ.

Література:

1. Заярна І. А. Теорія і методологія формування ефективної системи управління конкурентоспроможністю ВНЗ : монографія / І. А. Заярна. – Т. : ТОВ «Друкар», 2015 р. – 231 с.

СЕКЦІЯ 2

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Ананченко К. В.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. За умов сучасногострімкого розвитку світу ХХІ століття володінняіндивідуумами сталим набором знань та вмінь у різних професійних сферах вже не є достатнім, йдеться пронеобхідність постійного удосконалення фахового та особистісного потенціалукожного індивідуума, його спроможності ефективно реагувати на запитидовкілля. Зазначене пріоритизує ідею компетентностей для забезпечення громадянам надійної платформи для життя та роботи [1].

Упровадження компетентісного підходу в систему вищої освіти України має відбуватися послідовно, систематично, безперервно і у різних сферах одночасно.

Виклад основного матеріалу. Очевидним на сьогодні є те, що «компетентісна» ідея заволоділа світом, обумовлюючи кардинальнітрансформації організаційно-педагогічних засад сучасної освіти і в Україні також.Пройшовши тривалий період становлення, вона зайняла чільне місце в освіті зарубіжжя, передусім в європейській. Просування концепту «компетентісної» освіти супроводжується масштабними дискусіями щодо низки питань, починаючи відвласне трактування поняття, та закінчуючи технологіями формування компетентностей й оцінювання [2].

Компетентність можна розглядати як спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок, спроможностей й ставлень, що дозволяють майбутньому фахівцю визначити, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту, проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною ефективно функціонувати (тобто компетентною), є достатньо широкою, йдеться про так звані «ключові» чи життєві компетентності. Якщо ж компетентність поширюється на вузьку сферу, наприклад, у межах певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність. Сформовані компетентностілюдина використовує за потреби в різних соціальних та інших контекстах, залежно від умов і потреб щодо здійснення різних видів діяльності. Компетентна людина застосовує ті стратегії, які здаються їй найприйнятнішими для виконання окреслених завдань. Отже, компетентність – це результативно-діяльнісна характеристика освіти. Нижній поріг, рівень компетентності є рівнем діяльності, необхідним і достатнім для мінімальної успішності в досягненні результату.

При впровадженні компетентісного підходу до організації навчального процесу у вищій школі мають відбутисяпевні зміни у теорії й методиці навчання,унаповненні навчальних дисциплін, в організаціїнавчального процесу, а саме: 1) відмова від енциклопедичності змісту,орієнтування на засвоєння знань тільки високорівня узагальненості, які є основою дляформування загальних умінь, навичок, ключових компетенцій і можливість безперервного навчання; 2) поглиблення диференціації навчання, особливо профільного, тобто відмова від засвоєння всіма студентами знань, вмінь, що є базовим для професійної освіти певного профілю; 3) посилення особистісної спрямованості при формуванні змісту освіти [3].

Висновки. Отже, впровадження компетентісного підходу в освіту України не є простимпроцесом, він супроводжується значними складнощами з огляду на складну-природу цього педагогічного феномену. Водночас, активні дослідження різнихаспектів

компетентностей сприяють подальшій трансформації освітніх системна компетентнісні засади, яка розглядається як перспектива підвищення якості, задоволення суспільних та особистісних потреб.

Література:

1. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищому закладі освіти : навч. посіб. для слух. заклад. підвищ. кваліф. системи вищої освіти / Я.Я. Болюбаш. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 63 с.
2. Локшина О.І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн-членів Європейського Союзу // Педагогіка і психологія, № 1, 2007. – С. 131–142.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

Губенко А. О.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Постановка проблеми. Зростаючі масштаби міграції професійних кадрів країн СНД, палітра соціально-економічних проблем, що впливають на понятійну суть і значущість патріотизму і вибір ціннісних орієнтацій студентської молоді, темпи техніко-технологічного оснащення виробництва, кардинальні переорієнтації у світобаченні підростаючого покоління, формування у випускників внз уміння захищати національні інтереси своєї країни і залишатися при цьому толерантною, гуманною особою і багато інших вимог до професійної зрілості фахівців нової формації диктують необхідність вибору адекватних моделей виховання і навчання у вищій школі. Така постановка завдання припускає усвідомлення студентами – майбутніми фахівцями, а також іншими учасниками виховного процесу безперечного факту, що полягає в тому, що кожна країна зацікавлена бути конкурентоздатною і займати гідне місце у світі, що розвивається. Компетентність, професіоналізм, далекоглядність, прозорливість, ерудованість, системне мислення, аналітичний розум і багато інших якостей фахівців нової формації стають домінуючими критеріями оцінки їх ефективної самореалізації в умовах зближення різних культур і цивілізацій. Ці і інші якості особи можна сформулювати у майбутніх фахівців в процесі модернізації навчально-виховного процесу у вищій школі, зокрема шляхом розробки і впровадження виховно-освітніх технологій в системі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з важливістю формування у випускників внз розуміння пріоритетності технологічної досконалості країни і інноваційної активності в кожній з галузей їх професійної діяльності, виховно-освітні технології грають роль своєрідної лабораторії з розвитку у студентів здатності сприйняття нових технологічних рішень, формування і уміння висувати ідеї, відстоювати свої позиції, проводити різні освітні тренінги з персоналом, розробляти і впроваджувати концептуальні програми інвестицій, спрямовані на підготовку і перепідготовку кадрів керованої галузі, виховання потреби в самоудосконаленні і самореалізації.

Вибір нових моделей функціонування внз і визначення програмних цілей реалізації виховно-освітніх технологій у вищій школі покликані забезпечити реалізацію базового принципу, що полягає в тому, що студент є головним суб'єктом державного освітнього і виховного процесів, здатним виявити усвідомлену самоініціативу і досягти поставлених цілей в житті.

До найважливіших чинників, що визначають результативність і ефективність впровадження виховних і виховно-освітніх технологій, віднесені і факторний взаємовплив і взаємодії структурних підрозділів внз з позиції розгляду студента, як го-

ловного суб'єкта навчальної діяльності.

Реалізація державних виховних програм і технологій у внз вимагає особливого наукового і практичного осмислення. Виховні і освітні технології в стратегічному плані повинні привести до самоудосконалення, саморегуляції, самовиховання суб'єктів, що беруть участь в цьому процесі. При практичній реалізації цього завдання слід враховувати факт взаємодії людей різного вікового цензу і ціннісних орієнтацій. Для того, щоб досягти бажаного результату в цілісному процесі, повинні враховуватися ті методи і технології, при яких чоловік розглядається з позиції розвитку і набору життєвого досвіду. До цієї групи відноситься студентська молодь, яка при переході з одного ступеня пізнання на іншу, досконалішу, наближається до досягнення своїх цілей, проявляючи при цьому своє відношення до життєвих принципів, ідеалів і цінностей. Знаходячись в центрі важливого педагогічного процесу, від викладачів, тобто своєрідних експертів за оцінкою професійного зростання студентів, потрібно системні знання в області теорії і методики виховання. Інформованість про наукові основи і методологічні принципи потрібна також і іншим учасникам виховного та освітнього процесів.

Висновки. Пріоритетним напрямом виховання особи стає залучення студентської молоді до здорового способу життя, відповідальному відношенню до свого здоров'я і здоров'я оточення як до громадських і індивідуальних цінностей. Ця проблема вирішується шляхом розвитку ефективних валеологічних освітніх технологій, інтерактивних форм формування, збереження і зміцнення індивідуального здоров'я шляхом фізичного виховання і розвитку духовної культури. У рамках державних програм виховної роботи особливе місце приділяється осмисленню трактатів і творів видатних класиків Сходу і знаменитих учених світу, присвячених питанням виховання і освіти.

Література:

1. Россохатський П. М. Сучасна виховна концепція як механізм впливу на формування державної молодіжної політики / С. М. Домбровська, П. М. Россохатський // Ефективність державного управління : зб. наук. праць ЛРІДУ НАДУ. – Вип. 39 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2014. – С. 326–332.
2. Карнаух А. Молодіжна політика: проблеми та перспектива / А. Карнаух // Віче. – 2007. – № 18. – С. 47.
3. Шоев Н.Н. Общая классификация воспитательно-образовательных технологий и их характерные дидактические цели в высшей школе / Н.Н. Шоев // Труды Технол. ун-та Таджикистана. – Вып. XI. – Душанбе : ИРФОН, 2005. – С. 195–199.

**Івашова Л. М.,
Шевченко В. М.**

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ОСНОВІ ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Вхідження України до світового інноваційно-інформаційного простору потребує створення високоефективної системи управління електронними інформаційними ресурсами, а швидкі темпи модернізації життя суспільства збільшили вимоги до якості освітніх послуг, зокрема їх інноваційної складової. Сумарний об'єм накопиченого людством знання постійно зростає. Тому на перше місце висувається завдання інтенсифікації процесу їх придбання і переробки. Мова йде про методи отримання, закріплення, засвоєння, зберігання і використання знань, із застосуванням автоматизації, інформатизації і комп'ютеризації у сфері освітніх послуг. Оскільки використання досягнень сучасних технологій в діяльності закладів істотно змінюють як організаційну структуру закладів, так і систему їх інформаційного забезпечення, то виникає необхідність пошуку нових підходів щодо формування як організаційної, так й інформаційної складової в системі державного управління вищими навча-

льними закладами.

Загалом, система інформаційного забезпечення комплексного механізму державного управління ВНЗ утримує такі взаємопов'язані підсистеми:

- підсистема отримання та аналізу зовнішньої інформації;
- підсистема внутрішньої генерації та обміну інформацією;
- підсистема інформування науково-педагогічної громадськості та населення про діяльність органу освіти.

Отримання та аналіз зовнішньої інформації, або зовнішнє інформаційне забезпечення ВНЗ, формується із загальних положень (правове регулювання відносин між ВНЗ і державою), регламентації структури управління ВНЗ, державних стандартів та контролю за якістю освітніх послуг та фінансово-економічних регуляторних актів.

Але процес підготовки інформації для прийняття управлінських рішень, також, вимагає наявності внутрішньої інформації, генерування й аналіз якої відбувається на мікрорівні, тобто в межах самого закладу вищої освіти. Важливим критерієм ефективності внутрішньої інформаційної підсистеми є застосування управлінських інновацій. Прикладами останніх у внутрішній інформаційній системі можуть бути або нові інформаційні технології, або нові методологічні підходи.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології в управлінні представляють собою взаємопов'язаний комплекс технічних засобів, які призначені для механізації й автоматизації інформаційних процесів в системі управління закладом з ціллю прийняття раціональних рішень. Безумовно, застосування інформаційних технологій в управлінні ВНЗ може значно скоротити документообіг між структурними підрозділами та час на обробку й надання необхідної інформації. Але їх впровадження не можливо без двох важливих чинників: кваліфікованого персоналу та фінансових ресурсів на їх придбання й експлуатацію.

Проте в умовах глобалізації та інноваційного розвитку держави не менш важливим аспектом у формуванні інформаційного забезпечення комплексного механізму державного управління ВНЗ стає підсистема інформування науково-педагогічної громадськості та населення про діяльність органу освіти, важливим критерієм якої є впровадження освітніх інновацій. Така система має ознаки як зовнішнього, так і внутрішнього користування. Адже в процесі запровадження нових технологій у навчальному процесі виникає потреба створення в кожному закладі вищої освіти єдиного інформаційного освітнього середовища, яке б здійснювало доступ до інформації й подальшу роботу з нею всіма учасниками науково-навчального процесу.

Зазначимо, що на сьогодні у держави достатньо інструментів і правових регуляторів для реалізації її інноваційної політики, а проблема, на нашу думку, полягає в раціональному розподілі ресурсного забезпечення та формуванні ефективної організаційної структури ВНЗ, яка мала б будуватися у відповідності з головними принципами Болонського процесу. Мова йде про зміну застарілої внутрішньої організаційної структури ВНЗ й реструктуризації організаційного механізму державного управління закладами вищої освіти із застосуванням управлінських інновацій.

Дослідження новітніх методів управління дають можливість виокремити той факт, що інтеграція ключових досягнень інформаційних технологій у менеджменті організацій призвела до виникнення нових методів управління, як TotalQualityManagement – загальне управління якістю, та методів перебудови підприємств, наприклад Business Process Reengineering – реінжиніринг бізнес-процесів. У системі освіти слід розрізнити реінжиніринг освітніх послуг і реінжиніринг бізнес-процесів. У першому випадку мається на увазі реорганізація освітньої діяльності ВНЗ, до якої можна віднести й інформаційно-бібліотечну складову, розробку нових навчальних програм і курсів, що орієнтовані на вимоги ринку праці. У другому – зміни в управлінських, адміністративних та інших процесах, які можна називати бізнес-процесами. Поєднання цих напрямів щодо реструктуризації внутрішньої структури управління ВНЗ, на нашу думку, дасть можливість оптимізувати управлінські рішення при формуванні стратегічного планування та поточного бюджетування закладів вищої освіти.

У межах Болонського процесу планується розвиток дистанційної і безперервної освіти та впровадження нових інструментів в роботі (як накопичувальний перевідний кредит замість академічної години навчального навантаження). Це спонукає до перегляду не тільки чинних навчальних планів, а й до зміни нормування праці професорсько-викладацького складу. Водночас впровадження дистанційної і безперервної освіти вимагає збільшення капітальних вкладень на переоснащення матеріально-технічної бази (комп'ютерів, аудіо -, відеотехніки, систем і засобів телекомунікацій та ін.), а це змінює нормативи чисельності навчально-допоміжного персоналу за рахунок зменшення трудомісткості робіт, які виконуються із застосуванням інноваційних технологій.

Отже, для ефективного використання потужностей сучасних інформаційних технологій в системі управління ВНЗ потрібен аналіз чинної системи управління через:

а) ідентифікацію всіх процесів, що відбуваються в закладі, та можливості виконання їх в автоматизованому режимі;

б) документування потоків робіт (операцій) із залученням інноваційних технологій;

в) визначення науково-технічного рівня системи управління (можливості комплектування автоматизованих робочих місць – АРМ);

г) виявлення трудомісткості виконання процесів й якості отримуваних результатів за допомогою інноваційних технологій у порівнянні з виконанням їх в ручному режимі.

Розробку процесної архітектури, як другого етапу реінжинірингу, необхідно проводити згідно з затвердженою стратегією розвитку та відповідати тактичним цілям закладу вищої освіти, а також враховувати можливості планування ефективного використання наявних ресурсів шляхом опису, модулювання й аналізу процесів, виявлення і формулювання проблем та визначення можливих підходів і рішень щодо їх усунення.

Водночас процесна архітектура має стати базовою для процесно-орієнтованої системи бюджетів, рівень деталізації якої визначатиметься розмірами та організаційною структурою закладу, специфікою її процесів, організацією систем фінансового обліку та контролю, а також потребами в інформаційному забезпеченні фінансового менеджменту ВНЗ.

Зазначимо, що для побудови прозорої й гнучкої системи внутрішнього контролю не достатньо організаційної структури закладу, яка може показати склад та підпорядкованість взаємопов'язаних ланок управління та відобразити сукупність структурних підрозділів (ланок) й адміністративних зв'язків між ними. Адже така структура не надає можливості розглядати внутрішні взаємодії персоналу і процесів закладу. Саме процесна архітектура може дозволити менеджменту ВНЗ не лише аналізувати й приймати обґрунтовані оперативні рішення, але й планувати і проводити майбутні внутрішні зміни, підвищуючи гнучкість і здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Подальша розробка нових процесів в системі управління ВНЗ має відбуватися через створення нових та (або) заміни колишніх процесів (що виконувалися в ручному режимі), а також формування інформаційної системи підтримки інноваційних процесів та їх тестування. Проте не існує кінцевого або стандартного списку процесів, що мають відбуватися у будь-якому вищому навчальному закладі. Їх має бути стільки, скільки необхідно для ефективного здійснення діяльності окремо взятого закладу. Тому побудова нетипової процесної управлінської структури і формування процесно-орієнтованої системи планування вирішується для кожного закладу вищої освіти окремо, що робить управління більш адаптованим до сучасних реалій. Такий підхід надає можливість реалізувати основні принципи Болонського процесу як-то автономія та диверсифікації ВНЗ, оскільки кожен заклад матиме можливість будувати внутрішню систему управління за наявності своїх потреб і ресурсів, зберігаючи при цьому свою автентичність.

Подальший етап впровадження реінжинірингу в систему управління ВНЗ полягає в побудові інформаційно-аналітичної системи для підтримки ухвалення управлінських рішень (як зовнішньої, так і внутрішньої) на базі вже обраної моделі перепроєктованих процесів. Для цього, на наш погляд, необхідно розділити управлінські процеси на складові елементи, які пов'язані з основними напрямками діяльності закладу та з виконанням відповідних функцій.

В умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку держави важливою складовою

внутрішньої управлінської структури ВНЗ стає інноваційно-інформаційний центр закладу вищої освіти (далі – ІЦ ВНЗ), який має забезпечувати та координувати безперебійне багаторівневе функціонування елементів інформаційної сфери ВНЗ з метою збільшення ефективності та зменшення тривалості інформаційного процесу. Це має відбуватися шляхом надання послуг, постачання ресурсів, організаційного оформлення взаємозв'язків між структурними підрозділами закладу (так звана Intranet-мережа), що призведе до зменшення тривалості процесів їх взаємодії та підвищення рівня відповідальності за прийняття рішень. Водночас інноваційно-інформаційний центр ВНЗ представляється частиною загальної державної інноваційної інфраструктури. Тож окрім забезпечуючої, регулюючої та системоуворюючої його функцій можна виділити й посередницьку.

Функціональна структура ВНЗ також має відображати розподіл управлінських функцій між керівництвом вищого навчального закладу й керівниками структурних підрозділів, сформованих за напрямками діяльності закладу. Склад функцій управління має визначатися на основі компетентнісного підходу, який виступатиме інструментом впливу з боку держави для регулювання діяльності ВНЗ. Відповідно до класифікатора функцій мають бути прописані й відповідні Типові норми часу на основні процеси у сфері освітніх послуг.

Запропоновані новації, з однієї сторони, дадуть можливість державі делегувати свої владні повноваження керівництву закладів вищої освіти, при цьому зберігаючи функції державного регулювання; а з іншої – вищі навчальні заклади самі зможуть формувати внутрішню структуру управління. Такий підхід до формування внутрішньої структури управління ВНЗ матиме значні переваги, а саме: гнучкість – здатність швидко перебудуватися у відповідності до змін, що відбуваються як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі; централізація – групування всіх співробітників за функціональним призначенням з передачею функцій оперативного управління керівникам функціональних підрозділів; спеціалізація – закріплення за кожним підрозділом виконання окремих типових процесів (робіт); єдність прав та відповідальності – відсутність дублювання виконання робіт різними підрозділами та відповідальність за виконання своїх функціональних обов'язків; розмежування повноважень – забезпечення керівництвом ВНЗ прийняття рішень, а функціональне керівництво (керівники підрозділів) мають проводити їх реалізацію; економічність – наявність посад та структурних підрозділів, необхідних для ефективної діяльності кожного окремого закладу вищої освіти.

Також, на відміну від чинного механізму управління ВНЗ, у новій моделі мають застосовуватися нові інноваційні інструменти державного регулювання діяльності об'єктів управління, а саме Типовий класифікатор функцій управління та розроблені на його базі Типові норми часу на виконання основних процесів, що мають відбуватися в діяльності будь-якого закладу вищої освіти. З огляду на вищенаведене, вважаємо доцільним формувати систему отримання та аналізу зовнішньої інформації, або зовнішню систему управління ВНЗ, теж за процесним підходом. У такому випадку комплексний механізм державного управління закладами вищої освіти зможе реалізуватися через методи, важелі, інструменти й відповідне інформаційне забезпечення, що має зосереджуватися в єдиному інноваційно-інформаційному центрі ВНЗ.

Мова йде про систему інформування науково-педагогічної громадськості та населення шляхом створення науково-освітніх інформаційних мереж, які по суті є автоматизованими інформаційними системами, що наповнюються інформацією переважно освітнього й наукового спрямування, забезпечують інформаційну підтримку освіти і науки та технологічно використовують комп'ютерну інформаційно-комунікаційну платформу.

Виходячи з аналізу сутності реструктуризації комплексного механізму державного управління ВНЗ, на основі інноваційних технологій можна виокремити базові показники стану організаційно-управлінської його складової, що мають характеризувати рівень інформатизації кожного окремого закладу вищої освіти відповідно до вимог Болонського процесу.

По-перше, це ступінь спрямування стратегічних завдань на інноваційний розвиток, що характеризує місце інноваційної складової у загальній стратегії розвитку закла-

ду вищої освіти та рівень кореляції інноваційної діяльності із загально галузевими стратегічними завданнями розвитку.

По-друге, це ступінь відповідності структури закладу її інноваційним завданням, що показує рівень гнучкості інноваційних змін та адаптованості до них, наскільки організаційно-управлінські зв'язки сприяють генеруванню інноваційних ідей та їх реалізації в інноваційній діяльності ВНЗ.

По-третє, це ступінь відповідності методів управління інноваційною діяльністю, який розкриває рівень стимулювання творчої активності та мотивації персоналу до інноваційної діяльності методами управління, а також рівень децентралізації методів прийняття управлінських рішень.

По-четверте, це ступінь використання децентралізованих структур з прийняття управлінських рішень, що визначає рівень розповсюдженості на співробітників нижніх ланок управління повноважень участі у прийнятті рішень щодо інноваційної діяльності за відповідного розподілу прав й відповідальності.

Висновки. Отже, формування комплексного механізму державного управління ВНЗ має бути пов'язаним з досягненням довгострокової мети і реалізацією стратегічних напрямів розвитку, що передбачає не тільки доступність високоякісної вищої освіти, а також створення і розвиток освітньої мережі взаємодії науково-освітніх установ України й Європи.

*Ковалевська Т. М.,
Стародубцева Г. Г.*

МЕТОДИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми. Успішне вирішення службових завдань офіцерів служби цивільного захисту безпосередньо залежить від рівня їхньої правової культури та правої вихованості, формування яких відбувається в період навчання у вищих навчальних закладах системи ДСНС України. Сьогодні служба цивільного захисту потребує від офіцерів не тільки певного запасу правових знань, володіння нормами чинного законодавства, але й розуміння вимог законодавства, його цілей та призначення.

Виклад основного матеріалу. Правове виховання, перш за все, є одним із аспектів формування професійної правомірної поведінки офіцера.

Правове виховання має свою систему, свої завдання, засади, форми, методи та засоби.

Виховання як процес виступає у вигляді впорядкованого взаємозв'язку і послідовної зміни стадій, етапів, періодів, нового стану кожного з елементів системи виховання і всієї системи в цілому. Існує декілька видів виховання. Поряд з фізичним, екологічним, моральним, розумовим, особливу роль відіграє виховання правове, завдяки якому людина залучається до знань про державу і право, права та свободи особистості; у особи формується стійка орієнтація на законослухняну поведінку та високий рівень правосвідомості.

Правове виховання – це цілеспрямована діяльність держави, громадських організацій, окремих громадян з передачі юридичного досвіду, яка має систематичний вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування певних позитивних уявлень, поглядів, ціннісних орієнтацій, установок, що забезпечують дотримання, виконання і використання юридичних норм.

Правове виховання – складна і багатоаспектна система діяльності, що передбачає створення спеціального інструментарію з донесення до розуму і почуттів кожної людини правових цінностей, перетворення їх в особисті переконання і внутрішній орієнтир поведінки. Форми, засоби та методи правового виховання виступають організаційним і методологічним механізмом, за допомогою якого суб'єкти правового виховання впливають на суспільну та індивідуальну свідомість, допомагаючи сприйняти правові принципи і норми.

Метод (від грецького "методос" – шлях) – шлях досягнення визначеної мети. Методи правовиховної роботи виступають важливим елементом механізму правового ви-

ховання. Це «прийоми, засоби роз'яснення політико-правових ідей та принципів з метою впливу на свідомість і поведінку особистості в інтересах правопорядку» [1, с.176].

До методів правового виховання належать конкретні і досить різноманітні прийоми емоційного, педагогічного та логічного впливу на суб'єктів.

Методи правового виховання курсантів вищих навчальних закладів системи ДСНС України характеризуються як сукупність способів, прийомів впливу на психіку, поведінку, свідомість та волю осіб, що здійснюються з врахуванням їх первинної підготовки, характеру, схильності до аналізу ситуацій та подій, індивідуальних здібностей та властивостей. Їх вибір залежить від конкретної ситуації, завдань і цілей правовиховної діяльності курсантів. У кожній конкретній обстановці застосування тих чи інших методів правового виховання має свої особливості.

До основних методів правового виховання курсантів вищих навчальних закладах системи ДСНС України можна віднести: переконання, заохочення, примус, спостереження, особистий приклад, змагання, критика і самокритика.

Висновки. Велика кількість методів правового виховання дає підстави стверджувати, що їх вибір та застосування залежить від завдань, мети, змісту правовиховної роботи, які підлягають усвідомленню та врахуванню; професійної, практичної, методичної підготовки вихователів (викладачів, курсових офіцерів, керівників), їх педагогічної майстерності, морально-ділових якосте; рівня правової свідомості та правової культури курсантів, їх підготовки та освіченість, вихованості; матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, наявності обладнання, методичної та нормативної літератури, підручників, навчальних посібників; встановлення атмосфери співробітництва між учасниками правовиховного процесу та взаємовідносин між ними.

Література:

1. Теорія держави та права : курс лекцій / Під ред. М. І. Матузова. – 2-е вид., перероб. та доп. – М. : Юрист, 2001. – 776 с.

Комишан А. І.

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ОРГАНІЗАТОРІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Освіта – це індустрія, що спрямована в майбутнє
С.П. Капіца

Постановка проблеми. Перед сучасною системою вищої військової освіти стоїть досить важливе завдання: вона має готувати майбутніх офіцерів до «ефективного вільного плавання». Тобто, мова йде про підвищення рівня підготовки майбутніх компетентних офіцерів. Компетентних – значить здатних ефективно виконувати військово-професійні завдання за певних умов обставин на основі отриманих у ВНЗ знань, умінь, навичок та інших компетентностей [4; 5 та ін.].

На нашу думку, одним із ключових чинників, що впливатиме на вирішення такого завдання є використання у педагогічній діяльності активних методів навчання, які мають по відношенню до традиційних методів ряд переваг: допомагають навчити майбутнього військового фахівця з вищою освітою способам отримання нових знань; дають можливість опанувати більш високий рівень особистої навчально-пізнавальної активності; створюють такі умови в навчанні, при яких курсанти не можуть не навчитися; стимулюють їхні творчі здібності; допомагають наблизити навчання до практики військово-професійної діяльності та формують не тільки знання, вміння і навички у процесі навчання, а й активну життєву позицію майбутнього офіцера.

Виклад основного матеріалу. Питання про інноваційні технології та активні методи навчання вивчали і продовжують вивчати величезна кількість вчених, а також психологів і педагогів, які є практиками [1–3 та ін.].

На нашу думку, для того, щоб в освітньому процесі вищої військової школи (ВВШ) реалізувати якісне запровадження активних методів навчання необхідно створити відповідні педагогічні умови. Однією з таких умов є проведення занять на курсах підвищення кваліфікації (КПК) педагогічних та науково-педагогічних працівників (ПП та НПП), а також на КПК організаторів освітнього процесу (ООП) з інтенсивним використанням (реалізацією) активних методів навчання. При цьому необхідно у слухачів на відповідному етапі КПК сформувати розуміння сутності та змісту таксономії Б. Блума у когнітивній сфері (модифікованій), а саме: пригадування > усвідомлення > застосування > аналізування > оцінювання > створення.

Розуміючи те, що на свідомому і підсвідомому рівнях у слухачів КПК у процесі занять в основу яких покладено активні методи навчання будуть формуватись необхідні знання, вміння та навички застосування цих методів, то у власній професійно-педагогічній діяльності вони будуть спроможні їх реалізовувати. Можливо лише певною мірою, але поступово зміни будуть відбуватись щодо запровадження активних методів навчання. Звісно ж це сприятиме вирішенню завдання – підвищення рівня підготовки майбутніх компетентних офіцерів.

Метод проектів за таксономією Б. Блума належить до рівня «створення» – самого високого рівня. Сьогодні він має велику популярність, і у зв'язку з цим в спеціальній літературі можна зустріти безліч його визначень.

Однак всі вони зводяться до твердження, що навчальний проект – спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність здобувачів освіти-партнерів, що має спільну мету і погоджені способи, спрямована на досягнення загального результату щодо вирішення будь-якої проблеми, значущої для учасників проекту.

Виходячи з викладеного розглянемо сутнісну характеристику реалізації нами методу проектів на КПК ООП на прикладі теми «Організація методичної роботи педагога вищої військової школи» навчальної дисципліни «Організація освітнього процесу у вищій військовій школі»:

1. На початку зазначеного заняття ми розбиваємо слухачів на три групи (всього 24 слухачі по 8 в кожній групі), таким чином, що кожна група має приблизно однаковий рівень знань та вмінь.

2. Заняття носить характер лекційно-практичного. Тобто, ми дозами викладаємо певний навчальний матеріал як нагадування слухачам сутності та змісту відповідного елемента теми після чого ставиться одне проблемне запитання для всіх трьох груп, наприклад, визначте цілі методичної роботи в професійній діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників.

3. В кожній бригаді нами визначається такий порядок дій (він жорстко регламентований – на кожний етап дій відводиться одна-дві хвилини): кожен окремо подумайте та запишіть свою думку у конспект; обговоріть у парах; обговоріть у четвірках; висловіть думку своєї групи щодо 3-5 ключових цілей та обґрунтуйте прийняте рішення. Тут є важливим той факт, що при запровадженні цього методу при його першому застосуванні доцільно визначити представника кожної групи, який на перше проблемне запитання чи завдання буде відповідати. Потім група визначає по черзі інших представників. За умови, коли представник групи висловився і можливо щось упустив та у групі є доповнення то члени групи доповнюють. Черга доповідей груп кожного разу змінюється.

4. Після висвітлювання кожною групою власного проекту дві інші групи мають можливість задати доповідачеві запитання. За умови його затруднення в наданні відповіді група має можливість допомогти. Ми звісно ж тут та й взагі більшою мірою виступаємо у ролі менеджерів бо як відомо освітній процес має бути керованим і спрямованим на досягнення відповідних цілей.

5. Після доповідей, запитань та відповідей ми висвітлюємо слайд з правильною відповіддю. Звісно ж слухачі роблять в своїх конспектах необхідні помітки. Можлива тут дискусія.

Після такого технологічного процесу знову повторюється цикл: теорія плюс практика. На вказаному занятті у нас таких циклів п'ять.

По закінченню заняття слухачам визається практичне завдання для самостійної

роботи – розробити методику оцінювання курсантів при застосуванні методу проектів на занятті. Знову ж таки це завдання вони виконують у визначених групах і групи за-слуговуються на початку наступного заняття.

Висновки. Такий підхід дає можливість слухачам, з одного боку, бути активними учасниками освітнього процесу, а з іншого, сприяє формуванню у них знань, умінь та навичок застосування цього методу на практиці бо сучасних Збройних Силах України потрібен творчий та активний військовий фахівець з вищою освітою з розвиненим мисленням, здатний конструювати, оцінювати та раціоналізувати. Звісно ж вирішення цих проблем багато в чому залежить від змісту, методики та технології навчання курсантів в основу яких мають бути покладені активні методи навчання.

Література:

1. Аникушина Е. А. Инновационные образовательные технологии и активные методы обучения: Метод. Пособие / Е. А. Аникушина О. С. Бобина, А. О. Дмитриева О. Н. Егорова и др. – Томск : В-Спектр, 2010. – 212 с.
2. Зарукина Е. В. Активные методы обучения : рекомендации по разработке и применению : учеб.-метод. пособ. / Е. В. Зарукина, Н. А. Логинова, М. М. Новик. СПб. : СПбГИЭУ, 2010. – 59 с.
3. Ступницкая М. А. Что такое учебный проект? : учеб.-метод. пособ. / М. А. Ступницкая. – М. : Первое сентября, 2010. – 44 с.
4. Положення про вищі військові навчальні заклади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mil.gov.ua/content/other/MOU240_2015.pdf.
5. Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15>.

Мороз В. М.

НАУКОВЕ-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ: ВАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИПРАВЛЕННЯ

Постановка проблеми. Під час перебування у межах інституціонального простору ВНЗ Європи (стажування у Франції та Фінляндії) та маючи можливість вивчати досвід їх розвитку знаходячись безпосередньо в середині відповідної системи, автором публікації було з'ясовано деякі з умов ефективної розбудови моделі майбутнього фахівця. Отримані висновки були нами перевірені практикою взаємодії з University of Social Sciences and Humanities (Варшава, Польща) та Baltic International Academy (Рига, Латвія) під час підготовки Угоди про створення і реалізацію програми подвійного диплому бакалаврського рівня між Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ») та відповідними європейськими ВНЗ. За результатами порівняння змісту та обсягів навчальних програм, були виявлені не лише розбіжності в організації науково-методичного забезпечення навчального процесу, а і з'ясовані причини їх виникнення. На наше переконання, вітчизняна система підготовки фахівців з вищою освітою, так само, як і підготовка науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації, містить певні системні вади, серед яких слід звернути увагу, перш за все, на такі:

- втрата зв'язку змісту вищої освіти з реальною практикою професійної діяльності, а відповідно і потенціалів для гармонійного розвитку, як окремої особистості (споживача освітніх послуг), так і суспільства в цілому;
- відсутність взаємодії між замовниками, виконавцями та споживачами освітніх послуг щодо напрямів та обсягів формування тих чи інших професійних якостей у майбутніх фахівців;
- нерозуміння адміністрацією більшості ВНЗ потенціалів університетської авто-

номії для організаційного розвитку, а також механізмів залучення бізнесу до співпраці з ВНЗ у реалізації інноваційних проєктів;

– недосконалість вітчизняних стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти, а також норм і правил щодо організації та проведення ВНЗ науково-методичної роботи тощо.

Виклад основного матеріалу. Серед основних причин виникнення вище наведених вад, на нашу думку, можна виділити, з одного боку, неузгодженість попиту та пропозиції між замовниками та споживачами освітньої послуги, а з іншого – відсутність кореляції між теоретичними знаннями та практикою їх використання у межах професійної діяльності. Ігнорування цих факторів може бути причиною втрати не лише наявних потенціалів розвитку вітчизняними ВНЗ, а і умовою суттєвого уповільнення темпів трансформації соціально-економічної підсистеми суспільства за напрямом її наближення до європейських стандартів. Циклічне повторення у межах навчального процесу недосконало складених навчальних програм обумовлює не лише руйнування так званої моделі ефективного фахівця, а і впливає на динаміку розвитку його трудових можливостей. Розуміння особистістю (майбутнім фахівцем) того факту, що реалізація набутих нею під час навчання у вітчизняному ВНЗ знань та навичок у межах майбутньої професійної діяльності, у переважній своїй більшості, не може забезпечити підтримання достатньої якості життя (рівень очікуваної після закінчення ВНЗ заробітної плати не відповідає мінімальним потребам людини щодо забезпечення якості життя) обумовлює формування інтересу до можливості отримання освіти за межами України. Найбільш обдаровані та талановиті випускники вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладів, маючи перспективи безкоштовного навчання в європейських ВНЗ, та оцінюючи майбутню можливу користь від вищої освіти, все далі частіше надають перевагу зарубіжним ВНЗ. Крім того, слід визнати той факт, що вітчизняна система вищої освіти, не дивлячись на її відносну потужність та існуючі потенціали для подальшого розвитку, поступово втрачає попит, у тому числі, і серед іноземних абітурієнтів. Така тенденція, на думку фахівців, стала можливою внаслідок зниження якості вищої освіти в Україні. За інформацією начальника управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції МОН України Г.І. Новосад, переважна більшість послів країн Центральної та Південної Азії в Україні (переважна кількість іноземних студентів в Україні є громадянами Туркменістану (20%), Азербайджану (16%), Індії (6,7%) [2]) підтверджують факт зниження довіри з боку абітурієнтів їх країн до якості вищої освіти здобутої у межах інституціонального простору України. Виникає питання, щодо конкурентоздатності вітчизняної системи вищої освіти в контексті її порівняння з кращими світовими моделями. Скоріше за все, відповідь на це питання не задовольняє, а ні державу, як основного замовника послуги щодо підготовки фахівців з вищою освітою, а ні суспільство, як споживача професійних якостей підготовлених ВНЗ фахівців, а ні саму особистість, яка обирає вітчизняну систему вищої освіти не з огляду на її можливості у формуванні індивідуального трудового потенціалу людини, а через її відносну доступність.

Цілком очевидно, що система вищої освіти потребує на проведення реформ за напрямом підвищення якості надання освітньої послуги. Відповідна проблематика перебуває у межах першочергової уваги членів Національної ради реформ. Під час одного з останніх засідань Національної ради реформ (№ 12, 05.10.2015), якість змісту та методики навчання була визначена у паспорті реформи освіти і науки на рівні однієї з стратегічних цілей [1, с. 3]. За інформацією фахівців МОН України, на сучасному етапі реформування вищої освіти, питання забезпечення відповідності навчальних програм потребам ринку та наукових досягнень є вирішеними. Разом з тим, аналітики Федерації роботодавців України звертають увагу на той факт, що «нинішній рівень знань випускників ВНЗ і дисбаланс у системі освіти не влаштовують ні роботодавців, ні молодих людей, які не можуть знайти роботу» [3]. Отже, маємо протилежні за своїм змістом результати оцінювання рівня знань випускників ВНЗ, тими інститутами, діяльність яких, за напрямом вирішення питання якості вищої освіти, повинна не лише корелюватися, а і бути узгодженою як за метою, так і за своїм змістом. Цілком очевидно, що участь роботодавців в освітньому процесі не повинна обмежуватись процесами організації практики та стажувань

майбутніх фахівців. На наше переконання, їх компетенція повинна розповсюджуватися у тому числі і на питання змісту навчальних програм та формулювання вимог до рівня знань майбутніх фахівців. На жаль, у межах вітчизняного інституціонального простору, потенціали взаємодії ВНЗ та реальними виробництвами, щодо формування змісту навчальних програм, реалізуються у досить обмеженому обсязі. Як правило, автори навчальних програм вирішують питання розбудови їх змісту без залучення представників реального сектору економіки, що безумовно впливає, як на якість самої навчальної програми, так і на якість підготовлених за нею фахівців.

Висновки. Приймаючи до уваги вищенаведене можемо сформулювати такі основні висновки. По-перше, на наше переконання, питання науково-методичного забезпечення навчального процесу, так само як і питання взаємодії ВНЗ з реальним виробництвом, можуть бути вирішені за допомогою досвіду функціонування так званих корпоративних університетів, адже саме їх професійна діяльність є квінтесенцією взаємодії теоретичного знання з практикою його використання. Система підготовки фахівців у межах корпоративних університетів передбачає діалектику єдності навчання з безпосереднім виробництвом. Отже, формування корпоративних навчальних закладів та організація їх функціонування у межах структури ВНЗ, на нашу думку, дозволить наблизити стандарти вищої освіти та освітньої діяльності до очікуваного роботодавцями рівня. По-друге, вітчизняна система підготовки фахівців з вищою освітою може бути покращена за рахунок прийняття до уваги та подальшої реалізації потенціалів функціонування та розвитку програм подвійних дипломів. Узгодження змісту та практики реалізації навчальних програм з ВНЗ-партнером, є підґрунтям не лише для удосконалення вітчизняних навчальних програм за напрямом їх адоптації до вимог європейських норм, а і умовою розвитку науково-методичного забезпечення навчального процесу. Це пов'язано з тим, що програми подвійних дипломів передбачають у тому числі і організацію співпраці між науково-педагогічними працівниками за напрямом обміну професійним досвідом та партнерської участі у формуванні змісту навчальних програм.

Література:

1. Квіт С.М. Реформа освіти і науки [Електронний ресурс] / Матеріали засідання Національної ради реформ №12 від 05.10.2015 р. // Національна рада реформ. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/sites/default/files/imce/3.1nrc_edupresentation_final_print.pdf.
2. Кількісно-географічні показники [Електронний ресурс] / Актуальні статистично-аналітичні показники надання освітніх послуг іноземцям // Український державний центр міжнародної освіти. – Режим доступу: <http://intered.com.ua/Актуальні-статистично-аналітичні-показники>.
3. Роботодавці скоротять безробіття серед молоді [Електронний ресурс] / Події: 16.05.2013 // Федерації роботодавців України. – Режим доступу: <http://ua.dmitryfirtash.com/event/831>.

Мороз С. А.

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ

Постановка проблеми. Проблематика вирішення питання класифікації методів державного управління, незалежно від їх галузевої спрямованості та особливостей використання, все далі частіше позиціонує на рівні предмету наукової уваги. Відповідна проблематика, у тому чи іншому прояві свого складного та багатогранного змісту, знайшла свого розвитку у роботах А.О. Дегтяра, С.М. Домбровської, Д.В. Карамішева, Ю.В. Ковба-сюка, М.Х. Корецького, І.П. Лопушинського, С.В. Майстра, В.М. Мороза, Н.Р. Нижник, О.Ю. Оболенського, А.П. Рачинського, В.П. Садкового, В.Ю. Степанова, А.О. Чемериса та інших дослідників. На переконання К.И. Рудельсон, саме класифікація сприяє розумінню місця та ролі предметів у межах об'єктивного світу, а

також забезпечує виявлення існуючих зв'язків та закономірностей між ними [1, с. 29]. Не дивлячись на той факт, що метод класифікації набув значного поширення серед більшості з напрямів наукового знання, його використання у межах державно-управлінської науки все ще залишається порівняно обмеженим. У межах цієї публікації ми робимо спробу опрацювати авторську класифікацію методів державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ у межах її функціонального змісту.

Виклад основного матеріалу. Приймаючи до уваги існуючі підходи до групування методів державного управління, пропонуємо розглянути класифікацію відповідних методів, метою використання яких суб'єктами державного управління є розвиток трудового потенціалу ВНЗ.

1. Нормативно-правові методи (методи засновані на обмеженнях, заборонах, примусі тощо) передбачають юридичне та нормативне упорядкування взаємовідносин між суб'єктами та об'єктами державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ. Серед напрямів використання нормативно-правових методів слід виділити такі:

– законодавство з питань організації науково-освітньої та науково-дослідної роботи у ВНЗ (ліцензування, сертифікація, квотування, стандартизація, система оплати праці тощо), а також з питань підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів;

– норми та правила щодо: заміщення вакантних посад науково-педагогічних працівників; організації підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників; планування роботи, звітування й оцінювання науково-педагогічних працівників тощо.

2. Економічні методи (узгодження інтересів суспільства, особистості та ринку на підставі прийняття до уваги їх економічних мотивів) забезпечують використання у процесі державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ об'єктивних законів ринку і економічних інтересів суб'єктів і об'єктів управління. Серед напрямів використання економічних методів слід виділити такі:

– програми стратегічного, індикативного та цільового розвитку трудового потенціалу ВНЗ, а також ресурсне забезпечення напрямів розвитку ВНЗ та його трудового потенціалу;

– формування державного замовлення на підготовку спеціалістів з вищою освітою, а також науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації, а також пільгове кредитування розвитку тих ВНЗ, функціонування яких має стратегічне значення;

– грантова підтримка (фінансування наукових досліджень) з боку держави тих напрямів наукового знання, які є найбільш важливими з огляду на сучасний стан виконання стратегії розвитку держави, а також створення сприятливих умов для інвестування у розвиток науки та ВНЗ.

3. Морально-етичні методи (орієнтація діяльності суб'єктів управління на цілі і пріоритети держави та суспільства) забезпечують встановлення сприятливих морально-психологічних умов для розвитку трудового потенціалу ВНЗ. Серед напрямів використання морально-етичних методів слід виділити такі:

– формування системи ціннісних орієнтирів, зміст якої узгоджується з релігійно-культурологічними та національно-ментальними характеристиками домінуючих суспільних інституцій;

– державне управління розвитком системи вищої освіти з прийняттям до уваги її інституціональної сутності і суспільно-економічної значущості;

– узгодження напрямів державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ з напрямами саморозвитку системи вищої освіти тощо.

4. Суспільно-політичні методи (орієнтація на взаємодію між: державою, суспільством та особистістю; бізнесом та освітою; державою та ВНЗ) встановлюють взаєморозуміння і взаємоповагу між основними учасниками процесу управління, а також забезпечують розвиток співробітництва між суб'єктами та об'єктами управління в контексті досягнення суспільно-державних цілей. Серед напрямів використання суспільно-політичних методів слід виділити такі:

– залучення носіїв трудових можливостей ВНЗ до участі у соціальному управлінні

державою, регіоном, організацією, а також формування активної громадянської позиції;

- пропаганда ідей саморозвитку носіїв трудових можливостей ВНЗ та їх вільної конкуренції у межах інституціонального середовища;

- гуманізація соціально-трудова відносин у поєднанні з обґрунтуванням пріоритетів розвитку суспільства та їх узгодженням з системою ціннісних орієнтацій об'єктів державного управління тощо.

5. *Соціально-психологічні методи* (орієнтація на традиції, інтереси та мотиви соціального об'єкту управління) обумовлюють виникнення у соціального об'єкта управління потрібних суб'єкту управління психологічних станів. Серед напрямів використання соціально-психологічних методів слід виділити такі:

- вплив на соціальні та психологічні процеси які відбуваються у середовищі розвитку трудового потенціалу ВНЗ, а також формування у носіїв трудових можливостей ВНЗ тих інтересів, мотивів і потреб, які є бажаними для суб'єкта державного управління;

- підтримка необхідного для результативного та ефективного розвитку трудового потенціалу ВНЗ рівня духовної та поведінкової активності (формування потрібних образів, думок, вольової дії тощо).

6. *Адміністративно-організаційні методи* (методи загального або адміністративного менеджменту) визначають організаційні (не правові) норми взаємодії суб'єктів та об'єктів державного управління в основу яких покладено адміністративні (організаційно-розпорядчі) методи. Серед напрямів використання адміністративно-організаційних методів слід виділити такі:

- адміністрування процесів проходження управлінської інформації у ВНЗ, а також напрямів її використання;

- опрацювання рекомендацій та вказівок щодо порядку вирішення адміністрацією ВНЗ організаційних завдань, а також залучення носіїв трудових можливостей ВНЗ до аналізу стану розвитку об'єктів державного управління та опрацювання управлінських рішень;

- моніторинг ефективності використання трудового потенціалу ВНЗ, а також опрацювання концепцій та стратегій його розвитку;

- планування та програмування розвитку трудового потенціалу ВНЗ, як на рівні окремої організації так і у межах всієї галузі тощо.

Висновки. Вище подана класифікація методів державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ не є повною, в контексті її змістовного обсягу та досконалою, з огляду на свою структуру. Поза нашою увагою залишились такі групи методів, як пізнавально-програмуючі (С.М. Алфьоров), статистико-математичні (Д.В. Карамішев), комунікаційні та дипломатичні (А.О. Чемерис). На нашу думку, ці групи методів, відповідно до свого теоретичного змісту та практики використання, можуть бути розглянуті (класифіковані) у межах інших класифікаційних груп на рівні допоміжних або уточнюючих.

Література:

1. Рудельсон К.И. Современные документные классификации / К.И. Рудельсон. – М. : Наука, 1973. – 267 с.

*Певцов Г. В., Залкін С. В.,
Сідченко С. О., Хударковський К. І.*

ПРОПОЗИЦІЇ ДО КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сучасна система вищої військової освіти в Україні, попри певні зрушення, що відбулись протягом 2014-2015 років у напрямку підвищення якості освіти, формування її європейських обрисів, залишається інертною, малоефективною, не спрямованою на формування вмотивованого компетентного військового фахівця.

Тому реформування системи вищої військової освіти є складовою та одним з

пріоритетних напрямів у побудові Збройних Сил України (далі – ЗС).

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день подальший розвиток системи вищої військової освіти стримується низкою чинників, а саме:

- недостатньо ефективним управлінням системою військової освіти, аналітичним та інформаційним супроводженням реалізації проєктів і прийнятих рішень;
- неповною відповідністю змісту навчання військових фахівців досвіду бойової та оперативної підготовки військ (сил), їх застосуванню у миротворчих операціях, локальних конфліктах і війнах;
- незавершеністю оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів (далі – ВВНЗ), навчальних центрів та навчальних військових частин, їх організаційно-штатних структур і чисельності особового складу;
- недостатнім досвідом участі у проведенні антитерористичної операції (далі – АТО) значної частини науково-педагогічних працівників ВВНЗ;
- недостатньою ефективністю інтеграційних процесів щодо військової освіти і науки;
- застарілою навчально-матеріальною базою, відсутністю достатньої кількості сучасних навчально-тренувальних систем та комплексів;
- недостатнім фінансовим забезпеченням системи військової освіти;
- незавершеністю опрацювання змін до законодавчої бази системи освіти у державі та відповідних нормативно-правових актів з питань військової освіти у Міністерстві оборони України.

З урахуванням досвіду проведення АТО реформування системи вищої військової освіти доцільно здійснювати за наступними напрямами:

- формування нового покоління моделей підготовки висококваліфікованих військових фахівців, здатних ефективно управляти військами (силами) в бою (операції);
- приведення форм, методів організації та змісту підготовки військових фахівців у відповідність до сучасних потреб ЗС України з урахування досвіду проведення АТО;
- приведення структури та чисельності ВВНЗ у відповідність до потреб Збройних Сил України;
- формування і становлення військових педагогів нової формації;
- удосконалення матеріально-технічної бази вищих військових навчальних закладів;
- подальшої інтеграції військової освіти і науки.

Досвід підготовки військових фахівців свідчить про необхідність корегування моделей підготовки на засадах системного, компетентнісного підходу. Системна модель підготовки військового фахівця за відповідними спеціальністю (спеціалізацією) і освітньо-кваліфікаційним рівнем передбачає інтегральну єдність освітньо-кваліфікаційних вимог до майбутнього фахівця на основі компетентнісного підходу, структури, змісту та технологій навчання, засобів діагностики знань, умінь та компетенцій і способів їх корегування.

Зміст вищої військової освіти за результатами реформування повинен забезпечувати підготовку військових фахівців з високим рівнем професіоналізму, компетентності, інтелектуального розвитку, загальної та військово-професійної культури, здатних з високою ефективністю виконувати поставлені завдання щодо оборони Вітчизни, розвитку власної творчої індивідуальності, наполегливого самостійного засвоєння нових знань протягом подальшої служби, прийняття оптимальних рішень в нестандартних умовах. Для цього необхідно зробити таке:

- відпрацювати нові стандарти вищої військової освіти;
- переглянути методiku та матеріали для викладання з метою переходу до активних методів викладання та врахування у навчальних матеріалах досвіду АТО та досвіду локальних війн;
- посилити військово-практичну спрямованість навчання, особливо з гуманітарних та природничо-наукових дисциплін;
- вдосконалити систему психологічної підготовки фахівців з урахуванням особливостей кожної спеціальності та професійно-психологічного відбору курсантів на

різні спеціальності.

Приведення структури та чисельності ВВНЗ у відповідність до потреб ЗС України повинно здійснюватися, виходячи із реальних потреб Збройних Сил України у фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів та кваліфікацій за спеціальностями та спеціалізаціями для всіх ланок управління. При цьому доцільно збільшити на 20 % прийом курсантів до ВВНЗ, ніж визначено державним замовленням.

Важливим напрямком професійного становлення викладачів слід вважати всебічну військово-професійну, психолого-педагогічну освіту та самоосвіту. З метою забезпечення високої якості підготовки військових фахівців доцільно активно використовувати механізм призначення на посади науково-педагогічних працівників тактичних кафедр у ВВНЗ кращих офіцерів з військ, що мають бойовий досвід.

Подальший розвиток військової освіти неможливий без удосконалення матеріально-технічної бази ВВНЗ, а саме:

- забезпечення сучасними зразками озброєння і військової техніки, навчально-лабораторним обладнанням;
- забезпечення сучасними тренажно-імітаційними комплексами та системами;
- широкого застосування навчального демонстраційного устаткування, об'єднаного з комп'ютерними системами;
- створення сучасної науково-експериментальної бази;
- створення електронних каталогів з можливістю доступу до інформаційної бази наукових бібліотек провідних вищих військових навчальних закладів та електронного фонду навчальної літератури.

Забезпечити ефективність інтеграційних процесів військової освіти і науки можливо, у першу чергу, за рахунок системного впровадження результатів наукових досліджень у навчально-виховний процес та залучення провідних вчених та науковців до навчального процесу.

Висновки. Таким чином, представлені пропозиції спрямовані на визначення напрямів подальшого розвитку системи військової освіти та підвищення якості всебічної підготовки військових фахівців на основі реалізації досвіду проведення АТО.

*Садковий В. П.,
Хмирова А. О.*

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ОСВІТЯНСЬКИХ ВИХОВНИХ КОНЦЕПЦІЙ

Постановка проблеми. У системі української освіти нині почала формуватися нова культура виховання. Її особливості: варіативна виховних практик; зростання ролі психологічних і педагогічних технологій; збільшення ступеня свободи суб'єктів навчально-виховного процесу; особисто-діяльнісна спрямованість освіти; культурування особистої відповідальності; організація середовища виховання; оптимізація процесів соціалізації і індивідуалізації; політико-культурний характер освіти та ін.

У той же час, доводиться констатувати, що нині в Україні далеко не завжди є умови, сприятливі для розвитку особистості, становлення гуманістичної моделі виховання [1].

Виклад основного матеріалу. Останніми роками помітно посилилася увага до проблем виховання у вищій школі. Підвищення інтересу до виховання не випадково. Після приблизно десятирічного періоду охолодження і навіть ігнорування його значення прийшло розуміння того, що для суспільства не можливо бути байдужим, хто зрештою вийде з вчнз - патріот своєї країни, духовно багата і усебічно розвинена особа або ж просто бездушна машина, начинена сумою спеціальних знань.

Виховання пов'язане не лише з майбутніми соціально-економічними успіхами країни, але і з її національною безпекою. Створені до сучасного часу ядерні, інформаційні, біологічні і інші сучасні технології все більше виходять з-під контролю і

для людства далеко не байдуже в чії руки вони потраплять. Гарантія від цих погроз може бути тільки одна – виховання, вихід інтелекту і моральності на принципово новий якісний ступінь.

Проте розвиток виховання в сьогоднішніх умовах це не лише усвідомлення і не просто відновлення колишньої реалістичної моделі – тих же заходів, форм і структур. Головне завдання полягає сьогодні в тому, щоб створити варіативні концепції виховання, що ґрунтується, головним чином, на гуманістичних ідеалах, здатні прижитися в сучасному суспільстві і привести особу до успіху. Виховання на окремі сфери: розумове, естетичне, трудове, політехнічне, художнє, фізичне, економічне та ін.

Практично усі підходи і концепції орієнтовані на розвиток людини як цілісної особі в її моральному, фізичному, трудовому, правовому, економічному, філософському, художньому, політехнічному, політичному і інших аспектах. Особливий акцент робиться на ціннісному ядрі виховання, хоча самі цінності, розуміються авторами не завжди однозначно. Сам по собі "позитивний виховний ефект" може бути змістовно визначений, як ми вважаємо, через категорію "мети виховання" [2].

У теорії виховання завжди величезна увага приділялася проблемам цілеполягання. Мета виховної діяльності – це та сама категорія, завдяки наявності якої педагогіка стає громадською, соціально значущою наукою. Через мету або за допомогою мети суспільство усвідомлює, яким має бути досконала або нормальна людина, якої потребує цей, конкретно-історичний соціум і який сам, як індивід отримувати би задоволення від життя. У меті виховання виражається ідеал особи, який педагоги прагнуть реалізувати в існуючих конкретно-історичних умовах. Проте слід відзначити, що в реалістичні і ідеалістичні моделі мета виховання в усіх педагогічних теоріях і системах завжди є категорією значною мірою загальною, абстрактною, вищого ступеня узагальненості, абстрагованості від конкретної виховної практики, що здійснюється в тій або іншій історично обумовленій системі суспільних стосунків [3].

Висновки. При величезній увазі в педагогіці до формулювання і обговорення абстрактної мети виховання, теоретично й експериментально абсолютно не розглядається, не вивчається, не досліджується проблема конкретних, соціально-історично обумовлених виховних цінностей; характерних для сучасної ситуації розвитку. Як правило, процес формування сучасних цінностей здійснюється спонтанно під впливом середовища. Такими цілями були й залишаються, наприклад, ідея усебічного розвитку особи; підготовка людини до життя у сучасному світі.

Література:

1. Реформування вищої освіти у процесі демократизації українського суспільства / Б.А. Головка, Б.Ф. Сагалаков, А.П. Горбачик та ін. ; за ред. Б.А. Головка ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ "Київ. ун-т", 2009. – 220 с.
2. Сиченко В.В. Механізми регулювання системи освіти : сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / В.В. Сиченко. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 400 с.
3. Цехмістрова Г.С. Управління в освіті та педагогічна діагностика; навчальний посібник / Г.С. Цехмістрова, Н.А. Фоменко. – К. : Слово, 2005. – 280 с.

Степанов В. Ю.

НАУКОВО-ДУХОВНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Будь-яка соціальна система у своєму закономірному розвитку в певний час досягає такого найвищого рівня, при якому існуючі форми і методи управління такою системою вичерпують встановлені ресурси. Настає момент, що вимагає пошуку нових форм і методів, кількісних змін цих форм і методів управління, їх інтенсивного розвитку, – у формах якісного перетворення з урахуванням науково-духовної складової сучасного управління.

Виклад основного матеріалу. Слід відзначити, що основою наукової духовності

служать відкриття, переконання і висловлювання світових авторитетів науки, таких як: Н. Бор, В. Гейзенберг, В. Горчаков, Джефрі Чу, В. Казначеев, Ф. Капра, О. Оппенгеймер, Г. Швобс, А. Ейнштейн й ін. Ними відзначено, що у світі формується новий стан свідомості шляхом зміни мислення і самовдосконалення людини як соціально-активної творчої особистості. Тоді, з урахуванням науково-духовної складової, сучасне управління можна розглядати як управління нового типу. Тобто головною відмінною особливістю управління нового типу є орієнтація його на більш просунутий у розвитку рівень свідомості людини в порівнянні з інтуїцією – базою американського і західноєвропейського управління.

Науковість системи сучасного управління нового типу забезпечується наявністю тих закономірностей, які є невід'ємною частиною наукового підходу, а саме: управління як будь-яка наука є сферою людської діяльності, одна з функцій якого – вироблення і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність; управління – одна з форм суспільної свідомості; управління нового типу включає діяльність з метою отримання нового знання і результату – суму знань, що лежать в основі наукової картини світу, яка не має пояснення з боку функціонуючої науки; управління нового типу, як новий науковий напрям – це окрема галузь наукових знань з усвідомленого управління творчою особистістю внутрішніми і зовнішніми процесами своєї життєдіяльності, що зустрічаються під час здійснення функцій управління; безпосередні цілі управління нового типу – пошук, наукові дослідження, опис, пояснення і передбачення процесів і явищ дійсності, що складають предмет її вивчення на основі відкритих нових законів.

Науково-духовна складова сучасного управління є нетрадиційною як за формою, так і за змістом. Практичне використання результатів теоретичних розробок з управління нового типу дозволяє виконувати роботи по створенню нової гуманістичної системи виховання, освіти і духовності для суспільства [1].

Духовність системи управління нового типу базується на сучасних наукових відкриттях нової фізики, що є субстанціональною основою енергоінформаційної структури Всесвіту і психіки Людини [3]. Така наукова духовність є фундаментальністю для розробки нового механізму реалізації науково-технічного прогресу – системи «державного управління» – на громадському (державному) рівні і «управління нового типу» – на планетарному (духовному) рівні.

Висновки. Проблеми глобалізації змушують людство вести діалог і виробляти новий інструментарій спілкування в основі якого буде закладено інноваційне знання про природу свідомості людини і нову мову комунікацій [1]. Поява нового світогляду – це управління з урахуванням науково-духовної складової управління на основі енергоінформаційної структури вже настало і воно привносить в існуючу мовну систему нові слова, поняття, визначення. Слід додати, що лінгвістиці належить освоювати метод вивчення і розкриття причинності слова науково-духовної складової управління з урахуванням дії його змісту (коду) та як енергоінформаційної структури.

Пізнання і сила слова з урахуванням науково-духовної складової сучасного управління дозволить усвідомити й осмислити, як слово формує свідомість людини через усвідомлення себе і свого місця у світі [2]. Таким чином, значення розкритого коду слова в процесі гуманізації буде активно впливати на розвиток свідомості суспільства в ХХІ столітті, так як цього вимагає еволюційний розвиток цивілізації на основі зміни світогляду науково-духовної складової управління нового типу.

Література:

1. Вершинин Г. Д. Инновационные парадигмы общественной мысли ХХІ века / Г. Д. Вершинин, Е. М. Вершинина — Харьков: И Д «Райдер», 2003. – 232 с.
2. Мамардашвили М. К. Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символическом и языке / М. К. Мамардашвили, А. М. Пятигорский. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. – 224 с.
3. Шилин К. И. Экософские начала / К. И. Шилин. – Первая энциклопедия третьего тысячелетия. Т. 1 / С участием С. В. Шефеля. – М. : Изд-во «Социум» ; Энциклопедия управленческих знаний (Серия «Социология будущего»), 2000. – 352 с.

СТРУКТУРА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

Постановка проблеми. Післядипломна освіта – вдосконалення вже набутої освіти та професійної підготовки шляхом поглиблення, розширення й оновлення знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності/професії та практичного досвіду.

Післядипломна освіта задовольняє потреби фахівців у постійному підвищенні їх професійно-кваліфікаційного рівня, запобігає втратам продуктивних сил шляхом системного оновлення та корекції професійної підготовленості до змінюваних умов духовно-інтелектуального потенціалу та матеріального виробництва, кон'юнктури ринку праці; виступає одним із засобів соціального захисту працівників та забезпечує потреби суспільства і держави у конкурентоспроможних спеціалістах.

Структура післядипломної освіти:

перепідготовка кадрів – отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду;

розширення профілю діяльності (підвищення кваліфікації) – набуття особою здатностей виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах спеціальності;

спеціалізація – набуття особою здатностей виконувати окремі завдання і обов'язки, що мають певні особливості, в межах спеціальності;

стажування – набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків з певної спеціальності.

Виклад основного матеріалу. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна системно підходить до вирішення питань організації та проведення роботи щодо післядипломної освіти, створення ефективної системи підвищення кваліфікації викладачів, зміцнення зв'язків з провідними вищими навчальними закладами України та світу.

Прикладом тому є заснування в січні 2015 року Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання. Завдяки чому з'явилась нагода реалізації освітніх програм довузівської, вищої і післядипломної освіти із впровадженням сучасних технологій навчання.

До складу Центру післядипломної освіти входять: відділ перепідготовки осіб з вищою освітою; підвищення кваліфікації фахівців бізнес-структур; підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

Зміст післядипломної освіти визначається потребами суспільства до кадрового забезпечення галузей господарства з урахуванням перспективи їх розвитку, сучасних вимог до засобів, форм і методів професійної діяльності. А базується на основі освітньо-професійних програм відповідного напрямку підготовки.

Підвищення кваліфікації і професійна перепідготовка фахівців здійснюється з відривом від виробництва або з частковим відривом від виробництва.

У навчальному процесі застосовуються очна, заочна та дистанційна форми навчання. Форми навчання можуть бути поєднані.

Основними формами організації навчального процесу та видами навчальної діяльності є: аудиторні заняття, самостійна робота, практична підготовка і підсумкове контрольне оцінювання.

Терміни, періодичність навчання в системі післядипломної освіти встановлюються згідно з відповідними нормативними документами та державними стандартами освіти в залежності від форм навчання, а також порядку і періодичності атестації фахівців.

Висновки. Наразі Центр післядипломної освіти працює в таких напрямках:

1. Перепідготовка осіб з вищою освітою з наданням другої вищої освіти за ліцензованим в Університеті спеціальностями.
2. Підвищення кваліфікації фахівців бізнес-структур за різними спеціальностями.
3. Стажування науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів

України на всіх кафедрах і лабораторіях Університету під керівництвом провідних викладачів і науковців.

4. Направлення на стажування науково-педагогічних працівників університету на підприємства, в організації, наукові установи та навчальні заклади Харкова та інших міст України.

5. Курси за різними навчальними програмами: «Технології дистанційного навчання», «Тележурналистика» та ін.

Темченко В. А.,

Тимченко А. Н.

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СПОРТИВНО-ОРИЕНТИРОВАННОМ ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ СТУДЕНТОВ

Постановка проблемы. Тенденции развития образования студентов вузов предполагают перевод управления процессом обучения на новый технологический уровень, предусматривающий использование информационных технологий. Такой подход является непереносимым условием повышения качества образования. Однако на современном этапе влияние применения информационных технологий как на организацию спортивно-ориентированного физического воспитания (СОФВ), так и на его эффективность, исследовано недостаточно [1].

Современный студент должен уметь самостоятельно и активно работать с информацией, уметь относиться к ней критически, применять её в зависимости от целей и задач своей деятельности. Современный педагог, в свою очередь, должен уметь научить этому. Очевидно, что, используя только традиционные методы обучения, решить эту проблему невозможно [3]. Поэтому в последнее время информационные компьютерные технологии перешли из вспомогательных средств обучения в разряд ведущих [2].

Выбор информационно-коммуникационных интернет-технологий для обеспечения учебного процесса СОФВ необходимой информацией не случаен. На сегодняшний день большое количество студентов проводят свой досуг, сидя перед компьютером в основном в поиске какой-либо информации в сети Интернет. Поэтому одним из самых востребованных направлений в работе высшей школы является использование информационно-коммуникационных технологий [4]. В связи с этим актуальным является изучение данной проблемы, имеющей существенное теоретическое и практическое значение для совершенствования СОФВ студентов.

Цель работы – разработка информационно-коммуникационных технологий для совершенствования СОФВ студентов.

Изложение основного материала. Одним из направлений информационных технологий, применявшихся в нашем исследовании, было создание интернет-сайта кафедры физического воспитания и спорта. Сайт был создан на базе страницы кафедры на сайте ХНУ имени В. Н. Каразина http://www.univer.kharkov.ua/ua/structure/leisure/sport_department, где имеется ссылка на собственный сайт кафедры <http://sport.univer.kharkov.ua>.

При разработке и создании сайта нами учитывалась педагогическая целесообразность применения информационно-коммуникационных технологий, которые в данном случае являются предметно-ориентированными и направлены на деятельность обучаемого в предметной среде.

Сайт систематизирует работу СОФВ студентов, предоставляя возможность как студентам, так и абитуриентам получать информацию об организации учебного процесса, спортивных сооружениях, на которых проходят учебные занятия.

Вкладка меню «Студентам» содержит:

– информацию об организации физического воспитания студентов в университете-

те. Особое внимание уделено СОФВ и возможности студентов заниматься на протяжении всего периода обучения;

- расписание занятий по дисциплине «Физическое воспитание» с описанием видов спорта (двигательной активности), используемых в учебном процессе;

- обучающие материалы по видам спорта (двигательной активности), которые культивируются в СОФВ;

- безопасные ссылки на источники информации, отобранные преподавателями, что позволяет построить учебный процесс на основе организации самостоятельной работы студентов для более эффективного обучения практическим умениям и навыкам, изучения двигательных навыков в выбранном виде спорта, изучения материала для теоретической подготовки по выбранному виду спорта.

Публичность, которая отличает сайт, делает материалы доступными для чтения студентами и преподавателями; возможность оставлять к записям комментарии, которые также доступны для чтения, получать обратную связь от всех участников учебного процесса.

В целом, в университете для формирования мотивации студентов относительно занятий физической культурой и спортом задействована целая система сайтов:

- сайт университета <http://www.univer.kharkov.ua>;

- сайт кафедры физического воспитания и спорта <http://sport.univer.kharkov.ua>;

- сайт студенческой профсоюзной организации <http://profkom.ua>;

- сайты университетских спортивных клубов: теннисного клуба «Уникорт» <http://www.unicourt.com.ua> и фехтовального клуба «Унифехт» <http://www.unifeht.net>.

Важным и полезным для целевой аудитории является то, что сайт кафедры интегрирован с сайтами университетских спортивных клубов (закладка «Клубы»: http://sport.univer.kharkov.ua/ru/sport_club) и основными социальными сетями: «В контакте», «Facebook».

После внедрения сайта в организацию учебного процесса СОФВ студентов Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина отмечен рост как количества студентов, занимающихся в спортивно-ориентированных группах (с 3625 до 4486 студентов), так и отношение этого показателя к количеству студентов дневной формы обучения (с 42,3% до 50,8 %) по показателям 2012–2013 и 2013–2014 учебных годов.

Выводы. Применение информационно-коммуникационных технологий в СОФВ позволяет:

- выявлять позитивную мотивацию студентов относительно занятий выбранными видами спорта (двигательной активности);

- сделать сайт доступным источником для получения студентом полной информации относительно организации СОФВ в вузе;

- информация об обучающих материалах позволяет построить учебный процесс на основе организации самостоятельной работы студентов для более эффективного обучения практическим умениям и навыкам, изучения двигательных навыков в выбранном виде спорта, изучения материала для теоретической подготовки по выбранному виду спорта.

Дальнейшие исследования предполагается провести по использованию информационно-коммуникационных технологий для теоретического тестирования знаний студентов по выбранному виду спорта (двигательной активности).

Литература:

1. Борисов В. В. Мотивационное обеспечение учебно-воспитательного процесса с использованием технологии спортивно-ориентированного физического воспитания в вузе / В. В. Борисов, О. Н. Олейник, В. В. Тимошенко // Молодой ученый. – 2014. – № 17. – С. 459–461.

2. Кашуба В. А. К вопросу использования информационных технологий в процессе физического воспитания студенческой молодежи / В. А. Кашуба, С. М. Футорный, Н. Л. Голованова // Слобожанський науково-спортивний вісник (наук.-теорет. журн). – Х. : ХДАФК, 2011. – № 4. – С. 157–163.

3. Темченко В. А. Секционная форма организации физического воспитания студентов / В. А. Темченко, Р. Р. Сиренко // Физическое воспитание студентов. – 2010. –

№ 3. – С. 99–101.

4. Темченко В. О. Спортивно-орієнтоване фізичне виховання у вищих навчальних закладах із застосуванням інформаційних технологій : автореф. дис... к. фіз. вих : 24.00.02 / В. О. Темченко. – Дніпропетровськ, 2015. – 20 с.

*Шепетинська М. Р.,
Волокітін Р. О.*

СТРАТЕГІЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Постановка проблеми. У сучасному соціумі визначальним напрямком професійно-трудової реабілітації інвалідів стає стратегія інтегрованого працевлаштування, здійснення якої вміщує, зокрема, допомогу інвалідам у набутті специфічних трудових навичок, плануванні кар'єри, навчання самопрезентації як у письмовій формі так і особисто в співбесіді з потенційним роботодавцем.

Виклад основного матеріалу. Служба зайнятості має відповідний досвід щодо роботи з безробітним населенням, зокрема, що стосується професійної орієнтації та професійного навчання. Покладання на неї завдання працевлаштування осіб з інвалідністю потребує нових підходів, які базуються на розумінні забезпечення інваліда роботою як складової процесу професійно-трудової реабілітації, інтеграції в суспільство, надання користувачам реальних повноважень. Служба зайнятості, орієнтована на надання послуг інвалідам, може здійснювати профорієнтаційну роботу, допомагати в плануванні індивідуальної програми, надавати послуги з професійно-трудової реабілітації, консультувати, організовувати професійне навчання і підвищення кваліфікації, насамперед, в умовах виробництва, безпосередньо на робочому місці, а також здійснювати управління програмою професійно-трудової реабілітації і виконувати координуючу функцію відносно використання ресурсів спільноти для забезпечення її ефективної реалізації.

Активний процес створення і консолідації європейського простору освіти, зближення систем освіти різних європейських країн потребує відповідної перебудови освітніх систем і методів організації набуття знань. Болонський процес вимагає відповідності навчання суспільним потребам, що змінюються, і прогресу наукових знань, проголошуючи необхідність освіти і навчання впродовж життя як невід'ємного елементу Європейського простору вищої освіти. Стратегії навчання впродовж життя необхідні в суспільстві, основу якого складатимуть знання, необхідні для того, щоб забезпечити конкурентоспроможність в складних економічних умовах, рівні можливості та покращення якості життя, сприяти зміцненню соціальної єдності.

Модель безперервного професійного навчання осіб з обмеженими можливостями відрізняється тим, що спрямована на професійне навчання інвалідів, і на відміну від існуючих реабілітаційних підходів процес медико-соціальної, професійної, трудової реабілітації відбувається не після проходження лікування, а на всіх його етапах, вміщує медико-психологічний супровід, спрямований на забезпечення рівних можливостей, професійної орієнтації, набуття професійних навичок в процесі безперервного професійного навчання, на основі концепції освіти впродовж життя.

Прагнення наблизити соціальну політику України до світових стандартів спонукало до прийняття відповідних законів та інших нормативно-правових документів, які стосуються працевлаштування інвалідів, їх професійної і трудової реабілітації [1]. Існуючі на сьогодні форми та методи взаємодії установ, які входять до моделі державної системи професійної реабілітації інвалідів, включають сумісну участь у роботі позавідомчого органу – Ради у справах інвалідів при облдержадміністрації та у роботі координаційної Ради з питань професійної орієнтації населення, у тому числі інвалідів, у атестації робочих місць для інвалідів на підприємствах, у розробці переліків професій для навчання

інвалідів центрами зайнятості і підприємствами; сумісну роботу по розробці регіональної програми зайнятості населення по розділу зайнятості осіб з обмеженою працездатністю, законодавчих і нормативних актів місцевого значення з питань професійної реабілітації інвалідів, по створенню центрів соціально-трудової реабілітації інвалідів, у яких комплексно вирішувалися б питання профорієнтації, професійного навчання і працевлаштування інвалідів; сумісний контроль за реалізацією регіональної програми зайнятості інвалідів, внесення необхідних коректив у ході її виконання; сумісні наради з питань стану і подальшого удосконалення роботи з професійної реабілітації та зайнятості інвалідів, у тому числі по підсумках за рік; взаємне забезпечення даних служб необхідною для роботи інформацією про інвалідів, які потребують працевлаштування або професійної підготовки, про можливості працевлаштування і навчання; взаємодію у рішенні питань контролю за правильністю використання праці інвалідів у відповідності до індивідуальних програм реабілітації, за раціональністю їх працевлаштування, у складанні списків професій та посад для переважного працевлаштування інвалідів; сумісні пошуки можливостей для розширення виробничої бази для працевлаштування інвалідів, виявлення на підприємствах цехів, дільниць і робочих місць, доступних для використання праці інвалідів, в тому числі інвалідів I і II груп, які потребують працевлаштування у спеціально створених умовах [2].

Висновки. Таким чином, функції всіх учасників процесу професійної реабілітації досить розгалужені, що для забезпечення ефективного результату щодо вирішення проблеми працевлаштування інвалідів вимагає їх діяльності на основі принципу партнерства, тісної узгодженої співпраці. Разом з тим, чітке визначення функцій служби зайнятості на другому етапі процесу професійної реабілітації інваліда, зокрема, щодо працевлаштування інвалідів, надання їм соціальних послуг щодо профорієнтації та професійного навчання є основою для організації відповідної роботи і забезпечення її результативності, відшукування і залучення потрібних ресурсів для здійснення профорієнтації, професійного навчання і працевлаштування інвалідів в системі державної служби зайнятості України.

Література:

1. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zacon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws.cgi?nreg=2961> – 15/.
2. Дікова-Фаворська О.М. Креативний метод освіти осіб з обмеженими функціональними обмеженнями здоров'я / О.М. Дікова-Фаворська // Зб. наук. праць ДонДУУ «Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління». – Т. X. – Вип. 116 «Соціологія державного управління». – Донецьк : ДонДУУ. – 2009. – С. 294–300.

СЕКЦІЯ 3

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

Бабічева Г. І.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. На сучасному етапі інформаційна діяльність виявлялася важливим компонентом управління, функцією і інструментом влади. В організаційно-діяльнісному плані інформаційна діяльність протягом тривалого часу латентно розвивалася у владних структурах, лише у наш час у результаті процесів інституалізації сформувалися аналітичні служби, відділи, посади, до кола завдань яких входили збирання, аналіз інформації і розробка варіантів управлінських рішень (сценаріїв). Відповідно, можна констатувати зростання ролі в суспільстві й державі державно-управлінської інформаційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У кібернетиці і в теорії автоматизованого управління використовується декілька визначень поняття управління. Управління розглядається як цілеспрямована дія на об'єкт для зміни його стану або поведінки відповідно до обставин.

Також існує визначення, що управління – це процес організації такої цілеспрямованої дії на об'єкт, у результаті якого об'єкт переходить у необхідний (цільовий) стан.

Системи, що описані в теорії автоматичного управління, розділяють на ряд різновидів, які відображають етапи розвитку механізму управління [2].

Існують системи управління розімкнені, замкнуті і комбіновані. У розімкнених системах відсутній зворотний зв'язок, тобто вихідна величина системи не вимірюється і стан об'єкта не контролюється. Розімкнені системи є послідовністю ланок, які здійснюють управління за допомогою заданої програми або використовують принцип управління по збуренню.

При програмному управлінні в системі застосовується алгоритм управління, який не пов'язаний з виходами системи або чинниками збурення. В системі є підсистема, яка виробляє закон функціонування і підсистема управління, що виробляє управлінські впливи. Програма однозначно регламентує поведінку системи. Система управління не використовує інформацію про процеси, які фактично відбуваються в системі, і про результати її діяльності. Точність управління залежить від постійності параметрів системи. Таке управління може використовуватися при стабільних умовах і невисоких вимогах до точності функціонування.

У системі державного управління подібна схема роботи використовується при програмно-цільовому управлінні системами, в яких результат дії виявляється через великий проміжок часу (природоохоронні заходи, землеустрій, соціальні програми). Також подібна ситуація виникає за відсутності контролю з боку керівництва при виконанні підлеглими поставлених завдань. Подібний підхід може використовуватися не тривалий час, тому що відсутність функції контролю в управлінні приводить до негативних результатів [1].

У складних динамічних системах, до яких, зокрема, відноситься система державного управління, існує проблема нерегулярної дії зовнішніх чинників, які важко передбачити. Тому з'являється ще і проблема їх визначення при здійсненні управлінського процесу.

Система управління повинна мати здатність фіксувати наявність таких дій, їх силу і виробляти команди для протидії. Тому потрібна програма, яка вказує на необхідність здійснення управлінських впливів, які відповідають змінам, що відбуваються у зовнішньому середовищі. З цією метою застосовується управління по збуренням з ви-

користанням принципу компенсації, який передбачає наявність підсистеми, що вимірює збурюючі дії на систему.

Оскільки збурюючих чинників може бути велика кількість, то вибирають найбільш істотні, які здійснюють найбільший вплив на відхилення результатів функціонування системи. Збурення вимірюються, і на підставі цієї інформації виробляються корективи до алгоритму управління, які дозволяють компенсувати ці відхилення.

Подібна схема в державному управлінні використовується при плануванні. Результати реалізації планів залежать від таких чинників, як зношення основних фондів, кваліфікація працівників і тому подібне. Тому в плани вводяться спеціальні коефіцієнти, які враховують ці впливи на систему. В процесі реалізації планів виникає потреба в їх корегуванні. Причиною таких дій є динамічність зовнішнього середовища, зміни, що відбуваються в суспільстві і в системі державного управління [3].

Висновки. Таким чином, інформаційна діяльність відіграє суттєву роль в системі державного управління на сучасному етапі та визначає загальну ефективність прийняття державно-управлінських рішень.

Література:

1. Грицяк Н. В. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства : навч. посіб. / Н. В. Грицяк. – К. : Вид-во НАДУ, 2012. – 220 с.
2. Державна інформаційна політика : навч. посіб. / В. Б. Дзюндзюк, О. І. Крюков, В. А. Ландсман та ін.; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. Б. Дзюндзюка. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. – 344 с.
3. Румянцева Е. Л. Информационные технологии : учеб. пособ. / Е. Л. Румянцева, В. В. Слюсарь. – М. : ИД «ФОРУМ», 2007. – 256 с.

Барський В. О.

АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ Й ОСВІТІ

Постановка проблеми. Становлення України як правової демократичної держави вимагає від інституту державної служби дієвості, гнучкості і динамізму. Перехід України до ринкових відносин, подальше розгортання державотворчих процесів, проведення соціально-економічних реформ, розширення міжнародного співробітництва, розвиток демократизації суспільства викликають різке зростання вимог до рівня інформатизації суспільства та інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Відповідно, автоматизовані системи відіграють важливу роль в сучасному державному управлінні.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі виділяють декілька видів автоматизованих систем в державному управлінні, кожній з яких притаманні власні особливості.

Так, замкнута система передбачає управління по відхиленню. При цьому результати функціонування системи порівнюються з плановими і виявляються відхилення. Залежно від їх величин виробляються дії на систему, що управляє, які зменшують відхилення на виході. Такі системи менш реагують на зміни своїх параметрів функціонування і забезпечують більш ефективне управління. Проте в таких системах можуть виникати проблеми стійкості [1].

При управлінні складними об'єктами, які мають велику кількість підсистем, можуть використовуватися багатоконтурні зворотні зв'язки. Замкнуті системи управління працюють ефективніше, ніж розімкнені. Проте така система управління вимагає контролю за змінами. Велика кількість збурень, які діють на керований об'єкт, вимушує робити вибір відносно того, які з цих збурень найбільш істотні для функціонування. Тому програма управління має бути розрахована на найбільш істотні дії. В державному управлінні застосування замкнутих систем пов'язано з наявністю ієрархії в його структурі. Керована система має органи управління вищого рівня, які виконують роль конту-

рів зворотного зв'язку.

Комбіновані системи поєднують замкнуті і розімкнені контури управління. Прикладом може бути система, в якій застосовується управління по збуренню та зі зворотним зв'язком. Така модель забезпечує адаптацію системи до дії зовнішнього середовища. Існують різні варіанти адаптивних систем. Якщо адаптація здійснюється шляхом зміни програми управління при незмінній внутрішній структурі керуючої підсистеми, то такі системи називаються самоналагоджувальними. Якщо система управління змінює внутрішню структуру керованого об'єкта для досягнення стійкого функціонування, то таку систему називають такою, що самоорганізується. Так, під час криз соціально-економічна система використовує в державному управлінні зворотний зв'язок, а також соціальні програми, які є компенсаційними механізмами, що забезпечують адаптацію до негативних дій, що змінюються [2].

Розглянуті схеми систем реалізуються на підставі загальних принципів управління, які названі фундаментальними. Проте для моделювання процесів у системі державного управління використання таких схем є досить проблематичним.

Складні динамічні системи вимагають для свого опису в різних розрізах економічної діяльності використання ряду моделей. У підсистемах цих систем відбуваються процеси, які зв'язані з використанням різних ресурсів, таких як матеріальні, трудові, фінансові, енергетичні й інформаційні. Моделювання цих процесів здійснюється за допомогою окремих для кожного ресурсу моделей.

Крім того, досить складним є визначення потоків у мережі зв'язків з їх чисельною оцінкою і подальшим визначенням параметрів функціонування. Тому принципи управління з позицій системного підходу і моделі можна використовувати для досліджень системи державного управління як пояснювальні, оскільки в цій сфері існує велике різноманіття механізмів управління, і такий підхід пояснює їх особливості в різних аспектах функціонування [1, 2].

Висновки. Таким чином, у зв'язку з різким зростанням вимог до рівня інформатизації сучасного суспільства та інформаційно-аналітичного забезпечення системи державного управління, використання автоматизованих систем в державному управлінні стане безпосереднім фактором підвищення дієвості та прозорості функціонування органів державного управління, а, отже, підвищення економічного зростання, соціально-політичної стабільності та міжнародного іміджу України в цілому.

Література:

1. Зуев С.Е. Измерения информационного пространства (политики, технологии, возможности) / С.Е. Зуев. – Режим доступу : <http://www.future.museum.ru/part01>.
2. Інформаційна політика України: європейський контекст : монографія / Л.В. Губерський та ін. – К. : Либідь, 2007. – 360 с.

Дацій Н. В.

ЗАКОРДОННІ ЧИННИКИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Істотно змінюється характер надання адміністративних послуг в інноваційній системі на базі інформаційних технологій. Так, якщо традиційна система надання адміністративних послуг орієнтувалася на їх надання за місцем знаходження органу державної влади, то інноваційна система надання адміністративних послуг на базі сучасних інформаційних технологій орієнтується вже на їх надання за місцем перебування їх споживача.

Особливо важливою відмінністю цих двох систем надання електронних адміністративних послуг є те, що інноваційна система надання адміністративних послуг на базі сучасних інформаційних технологій орієнтується на інтеграцію матеріальних та інформаційних потоків, тоді як традиційна – на їх розподіл як

відособлених процесів.

Виклад основного матеріалу. Формування інформаційних технологій у сфері надання електронних адміністративних послуг в Україні в системі державного управління в Україні потребує удосконалення за наступними напрямками:

- децентралізація державного управління всередині урядових структур і делегування відповідальності на нижчі рівні управління;
- перегляд функціональних зобов'язань урядових структур;
- скорочення параметрів системи державної служби шляхом передачі частини функцій приватним підприємцям або створення державних корпорацій;
- впровадження механізмів контрактингу на виконання адміністративних послуг і платність послуг для споживачів;
- орієнтація на споживача, включаючи публіковані стандарти якості соціальних послуг.

У цьому плані цілком виправданим, на думку фахівців [1, с. 10], стає використання терміну «підприємницька держава», якщо під підприємництвом розуміти перебіг економічних ресурсів зі сфери нижчої продуктивності в сферу більш високої продуктивності, тобто максимізацію ефективності використання виробничого, фінансового і людського капіталу.

На загальновизнану думку [2] практичні основи радикального реформування системи державного управління були закладені урядом М. Тетчер, яка вже на самому початку приходу до влади зробила активні дії з підвищення ефективності державного апарату. Практичні кроки припускали таке:

- розподіл наглядових і профільних функцій міністерств;
- надання управлінським агентствам широких прав з формування бюджетних і кадрових ресурсів;
- обов'язковість конкурсного відбору керівників агентств;
- введення системи середньострокового і довгострокового планування;
- обов'язковість договірних відносин між профільним міністерством і агентством.

Виходячи зі змісту реформи, що проводиться, кожному профільному міністерству належало або трансформуватися у виконавче агентство, або ліквідуватися, або передати виконання своїх функцій за контрактом. Основним органом, що узяв на себе функції з організації агентств, було Міністерство фінансів.

Відмітимо, що це відомство у багатьох країнах опиняється ключовим з проведення адміністративної реформи і реалізації заходів з впровадження системи надання адміністративних послуг на базі сучасних інформаційних технологій.

Виконавчі агентства активно використали у своїй роботі нові управлінські інструменти, запозичені з арсеналу діяльності підприємницьких структур, передусім:

- укладення контрактів на надання пакетів адміністративних послуг;
- використання конкурентних методів боротьби між державними і приватними виконавцями за отримання державних замовлень;
- розвиток системи преміювання за результати роботи і поширення групових бонусів;
- постійний моніторинг якості послуг, що надаються, як агентствами, так і приватними компаніями, що функціонують на умовах контрактингу;
- широке застосування маркетингових технологій вивчення, споживчого ринку, перебудови бізнесу, залучення нових споживачів.

Широке використання маркетингових технологій при визначенні конкурентних переваг або недоліків, того або іншого агентства, дозволяє досить ефективно оцінити результативність діяльності виконавчих агентств у сфері надання соціально значимих для населення послуг.

Так, функції кожного агентства в обов'язковому порядку повинні виставлятися на відкритий конкурс, що припускає або їх продаж приватному бізнесу в силу їх високої споживної значущості, або воно може і само конкурувати за отримання замовлення нарівні з приватними компаніями.

Висновки. Аналізуючи вказані стратегії, цілком обґрунтовано вбачається можливим екстраполювати їх на сферу електронних адміністративних послуг, що надаються на

базі сучасних інформаційних технологій. Більше того, цей підхід можна використати для виявлення основних і найбільш пріоритетних чинників, що впливають на формування інноваційних технологій у сфері надання електронних адміністративних послуг.

Література:

1. Половцев О.В. Інформаційнезабезпечення органівдержавної влади в умовах українських реалій: правовий аспект [Електронний ресурс] / О.В. Половцев, С.М. Луценко // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 2. – С. 5–12.

2. Іщенко В.М. Концепція програми «Електронне місто» як атрибут електронного урядування / В.М. Іщенко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 2. – С. 119–126.

Дацїй О. І.

ІННОВАЦІЇ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, в основі якого розглядається стійке економічне зростання, неможливо підтримувати розвиток національної економіки, не спираючись на інновації і безперервне вдосконалення всіх його структурних елементів. Найбільш загострено проблема радикальних інновацій як «творчого руйнування» традиційних економічних та організаційно-управлінських відносин відчувається в періоди економічних криз. У зв'язку з цим найбільш актуальними стають проблеми інноваційних підходів до системи технологій державного управління, розробки і реалізації сучасних управлінських інновацій в сфері електронних державних послуг.

Виклад основного матеріалу. У рамках технологічного підходу інновація розглядається як універсальний метод, як специфічний набір інструментів забезпечення оптимального технологічного процесу за допомогою планованої управлінської дії. Крім того, увага акцентується на інноваційній діяльності як особливій соціальній практиці, як системі дій соціальних суб'єктів. У даному контексті інноваційна діяльність розглядається як комплекс заходів зі створення, придбання, освоєння і поширення абсолютно нових або вдосконалених видів продукції, послуг, технологій, методів організації виробництва і управління, таким чином, дослідницький акцент зміщується на цілеспрямовану організаційну дію [1, с. 133].

У рамках підходу, орієнтованого на результат, інновації розглядаються саме як підсумок впровадження нововведення з метою зміни об'єкту управління, отримання різного роду ефектів (економічного, соціального, науково-технічного, екологічного) [2, с. 64].

Інновація є певним набором інформації, що містить інноваційну ідею (інновація як різновид інформації і в цьому сенсі як передбачуване нововведення); інноваційна ідея, що матеріалізується, пройшла через процес ухвалення відповідного рішення (інновація як процес її освоєння, впровадження, або нововведення, що реалізовується) і отриманий результат, або впроваджене нововведення [3, с. 165]. При цьому необхідно підкреслити тісний взаємозв'язок різних видів інновацій, тобто інновації можна віднести до будь-якого аспекту діяльності, спрямовані на отримання нових або поліпшених видів продукції, на послуги, на соціальні, процесні або технологічні зміни; на формування нових або поліпшених систем.

Креативність, як ключова характеристика інновації, досить часто виступає в дослідженнях в якості маркіруючого параметра, інновації не можуть створюватися і впроваджуватися в ході рутинних процесів, а вимагають певного креативного прориву. І тільки в роки ринкових перетворень проблеми інноваційного розвитку систем управління, пошуку шляхів подолання організаційно-управлінської відсталості в різних галузях і сферах економіки стали предметом особливої уваги економістів.

Проте більшість економістів лише обмежувалися вказівками на роль інновацій в

технологіях державного управління, а проблеми впливу управлінських інновацій на економічну систему і його оцінки залишаються дослідженими недостатньо. Істотний вклад в розробку цього наукового напрямку вніс А. Чандлер. У своїх працях А. Чандлер, досліджуючи процеси індустріального розвитку США і Японії, робить висновок про пріоритетне значення в їх розвитку управлінських і організаційних інновацій. При цьому організаційно-управлінські інновації, за його твердженням, випереджали інновації технологічні, а іноді були їх слідством. При цьому в США саме великі компанії стали головною силою «управлінського капіталізму», замінивши деякі ринкові елементи «видимою рукою» інноваційних форм управління і організації [3].

Серед вітчизняних економістів найбільш комплексне тлумачення інноваційного економічного процесу приводить Н.А. Гринюк, визначаючи його як «комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу (нововведення) для нового або для кращого задоволення вже відомої потреби людей. Одночасно це є процес пов'язаних з введенням цього нововведення змін в тому соціальному і речовому середовищі, в якому здійснюється його життєвий цикл» [2, с. 63].

У контексті цілей нашого дослідження під управлінськими інноваціями необхідно розуміти, як нам вбачається, результат використання наукових досліджень і розробок, спрямованих на вдосконалення економічних та управлінських відносин в процесі виробництва і надання державних послуг. В даному випадку управлінська інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав реалізацію у вигляді вдосконаленої управлінської складової процесу надання державної послуги.

Висновки. Виходячи із зазначеного, інновації в системі формування інформаційного забезпечення системи надання електронних державних послуг фахівці визначають як нематеріальні нововведення, втілені в нормах організаційних структур та управлінських процесів. При цьому під інноваціями в системі інформаційного забезпечення системи державного управління необхідно розуміти нематеріальні нововведення, втілені в нормах організаційних структур та управлінських процесів, націлені на якісне підвищення ефективності функціонування органів державної влади.

Література:

1. Бова Т.В. Формування механізму державного управління функціонуванням національної інноваційної системи / Т.В. Бова // Економіка та держава. – 2010. – № 4. – С. 132–134.
2. Витвицька О.Д. Роль комерціалізації інноваційної продукції у забезпеченні розвитку економіки / О.Д. Витвицька // Агроінком. – 2010. – № 10–12. – С. 63–66.
3. Друкер П. Энциклопедия менеджмента / П. Друкер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 432 с.

*Домбровська С. М.,
Левчук В. Г.*

МЕХАНІЗМИ ДИСТАНЦІЙНОГО СПОСОБУ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Прогресивний розвиток суспільства забезпечується, передусім, системою освіти. Освіта має практичну значущість в усіх сферах життєдіяльності людини – від засвоєння зразків культури до професійного виконання різних форм праці. Чим краще в країні організована освіта, тим значніше цивілізаційний потенціал країни. Саме цим визначається загальнодоступність і обов'язковість освіти. Опора на вченість суспільства, на якість людського капіталу дозволить Україні зберегти своє місце у ряді держав, здатних чинити вплив на світові процеси. Форми і методи навчання постійно оновлюються і змінюються відповідно до технічного прогресу. У цьому сенсі навчання як соціальний процес ніколи не може бути завершений або припинений. Поява нових форм навчання залежить від широти охо-

плення населення освітою, від технічних засобів навчання, від доступності навчання і соціокультурних традицій.

XXI століття вимагає переходу до нової стратегії розвитку суспільства на основі знань і високоефективних освітніх технологій. У цих умовах реформування системи освіти, відповідно до сучасних вимог, є однією з найважливіших проблем розвитку світової спільноти. Особливістю системи освіти початку XXI століття повинна стати велика доступність освіти, що забезпечується широким використанням нових освітніх технологій, у тому числі дистанційної освіти і самоосвіти із застосуванням інтелектуальних, інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Необхідність безперервної освіти також не викликає сумнівів. Одна з причин – це технологічний виклик століття. Технологічні знання старіють кожні 2-3 року. Ще пройде трохи часу і це буде 1,5-2 року. Обсяг знань випускників вчнз подвоюється кожні 3-4 року. Якщо не міняти освітніх технологій, то, в цьому випадку, можна добре уявити, як швидко старіють знання. Засвоєння знань студентами за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій за самими нижчими оцінками на 40-60 % швидше, або більше, в одиницю часу, чим із звичайними технологіями. Електронні підручники, які сьогодні створюються, прискорюють процес засвоєння знань в 2-3 рази [1].

Нині через фінансові ускладнення, політичні зміни і територіальну віддаленість величезна кількість студентів вимушена відмовитися від вступу в навчальні заклади, розташовані далеко від їх місця проживання. Виникає необхідність наблизити навчальний заклад до студента, а не навпаки, як це було раніше. Уже давно і успішно існує в Україні заочна форма навчання. Проте чи здатна тільки ця форма повною мірою задовольнити сучасні потреби населення в освіті. Чи можлива її трансформація або створення на її основі нової форми навчання, яка б дозволила забезпечити загальнодоступність і безперервність освіти для усього населення України.

У сучасних умовах очевидна необхідність реформування системи сучасної освіти, в якій разом з традиційними (очною і вечірньою) формами навчання по праву буде присутній і заочно-дистанційна освіта [2]. Становлення дистанційного навчання як нової і ефективної технології у сфері освіти знаходиться в Україні на стадії інтенсивного, але складного розвитку. Підтвердженням цього є наявність великого числа різних підходів і програм дистанційного навчання, різноманітність форм і методів дистанційного навчання, різночитання в базових поняттях. Механізми узагальнення, інтеграції кращого досвіду, можливості конструктивного подолання протиріч, формування ідеології і концептуальних підходів розвитку дистанційного навчання все ще чітко не визначені. Причина тому – недостатня узгодженість вчнз і організацій в цій сфері, відсутність єдиної системи дистанційного навчання. Стримуючим чинником широкого впровадження інтелектуальних технологій і дистанційного навчання є відсутність необхідного бюджетного фінансування вчнз, недостатня їх фінансова підтримка з боку адміністрацій і зацікавлених підприємств і організацій.

Висновки. Сьогодні дистанційне навчання стає вже невід'ємним і усе більш значущим елементом системи освіти, воно упевнено входить в українську педагогічну практику [3]. Процес впровадження передових інформаційних технологій в освіту є закономірним і об'єктивним процесом, характерним для усієї світової спільноти в цілому і для України зокрема. Багато в чому завдяки цьому процесу стала можлива поява нової форми освіти – дистанційної освіти, як комплексу освітніх послуг, що надаються широким верствам населення в країні і за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок і тому подібне); яка вбирає в себе кращі риси традиційних форм навчання – очного, заочного, екстернату, і добре з ними інтегрується. Слід звернути увагу на тенденцію, коли усі відомі форми навчання зліплюються в перспективі в одну єдину форму з переважанням характеристик сучасного дистанційного навчання. Саме тому дистанційне навчання часто називають формою навчання XXI ст.

Література:

1. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения MOODLE : учеб. пособ. – 2-е изд. испр. и дополн. – Х., ХНАГХ, 2009. – С. 15–26.
2. Голубев В.В. Антикризисное управление и дистанционное образование // Дистанционное образование. – 2007. – № 1. – С. 21–22.
3. Левчук В.Г. Работа Центра электронного обучения Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина в контексте Положения о дистанционном обучении МОНУ / В.Г. Левчук // Проблемы сучасної освіти : «Збірник науково-методичних праць». – Вип. 5. – У 2х-ч. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. – С. 34–41.

Кішінець А. С.

УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСОБУ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Постановка проблеми. Еволюція Інтернету створила базову інфраструктуру для електронного урядування як у постачанні інформації та послуг, так і у сприянні обміну інформацією органів державного управління з обізнаними, свідомими громадянами. Електронне урядування використовує інформаційні технології з метою підвищення якості державних послуг для громадян, підприємств та інших державних установ та дозволяє населенню взаємодіяти та отримувати послуги від органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування цілодобово. Тобто головна мета електронного урядування полягає у підвищенні ефективності діяльності держави у цілому, у тому числі допомагає в скороченні або ліквідації корупції.

Виклад основного матеріалу. Електронне урядування може запропонувати широкий спектр боротьби з корупцією. Електронні записи зберігаються протягом тривалого часу, вони піддаються автоматизованим процедурам доступу та використання. Значно спрощуються аудит, профілактичні перевірки та розслідування тих корупційних справ, які вже виявлено. У разі самообслуговування громадянина через урядові портали відсутній прямий зв'язок з чиновником, що не уможливлює корупційні дії. Так, для надання електронних державних послуг у країні створено спеціальні центри (пункти) забезпечення послугами, центри інформаційного обслуговування населення (call-центри), портали надання електронних державних послуг, які працюють за принципом «єдиного вікна» [2]. Центри створюються для забезпечення цілого комплексу взаємозалежних державних послуг (прийом пропозицій, заяв, скарг, видача довідок тощо) органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Такі центри надання послуг розташовують, зокрема, у приміщеннях обласних, міських й районних адміністрацій.

На жаль, більша частина населення нашої країни не має можливості використовувати Інтернет або через його відсутність, або через недостатні знання і дії влади щодо налагодження вільного доступу до таких послуг ще не мають достатньої розповсюдженості, особливо у сільській місцевості. Електронне урядування також прискорює процес обробки звернень, листів якщо чиновник має навички роботи з таким видом інформації. В іншому разі цей процес може зайняти навіть більший проміжок часу, аби проаналізувати зібрану в комп'ютері інформацію від громадян.

Незважаючи на переваги електронного урядування, необхідно визнати, що готовність органів влади спілкуватися з громадянами в електронному вигляді дуже низька. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні створити належні умови для проведення своїх засідань у режимі on-line, у яких змогли б брати участь представники громадськості. Порядок доступу та участі представників громадськості на засіданнях органів державної влади та органів місцевого самоврядування має регулюватися регламентами відповідних органів. Для громадськості необхідно забезпечити можливість подавати органам державної влади та органам місцевого самоврядування в електронному вигляді пропозиції щодо поліпшення їхньої

діяльності, а також врегулювання суспільних відносин, умов життя усіх верств населення, розвитку держави і суспільства в цілому.

Механізм виживання корупції настільки міцний, що потрібні екстра ординарні засоби її винищення. Застосування електронного урядування у різних країнах довело його дієвість у боротьбі та попередженні корупції у сфері державного управління. Світовий досвід показує, що модель електронного уряду природна і приваблива для тих країн і культур, у яких держава сприймається як обслуговуюча, сервісна структура [3].

Висновки. У цілому, незважаючи на те, що існують значні перешкоди у використанні е-урядування у нашій країні, зростаюча свідомість громадськості, не бажаною йти на компроміс зі своєю чесністю, зниження толерантності до корупції ведуть до більш продуктивної діяльності влади в напрямі відповідності потребам сучасного суспільства. Залучення громадськості до державного управління та місцевого самоврядування, до процесу прийняття рішень у цілому є одним з факторів реалізації мети – подолання корупції в країні. Саме сьогодні вирішення питання реальної та ефективної взаємодії громадськості і влади є запорукою подальшого розвитку держави.

Література:

1. Баранов О.А., Демкова М.С., Дзюба С.В., Єфанов А.В. Концепція розвитку електронного урядування в Україні / За ред. А.І. Семенченко. – К. : Вид-во «Відродження», 2009. – 16 с.

2. Електронне урядування - шлях до ефективності та прозорості державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/index.php/e-government-mn-ua>.

3. Ландэ Д.В. E-Government - лозунг или технология? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ogas.kiev.ua/perspective/e-government-lozung-uly-tehnologyua>.

4. Corruption perceptions Index 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpi.transparency.org>.

**Клейшмидт Ю. В.,
Стрельцов В. Ю.**

ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ЗАСОБИ Й ТЕХНОЛОГІЇ ПОБУДОВИ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. Створення геоінформаційної системи міста, також, як і будь якої іншої великої ГІС, повинно початися з розробки концепції, або концептуального проектування. Тут визначаються основна мета та завдання інформатизації муніципального утворення, стратегія й тактика проведення робіт з інформатизації з урахуванням наявних наробітків у цьому напрямку, основні напрямки по розвитку інфраструктури інформатизації з урахуванням сучасного стану засобів обчислювальної техніки й телекомунікацій, а також основні етапи реалізації концепції.

Виклад основного матеріалу. Геоінформаційні системи поєднують традиційні операції при роботі з базами даних – запит і статистичний аналіз - з перевагами повноцінної візуалізації та географічного (просторового) аналізу, що надає карта. Ця особливість дає унікальні можливості для застосування ГІС у рішенні широкого спектра задач, зв'язаних з аналізом явищ і подій, прогнозуванням їхніх ймовірних наслідків, плануванням стратегічних рішень.

Відкритість муніципальних ГІС є концептуальною основою для комунікаційних процесів. Вона визначає всі задачі, що розв'язуються при організації ефективної взаємодії різних інформаційних систем.

Використання пошарової моделі проектування муніципальної ГІС має численні переваги, як при розробці конкретної системи, так і при організації обміну даними між різними системами:

– полегшує рішення складних задач, розбиваючи їх на декілька незалежних

рівнів, зв'язаних між собою за допомогою спеціально розроблених стандартних інтерфейсів, що спрощує взаємодію;

– оскільки безлічі операцій на різних рівнях не перетинаються, те це дає можливість розроблювачеві зосередитися лише на реалізації функцій одного рівня.

Для прийняття управлінських рішень, що визначають процеси міського розвитку, необхідна інтеграція відомостей про усе, що створено й існує на поверхні (грунт, рослинність, забудова, транспортні магістралі), під поверхнею землі (геологія, гідрогеологія, тектоніка), а також над поверхнею (мікроклімат, стан повітряного басейну, екологія та ін.). Важливі також показники про населення, економічну базу, генеральні схеми водо-, газо-, тепло-, електропостачання, характери внутрішньоміських та зовнішніх зв'язків, несучу здатність ґрунтів, інженерно-технічні умови в освоєнні площадок під будівництво та ін. [1, 2].

Кожна сфера застосування повинна бути представлена в МГІС окремим модулем. Виходячи із завдань кожного з них, підбирається апаратне та програмне забезпечення.

Інструментальні засоби й технології створення геоінформаційних систем розроблені в багатьох країнах світу. Найбільш популярними в Україні є:

- сімейство програмних засобів ArcGIS фірми ESRI, США;
- пакет програм MapInfo фірми Mapping Information Systems Corporation, США;
- пакет програм для роботи з просторовими базами даних PostGIS;
- пакет програм MicroStation фірми Bentley, США;
- набір програмних засобів Панорама, Росія та ін.

Істотною проблемою, що стримує процеси розробки й впровадження МГІС на основі більшості цих інструментальних програмних засобів є їхня висока вартість, яка не відповідає реальним фінансовим можливостям органів місцевого самоврядування більшості міст України.

Отже, потрібно звертатись до програмних продуктів з відкритим кодом та базових інструментальних програмних засобів для створення МГІС, які пройшли практичну апробацію при виконанні проектів з побудови елементів МГІС. Однією з таких розробок є PostGIS, яка використовує для максимальної швидкодії обробки геоданих PostgreSQL. Одними з новаторів використання цього програмного комплексу обробки великого масиву геоінформаційних даних стали представники Управління інформаційного забезпечення Головного управління Національної Поліції в Харківській області, саме у Харкові запрацював геоінформаційний сервіс police.kh.ua, за допомогою якого у режимі онлайн можна повідомити про правопорушення та дослідити ступінь злочинності у будь-якому районі міста.

При виборі існуючого або створенні нового програмного забезпечення спочатку необхідно враховувати ряд обов'язкових критеріїв. До них відносяться ліцензійна чистота, відносно невисока ціна, здатність працювати з низкою основних загальноприйнятих стандартів, відкрита архітектура, простота в освоєнні.

Висновки. Таким чином, мета МГІС – створення єдиної інтегрованої ГІС, що містить інструменти для міських служб щодо виконання оперативної роботи, візуалізації даних, надання інформаційно-аналітичного інструментарію з регулювання загальних тенденцій розвитку міста і прийняття управлінських рішень.

В МГІС об'єднується широке коло тематичних даних, спільне представлення та аналіз яких дозволяють підвищувати якість прийнятих управлінських рішень у різних сферах соціально-економічного розвитку великого міста та залучати громадськість.

Література:

1. Куйбіда В. С. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи / В. С. Куйбіда, В. А. Негода, В. В. Толкованов. – К. : Крамар, 2009. – 176 с.

2. Кас'янов О.В. Концепція створення муніципальних геоінформаційних систем малих міст. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.panorama.kharkov.ua/articles/rarticle.htm?page=01>.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ РИСИ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Постановка проблеми. Мінливе зовнішнє середовище вимагає від вищих навчальних закладів постійного моніторингу умов функціонування, особливо коли сучасному суспільству все більш притаманні ознаки інформаційного. Тому в таких умовах підготовка кваліфікованих фахівців вимагає якісно нового рівня освіти й нових методів її надання.

Виклад основного матеріалу. Підготовка кваліфікованих фахівців у сфері цивільного захисту в умовах інформаційного суспільства зумовлено більшим залученням людей у процеси, де потрібна висока вузькопрофесійна освіченість, а також постійною потребою в перекваліфікації працівників, оскільки технології розвиваються дуже швидко.

Сьогодні українські вищі не мають можливостей оперативно змінювати навчальні курси, швидко реагуючи на зміну запитів споживачів освітніх послуг. Досвід європейських навчальних закладів свідчить, що вищі вже не мають прив'язки до місцевості (новітні університети відмовилися від географічних назв).

Крім того, зникає поняття циклічності навчання: вступити в деякі навчальні заклади Європи можна будь-якого дня [1]. Виходом з цієї непростой ситуації є інтенсивне впровадження дистанційного навчання, як прогресивної педагогічної технології, що базується на сучасних досягненнях у галузі інформаційних та телекомунікаційних технологій. Його можливо застосовувати для одержання базової вищої освіти, проведення перепідготовки, підвищення кваліфікації, післядипломної освіти, проведення різноманітних курсів тощо.

Дистанційне навчання – це навчання на відстані. Дистанційна освіта є інноваційною формою організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, рівноцінна з традиційними формами навчання (денною (очною), вечірньою, заочною, екстернатом), що відбувається за опосередкованої (на відстані) взаємодії територіально віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціально створеному навчальному середовищі.

На сьогодні підзаконними нормативними актами, що безпосередньо регулюють дистанційне навчання є наступні:

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 07 липня 2000 № 293 "Про створення Українського центру дистанційної освіти";
- Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2000р.;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 року № 466 "Про затвердження Положення про дистанційне навчання".

Основні характерні риси дистанційного навчання відповідно до Концепції розвитку дистанційної освіти наведено у табл. 1 [2].

Таблиця 1

Основні риси дистанційного навчання в Україні

Основні риси	Характеристика
гнучкість	учні, студенти, слухачі, що одержують дистанційну освіту, в основному не відвідують регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та у зручному місці;
паралельність	навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності;
модульність	в основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип; кожний окремих курс створює цілісне уяв-

Основні риси	Характеристика
	лення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам;
економічність	ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні призвести до зниження витрат на підготовку фахівців;
соціальна рівність	рівні можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу
велика аудиторія	одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості учнів, студентів та слухачів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами;
якість	для підготовки дидактичних засобів залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали.

Перевагами дистанційного навчання є такі:

– вільний графік навчання – основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована самостійна робота студента, який може навчатися в зручний для себе час, і в зручному для себе місці;

– підвищення якості освітніх послуг шляхом залучення до створення навчальних Web-ресурсів висококваліфікованих викладачів, фахівців-практиків з різних галузей. Студенти отримують доступ до повних електронних конспектів лекцій за програмою денної форми навчання;

– зменшення вартості навчання за рахунок зменшення витрат навчального закладу на організацію навчального процесу та зменшення витрат самих студентів на проїзд до місця навчання, проживання в гуртожитку тощо;

– збільшення контингенту студентів за рахунок людей, що живуть далеко від обраного вузу; бажаючих вчитися і працювати одночасно; людей з обмеженими фізичними можливостями [3].

Проте дистанційна освіта має свої недоліки, а саме: якщо людина не вміє планувати свій час і не має достатньої сили волі, навряд чи їй підійде дистанційна освіта. Адже, незважаючи на віддаленість викладачів і сесію раз-два на рік, навчання не проходить безконтрольно. Необхідно виконувати обов'язкові контрольні роботи, тести та інші завдання, які оцінює викладач, як і на денному відділенні. Тому для отримання нормальної якості знань бажаючим вчитися дистанційно потрібно виробляти в собі високий рівень самоорганізації та посидючості.

Висновки. Упровадження системи дистанційного навчання в Україні є необхідним. У сьогоdnішніх умовах євроінтеграційних процесів, збільшення кількості населення, що має доступ до мережі Інтернет, є загроза втрати контингенту студентів, які мають всі можливості навчатися в університетах Європи, Канади, США тощо, не виходячи з дому, а українські вищі навчальні заклади залишаться осторонь цих процесів. Тому необхідно працювати над створенням віртуальних університетів в Україні.

Література:

1. Ващук Ф. Інформатизація вищої освіти України в контексті європейського вибору: з досвіду Закарпатського державного університету / Ф. Ващук, О. Ващук // Геополітика України: історія і сучасність. – 2010. – Вип. 2. – С. 168–191.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки» від 23 вересня 2003 р. № 1494.

3. Virtual university [Електронний ресурс] // From Wikipedia, the free encyclopedia. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Virtual_university.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА ЙОГО НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: В ДИСКУРСІ ОСНОВНИХ ТРЕНДІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. У статті розглянуто особливості дистанційного навчання в Україні у дискурсі загальних трендів розвитку освіти у світі, зокрема як важливий фактор, що впливає на розвиток дистанційного навчання в Україні, його нормативне забезпечення, а, отже, державне регулювання. Певна річ, будь-яке звернення до проблеми дистанційного навчання є неможливим без проєкції (взаємозв'язку) її з основними трендами сучасної освіти як складної структурованої системи, рівні якої взаємодіють і взаємнообумовлюються.

Сучасний аналіз літератури, присвяченої проблемам дистанційного навчання, зокрема і в Україні, демонструє досить широкий пласт позицій і підходів розглянутих проблем. Слід виокремити роботи вітчизняних і зарубіжних авторів Бризгаліної Є., Кухаренка В., Киреева Н., Левіна М., Урсула А., Грабарника А., Сиротенко Н., Бугайчука К., Карпенко М., Полата Є., Бела Р., Кигана Д., Коумли Дж.

Вклад основного матеріалу. Серед основних тенденцій розвитку освіти ми виділимо ті, які безпосередньо переплітаються з дистанційним навчанням. Перша тенденція пов'язана з широким застосуванням інформаційних технологій і являє собою поступовий перехід до інформаційного суспільства. Друга тенденція включає підвищення культурного і професійного рівня більшості населення на основі розвитку і поширення методик, засобів і технологій освіти. Основні сподівання покладаються на створення і супровід інформаційно-освітніх середовищ, відкритого і дистанційного навчання, на розвиток нових об'єктних технологій створення баз навчальних матеріалів поряд з розвитком традиційних технологій розробки електронних підручників і мультиагентних технологій освітніх порталів. Ще однією тенденцією є інтеграція та інтернаціоналізація процесу освіти.

Дистанційне навчання, дистанційна освіта у світі – факт досить переконливий. Прикладами розвитку цього феномена є, приміром, Массачусетський технологічний інститут (MIT), який у 2002 році створив свою програму OpenCourseWare. У 2011 було відкрито проєкт Coursera, в якому представники 33 провідних університетів світу (насамперед США) пропонують понад 300 програм, щовивчають студенти з 200 країн. В Європі Відкритий університет Великобританії навчає понад 200 000 студентів на рік на 300 курсах, Ферн (Хаген) Університет у Німеччині пропонує 1 700 курсів для 55 000 студентів, а Національний центр дистанційної освіти у Франції пропонує понад 3 000 курсів для 400 000 студентів. Можна навести приклад одного з найстаріших центрів дистанційної освіти в Європі – це Національний університет дистанційної освіти (UNED) в Іспанії, приклад Балтійського університету (BU) з головним офісом у Стокгольмі, що об'єднує десять країн Балтійського регіону.

Вищі навчальні заклади України, дещо відставши у часі, намагаються надолужити втрачене у цій сфері освітніх послуг. Таких вишів зараз понад 100. Однією з особливостей розвитку сфери дистанційного навчання в Україні була акцентована участь у ролі модератора Міністерства освіти і науки України. Підготовка ним цілої низки нормативних документів дозволила значно інтенсифікувати розвиток дистанційної освіти в країні. Слід згадати Закон України «Про національну програму інформатизації» (04.02.1998), «Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні», затверджену в грудні 2000 року, Закони України «Про вищу освіту» у версіях 2002 та 2014 року. Міністерство затвердило два Положення про дистанційне навчання. Перша версія – 2004 рік, друга – 2013 рік. 2000 року було створено Український центр дистанційної освіти на базі Київської політехніки. За двадцять років формування та розвитку цього процесу в Україні позначилися певні віхи. Проте доводиться зазначити, що поки нормативно-правове середовище, яке дозволило б інтенсивно розвиватися дистанційній освіті, не сформоване.

Не скорочується розрив між Україною і країнами Європи та Північної Америки з використання дистанційного (електронного) навчання. Аналіз публікацій з даної про-

блеми (див. Битченко А. Н; Богачков Ю. М.) дозволяє виокремити низку протиріч, які стримують цей процес. Поряд з незавершеністю формування нормативно-правової бази (див. Закон України «Про вищу освіту» та проект Закону України «Про освіту»), з одного боку, вищі навчальні заклади очікують розширення автономії, а з іншого – держава продовжує посилювати формалізацію в контролі над використанням бюджетних коштів. При цьому інструкції та методичні рекомендації, які повинні регулювати навантаження викладачів, а відповідно і оплату їхньої праці, стосовно дистанційного навчання, відсутні. Досить складно регулювати ці процеси, ґрунтуючись на вимогах до заочного навчання, оскільки дистанційне навчання має свої особливості організації навчального процесу, формами взаємодії викладача та студента.

Друге протиріччя лежить у сфері методичних проблем. З одного боку, кількість рекомендацій стосовно створення дистанційних курсів більш ніж достатня, що дозволяє викладачам створювати дистанційні курси, використовуючи різні платформи для цього, а з іншого – відчувається гостра нестача методичних рекомендацій щодо організації навчального процесу з використанням різноманітних форм електронного (дистанційного) навчання. Існує ще одна методична проблема: розмаїття платформ електронного (дистанційного) навчання. Оскільки кожна з них має свої особливості, що пропонують і викладачам, і студентам робити акцентів освітньому процесі на певних формах, то виникає необхідність не лише інформаційного опису цих платформ, а й рекомендацій, що включають їхнє зіставлення.

Третє протиріччя пов'язане з технічними проблемами. До цього часу зберігається нерівномірність розвитку якісного інтернету в різних регіонах України при тому, що чимала кількість технічних засобів у користувачів є більш ніж достатньою, як і розмаїття платформ та засобів забезпечення електронного навчання в інтернеті. Цей бік процесу розвитку електронної (дистанційної) освіти формує ще одну методологічну проблему: адаптованість тієї чи іншої освітньої платформи до певних гаджетів.

Висновки. Розвиток та впровадження форм і засобів електронного (дистанційного) навчання в освітній простір України поки що не відповідає основним трендам світового освітнього процесу за темпами, формами та змістом. Це, своєю чергою, потребує точного, вивіреного розподілу прав, свобод та обов'язків між Міністерством освіти і науки та вищими навчальними закладами – отже, активного дороблення нормативної бази, що закріплює ці аспекти освітнього процесу.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
2. Положення про дистанційне навчання від 25.04.2013 № 466. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/go/z0703-13>.
3. Брызгалина Е. В. Наука и образование: современные тренды в глобальном мире // Философия образования. – № 6 (45). – 2012. – С. 11–19.
4. Грабарник А. Открытые образовательные ресурсы в мире: степень к доступному и качественному образованию // e-learning Workd. – № 1 (31). – 2013. – С. 58–61.
5. Кухаренко В. Н. Навчальний процес у масовому відкритому дистанційному курсі / В. Н. Кухаренко // Теорія і практика управління соціальними системами. – № 1. – 2012. – С. 40–50.

*Левчук В. Г., Тимченко А. Н.,
Стратийчук О. Н., Диденко М. И.*

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ LMS MOODLE В СТРУКТУРЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Центр електронного обучения Института последипломного и заочного (дистанционного) обучения Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина осуществляет подготовку специалистов на 9 факультетах на 1-3 курсах бакалавриата и

магистратуры на базе LMS Moodle [2, 3]. На дневной форме обучения 2284 студента обучается с использованием 33 дистанционных курсов, для 541 студента заочной формы обучения уже доступны 355 дистанционных курсов по 20 специальностям. При чем банк вебресурсов Центра электронного обучения постоянно растет и совершенствуется с целью привлечения по дистанционным программам обучения специалистов из различных отраслей наук.

Постановка проблемы. В структуре современной системы образования лекция остается главным источником обеспечения знаниями и учебной информацией современных студентов. Лекция – это логически стройное, системное, глубокое и ясное изложение учебного материала. Назначение современной лекции в учебном процессе не в том, чтобы предоставить всю информацию по теме, а чтобы помочь освоить фундаментальные проблемы курса, овладеть ключевыми понятиями и способами и методами решения конкретных проблем. В учебном процессе лекция выполняет методологическую, организационную и информационную функции [1, 4]. В ряде случаев лекция является основным источником информации, например, при отсутствии учебников, учебных пособий по новым курсам. Лекция раскрывает понятийный аппарат конкретной области знания, ее проблемы, дает цельное представление о предмете, показывает взаимосвязь с другими дисциплинами. Все другие формы учебных занятий – семинары, лабораторные занятия, курсовое и дипломное проектирование, учебная практика, консультации, зачеты и экзамены – связаны с лекцией, опираются на фундаментальные положения и выводы.

Изложение основного материала. Лекция – гибкий, эффективный и, пожалуй, самый сложный активный элемент в Moodle. С помощью лекции можно реализовать процесс программированного обучения. Учебный материал можно разбить на части, а в конце каждой части задавать вопросы и, в зависимости от ответов, направлять процесс обучения по той или иной ветви изучения материала.

Активный элемент «Лекция» позволяет преподавателю располагать контент и/или практические задания (тесты) в интересной и гибкой форме. Преподаватель может использовать линейную схему лекции, состоящую из ряда обучающих страниц или создать древовидную схему, которая содержит различные пути или варианты для студента. В любом случае, для увеличения активного взаимодействия и контроля понимания преподаватели могут использовать различные вопросы, такие как Множественный выбор, На соответствие и Короткий ответ. В зависимости от выбранного студентом ответа и стратегии, разработанной преподавателем, студенты могут перейти на другую страницу, возвратиться на предыдущую страницу или быть перенаправленными совершенно по другому пути. Тем самым, лекция включает в себе не только информационную, но и интерактивную составляющую, позволяющую оценить степень усвоения материала. Система позволяет оценивать лекцию, а оценки заносятся в журнал оценок.

Лекции в системе дистанционного обучения могут быть использованы:

- для самостоятельного изучения новой темы;
- для сценариев или упражнений по моделированию/принятию решений;
- для различающегося контроля, с разными наборами вопросов в зависимости от ответов на первые вопросы.

Многие преподаватели любят использовать элемент «Книга», который позволяет преподавателю создать многостраничный ресурс, подобный книге, с главами и подглавами. Книги могут содержать медиа-файлы, а также длинную текстовую информацию, которая может быть разбита на разделы.

Книга в системе дистанционного обучения может быть использована:

- для отображения обучающего материала по отдельным разделам;
- в качестве справочника;
- как портфолио образцов студенческих работ;
- для объединения нескольких документов, например, статей по одной тематике.

Также в дистанционных курсах используются и информационные ресурсы в виду ссылок, на рекомендованные электронные источники по заданной тематике. Особой популярностью среди наших преподавателей пользуются открытые источники элект-

ронного обучения, расположенные на интернет-платформах MBIK Edx, Coursera, Khanacademy, Canvas, Udemu, Eliademy, Prometheus и др.

Особое место в структуре дистанционных курсов отводится и проблемным лекциям. Один из методических приемов которых состоит в создании проблемной ситуации. Самым простым в данном случае является достаточно четкое определение темы нового материала и выделение тех основных вопросов, в которых надлежит разобраться студентам.

Проблемная ситуация – это психическое состояние интеллектуального затруднения, вызванное, с одной стороны, острым желанием решить проблему, а с другой – невозможностью это сделать при помощи наличного запаса знаний или с помощью знакомых способов действия и создающее потребность в приобретении новых знаний или поиске новых способов действий [5].

Анализ проблемной ситуации – важный этап самостоятельной познавательной деятельности студентов. На этом этапе определяются то, что дано и что неизвестно, взаимосвязь между ними, характер неизвестного и его отношение к данному, известному. Все это позволяет сформулировать проблему и представить ее в виде цепочки проблемных задач (или одной задачи). Проблемная задача отличается от проблемы четкой определенностью и ограниченностью того, что дано и что следует определить. Правильная формулировка и трансформация проблемы в цепочку четких и конкретных проблемных задач – это очень весомый вклад в решение проблемы. Недаром говорят: «Правильно сформулировать проблему – значит наполовину ее решить». Далее необходимо последовательно работать с каждой проблемной задачей отдельно. Выдвигаются предположения и догадки о возможном решении проблемной задачи. Из большого, как правило, количества догадок и предположений выдвигаются несколько гипотез, то есть достаточно обоснованных предположений. Затем проблемные задачи решаются путем последовательной проверки выдвинутых гипотез.

Проверка правильности решения проблемы включает в себя сопоставление цели, условий задачи и полученного результата. Большое значение имеет анализ всего пути проблемного поиска. Необходимо как бы вернуться назад и еще раз посмотреть, нет ли других, более четких и ясных, формулировок проблемы, более рациональных способов ее решения. Особенно важно провести анализ ошибок и уяснить суть и причины неправильных предположений и гипотез. Все это позволяет не только проверить правильность решения конкретной проблемы, но и получить ценный, осмысленный опыт и знания, которые и есть главное приобретение обучаемого в системе дистанционного обучения.

Особое место в структуре лекций в системе дистанционного обучения занимает наглядность. Ведь место и роль наглядного материала в процессе обучения определяются отношением той деятельности студента, в которой данный материал способен занять структурное место цели (предмета) его действий, к той деятельности, которая ведет к осознанию того, что нужно усвоит.

В дополнение этого в системе дистанционного обучения в Харьковском национальном университете имени В. Н. Каразина в 2016 г. стартовал проект по записи презентационных лекций преподавателей и создание банка видеолекций ведущих преподавателей, что расширит не только методические возможности и формы подачи теоретического материала, но и даст возможность студентам учиться не только в аудитории и использовать для этого новые интерактивные технологии поступления информации.

Выводы. Современное дистанционное обучение в системе LMS Moodle предлагает широкий спектр инструментов, позволяющих соединить информационный, интерактивный, контрольный и организационный аспекты процесса обучения. Необходимый и достаточный набор соответствующих инструментов, дает возможность осуществлять акцентированное обучение, позволяющие формировать у будущего специалиста компетенции, связанные с изучаемыми дисциплинами.

Литература:

1. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс. / А. А. Андреев. – М. : Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.

2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
3. Положення про дистанційне навчання від 25.04.2013 №466. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/go/z0703-13>.
4. Казакова А. Г. Основы педагогики высшей школы. Учебное пособие для преподавателей ВУЗов и слушателей институтов повышения квалификации / А. Г. Казакова. – М. : ИПО Профиздат, 2000. – 124 с.
5. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.

*Подолька І. П.,
Арзимбетов Р. Ж.*

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ФОРМАТІВ ОПИСУ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ Й АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ ДЛЯ ЇХ ПРЕДСТАВЛЕННЯ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

Постановка проблеми. Розглядаючи електронні державні послуги виникає питання про необхідність стандартизації форматів опису державних послуг й адміністративних процесів (регламентів). Під адміністративним регламентом розуміється правила, регулюючий порядок і послідовність виконання державної послуги.

Виклад основного матеріалу. Стандартизація форматів опису державних послуг й адміністративних процесів (регламентів) забезпечує суттєві переваги для органів державної влади та місцевого самоврядування та споживачів державних послуг, а саме: державні установи мають загальну структуру для опису всіх своїх послуг, що спрощує процеси розробки державних інформаційних систем та управління державною інформацією, забезпечуючи при цьому найкращу сумісність та взаємодію з іншими установами. Чим більш структурованою є інформація, тим легше людина може її зрозуміти та використати для прийняття інформаційних рішень [1, с. 59].

Декомпозицію державних послуг розглядають з точки зору: державної установи, реалізації послуг з використанням інформаційних технологій, користувача послуги.

З точки зору державної установи державна послуга складається з одного або декількох адміністративних процесів (регламентів), які можуть бути виконаними в різних державних структурах, що наділені певними повноваженнями [там само, с. 59]. Надання електронних державних послуг вимагає необхідності стандартизації форматів опису державних послуг й адміністративних процесів, що є актуальною національною проблемою в проведенні адміністративної реформи.

Атрибути електронних державних послуг та електронних регламентів складають: назва послуги, потенційні одержувачі послуги, інформація про фізичну або юридичну особу, що надіслала запит про послугу, вхідна інформація, результат надання послуги, інформація що описує послугу, часовий період, який потрібен на виконання послуги, відповідальна державна установа, контактна особа – державний службовець.

З точки зору реалізації послуг з використанням інформаційних технологій державні послуги реалізуються через портали як “єдині точки” доступу до інформації та послуг, розглядаючи можливості організації інформації та послуг у відповідності до потреб споживачів, замість того, щоб пояснювати їм структуру державних відомств і хто за що відповідає. Тобто під державним порталом розуміється централізована точка доступу через Інтернет до всієї державної онлайн-інформації та послугам [2, с. 62].

З точки зору користувача державної послуги виникає необхідність структурування інформації про послуги для облегшення процесу їх використання. Найкращий спосіб структурування послуг як показує світовий досвід є групування електронних державних послуг в “життєві епізоди” для громадян та бізнес-ситуації для організації [там само, с. 62]. Наприклад, громадянин змінює місце проживання – це “життєвий епізод”, з яким

пов'язана необхідність виконання ряду дій: зміна реєстрації, перереєстрація у податкових органах за місцем проживання тощо. Громадянин створює власну приватну фірму – це бізнес-ситуація і з цим пов'язаний цілий ланцюг дій.

Послуги групуються в “життєві епізоди” та бізнес-ситуації, що дає можливість державі забезпечити для громадян та бізнесу єдиний контакт, “єдину точку” входу. Послуги є частиною процесу забезпечення прозорості держави; при цьому відпадає необхідність знання громадянами внутрішньої структури держави. Один “життєвий епізод” може бути пов'язаним з декількома державними послугами – елементарними та композитними.

Підсумовуючи наведене, визначимо, що державні послуги та регламенти, “життєві епізоди” та бізнес-ситуації є функціональними концепціями в технологіях електронного урядування. Ідентифікація взаємозв'язків між ними важлива при розробці архітектурної моделі електронного уряду з точки зору на державу як на постачальника широкого спектру елементарних та композитних державних послуг громадянам, державним установам та бізнесовим структурам. Базуючись на міжнародному досвіді впровадження технологій електронного урядування, слід зазначити, що найбільш ефективними є електронні державні послуги, орієнтовані на життєві епізоди і бізнес-ситуації, які відзначаються такими характеристиками: орієнтація на споживача, прозорість і принцип “єдиного вікна”.

Існує чотири фази регламентів надання державних послуг в електронному вигляді: інформування та визначення бажань користувача, укладання угоди, надання та оплата послуги, використання послуги [2, с. 67].

Висновки. Таким чином, надання електронних державних послуг потребує виконання цілого комплексу часто пов'язаних між собою адміністративних процесів, які характеризуються наступними атрибутами: мета, дії, ролі, операції та послідовність їхнього виконання, відповідальність, законодавче забезпечення та обмеження, ресурси, дані та інформація, продукти.

Література:

1. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : монографія / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – 312 с.
2. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади / А.О. Чемерис, М.Д. Лесечко, А.В. Ліпенцев, А.О. Каляєв; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Л., 2004. – 148 с.

*Соловійова К. О.,
Данилов А. Д.*

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. З огляду на розповсюдження інформатизації в сучасному суспільстві ключовим завданням сучасної державної інформаційної політики є визначення ефективних напрямів її реалізації.

Виклад основного матеріалу. У Законі України “Про інформацію” державна інформаційна політика визначається як сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації [2].

Головними напрямками і способами здійснення державної інформаційної політики згідно із Законом України “Про інформацію” є такі: 1) забезпечення доступу громадян до інформації; 2) створення національних систем і мереж інформації; 3) зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; 4) забезпечення ефективного використання інформації; 5) сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів; 6) створення загальної системи охорони інформації; 7) сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України [2].

При визначенні основних напрямів державної інформаційної політики слід враховувати сучасні умови суспільного розвитку, а саме формування інформаційного суспі-

льства, яке сприяє поширенню процесів глобалізації, усуненню комунікаційних бар'єрів як на міждержавному рівні, так і на рівні окремих громадян.

Саме ці аспекти зумовлюють зміну ставлення до сутності самої державної інформаційної політики, а саме акцентування уваги не лише на процесах збирання, обробки та зберігання інформації, а передусім – на активній участі держави в процесах творення відповідної інформації, з метою протидії можливим інформаційним впливам ззовні (різноманітним засобам ведення сучасних інформаційних війн тощо), а також напрацювання ефективних механізмів її поширення зсередини (тобто серед своїх громадян) і ззовні (на міжнародній арені) [3].

Виходячи з цього, до головних напрямів здійснення сучасної державної інформаційної політики слід віднести такі:

- забезпечення свободи слова;
- забезпечення та сприяння вільному доступу до суспільно значимої інформації;
- збереження суспільної моралі, захист честі і гідності особистості;
- сприяння конкуренції у сфері засобів масової інформації та інформаційно-комунікаційних технологій (зокрема за допомогою регулювання концентрації засобів масової інформації; державної підтримки ЗМІ тощо);
- залучення інвестицій у розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх пільгове оподаткування;
- сприяння відкритості та прозорості органів державної влади та місцевого самоврядування (зокрема, розробка і впровадження електронного уряду);
- захист культурної і мовної самобутності; переведення культурної спадщини у цифровий формат;
- захист інтересів найбільш вразливих громадян (неповнолітніх, непрацевдатних, національних меншин) в інформаційній сфері;
- боротьба з неналежним використанням сучасних інформаційних технологій;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- захист персональних даних;
- охорона недоторканності приватного життя;
- формування позитивного іміджу держави та державних органів [1, 3].

Висновки. Таким чином, напрями сучасної державної інформаційної політики повинні бути орієнтовані на створення та впровадження дієвих механізмів реалізації інформаційних прав і свобод громадянина, суспільства і держави, закріплених у Конституції та законах України.

Література:

1. Державна інформаційна політика : навч. посіб. / В.Б. Дзюндзюк, О. І. Крюков, В. А. Ландсман та ін.; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В. Б. Дзюндзюка. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2012. – 344 с.
2. Закон України “Про інформацію” від 02.10.1992 № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
3. Степанов В. Ю. Державна інформаційна політика: проблеми та перспективи : монографія / В. Ю. Степанов. – Х. : С.А.М., 2011. – 546 с.

Тимченко А. Н., Бережная Н. И., Лысова К. Г.

ПРОФЕССИОГРАММА СОВРЕМЕННОГО СПЕЦИАЛИСТА В СИСТЕМЕ ЗАОЧНОГО (ДИСТАНЦИОННОГО) ОБРАЗОВАНИЯ

Постановка проблемы. Современный темп жизни диктует реформы и перемены, под действием которых оказалось и образование. Система средних и высших учебных заведений стремится дать запас знаний своим выпускникам на долгие годы, но это не всегда удается в виду социально-экономических и других условий. Основная задача современной школы состоит в том, чтобы научить личность пополнять знания самосто-

тельно [1; 2]. При этом актуально не простое усвоение готовых выводов, а умение добывать искомый результат самостоятельными исследованиями.

По данным автором модель современного выпускника состоит из [3; 4]:

Полное овладение основными принципами и знаниями в соответствующей отрасли, т.е. знание базовых законов и положений, их развития и пределов применения.

Понимание базовых методов работы и достаточная компетенция их применения; способность адекватно рассуждать и применять эти методы для решения новых задач; умение выбирать способы решения той или иной производственной задачи, что составляет основу мышления профессионала; изобретательность и оригинальность в разработке новых идей и проектов.

Способность отбора существенных фактов и их четкого и краткого выражения словесными и графическими способами.

Воспитание стойкого интереса к совершенствованию своей профессии.

На основе этого в первую очередь и строится профессиограмма выпускника, но далеко не каждый выпускник способен осознать свой профессиональный выбор. Основные ситуации выбора профессии состоят из: традиций (в силу семейных обычаев), случая (случайно, в силу некоторых событий); долга (представление о долге, миссии); и целевого выбора – сознательного определения целей профессиональной деятельности, исходя из анализа реальных проблем и путей их решения.

Изложение основного материала. Профессиограмма – это научно обоснованные нормы и требования к видам профессиональной деятельности и качествам личности специалиста, которые позволяют ему эффективно выполнять требования профессии, получать необходимый для общества продукт и вместе с тем создают условия для развития личности самого работника [1, 4].

Вместе с тем профессиограмма – это не жесткая стандартная схема, а гибко-ориентированная основа развития специалиста. Профессиограмма не должна сковывать индивидуальное творческое развитие сотрудника, а лишь давать определенные координаты объективных требований профессии к человеку. Профессиограмма может меняться по мере изменения и развития личности, поэтому обращаться к профессиограмме необходимо так или иначе в течение всей профессиональной деятельности как специалисту психологу, так и каждому работающему человеку для того, чтобы осуществлять коррекцию психологических качеств с учетом современных требований профессии. Таковы назначение и функции профессиограммы. Возможны разные подходы к содержанию и структуре профессиограммы.

Предлагаемый нами подход к профессиограмме мы склонны условно назвать задачно-личностный компонент и межпрофессиональный, т. к., с одной стороны, мы можем проанализировать склонность (предрасположенность) человека к определенным типам профессий, а с другой – помочь определить предпочтительный способ мышления, а также манеру задавать вопросы и принимать решения.

Межпрофессиональный компонент – это профессиональные задачи, действия, необходимые для них психологические качества, общие для совокупности профессий. Например, для ряда специальностей актуальна задача обновления профессиональной деятельности, поиска и внедрения инноваций, что требует таких психологических качеств личности как гибкость мышления, творчество, открытость к инновациям и др. Очевидно, каждая профессия включает в себя как общие межпрофессиональные компоненты, так и компоненты, специфические для данной профессии. Такой подход может облегчить пошаговое освоение профессии в ходе профессионального обучения; повысить квалификацию как в качестве включения нового модуля в ранее сформированную деятельность, так и при проведении аттестации оценки умения решать текущие профессиональные задачи.

Особый интерес представляет именно целевой выбор на основе тех задатков и способностей, которые кроются в личности каждого конкретного выпускника. В этом случае, мы предлагаем использовать электронную форму дифференциально-диагностического опросника (далее – ДДО) Е.А.Климова [5; 6]. Данная методика предназначена для выявления склонности (предрасположенности) человека к определенным

типам профессий: «человек – природа», «человек – техника», «человек – человек», «человек – знаковая техника, знаковый образ» и «человек – художественный образ» и поможет скорректировать выбор и расширить возможно скрытые индивидуальные способности и задатки.

Методика «Индивидуальные стили мышления» А. Алексеева, Л. Громовой предназначена для того, чтобы помочь определить предпочтительный способ мышления, а также манеру задавать вопросы и принимать решения [5]. Так, синтетический стиль мышления проявляется в том, чтобы создавать что-то новое, оригинальное, комбинировать несходные, часто противоположные идеи, взгляды, осуществлять мысленные эксперименты. Идеалистический стиль мышления проявляется в склонности к интуитивным, глобальным оценкам без осуществления детального анализа проблем. Прагматический стиль мышления опирается на непосредственный личный опыт, на использование тех материалов и информации, которые легко доступны, стремится как можно быстрее получить конкретный результат (пусть и ограниченный), практический выигрыш. Аналитический стиль мышления ориентирован на систематическое и всестороннее рассмотрение вопроса или проблемы в тех аспектах, которые задаются объективными критериями, склонен к логической, методичной, тщательной (с акцентом на детали) манере решения проблем. Реалистический стиль мышления ориентирован только на признание фактов, и «реальным» является только то, что можно непосредственно почувствовать, лично увидеть или услышать, прикоснуться и т. п. Реалистическое мышление характеризуется конкретностью и установкой на исправление, коррекцию ситуаций в целях достижения определенного результата.

В литературе правомерно отмечается, что профессиограммы составленные с целью профориентации и профконсультирования, требуют знания:

- о значимости и месте профессии в народном хозяйстве и в данном регионе;
- о трудовых действиях рабочего/служащего данной профессии;
- о технологиях и технике, с которыми она связана;
- об условиях труда;

- о специальных знаниях, умениях, навыках у сотрудника данной профессии; требованиях к психологическим, физиологическим данным. Профессиограмма составляется с целью проведения профотбора и ориентируется на выявление наиболее стабильных, устойчивых, профессионально важных качеств, дифференцирующих людей по эффективности труда. В ней дается наиболее полный перечень требований к способностям человека и противопоказаниям; требований к необходимым и некомпенсируемым свойствам среднего работника данной профессии и желательные качества личности, дающие возможность достижений высокого уровня мастерства. В этой профессиограмме можно определить группы профессий с наличием стресс-факторов и противопоказания; группы массовых профессий, не связанных с риском для жизни, назвать качества для компенсации и преодоления негативных факторов.

Выводы. Таким образом, профессиограмма в целях производственного обучения молодежи на современном этапе развития общества имеет свою специфику: она должна отражать результаты анализа профессиональной деятельности лучших сотрудников и динамики формирования молодого специалиста в процессе его профессионального обучения, с учетом возможности для него совмещать профессии. Составление и анализ профессиограммы требует досконального сотрудничества представителей отдела кадров (HR) с профессиональным психологом.

Литература:

1. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс. / А. А. Андреев. – М. : Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
3. Казакова А. Г. Основы педагогики высшей школы. Учебное пособие для преподавателей ВУЗов и слушателей институтов повышения квалификации /

А. Г. Казакова. – М. : ИПО Профиздат, 2000. – 124 с.

4. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академ-видав, 2012. – 224 с.

5. Тимченко А. Н. Психофизиологические основы здоровья : метод. пособ. для практ. зан. и самос. раб. студ. / А. Н. Тимченко. – Х. : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2014. – 65 с.

6. <http://dist.karazin.ua/>.

*Тимченко Г. М., Горова О. О.,
Рибалко О. В., Варавін А. М., Метіль Я. М.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Постановка проблеми. Програма курсу «Технології дистанційної освіти» розроблена для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» спеціальності 8.010203 «Здоров'я людини». Сучасний фахівець у будь-якій галузі, а особливо викладач в системі вищої освіти, повинен орієнтуватись та мати уявлення про сучасні інформаційні та комунікаційні технології в освіті, застосовувати їх на практиці та впроваджувати їх в своїй подальшій діяльності [1, 2, 4]. Саме тому даний курс увійшов до циклу фундаментальних дисциплін з вільного вибору студента.

Виклад основного матеріалу. Програма навчальної дисципліни «Технології дистанційної освіти» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра освітнього напрямку підготовки фахівців за спеціальністю 8.010203 «Здоров'я людини», Закону України «Про вищу освіту» (2015 р.), Положення про дистанційне навчання, затверджене Міністерством освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 р., Положення про електронне (дистанційне) навчання в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, затверджене наказом від 31.07.2014 р. № 0206-1/268.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є електронні (дистанційні) технології навчання.

Міждисциплінарні зв'язки з загальною педагогікою, психологією, основами педагогічної майстерності, педагогікою вищої школи, методикою викладання, інформатикою, основами безпеки життєдіяльності.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових розділів:

1. Технології E-learning.

2. Технології дистанційної освіти на базі LMS Moodle [3].

Метою викладання навчальної дисципліни «Технології дистанційної освіти» є вивчення сукупності методів та прийомів навчання з використанням роботи на комп'ютері в системі сучасної освіти (зокрема на прикладі класичного університету), створення мотивації на навчання на сучасному етапі розвитку суспільства.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Технології дистанційної освіти» є: засвоєння основ теоретичних знань з питань технологій дистанційної освіти; вивчення сучасних технологій з використанням комп'ютеру та комп'ютерних систем; усвідомлення системи знань як складової частини загального світогляду національно свідомої особистості; розуміння та практичні дії E-learning на особистість, яка навчається.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати**: сучасний ринок E-learning; особливості проведення навчання на базі комп'ютеру; особливості проведення тренінгів на базі комп'ютеру; основні можливості використання комп'ютерних тестових систем оцінювання знань; сучасні інформаційні можливості комп'ютерних технологій (ігри, симулятори, чат, блог та форум, електронною енциклопедія wiki); особливості створення віртуальні навчальних класів та можливості їх використання в навчальному процесі; **вміти**: складати електронне портфоліо; презентувати навчальний матеріал шляхом створення презентаційних пакетів матеріалів та презентаційних відеолекцій; працювати з електронною системою підтримки при виконанні за-

вдань (на базі LMS Moodle); створювати навчальні матеріали на основі web-технологій; користуватися чатом, блогом та форумом, електронною енциклопедією wiki; поєднувати сумісне програмне забезпечення; складати електронні книги, веб сторінки, відеолекції та відеоконференції; враховувати рівень індивідуальної працездатності людини у зв'язку із впровадженням інклюзивної освіти для людей з особливими освітніми потребами; створювати умови безпечної діяльності людини за комп'ютером; здійснювати психолого-педагогічну оцінку використання інноваційних інтерактивних технологій.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин за навчальним планом підготовки фахівців.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни поєднує в собі сукупність тем за наступними розділами програми:

Розділ 1. Технології E-learning.

Тема 1. E-learning. Зміст, принципи та педагогічні підходи E-learning. Основні вимоги до дистанційної освіти. Організація навчальної діяльності на базі комп'ютеру (позитивні та негативні боки). Методи електронного навчання.

Тема 2. Комунікаційні технології та можливості E-learning. Робота викладача з елементами інтерактивної взаємодії викладача зі студентами «Форум», «Чат», «Глосарій» у СДО Moodle. Особливості налаштування та управління фільтрами у СДО Moodle.

Тема 3. Системи дистанційного навчання. Сучасні безкоштовні навчальні платформи, їх переваги та недоліки. Особливості навчальних платформ GoogleClassroom, LearningApps и Eliademy, LMS Moodle.

Тема 4. Основний зміст, форми і напрями дистанційної освіти в сучасній вищій школі. Основний зміст та умови реалізації дистанційної освіти на базі класичного університету. Основні вимоги до знань і вмінь при вивченні начальних курсів з використанням комп'ютеру. Методика навчання з використанням E-learning.

Розділ 2. Технології дистанційної освіти на базі LMS Moodle.

Тема 5. Організація навчального процесу за технологіями дистанційного навчання. Перспективи розвитку ДО. Платформа підтримки дистанційного навчання Moodle. Можливості. Характеристики. Інтерфейс програмного забезпечення. Реєстрація в системі Moodle. Особистий профіль користувача.

Тема 6. Основні вимоги до дистанційного курсу. Структура дистанційного курсу. Розробка сценарію дистанційного курсу. Основні налаштування курсу. Управління курсом. Наповнення курсу ресурсами. Розробка моделі оцінювання знань студента.

Тема 7. Лекція в системі дистанційного навчання. Елемент курсу «Лекція». Підготовка текстів лекцій у форматі *.doc. Робота з влаштованим текстовим редактором Rich Text Editor. Інтерфейс редактора. Вставка та форматування тексту, малюнків, таблиць. Ресурс «Книга». Основні вимоги до відеолекцій у дистанційному курсі. Сценарій відеолекції.

Тема 8. Практичні роботи та завдання в системі дистанційного навчання. Використання елемента курсу «Завдання». Оцінювання завдання. Налаштування елемента курсу «Завдання». Елемент курсу «Опитування». Елемент курсу «Анкета». Елемент курсу «Анкетне опитування».

Тема 9. Можливості оцінювання знань студентів за допомогою дистанційних технологій. Журнал оцінок студентів. Створення категорій у журналі оцінок. Використання елемента курсу «Тест». Види тестових завдань. Створення банку тестових питань. Створення, налаштування та використання елемента курсу «Тест» для різних видів контролю знань студентів. Звіти системи про дії студента на курсі. Форми звітів про успішність студентів.

Методичне забезпечення передбачало вивчення студентами дистанційного курсу «Технології дистанційної освіти в навчальному закладі», розміщеного у банку web-ресурсів Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Форма підсумкового контролю успішності навчання є залік за національною системою оцінювання.

Засоби діагностики успішності навчання в ході вивчення дисципліни перевірялися

за допомогою модульного контролю знань, створення макету навчального курсу у LMS Moodle та підсумкового контролю знань.

Висновки. Робота з електронною системою підтримки при виконанні завдань на базі LMS Moodle дала змогу студентами створювати власні навчальні матеріали на основі web-технологій, відпрацювати навички роботи з LMS Moodle та створювати пакети презентаційних матеріалів та презентаційних відео лекцій для курсів оздоровчого спрямування. Створення власних дистанційних курсів в якості практичного завдання дало змогу магістрам здійснити психолого-педагогічну оцінку використання інноваційних інтерактивних технологій.

Література:

1. Педагогика высшей школы : учеб. пособ. / С. Ф. Сердюк. – Воронеж, 2014. – 100 с.
2. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. — К. : Академвидав, 2012. – 224 с.
3. <http://dist.karazin.ua/>.
4. <http://www.elearningpro.ru/>.

Тимченко Г. М., Тимченко А. М., Самойлова Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ БЖД ДЛЯ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Постановка проблеми. Суттєві зміни, що зазнає сучасна вища освіта в Україні за останні роки, призводять до зростання академічної мобільності, оптимізації процесу навчання, збагачення ВНЗ сучасними інформаційними технологіями, інтенсивного розвитку дистанційних форм навчання тощо. У сучасному суспільстві також відбуваються трансформації, з'являються нові вимоги до вищої освіти, які вимагають від неї гнучкості, доступності, мобільності, високої технологічності, ефективності. В результаті виникають суперечності між потребами суспільства у підготовці високопрофесійних та компетентних фахівців та обмеженням аудиторного часу на їх підготовку, подолання яких полягає у збагаченні новими засобами та формами змісту підготовки майбутніх фахівців будь-якої галузі, а також розробці методичного забезпечення, яке допоможе зробити самостійну роботу студентів ефективною та мотивуватиме їх до самостійного опанування матеріалу.

На наш погляд, в рамках визначеної проблеми, особливо актуальними є дослідження, що спрямовані на вивчення ефективності форм, методів, методик та технологій, в тому числі дистанційних, щодо організації самостійної роботи студентів.

Метою роботи є викладення досвіду використання різних методів організації самостійної роботи студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при вивченні курсу «Безпека життєдіяльності» та визначення потенціалу дистанційної форми навчання (деяких її елементів) та методичного забезпечення (використання робочого зошиту для самостійної роботи та практичних занять).

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з тим, що дисципліна «БЖД» перейшла з категорії нормативних дисциплін до вибіркових, на її вивчення на різних напрямках освіти в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна було скорочено кількість аудиторного часу, на деяких напрямках виключено практичні заняття та збільшено кількість самостійної роботи. Основними формами організації самостійної роботи при вивченні дисципліни «БЖД» студентам було запропоновано самостійне опанування підручника, нормативних джерел, робота на практичних заняттях та заповнення робочого зошиту [1]; відповідь на запропоновані запитання; підготовка індивідуальних завдань у вигляді презентацій та рефератів, розв'язання завдань і вправ за зразком, розв'язання ситуативних задач. Але, як показав досвід, при такій організації самостійної роботи, студент не завжди впевнено орієнтується у матеріалі, що знижує мотивацію до навчання.

Аналіз навчальних матеріалів, призначених для дистанційного навчання, а також структури дистанційних курсів за даними літературних досліджень [2-4] засвідчив, що в них недостатньо уваги приділяється засобам, які б відповідали індивідуальним пізнавальним інтересам і потребам студентів, забезпечували отримання власного навчального продукту, а також допомагали у здійсненні управління навчально-пізнавальною діяльністю. Відзначимо, що реалізація індивідуального та компетентнісного підходу за умов дистанційного навчання потребує проведення різних досліджень для вивчення індивідуальних особливостей студентів, а потім побудови моделі, на основі якої розробляються відповідні засоби. Для розгляду у нашому науковому дослідженні ми звертаємося до питання реалізації індивідуального та компетентнісного підходу через навчально-пізнавальні завдання для забезпечення поступового переходу студента від репродуктивної до творчої діяльності, від управління до самоуправління.

Щоб створити студентам заочної форми навчання такі умови, за яких кожен з них буде мати можливість спробувати себе в якості дослідника, створити власний навчальний продукт, не обмежуючись лише репродуктивною діяльністю, запроваджуємо до розгляду індивідуальний робочий зошит з навчально-пізнавальними завданнями. Структура робочого зошиту відповідає дидактичним та методичним вимогам викладання навчальної дисципліни, містить необхідні частини: основну (теоретичний матеріал), пояснювальну (розкриття термінів, понять), методичну (завдання за темою), практичну (практичні, лабораторні та тестові роботи).

На робочий зошит покладено дві основні функції: розвивальну та управлінську. Розвивальна функція робочого зошиту полягає в можливості цілеспрямованого формування самостійності як особистісної якості, а також забезпеченні розвитку творчих якостей, суб'єктності. Управлінська функція робочого зошиту реалізується через створення для студента умов самостійно робити свідомий вибір відповідно до пізнавальних інтересів, планувати навчальну діяльність, оцінювати власні результати, виробляти індивідуальні засоби управління.

Студент за допомогою робочого зошиту має можливість вибрати власну траєкторію навчання. У ньому надається перелік як обов'язкових завдань, так і альтернативних, щоб стимулювати студентів до самостійного вибору та творчості. На вибір пропонуються завдання різних рівнів: репродуктивні, евристичні, творчі. де студент має зробити вибір між запропонованими (причому існує обов'язковість вибору). Використання альтернативних завдань має активізувати студента, оскільки при виборі він має зважити на усі плюси та мінуси різних варіантів, аналізуючи умови завдань та оцінюючи свої можливості. При виборі завдань він орієнтується на свої інтереси, що підвищує мотивацію виконання завдання. Зазначимо, що базовий навчальний матеріал пропонується в обов'язкових завданнях і це виключає можливість неповного засвоєння навчальної програми [5]. Зазначимо, що студентам надаються однакові матеріали дистанційного курсу: бібліотека лекційних матеріалів, розрахункові завдання, тестові завдання, робочий зошит. У робочому зошиті на початку заняття вказується орієнтовний час, необхідний для опрацювання теоретичної частини, а до обов'язкових завдань включено виконання тестів та розрахункових завдань.

Показником успішності освітньої технології є академічна успішність студента, рівень його професійної та загальнокультурної компетентності. Безперечно, ступінь сформованості цих компонентів буде залежати від методики викладання цього курсу та від рівня педмайстерності викладача. На нашу думку, навіть в рамках дистанційної системи навчання це є важливими елементами. Від того наскільки буде зрозумілою структура курсу, які саме елементи курсу будуть використані, для формування знань та вмінь, як викладач буде мотивувати студентів, наскільки сам викладач буде зацікавлений, залежатиме успішність самого курсу.

Досвід застосування потенціалу дистанційного навчання при викладанні курсу «Безпека життєдіяльності» студентам факультету психології та міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу (МЕО та ТБ) заочної форми навчання показав, що проблема низької успішності полягає у неготовності студентів навчатися дистан-

ційно, невміння працювати самостійно, вільно планувати свій час, а також за технічними причинами – відсутність сучасного комп'ютеру або Інтернету. Так, при опитуванні студентів 1 курсу факультету психології лише 64% розуміють переваги дистанційного навчання при заочному навчанні та більш активно працюють.

Для підвищення затребуваності дистанційного навчання серед студентів слід залучати позитивний досвід самих студентів, мотивуючи їх до успіху, вказуючи на переваги дистанційного навчання та особливості подолання його недоліків разом із викладачем шляхом online консультацій, підтримки студента, позитивної стимуляції та мотивації. В подальшому всі ці прийоми, дозволять зрозуміти студенту переваги дистанційного навчання та успішно навчатися.

На нашу думку, дистанційне навчання студентів за своєю сутністю має потенціал для реалізації індивідуального підходу, який можна було реалізувати лише через участь у форумі. До того ж форум передбачав участь студентів в обговоренні питання соціальних небезпек, а саме питання спроможності життя в українському суспільстві ВІЛ/СНІД-інфікованих людей. Близько 80% студентів, які приймали участь при дистанційному вивченні курсу, прийняли активну участь в обговоренні цього питання. Слід зазначити, що більшість студентів підтримали свої відповіді на форумі розміщенням наочних картинок-плакатів з питань ВІЛ/СНУДу, що дає змогу додатково привернути увагу учасників до цього актуального питання сучасності за допомогою методів наочності.

Під час вивчення курсу «БЖД» студенти факультету МЕО та ТБ, які навчалися дистанційно мали змогу самостійно опрацювати лекційний матеріал самостійно, який був розширений додатково презентаційними матеріалами до кожної навчальної теми, що в свою чергу сприяло покращенню рівня засвоєння навчального матеріалу. У зв'язку із відсутністю можливості виконати практичні завдання, що не були передбачені робочим планом курсу, 76 % студентів виконали всі навчальні завдання, передбачені робочою програмою курсу. 64% студентів факультету психології, в робочих планах яких було передбачено виконання 9-ти практичних робіт, успішно виконали навчальні завдання.

Висновки. Індивідуальний робочий зошит, а також запропоновані елементи навчально-методичного комплексу дистанційного курсу з «БЖД», що містять однакові завдання, завдяки запропонованій структурі, а також альтернативним завданням на вибір забезпечує студенту не лише умови для управління навчально-пізнавальною діяльністю через елементи планування часу, а й можливість самостійно обирати навчальні завдання за інтересами та можливість спробувати себе в якості дослідника, виконуючи творчі завдання. Як зошит, так і елементи дистанційного курсу створюють умови, за яких студент має активно включитися до пізнавальної діяльності, вчитися аналізувати опрацьований матеріал, формулювати питання, робити висновки та узагальнення, складати алгоритми дій, тобто проявляти самостійність і розвивати індивідуальний потенціал майбутнього фахівця.

Література:

1. Робочий зошит із дисципліни «Безпека життєдіяльності» / [укл. : О. О. Коновалова, Н. В. Самойлова, А. М. Тимченко, Г. М. Тимченко]. – 2-е вид., доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 71 с.
2. Лаврик Т. В. Індивідуальний робочий зошит як засіб управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів дистанційного навчання / Т. В. Лаврик // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 7 (242), Ч. I, 2012. – С. 93–99.
3. Смирнов В. А. Организация процесса индивидуализированного обучения на базе адаптивной системы дистанционного обучения / В. А. Смирнов, А. М. Фононов // Матеріали III Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. – Донецьк : ДонНТУ, 2011.
4. Бабанов Г. А. Педагогическое сопровождение дистанционного образования студентов вузов / Г. А. Шабанов // Высшее образование сегодня. – 2010. – № 8. – С. 6–13.
5. Тимченко Г. М. Досвід використання робочих зошитів з БЖД / Г. М. Тимченко, А. М. Тимченко // Матеріали V Міжнародна науково-практична конференція «Безпека людини в сучасних умовах» (5-6 грудня 2013 р. НТУ «ХП»). – С. 57–58.

СЕКЦІЯ 4

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Akhmedova O. O.

EDUCATIONAL TOURISM: DEFINING THE CONCEPT

Problem setting. Educational tourism or edu-tourism is the sector of the economy that is developing fast and is acquiring more and more popularity nowadays. Some scientists refer this direction to the most perspective types of tourism as it was a prerogative of wealthy people just a few years ago and now is in a great and sustainable demand among people of the middle class. According to academics, the concept of educational tourism is broad in scope and it has been constantly changing as the concept of tourism itself.

Paper main body. There is a substantial number of scientists dealing with the issues of international, inbound and outbound, children, youth and students' educational tourism and educational tours. The tendencies of its development are considered by World Tourism Organisation (WTO), Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), International Educational Company Eurostudent, Statistical Service of EU, such authors as R. Brent, N. Carr, Ch. Cooper etc. The contemporary state of educational tourism in Ukraine is examined by the State Statistics Service of Ukraine, Ministry of Education and Science of Ukraine, G. Drozdova, I. Zorin, O. Lubitseva, T. Kaverina, V. Kifiak, L. Tkachuk. Yet the perceived nature and organisation of learning and teaching that occur within educational tourism remain relatively under-researched, by both the tourism and education sectors alike, although further knowledge could assist in the development of tourism products that better fulfil the learners' needs.

In the law of Ukraine "On tourism", which defines tourism as the "temporary departure of the person from the place of residence in recreational, learning, professional, business or other purposes without performing the paid activity in the place where the person departs to" [1], such kind of tourism as "educational" is not even mentioned among other types of tourism specified in the law. This law, dated 1995, needs revising and updating, as there are not only new types of tourism have appeared since then but the economy, world and service sector as such have changed considerably.

The World Tourism Organization defines tourism more generally, in terms which go beyond the common perception of tourism as being limited to holiday activity only and it goes as follows: "a social, cultural and economic phenomenon which entails the movement of people to countries or places outside their usual environment for personal or business/professional purposes"[5], and visitors (which may be either tourists or excursionists; residents or non-residents) as people "travelling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes" [5].

There is not any unified approach to the definition of the educational tourism. Some authors do not consider a travel abroad for the purpose of getting higher education (which usually lasts for 4-5 years) as a type of educational tourism unlike many overseas researchers where such programs play a major role in this area (although, as it was stated above, the person may be called a tourist only if he/she stays outside permanent residence not more than a year). In addition, some authors argue that any kind of tourism can be considered educational since one of the main motives for tourist trips is the desire to gain new knowledge about the world. Some others refer educational tourism to the scientific, research-oriented, intellectual, ecological or cultural ones, in this way differentiating further (T. Kazakova, M. Kliap, C. Klein, S. Slocum). The term needs thorough and comprehensive elaboration as there is no legal and normative framework for this type of tourism as well as a legally defined notion.

Brent W. Ritchie considers educational tourism as a product, process and function. As a product, the emphasis is on the outcome of the learning experience (such as a university degree for international university students). While viewing it as a process or a function, the focus is on the means to an end. For instance, if learning in itself is defined as an end, then the experience may be focused on mastering or improving knowledge of what is already known about something (such as a trip to a marine biology station to learn about marine biology). Furthermore, if learning is derived as a means to an end, then, the focus is to extend or apply the previous study; for example, travelling to an ancient monument after studying the monument [3, p. 24].

Pitman T. links the term “educational tourism” to niche tourism, debating the extent and spectrum of travel experiences that fall into this category. He states that most niche tourism markets are populated by clients motivated by a desire or need to learn, concentrating mainly on the adult-learners. He refers specifically to “organised recreational tours (usually commercial), aimed at the general public (as distinct from, for example, for-credit study tours for students) which promote an intentional and structured learning experience as a key component. This learning component is explicit, and core, to the delivery of the product” [4, p. 220].

From our point of view, the most accurate definition, given by the domestic academics, is the one proposed by L. Tkachuk: “Educational tourism is a travel, during which tourists combine leisure and learning: attend classes, guided tours to expand horizons, satisfy curiosity and achieve other learning goals” [2].

Thus from these definitions it can be seen that travel for educational purposes can be a diverse and complicated area of study, the specific nature of which is manifested through the peculiarities of demand (sharp seasonal fluctuations), diversification of the tourism product and hospitality services, relatively low susceptibility to crises and socio-political upheavals (the people’s needs for knowledge expansion even grows sometimes during the crisis periods), dynamically and continuously evolving customer needs.

Conclusions of the research. Educational tourism may become a major educational paradigm in near future, creating added value in the society both in a form of increasing education level and creating new economic opportunities as a result of gained knowledge due to travelling. Moreover, education tourism will provide a platform for life learning education for all people without age difference that gives additional opportunities in the ageing society. The content of educational trips and tours, thus, needs to be result oriented, giving people full knowledge-package, which they can use later and achieve certain results. The concept of education will gradually change with alternative education methods offered in form of educational tourism.

At the same time, the practice shows that the application of educational tourism in Ukraine is severely restricted due to a number of objective and subjective factors:

- educational tourism demands special organization;
- there is no developed infrastructure for educational tourism;
- lack of the specially trained staff;
- educational tourism is not included in the programs of social tourism, accordingly, educational institutions are limited in funding educational trips.

References:

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 325/95 // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. видання. – 1995. – № 31. – 241 с.
2. Ткачук Л. М. Освітній туризм у світі й в Україні / Л. М. Ткачук // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія «економіка, право, політологія, туризм». – 2010. – Т. 2, № 2. – С. 147–153.
3. Brent W. Ritchie Managing educational tourism / Brent W. Ritchie, Neil Carr, Christopher P. Cooper. – London: Cromwell Rpress, 2003. – 260 p.
4. Pitman T., Broomhall. S, Mcewan. J. Adult learning in educational tourism. – Australian Journal of Adult Learning, vol. 50, no. 2, 2010. – pp. 219–238. – Available at: www.academia.edu.
5. The World Tourism Organisation. – Available at: <http://www.unwto.org>.

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ КОНТРОЛЬ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ ТА ОХОРОНУ ПРАЦІ

Постановка проблеми. За порушення законодавства про працю винні особи притягаються до дисциплінарної, матеріальної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 265 Кодексу законів про працю особи, винні в порушенні законодавства про працю, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

Відповідальність за порушення законодавства про працю передбачена такими законодавчими актами: Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України "Про охорону праці", Закон України "Про колективні договори і угоди" [1, 2].

Суб'єктами відповідальності можуть бути власники підприємств, керівники, їх заступники, керівники структурних підрозділів, а також інші посадові особи, які безпосередньо відповідають за дотримання законодавства про працю.

Порядок притягнення до адміністративної відповідальності регламентується Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП).

Справи з цих питань розглядаються судом за поданням однієї зі сторін колективного договору, угоди, відповідних комісій або з ініціативи прокурора. Відповідальність за ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди передбачено ст. 41-1 КУпАП. Ухилення осіб, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, представників трудових колективів від участі в переговорах щодо укладення, зміни чи доповнення колективного договору, угоди, умисне порушення встановленого законодавством строку початку переговорів або незабезпечення роботи комісій з представників сторін чи примирних комісій у визначений сторонами переговорів строк, тягне за собою накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Порушення чи невиконання зобов'язань щодо колективного договору, угоди особами, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, чи представниками трудових колективів, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 41-2 КУпАП). За ненадання особами, які представляють власників або уповноважені ними органи чи профспілки або інші уповноважені трудовим колективом органи, представниками трудових колективів інформації, необхідної для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод, ст. 41-3 КУпАП передбачено накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до статті 41 Кодексу України про адміністративну відповідальність за порушення керівниками суб'єктів господарювання різних форм власності строків виплати заробітної плати або виплата її не в повному розмірі, а також за порушення вимог законодавства про працю передбачені штрафні санкції від 30 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (від 510 до 1700 гривень) Відповідальність за Кримінальним кодексом України.

Ст. 172 КК України встановлює відповідальність за грубе порушення законодавства про працю, згідно якої:

1. Незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів, а також інше грубе порушення законодавства про працю караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років.

2. Ті самі дії, вчинені щодо неповнолітнього, вагітної жінки чи матері, яка має дитину віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда, караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців [1, 2].

Висновки. Отже, зрозуміло, що інтереси роботодавця та найманого працівника не завжди співпадають, як правило, кожен з них прагне при якомога менших витратах власних ресурсів (грошових, фізичних чи інтелектуальних зусиль) отримати якомога більше прибутків один від одного. Між тим, і роботодавець, і найманий працівник повинні усвідомлювати необхідність безумовного дотримання вимог законодавства про працю та вживати необхідних заходів щодо забезпечення виконання в повному обсязі покладених на них обов'язків, інакше залежно від виду та тяжкості правопорушення вони будуть притягнуті до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Література:

1. Трудовий кодекс України від 23.12.1970 № 3325-VII (Редакція станом на 01.01.2004).
2. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р. № 2694-XII (Редакція станом на 18.11.2012).

Андросов В. В.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ІНДУСТРІЄЮ

Постановка проблеми. Державне управління туристичною індустрією є необхідним через наявність потреби в розробленні основ планування діяльності туристичної сфери з стратегічних позицій, а саме:

- забезпечення освоєння всього наявного потенціалу туристичних територій в цілому та потреб інфраструктури сфери дозвілля зокрема;
- проведення наукових досліджень спеціалізованого спрямування;
- проектування та розміщення об'єктів туристичного призначення;
- контроль за забрудненням зовнішнього середовища;
- оцінка потенціалу використання туристичних територій й обчислення їх допустимої граничної місткості щодо приймання туристів, уникаючи надмірного навантаження на територіальні екосистеми;
- обґрунтування доцільності розміщення об'єктів туристичного призначення з економічної точки зору.

Виклад основного матеріалу. Доцільно позначити такі основні цілі державного управління в індустрії туризму:

- надання можливості реалізації громадських прав населення на відпочинок, свободу пересування, відновлення та зміцнення здоров'я, закріплених в Конституції України;
- забезпечення безпеки туризму; захист прав і законних інтересів туристів, ділянок землі, споруд і будівель власників або користувачів;
- збереження цілісності та раціональне використання туристичних ресурсів України; охорона навколишнього середовища й історично-культурної спадщини; прийняття до уваги інтересів держави та громадян в процесі планування та забудови територій;
- формування сприятливих умов для розвитку туристичної індустрії в цілому; підтримка перспективних напрямків туристичної діяльності з боку держави [1].

З урахуванням наведених цілей слід сформулювати такі стратегічні завдання державного управління в індустрії туризму:

- отримання позитивного соціально-економічного результату завдяки реалізації туристичних функцій;
- запобігання чи нейтралізація наслідків негативного впливу туристичної індустрії

на процеси соціально-економічного розвитку та функціонування територій;

- оцінка рівня впливу факторів зовнішнього середовища на туристичну індустрію з метою формування сприятливих умов для її розвитку [2].

З урахуванням того, що державне управління туристичною індустрією здійснюється через відповідну державну політику у сфері туризму та курортів, як вже було зазначено вище, її пріоритетними напрямами стосовно туристичної діяльності є такі:

- удосконалення правових норм державного управління туристичною індустрією;
- сприяння розвитку туризму як високорентабельної частини сфери послуг народного господарства України; залучення вітчизняних та закордонних інвесторів з метою активізації розвитку туристичної індустрії, створення нових робочих місць;

- стимуляція розвитку сільського та зеленого туризму, в'їзного та внутрішнього туризму;

- розгортання міжнародного співробітництва, інтеграція України в світовий туристичний ринок;

- формування сприятливих умов для розвитку туристичної індустрії шляхом спрощення й узгодження таких напрямків її державного регулювання, як: податковий, валютний, митний, прикордонний;

- забезпечення доступності туристично-рекреаційних послуг для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених верств населення завдяки впровадженню пільгової системи відносно вказаних категорій осіб [1, 2].

Висновки. У цілому, процес реалізації ключових завдань державного управління туристичною індустрією здійснюється через відповідний дієвий механізм, що являє собою складну структуру системоутворюючого характеру, яка складається з визначених компонентів, що здатні забезпечити ефективність управлінських рішень в результаті їх взаємодії.

Література:

1. Черчик Л. М. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку рекреаційного природокористування в Україні / Л. М. Черчик // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6 (84). – С. 180–186.

2. Чечель А. О. Механізми державного управління розвитком туризму в Україні : монографія / А. О. Чечель. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2010. – 198 с.

Антонов А. В.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ПРОБЛЕМАТИКА І ВИБІР ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

Постановка проблеми. Причиною перманентної політичної кризи, яка спостерігається в Україні протягом останніх дванадцяти років - хоча, по суті, її контури були позначені задовго до того, на самому початку незалежної України - причиною такої політичної, а з нею і економічної нестабільності є цілий спектр проблем державного управління, відсутність розвиненої управлінської школи і традицій, спираючись на які, нові покоління державних діячів привносили б у них новий досвід і формували тенденції.

Виклад основного матеріалу. Понятійна база державного управління надзвичайно поліструктурна і в даний час продовжує бути предметом дискусій і суперечок в науковому світі, а тому може спиратися на різні підходи в своєму визначенні. На переконання О. Бандурки, «мети всеосяжного визначення державного управління поки що не досягнуто і в працях зарубіжних вчених, і навряд чи вона досяжна взагалі, але пов'язано це не з недостатністю наукових зусиль, а із самою сутністю управління, яке настільки багатозначне (щодо завдань, функцій, форм і методів діяльності), що все це неможливо охопити однією дефініцією, але можна визначити за допомогою висвітлення його типових ознак» [1].

Відомий український правознавець В. Авер'янов, в свою чергу, констатує, що стандартне, уніфіковане і загальновизнане поняття державного управління сьогодні все ще знаходиться в процесі кристалізації, про що свідчать різні трактування цього поняття, наведені в українській та зарубіжній юридичній літературі. Зрозуміло, в якості основи

можна брати одну з оптимальних формул і, спираючись на неї, міркувати про поточний момент в державному будівництві. Наприклад, в радянській правознавчій школі основоположним було поняття, згідно з яким суб'єктом державного управління були люди. Цілком очевидно, що таке розуміння є обмеженим, оскільки не враховує виробничі, освітні, культурні процеси, що відбуваються в суспільстві, і роль держави в управлінні ними. Але і таке трактування може вважатися не достатньо повним, вичерпним, тому що не бере до уваги процеси, які формально знаходяться поза компетенцією державного управління – явища субкультурного порядку, відносини всередині етнічних груп, інші події і факти, що опосередковано впливають на громадське життя країни.

Таким чином, у наявності є вузьке і широке трактування поняття «державне управління», між прихильниками яких протягом багатьох років ведеться дискусія. Коментуючи цю дискусію, В. Авер'янов вважає, що кожне з трактувань доцільне на характерному для поточного моменту аналізу і обґрунтування державного управління теоретико-емпіричному рівні, для якого, відповідно, потрібне адекватне методологічне обґрунтування. Однак незалежно від того, в якому місці заданої шкали, від самого вузького до максимально широкого розуміння державного управління, зупинити свій вибір, безумовно є вимога розмежувати між собою державні суб'єкти управлінського впливу і недержавні. І для цього необхідно використовувати найбільш широке розуміння державного управління, до якого включені всі форми реалізації державної влади.

Одночасно з цим диференційований аналіз державного управління дозволяє заглибитися в специфіку роботи окремих державних органів, між якими розподілені різні управлінські функції, і такий підхід до розгляду сукупності державних інституцій відповідає вузькому розумінню державного управління. У цьому контексті державне управління може розглядатися як порівняно самостійний вид діяльності, який реалізується низкою державних органів.

Строго фіксований сенс поняттю, яке розглядається, надає О. Висоцький: «Державне управління є видом діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод» [2].

Справді, визнаючи роль державного управління в організації та регламентуванні суспільно-економічної діяльності суспільства, слід визначити, що вирішальним фактором ефективності такого управління є постановка на чільне місце інтересів людей, механізмів і способів реалізації їх основних прав і свобод. Відповідно, модернізація державного управління повинна передбачати створення між державними органами і людьми життєздатних вертикальних зв'язків, атмосфери довіри і відкритості, налагоджених соціальних ліфтів, що дозволяють громадянам включатися в державне управління, визнання права людей на використання механізмів прямої демократії по найбільш злободенним, що вимагають всенародного обговорення питанням.

В ряду проблем державного управління в Україні, у першу чергу, варто виділити такі:

1. Недосконалість нормативно-правового забезпечення державного управління, при якому відбувається дублювання функцій, спостерігається нестача повноважень в одних випадках і надлишок в інших, виникають колізії між різними законами і підзаконними актами, розвивається конфлікт інтересів як між різними гілками влади і окремими державними органами, так і між державними органами і громадянами.

2. Небачена роздутість апарату держуправління, при якій бюрократія займається обслуговуванням власних потреб і профанацією активної діяльності з метою виправдання свого існування. Керуючі взаємини в державному апараті входять в протиріччя з організаційними формами. Низька кваліфікація державних службовців компенсується їх кількістю.

3. Як наслідок надмірного збільшення чиновників, особливо держслужбовців середньої ланки, відбувається розбалансування елементів управлінської вертикалі.

4. Відсутність жорсткої вертикалі влади, не урегульованість цілого ряду питань у

відносинах державних і місцевих органів управління – у результаті чого відповідальність за неефективну роботу лежить одночасно на всіх і ні на кому конкретно, а громадяни отримують низьку віддачу від делегованих повноважень.

5. Слабка ерудованість і недостатня компетентність багатьох державних службовців, відсутність профільної освіти та вагомих стимулів до того, щоб цю освіту отримати – незважаючи на те, що рівень відповідальності і поставлених завдань, безумовно, вимагають цього.

6. Високий ступінь корупції на тлі низьких зарплат, при яких кадровий ресурс державних службовців автоматично формується на принципах, що містять в собі корупційну складову («зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях» – довідник ООН про міжнародну боротьбу з корупцією).

7. Відсутність системного і концептуального підходу в модернізації державної служби. На цьому тлі фрагментарні перетворення призводять лише до ще більшої дезорганізації системи державного управління, накладення повноважень, зниження відповідальності за загальний результат роботи окремо взятого органу влади.

8. Падіння престижу державної служби та одночасне зростання недовіри громадян до управлінських структур, що автоматично призводить до зниження політичної активності мас, низької явки на виборах і, в цілому, індиферентному відношенню до того, хто буде обраний до законодавчих органів влади і стане формувати владу виконавчу.

Висновки. Закономірним наслідком зазначених вище проблем стає загальна деградація державної служби, а такі проблеми, як трудова дисципліна, старіння кадрів, недостатня матеріально-технічна забезпеченість державного управління, переходять в розряд несуттєвих – що в реальності лише посилює загальну картину і додатково знижує ефективність роботи.

На окрему увагу заслуговує аналіз тих моделей державного управління, які в останні роки в тій чи іншій мірі намагалися впроваджувати українська влада. Розкид від пострадянського традиціоналізму до новітніх західних моделей, з активним запрошенням зарубіжних фахівців, залученням іноземних компаній говорить про те, що пошук оптимальної для України формули державного управління все ще триває і збереже свою актуальність протягом найближчих років. При цьому не залишає сумнівів той факт, що закріпитися зможе саме та модель, яка на окремому відрізку новітньої української історії покаже досить високі результати і направить Україну на шлях стабільного розвитку, економічного зростання, остаточного визначення її місця в сучасному геополітичному просторі.

Література:

1. Бандурка О. О. Державне управління проблеми уточнення поняття та визначення меж його використання / О. О. Бандурка // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2004. – № 3. – С. 26–32.

2. Висоцький О.Ю. Основи державного управління / О.Ю. Висоцький, О.Є. Висоцька, Ю.П. Шаров. – Частина I. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2008. – 52 с.

Астанова Н. Л.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ

Постановка проблеми. Якщо зануритися в історію розвитку людських ресурсів, то засновником першої класичної школи управління був Ф. Тейлор. В основі його навчань лежать такі принципи, як: плата людині, встановлення розцінок на основі точного знання і однаковість розцінок. Він розглядає працівників як найбільш ефективний засіб виконання поставлених завдань і сформулював важливий висновок про те, що робота з управління – це спеціальність і що організація в цілому виграє, якщо кожна група працівників зосередиться на тому, що вона вміє робити найкраще.

Виклад основного матеріалу. Анрі Файоль (1841–1925) вважається засновником

класичної адміністративно-функціональної школи. Він виділяє п'ять функцій менеджменту, що представляють собою самостійні напрями, але в той же час пов'язані з іншими напрямками процесу управління, а саме: передбачати, організувати, розпоряджатися, координувати, контролювати. А. Файоль також розглядає чотирнадцять принципів управління, що лежать в основі ефективного функціонування управлінського механізму: поділ праці, влада і відповідальність, дисципліна, єдність керівництва, єдність дій, підпорядкованість інтересів, винагорода, централізація, ієрархія, порядок, справедливість, стабільність персоналу, ініціатива, корпоративний дух [5, с. 33].

Засновником і найбільшим авторитетом у розвитку школи «людських відносин» вважається Е. Мейо. Суть концепції якого полягає в тому, що сама робота і виробничий процес мають для працівника менше значення, ніж його соціальне і психологічне положення на виробництві. З чого можна зробити висновок, що всі проблеми виробництва і управління повинні розглядатися з позиції людських відносин. Наприкінці 50-х років деякі представники «школи людських відносин» виділилися в школу «поведінкових наук», (від англ. Behaviour - поведінка), які розробили кілька теорій мотивацій, однією з них є ієрархічна теорія потреб Абрахама Маслоу (1908-1970) [5, с. 48].

Школа соціальних систем виникла під впливом концепцій структурно-функціонального аналізу (Т. Парсон, Р. Мертон), а також загальної теорії систем (Л. Бергаланфі і А. Раппопорт).

У емпіричну школу управління увійшли Р. Дейвіс, Л. Епплі, Е. Петерсен, Е. Плоумен, А. Коуел, А. Свенсон, Т. Левітт, та ін.

Засновниками нової школи управління стали С. Бір, Є. Арноф, В. Леонт'єв та ін.

Теорія УЛР до другої половини ХХ століття виділилася в три основні підходи:

Економічний, в якому провідне місце відводиться технічній підготовці працівників на підприємстві, а не управлінській [8].

Організаційний, який сформував новий погляд на персонал, в результаті чого трудові ресурси стали вважати людськими. У даному підході організація розглядається як жива система, щільно упакована і нерозривно зв'язана з навколишнім середовищем, як сукупність елементів, з'єднаних лініями управління, комунікації та контролю. В цілому організаційний підхід фіксував увагу на наступних ключових моментах:

- необхідність урахування специфіки навколишнього середовища, в якому функціонує організація;
- розуміння організації як взаємозв'язку внутрішньо- і міжорганізаційних підсистем, виділення ключових підсистем і аналіз способів управління їх відносинами із середовищем;
- необхідність балансу підсистем та усунення дисфункцій [там само].

В організаційному підході для підвищення ефективності УЛР необхідно виробляти у працівників мультиваріантний підхід, аналізувати проблеми, що виникли, ініціювати дискусії між прихильниками різних точок зору, що призведе формування нового стилю мислення, до переосмислення цілей організації, культивувати у робітників такі якості, як відкритість, гнучкість, рефлексивність, усвідомлення внутрішньої значущості позиції й точок зору, альтернативності рішень, створювати організаційні структури і підтримувати процеси, які здатні реалізувати всі ці принципи.

Гуманістичний підхід являє собою організацію як культурний феномен, де акцент робиться на те, наскільки працівники інтегровані в існуючу систему цінностей організації і наскільки вони готові до змін цінностей у зв'язку з змінами в умовах їхнього життя і діяльності [там само].

Структура управління, за допомогою якої поєднуються різні сторони діяльності (технічна, економічна, виробнича, соціальна), регламентуються внутрішні виробничі зв'язки і досягається стійка система взаємин між структурними підприємствами і працівниками управління, є центральним елементом організаційного механізму і саме від неї, в значній мірі, залежить діяльність всього організаційного механізму управління [1].

Складові організаційного механізму управління (структурні, організаційно-адміністративні, інформаційні механізми) володіють властивістю комплексності впливу, оскільки, будучи організаційними по основному характеру їх впливу, вони несуть

одночасно риси економічного, мотиваційного, інформаційного механізмів і в силу цього мають сильні взаємозв'язки з останніми. На регіональному та міжрегіональному рівнях даний склад доповнюється ще механізмом структурної перебудови економіки. Основними складовими організаційно-адміністративного механізму є програмно-цільове планування розвитку виробництва (інвестиційні програми, бізнес-плани), стандартизація та сертифікація [1].

У ринковій економіці, в умовах децентралізації управління, зростає роль інформаційних механізмів, особливо для виробництв, потенціал яких відповідає постіндустріальній епосі. Включення підприємств і корпорацій в міжнародну виробничу кооперацію можливе за умови істотного зростання їх інформаційного потенціалу.

Зміни організаційного механізму управління, безумовно, потрібні, але щоб бути результативними, вони повинні бути комплексно сплановані і стосуватися корінних перетворень організаційної структури управління – перехід від однієї системи управління до іншої (наприклад, від функціональної до матричної) або до принципово нового типу побудови організації. При проведенні подібних перетворень треба враховувати ряд організаційних параметрів, таких як: організаційна структура, виробничі та інформаційні технології, людські ресурси та корпоративна культура [там само].

Основною місією організаційного механізму УЛР, як сукупності диференційованих організаційно-структурних механізмів, для досягнення інтересів організації в довгостроковій перспективі, в умовах мінливих потреб і нестабільного зовнішнього середовища є пошук нових можливостей і забезпечення конкурентної переваги організації на регіональному рівні.

Організаційний механізм УЛР повинен володіти властивістю цілісності і, одночасно, раціональної відособленості його елементів. Будь-яка зміна якогось одного елемента даного механізму повинна приводити до деяких змін інших механізмів, при цьому деяка відособленість окремих елементів організаційного механізму УЛР повинна дати можливість компенсувати витрати іншого механізму.

Висновки. Таким чином, в організаційний механізм УЛР повинні бути включені всі вище запропоновані механізми як елементи загальної системи управління [7].

Література:

1. Вся електронна бібліотека / господарське право. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/hozyaystvennoe-pravo/6.htm>.
2. Матвіїшин, Є.Г. Стратегічне УЛР : навч. посіб. / Є.Г. Матвіїшин; МОНмолодьспорту України ; Львівський регіональний ін-т держ. упр., Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2011. — 200 с.
3. Никифорова В.Г. Стратегічне управління людськими ресурсами: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. — Одеса : Атлант, 2014. — 209 с.
4. Никифорова В.Г., Сорока О.В. Трудовий потенціал управлінських кадрів: формування та розвиток: Монографія / МОН України. Одеський держ. економічний університет. — Одеса, ПАЛЬМІРА, 2009. — 176 с.
5. Руденко О. М., Усаченко Л. М., Штурхецький С. В. Система і стратегія HR-менеджменту для державного управління : навч. посіб. / Руденко О. М., Усаченко Л. М., Штурхецький С.В. — К. : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. — 133 с.
6. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. — Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. — 412 с.
7. Шумилова А. В Организационные системы: теория и практика управления/ Механизмы реализации стратегии организации // Евразийский международный научно-аналитический журнал // Проблемы современной экономики, N 1/2 (17/18),) [Электронный ресурс]. —2006. — Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=965> (дата обращения: 13.09.2015).
8. Энциклопедия Экономиста / Управление человеческими ресурсами: сайт: www.Grandars.ru. [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/biznes/upravlenie-chelovecheskimi-resursami.html>.

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Постановка проблеми. Дисципліна праці може розглядатися як економічна, етична та правова категорія.

Як правова категорія, дисципліна праці розглядається в 4 аспектах, а саме:

- а) принцип трудового права;
- б) інститут трудового права;
- в) елемент трудових правовідносин (сукупність взаємних трудових прав та обов'язків працівників і роботодавця);
- г) фактична поведінка (стан та рівень дотримання трудових обов'язків працівниками на конкретному підприємстві, в установі, організації).

Виклад основного матеріалу. В рамках лекції дисципліну праці розглянемо як інститут трудового права.

Як інститут трудового права, дисципліна праці - це сукупність правових норм, регулюючих внутрішній трудовий розпорядок, що визначають трудові обов'язки сторін трудового договору (працівника і роботодавця), а також заходи забезпечення виконання цих обов'язків.

Методами забезпечення трудової дисципліни є передбачені трудовим законодавством способи її забезпечення, тобто виконання сторонами трудового договору своїх обов'язків.

Стаття 140 КЗпП України «Забезпечення трудової дисципліни» наголошує, що трудова дисципліна на підприємствах, в установах, організаціях забезпечується створенням необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи, свідомим ставленням до праці, методами переконання, виховання, а також заохоченням за сумлінну працю [1].

У трудових колективах створюється обстановка нетерпимості до порушень трудової дисципліни, суворої товариської вимогливості до працівників, які несумлінно виконують трудові обов'язки. Щодо окремих несумлінних працівників застосовуються в необхідних випадках заходи дисциплінарного і громадського впливу [2].

Виходячи з цього розрізняють чотири методи забезпечення дисципліни праці: заохочення, примус, економічний та організаційний.

Примус – це метод впливу, що забезпечує здійснення суб'єктом права дій всупереч його волі. Він полягає в застосуванні до порушника трудової дисципліни дисциплінарних та громадських заходів, а в окремих випадках заходів майнового характеру у вигляді відшкодування збитків, завданих порушенням трудових обов'язків.

Заохочення – це громадське визнання результатів високопродуктивної високоякісної праці працівника. Воно здійснюється за допомогою різноманітних заходів заохочення (морального та матеріального характеру), а також шляхом надання певних пільг та переваг.

Економічні методи полягають у створенні механізмів економічної зацікавленості працівників в результатах своєї праці, а відтак у зміцненні трудової дисципліни. Створити такі механізми покликані Господарський та Цивільний кодекси України, Закони "Про господарські товариства", "Про приватизацію державного майна", "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", "Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі" та ін. [4].

Організаційні методи полягають у вдосконаленні організації виробництва в частині управління персоналом. Менеджмент сформувався як окрема наука про управління людьми (як окремими працівниками та робочими групами, так і трудовим колективом у цілому). Широковідомими теоріями управління є теорії Тейлора, Бернса, Маслоу та ін.

Дисципліна праці тісно пов'язана з технологічною та виробничою дисципліною. Однак між ними є істотні відмінності. Вони співвідносяться між собою як ціле та його частини. При цьому частина має всі ознаки цілого та додаткові притаманні тільки їй особливості [3].

Технологічна дисципліна – це частина трудової дисципліни, що полягає в дотриманні технічних правил та норм на виробництві [5].

Висновки. Таким чином, трудова дисципліна є складовою частиною виробничої дисципліни, що означає загальний порядок на виробництві. Окрім трудової дисципліни до неї входить забезпечення чіткої та ритмічної роботи підприємства, забезпечення працюючих сировиною, матеріалами тощо.

Література:

1. Кодекс законів про працю // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
2. Про державні нагороди: Закон України від 16.03.2000 р. № 1549-III // Відом. Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 162.
3. Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від. 06.11.1992 р. № 9 // Бюл. Зак-ва і юрид. Практики України. – 2006. – № 2.
4. Бородін І. Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження / І. Бородін // Право України. – 2006. – № 12. – С. 93–97.
5. Угрюмова Г. Дисципліна праці: розвиток та удосконалення інституту / Г. Угрюмова // Право України. – 2005. – № 5. – С. 78–81.

Барковець А. І.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Постановка проблеми. Проблеми, з якими зіштовхується Європа й увесь світ наприкінці ХХ ст., носять глобальний характер. Їхнє вирішення можливо лише за умови вироблення загальної стратегії виходячи з того, що жодна зі сторін не здатна захищати свої національні інтереси без взаємодії з іншими країнами. Об'єднана Західна Європа є досить впливовим учасником міжнародних відносин. Разом з тим, її політичний вплив далеко не відповідає її економічним і торговельним можливостям.

Виклад основного матеріалу. Європейський Союз відіграє важливу роль на міжнародній арені, а його вплив росте по мірі того, як країни-члени ЄС приймають усе більше спільних рішень в області зовнішньої політики.

ЄС підтримує партнерство з усіма ключовими гравцями на міжнародній арені, у тому числі з новими, які мають свої власні погляди на мир і інтереси. ЄС прагне до того, щоб в основі цих партнерств лежали взаємні інтереси й вигоди, а в кожній зі сторін були свої права й обов'язки. ЄС регулярно проводить зустрічі на вищому рівні зі США, Японією, Канадою, Росією, Індією й Китаєм. Співробітництво ЄС із цими й іншими країнами охоплює багато сфер діяльності, включаючи утворення, захист навколишнього середовища, безпеку й оборону, боротьбу зі злочинністю й дотримання прав людини.

Європейський Союз має свою власну зовнішню політику та політику безпеки, що дозволяє йому виступати й діяти як єдине ціле в міжнародних питаннях. У міжнародному й глобальному світі країни-члени Європейського Союзу мають більший вплив і можливості, якщо діють спільно, а не окремо.

Стимулом для цього послужив Лісабонський договір 2009 року, відповідно до якого з'явилася посада Верховного Представника ЄС з іноземних справ і політики безпеки, сполучена з посадою заступника Голови Європейської Комісії, і, відповідно, була створена Європейська дипломатична служба – Європейська служба зовнішніх зв'язків.

Головними завданнями зовнішньої політики та політики безпеки ЄС є такі:

- підтримка миру й зміцнення міжнародної безпеки відповідно до принципів Уставу ООН;
- підтримка міжнародного співробітництва;
- розвиток і зміцнення демократії, верховенства закону й дотримання прав людини [1, с. 191–213].

ЄС є однією з головних сторін при рішенні міжнародних питань, починаючи від глобального потепління й закінчуючи конфліктом на Близькому Сході. Основою зовнішньої політики та політики безпеки ЄС залишається використання дипломатії, що підкріплюється, у міру необхідності, торговельними зв'язками, наданням допомоги, підтримкою безпеки й оборони, для врегулювання конфліктів і досягнення міжнародного взаєморозуміння.

Миротворчі місії ЄС перебувають у деяких гарячих точках світу, наприклад. Місія ЄС стосовно нагляду в Грузії спостерігає за ситуацією й надає гуманітарну допомогу особам, переміщеним у результаті збройного конфлікту. У грудні 2008 року для забезпечення закону й правопорядку в Косово ЄС розгорнув там контингент із 1900 співробітників поліцейських і судових органів (місія EULEX в Косово).

Вищим органом, що приймає рішення в Європейському Союзі, є Європейська Рада, до складу якої входять глави держав й урядів країн-членів ЄС. Засідання Європейської Ради проходять чотири рази на рік. Члени Європейської Ради визначають принципи й загальні напрямки політики.

Роль Верховного Представника ЄС полягає в забезпеченні більшої погодженості зовнішньої політики ЄС. Верховний Представник ЄС головує на щомісячних засіданнях Ради щодо іноземних справ, у яких беруть участь міністри закордонних справ країн ЄС, відвідує засідання Європейської Ради й доповідає з питань зовнішньої політики [2, с. 196–200].

Більшість рішень із питань зовнішньої політики та безпеки приймається одногласно, тобто одногласною більшістю країн-членів ЄС.

Європейська служба із зовнішніх зв'язків надає підтримку діяльності Верховного Представника ЄС. Вона також є дипломатичною службою Європейського Союзу й має у своєму розпорядженні мережу з більш ніж 130 представництв й офісів по усьому світу. На них покладено завдання щодо просування й захисту інтересів Європи. Європейська служба із зовнішніх зв'язків тісно співпрацює з Європейською Комісією та міністерствами закордонних справ країн-членів ЄС.

Висновки. Таким чином, спроби стосовно формування загальної зовнішньої політики та політики безпеки демонструють, що необхідним є об'єднання аналітичних ресурсів, вдосконалення процедури прийняття рішень, наявність єдиного фронту країн-членів Європейського Союзу на міжнародній арені й підвищення згуртованості їх зовнішніх дій для того, щоб Євросоюз зміг повністю використовувати свій вплив.

Література:

1. Юрьева Т. Европейский Союз в системе европейской безопасности / Т. Юрьева // Расширение Европейского Союза и Россия : М., 2005. – С. 191–213.
2. Сербина А. С. Общая внешняя политика и политика безопасности ЕС – испытание Востоком / А. С. Сербина // Вестник Томского государственного университета. – № 324. – С. 196–200.

Бондаренко А. І.

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМ ФІНАНСОВИМ КОНТРОЛЕМ

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування економіки України та підходів до державного управління у різних сферах господарської діяльності уявляється доцільним розробити дієвий механізм управління державним фінансовим контролем (далі – ДФК). Дана проблема є досить актуальною для сучасного українського державотворення, що зумовлено необхідністю підвищення ролі держави у відбудові національної економіки, та формуванні дієвих механізмів державної фінансової безпеки. У той же час вимагає вирішення питання покращення взаємодії всіх органів ДФК на основі посилення державного контролю з метою спрямування єдиної держав-

ної фінансової політики на інвестиційно-інноваційний розвиток господарства країни, зниження рівня безробіття, підвищення якості життя населення України.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка наука ґрунтується на тих або інших методах або методологічних принципах, які зв'язують воедино всі її складові та представляють науку як єдине ціле. Роль методів у науковому пізнанні винятково велика. Насамперед це виражається в тому, що використовуючи наукові методи, вчений швидше, з мінімальною витратою сил і часу й з максимальною ймовірністю прийде до поставленої мети. Дане твердження є справедливим не тільки по відношенню до теоретичної діяльності, але й діяльності практичної. У нашому випадку воно поширюється на державне управління фінансовим контролем не лише з точки зору посилення змістовності таких освітніх дисциплін, як “Державний фінансовий контроль”, “Державне регулювання економіки”, “Державні фінанси та бюджетний процес” тощо, але й її скорішого практичного упровадження.

Під механізмом держави у сфері забезпечення фінансової безпеки, слід розуміти систему всіх державних органів, які здійснюють завдання держави та реалізують її функції у сфері управління суспільством. За характером і змістом діяльності ці органи поділяються на: органи законодавчої влади; органи виконавчої влади; органи судової влади та контрольно-наглядові органи [2]. Ми виходимо з позиції, що на сьогодні для ДФК вкрай важливим стає утворення механізму його управління як цілісного процесу та чітко структурованої системи. Сам по собі “механізм державного управління” являє собою способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовну реалізацію дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління. За формою подання – це схематичне зображення статично-динамічного (структурно-функціонального) змісту процесу управління як взаємодії суб'єкта і об'єкта, єдності діяльності й відносин, функціонування певної системи чи підсистеми [1]. Ослаблення системи державного регулювання і контролю у фінансово-бюджетній сфері зумовило виникнення загроз економічній безпеці України, не визначених і не передбачених у діючому законодавстві. До них належать: істотне погіршення стану фінансово-бюджетної дисципліни; розширення сфери та обсягів фінансових порушень; недонадходження до бюджету значного обсягу податків, зборів та обов'язкових платежів; послаблення відповідальності у фінансово-економічній сфері; втрата державою координуючої функції в системі ДФК. Урахування цих проблем при розбудові національної системи державного регулювання і контролю надасть змогу створити механізм управління ДФК як комплексний засіб попередження і протидії реальним загрозам економічній безпеці держави у фінансово-бюджетній сфері. Під механізмом управління ДФК слід розуміти спосіб державного конструювання фінансово-управлінських стосунків усіх господарюючих суб'єктів, який сприяє проведенню в державі цілісної фінансової політики, захисту фінансових інтересів держави, покликаний виявляти порушення встановлених принципів законності, забезпечувати цільове та ефективне витрачання фінансових ресурсів, використання майна, ґрунтується на визначеній технології й технічних засобах.

Фінансова політика – поняття дуже широке, що включає в себе як самостійні складові частини – бюджетну, податкову, кредитну, грошову, валютну, інвестиційну політику, так і певні напрямки – державний борг, співробітництво із міжнародними фінансовими організаціями тощо. Як визначає економічний словник, фінансова політика – це частина економічної політики держави, уряду, що виявляється у використанні, регулюванні доходів і видатків, формуванні й виконанні державного бюджету, в податковому регулюванні, керуванні грошовим обігом, впливі на курс національної валюти [3]. Контроль є невід'ємним елементом управлінського процесу, фактором підвищення його ефективності і розвитку. Із визнанням України державою з ринковою економікою регулююча і каральна функції ДФК мають поступитися місцем контролю якості та ефективності.

Проведений аналіз наукових засад та сучасного стану ефективності ДФК дозволяє констатувати відсутність у державі чітко визначеного механізму управління ДФК. На сьогодні ще не створено в повному обсязі відповідну законодавчу базу, не визначено до

кінця роль фінансового контролю в економічній системі, не врегульовано питання взаємодії контролюючих органів, не досить чітко визначено їх функції та повноваження. Водночас саме подібний розвиток ситуації призвів до усвідомлення необхідності створення надійної системи ДФК.

Висновки. Отже, потреба в ефективному контролі зумовлена й тією обставиною, що контроль забезпечує необхідний в економіці зворотний зв'язок, систематична перевірка планів і фактичних результатів є необхідною умовою прийняття вірних управлінських рішень.

Література:

1. Єдинак Т. С. Контроль як функція державного управління: сутність та класифікація / Т. С. Єдинак, О. В. Павлишен // Вісник Академії митної служби України. – Серія «Державне управління». – 2011 – № 1 (4). – С. 12–18.

2. Державний фінансовий контроль бюджетних установ : навч. посіб. / [О. А. Шевчук] ; за заг. ред. Є. В. Мниха. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 216 с.

3. Державне регулювання економічних відносин в умовах глобалізації : монографія / [М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, С. В. Майстро та ін.] ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. М. А. Латиніна. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. – 276 с.

Бородін О. Д.

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЮ СФЕРОЮ

Постановка проблеми. Під культурною політикою в науковій літературі мається на увазі діяльність, пов'язана з формуванням і узгодженням соціальних механізмів і умов культурної активності як населення в цілому, так і всіх його груп, орієнтованих на розвиток творчих, культурних та дозвільних потреб.

Виклад основного матеріалу. Культурну політику також розглядають і як частину державної соціальної політики, яка спрямована на відтворення механізмів послідовності різних видів діяльності, а за рахунок цього – на поліпшення якості життя людей, освоєння ними найсучаснішого штучного середовища і в результаті – на поліпшення адаптованості членів суспільства в складних і динамічних сучасних умовах [1, с. 25].

Управлінський вплив на культуру має здійснюватися з метою підвищення внутрішньої активності цієї системи, розкриття закладеного в логіці її власного розвитку творчого потенціалу. Ефективне управління буде проявлятися в здатності розвивати і захищати єдиний культурний простір.

Перший рівень представлений сукупністю проголошуваних цілей, пріоритетів, функцій, принципів, орієнтирів, ідеалів і ідей. Другий сукупність практичних заходів по реалізації цих цілей.

Обидва рівня культурної політики представлені в будь-якому суспільстві, яке займається регулюванням культурного життя в країні.

Проте до розгляду всіх компонентів культурної політики на цих рівнях слід звернути увагу на характерні особливості культурної ситуації в Україні, наявності проблем і протиріч в її розвитку, і тільки виходячи з виявлених тенденцій формулювати цілі і пріоритети, принципи та функції.

Основною ідеологічною установкою, головним ідеологічним завданням було формування патерналістско-тоталітарної системи відносин людини і держави. Результати такої культурної політики, здійснюваної послідовно протягом десятиліть, вплинули на процеси уніфікації культури, однобічність і ідеологічну спрямованість громадської думки, звуження духовного кругозору населення, зниження престижу культури [2, с. 125–126].

На початку 90-х рр. ХХ ст. вітчизняна культура виявилася в стані затьожної кризи зі зміщеною схемою критеріїв, в розриві зв'язків між матеріальними і духовними цінностями і уявленнями. У свідомості кількох поколінь цілісна картина світу виявила-

ся перекрученою в результаті ідеологічного втручання [3, с. 315].

У будь-якому сучасному суспільстві між намірами (цілями) і реальними кроками може існувати значне розходження. Іноді лише 30-40% із задуманого або пропагованого втілюється в життя. Так відбувається в більшості країн. Прикладом розбіжності двох пластів культурної політики може служити радянське суспільство. Хоча ленінська політика проголошувала рівність всіх націй в культурному просторі, в дійсності в усіх республіках державною була російська мова, в керівництві ключову роль грали російські кадри. Наслідком нерівності *de facto* стало обмеження прав корінних національностей, що призвело до відокремлення від СРСР та до відновлення їх культурної спадщини.

Хоча офіційно в радянському суспільстві проголошувалося відділення церкви від держави і юридичне невтручання другої в справи першої, віруючі переслідувалися, а церкви і монастирі руйнувалися.

У науковій області радянський уряд в цілому підтримував розвиток фундаментальної та прикладної науки. Однак на практиці пріоритетом був науковий розвиток військово-промислового комплексу, а культура і гуманітарні науки фінансувалися за залишковим принципом.

Зазначимо, що в сучасній історії такі розбіжності не менш значні, починаючи з порушення законодавчих норм – хоча б на прикладі бюджетного фінансування сфери культури. Подібні факти роблять дуже сильний, а іноді і деморалізуючий вплив на людей.

Висновки. Для вирішення існуючих проблем у розвитку соціально-культурної сфери в Україні, потрібно подолати:

- протиріччя між декларованими цілями культурної політики і реальним процесом культурної життєдіяльності;
- протиріччя між потребами реальної практики культурної політики та її реальної фінансової і правової підтримки;
- протиріччя між суспільними потребами в ефективній культурній політиці та механізмами її реалізації – необхідно звернути особливу увагу саме на той рівень культурної політики, який безпосередньо пов'язаний з управлінням – способами впливу на організацію культурного життя у вигляді механізмів, методів, засобів, соціальних технологій регулювання культурного життя і, в кінцевому рахунку, організації процесу практичної реалізації цілей культурної політики в соціально-культурній сфері.

Література:

1. Здіорук С.І. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналіт. доп. / С.І. Здіорук, О.М. Литвиненко, О.П. Розумна; за ред. С.І. Здіорука.– К. : НІСД, 2012. – 64 с.
2. Кравченко О.В. Культурна політика України в парадигмах сучасності. Теоретико-методологічні проблеми культурологічної інтерпретації : монографія / О. В. Кравченко. – Х. : ХДАК, 2011. – 288 с.
3. Стеценко К. Стратегії культури України. Філософія і менеджмент самоздійснення нації / К. Стеценко – К. : Держ. акад. керівн. кадрів культури та мистецтва, 2005. – 69 с.

Бутник О. О.

ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЮ СФЕРОЮ

Постановка проблеми. Формування ефективної стратегії державного управління розвитку сфери культури, повністю зорієнтованої на досягнення такої соціально значущої мети як підвищення рівня і якості життя населення в Україні та її регіонів може бути здійснене лише на основі залучення в економічну практику програмно-цільового підходу, що уможливує впровадження нових важелів впливу на напрями, форми соціально-

культурного розвитку в контексті завдань забезпечення усталеного економічного зростання та якомога повної соціалізації усіх сфер суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Перспективним напрямом у вирішенні проблем соціально-культурної сфери в умовах обмеженості фінансових, матеріальних, та інших ресурсів повинно стати впровадження програмно-цільового підходу. Базовою методологією програмно-цільового підходу є першочергове вирішення завдань сталого розвитку шляхом планомірної концентрації всіх видів ресурсів на їх використання та відповідного узгодженого обґрунтування планових рішень, які приймаються на довгострокову перспективу. Нормативно-правовою основою реалізації програмно-цільового підходу є законодавча база України. Соціально-культурну сферу необхідно виокремити у самостійний напрям цільових програм, де здійснюються загальнодержавні заходи. Це особливо важливо для забезпечення здійснення цих заходів на різних рівнях державного управління [1].

Необхідною є стратегія, яка б зосереджувала зусилля всіх зацікавлених сторін у досягненні бажаних результатів на основі комплексного підходу, що включає таке:

- нарощування рівня розвитку культури шляхом проведення культурно – просвітницьких заходів, здатних забезпечити високий рівень якості послуг культури та освіти на основі інноваційних технологій, а також належний рівень життя в умовах євроінтеграційних процесів України [2];

- створення умов рівного доступу усім громадянам до культурно – просвітницьких заходів та соціально – культурних послуг суспільно прийнятної якості, насамперед соціально-вразливих громадян, що не мають можливості самостійно вирішувати соціальні проблеми та об’єктивно потребують державної підтримки;

- розширення мережі закладів культури на локальному, регіональному та державному рівнях;

- створення додаткових зручностей для споживачів, що забезпечує формування позитивного іміджу культурних заходів;

- забезпечення гарантій соціальної захищеності.

Такий комплексний підхід до формування стратегії соціально – культурного розвитку передбачає врахування тактичних завдань короткострокового періоду, серед яких нарощування культурного потенціалу молоді, підвищення його культурного рівня, мінімізація соціально небезпечних форм безробіття, стимулювання випереджаючого розвитку об’єктів соціально-культурної інфраструктури, насамперед, покращання якісних та оптимізація кількісних параметрів культурно – просвітницьких заходів та розвитку системи освіти тощо [3].

На основі комплексного підходу необхідно чітко визначити головні пріоритети розвитку соціально-культурної сфери:

- формування в районних центрах комплексів культурного обслуговування населення;

- розвиток мережі стаціонарних установ в селах та селищах міського типу;

- створення умов функціонування регіональних закладів культури для художньо-естетичного виховання молоді;

- забезпечення збереження, та реставрації пам’яток історії та культури.

Отже, завдання державного управління в соціально-культурній сфері полягає в опрацюванні цілей, завдань, механізмів забезпечення прогресивного соціально-культурного розвитку з урахуванням існуючого національно-культурного потенціалу країни та її регіонів, з урахуванням рівня розвитку регіону, мотивації до праці, що можуть використовуватися з метою вироблення та проведення культурно – просвітницьких заходів матеріального, технічного, людського та інноваційного потенціалу, духовного добробуту та сприяння самореалізації кожної людини [1].

Необхідно окремо підкреслити концептуальну важливість визначення системи загроз та обмежень, оскільки саме ці аспекти набувають першорядного значення в умовах, коли соціально-культурною системою ще не досягнуто рівня сталого розвитку.

Основним базовим елементом будь-якої стратегії є система її цілей і завдань, яка визначається на основі комплексного аналізу передумов. На сьогодні в національній

культури сформувалися необхідні соціально-економічні передумови для розробки і успішної реалізації стратегії випереджаючого соціально - культурного розвитку.

Проте на сьогодні пошук стратегічно важливих і соціально ефективних напрямів розвитку культури ведеться емпіричним шляхом з використанням переважно інноваційних методів впливу на економічну систему. Внаслідок цього соціально-економічні відносини залишаються недемократичними, з диктатом роботодавця, нерозвинутою системою соціально-культурного партнерства. З нашої точки зору невирішеність соціальних проблем, насамперед пов'язаних з надмірною поляризацією суспільства, є вагомим перешкодою на шляху розвитку соціально культурної сфери. Посилення поляризації населення України за рівнем доходів набуло стійкого характеру, що зумовило фрагментацію єдиної соціально - культурної структури суспільства на досить ізольовані верстви і групи і знизило рівень соціальної солідарності [4].

Висновки. У розробці стратегії державного управління соціально-культурного розвитку необхідно виходити з того, що соціальні інтереси – це основа формування культури. Перехід до реалізації в економічній політиці соціально-культурних пріоритетів та розбудова соціальної держави вимагають наукового обґрунтування цілісної стратегії перспективного розвитку державного управління в соціально-культурній сфері з урахуванням досягнень світового та вітчизняного досвіду.

Стратегічні засади державного управління соціально-культурним комплексом та відповідні його механізми шляхом представлення комплексного механізму впливу держави дозволяє об'єднати в єдине ціле фінансово-економічні і організаційні складові на основі принципів суспільної взаємодії та нормативно-правової бази.

Література:

1. Мирвода С. І. Принципи і методи державного регулювання соціально-культурного розвитку / С. І Мирвода // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – Вип. 41. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2014. – С. 180–188.
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К. : МП «ІТЕМ» ЛТД, «Юнайтед Лондон трейд Лимитед», 1995. – 448 с.
3. Петленко Ю.В. Інституціональний вектор розвитку інфраструктури інноваційної економіки / Ю.В. Петленко, Б.П. Щеглюк // Актуальні проблеми економіки. Науковий журнал. –2014. – № 10 (160). – С. 96–104.
4. Скуратівський В. Особливості соціального розвитку і соціальної політики українського суспільства на сучасному етапі / В. Скуратівський // Вісник УАДУ. – 2000. – № 6–3. – С. 286–290.

Голенищева Є. Ю.

ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Підвищення ефективності економічного розвитку будь-якої країни безпосередньо залежить від обсягу, структури та якості інвестиційних вкладень в економіку і соціальну сферу регіону, а також від інвестиційної політики регіональних і муніципальних органів влади.

Виклад основного матеріалу. Під інвестиційною політикою розуміють цілеспрямовану діяльність органів влади щодо забезпечення сприятливих умов для здійснення інвестиційних вкладень у соціально-економічний розвиток території та стимулювання інвестиційної діяльності з метою підвищення ефективності її господарського комплексу. Інвестиційна політика є складовою частиною економічної політики, тісно взаємопов'язана з бюджетно-фінансовою, науково-технічною, антимонопольною та іншими політиками органів влади.

Інвестиційна політика характеризується метою, завданнями та механізмом їх реалізації.

Мета державної інвестиційної політики – реалізація стратегії економічного та соціального розвитку країни, активізація інвестиційної діяльності для сталого економіч-

ного зростання та підвищення ефективності національної економіки.

Мета інвестиційної політики держави полягає в такому:

- у забезпеченні структурної перебудови економіки;
- у стимулюванні підприємництва і приватних інвестицій;
- у створенні додаткових робочих місць;
- у залученні інвестиційних ресурсів з різних джерел, включаючи іноземні інвестиції;
- у стимулюванні створення недержавних структур, для акумулювання грошових заощаджень населення на інвестиційні цілі;
- у створенні правових умов і гарантій для розвитку іпотечного кредитування;
- у розвитку лізингу в інвестиційній діяльності;
- підтримку малого та середнього підприємництва;
- у вдосконаленні системи пільг і санкцій при здійсненні інвестиційного процесу;
- у створенні умов для становлення та розвитку венчурного інвестування.

Завдання інвестиційної політики держави виходять з метою та економічною ситуацією в країні. До них можна віднести:

- вибір та підтримку розвитку окремих регіонів і муніципальних утворень і видів економічної діяльності;
- підтримку розвитку малого та середнього бізнесу;
- забезпечення збалансованого розвитку галузей економіки;
- реалізацію різних програм громадських витрат;
- стимулювання розвитку експортних виробництв;
- забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та ін.

Під механізмом реалізації інвестиційної політики пропонуємо розуміти форму взаємодії органів влади та суб'єктів інвестиційної діяльності з приводу ефективного використання громадських інвестиційних ресурсів для цілей інвестиційного розвитку з питань постановки і вироблення організаційних інструментів для вирішення управлінських завдань інвестиційної політики.

Прикладом форми взаємодії органів влади та суб'єктів інвестиційної діяльності може служити державне завдання на надання державної послуги у сфері інвестиційної діяльності, у тому числі надання державної підтримки інвестору в реалізації інвестиційного проекту в тій чи іншій формі.

Механізмами реалізації політики також є відомчі та довгострокові цільові програми, державні завдання автономним і бюджетним установам, підвідомчим органам виконавчої влади.

Механізм інвестиційної політики охоплює собою конкретні рішення щодо реалізації інвестицій. Механізм реалізації державної інвестиційної політики включає таке:

- вибір джерел і методів фінансування інвестицій;
- визначення термінів і органів, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики;
- створення нормативно-правової бази для функціонування ринку інвестицій;
- створення умов для залучення інвестицій;
- цільову орієнтацію тобто управлінські завдання в інвестиційній сфері;
- вказівка на конкретні органи влади, які призводять в дію механізм (суб'єкти реалізації інвестиційної політики);
- закріплення обсяг державних ресурсів для цілей реалізації завдань інвестиційної політики;
- закріплення нормативними правовими актами правила використання суспільних ресурсів, будь то бюджетні кошти, земельні ресурси чи інше державне (муніципальне) майно (ресурсне забезпечення інвестиційної політики).

При побудові механізму державного регулювання інвестиційних процесів необхідно виділити три головні аспекти:

1. Безпосередній вплив (податкове бюджетне, фінансово-кредитна, адміністративне регулювання).
2. Гарантії по інвестиціях.

3. Інформаційне забезпечення, консалтингова, маркетингова і інша державна підтримка.

Усі аспекти державного регулювання інвестиційних процесів припускають вплив не тільки на державний сектор, а й створення сприятливих умов для довготривалого вкладення та ефективного використання приватного капіталу.

Висновок. Отже, державна інвестиційна політика визначає не лише мету, завдання, механізми реалізації і пріоритети державної діяльності в інвестиційній сфері, а й заходи, які мають забезпечити необхідні передумови для втілення цієї політики в життя. Останній елемент державної інвестиційної політики є лише іншим виразом інвестиційно спрямованого державного регулювання. Від ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності залежить дієвість інвестиційної політики держави. Ефективність інвестиційної політики багато в чому залежить від якості всіх складових використовуваних механізмів, а саме:

- спрацьованості і повноти управлінських завдань інвестиційної політики в кожному конкретному регіоні, у кожний конкретний період часу;
- наявності організаційного центру, відповідального за реалізацію і ефективність всієї інвестиційної політики, а також інститутів розвитку;
- відповідності обсягу державної підтримки інвестиційної діяльності задачам інвестиційної політики;
- наявності розвиненої системи інструментів інвестиційної політики.

Література:

1. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 316 с.
2. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підруч. / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
3. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України / А.П. Павлюк, Д.С. Покришка, О.О. Молдован, Д.В. Ляпін та ін. – К. : НІСД, 2013. – 80 с.

Голубішин О. М.

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ У СВІТІ

Постановка проблеми. Соціальний захист населення розглядається як багаторівнева, ієрархічно організована система заходів, спрямованих на мінімізацію соціальної напруги і соціальних конфліктів в суспільстві, а також на забезпечення ефективного розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо існуючі у світі моделі державної політики соціального захисту населення з метою визначення оптимального її варіанту для можливої подальшої реалізації в Україні.

Американська модель державної політики соціального захисту населення – найбільш лібералізований з варіантів які існують в світі, і базується на принципі відокремлення соціального захисту від функціонування вільного ринку й захисті лише тих категорій громадян, які не мають інших доходів, крім соціальних виплат. При цьому забезпечується досить високий рівень і якість життя основної частини населення [1].

У країнах-членах Європейського Союзу домінують чотири основні моделі соціального захисту населення: континентальна (німецька), англосаксонська, скандинавська (шведська) і південно-європейська. Ця типологія зафіксована в документах Європейської комісії [4].

Континентальна (німецька) модель, яка представлена в Німеччині, Франції, Австрії, характеризується високим рівнем перерозподілу ВВП через державний бюджет (біля 50 %), створенням розвиненої системи соціального захисту на основі залучення коштів держави та підприємців і жорстким зв'язком між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності (величина страхових виплат визначається, насампе-

ред, величиною страхових внесків). В її основі лежить соціальне страхування, послуги якого фінансуються переважно за рахунок внесків роботодавців і застрахованих працівників. Для малозабезпечених членів суспільства, що не мають можливості отримувати страхові соціальні виплати (наприклад, через відсутність страхового стажу), національна солідарність реалізується через принципи соціальної допомоги.

Скандинавська (шведська) модель (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія) – найбільш соціалізована модель. Вона відзначається високою часткою ВВП, яка розподіляється через бюджет (понад 50-55 %), акумулюванням державою значних фінансових ресурсів, домінуванням ідеї рівності та солідарності в здійсненні соціальної політики, активною упереджувальною політикою, профілактичними заходами у сфері зайнятості, жорсткою політикою доходів, високим рівнем соціального захисту населення, що забезпечується за державні кошти [2].

Дорожнеча скандинавської моделі соціального захисту компенсується високим ступенем соціальної захищеності населення, відсутністю шокуючих контрастів між багатством і бідністю, і, відповідно, високою політичною й соціальною стабільністю, низьким рівнем бідності в цих країнах. Так, після перерозподілу суспільного доходу через систему податків і соціальних виплат (33 % держбюджету йде на соціальні потреби) плюс соціальні видатки муніципальних бюджетів і виплати з пенсійних і інших страхових фондів, до категорії бідних потрапляє лише 5,6 % населення (для порівняння, аналогічні показники в США складають відповідно 27 % і 17 %) [4].

Англосаксонська модель представлена в Європі Великою Британією та Ірландією, а поза її межами – Канадою, і є проміжною між лібералізованою американською й соціально орієнтованою шведською та німецькою моделями. Для неї характерним є активніше, ніж для першої моделі, регулювання соціальних процесів з боку держави, проте нижчий, ніж в останніх двох моделях, рівень оподаткування й перерозподіл ВВП через держбюджет (не більше 40 %). Крім того, має місце приблизно рівний розподіл витрат на соціальне забезпечення між державою та приватним сектором, пасивна державна політика на ринку праці [1].

Англосаксонська модель базується на таких принципах:

принцип універсальності системи соціального захисту – поширення її на всіх громадян, які потребують матеріальної допомоги;

принцип одноманіття й уніфікації соціальних послуг і виплат, що полягає в однаковому розмірі пенсій і медичного обслуговування, а також умов їх надання;

принцип розподільної справедливості. Так, фінансування сімейних виплат і охорони здоров'я здійснюється з державного бюджету, а інших соціальних виплат – за рахунок страхових внесків найманих робітників і роботодавців. На відміну від континентальної, ця модель включає в себе соціальне страхування з досить низькими соціальними виплатами й соціальну допомогу, яка в цій системі грає домінуючу роль.

Південно-європейська модель соціального захисту представлена в Італії, Іспанії, Греції й Португалії. В цих країнах системи соціального захисту були створені або вдосконалені лише протягом останніх десятиліть. Дану модель можна інтерпретувати як перехідну. Як правило, рівень соціальної захищеності в цій моделі відносно низький, а завдання соціального захисту часто розглядається як справа родичів і сім'ї. Тому соціальна політика носить переважно пасивний характер і орієнтована на компенсацію втрат у прибутках окремих громадян.

Характерною рисою даної моделі є асиметрична структура соціальних видатків. Зокрема, в Італії найбільшу частку соціальних видатків займає пенсійне забезпечення (14,7-15,4 % ВВП при середньоєвропейському рівні 12,5 %), тоді як на підтримку сім'ї, материнства, освіти й політику зайнятості витрачаються порівняно незначні кошти (біля 0,8-1 %) [3]. Істотною проблемою є також одночасне існування недостатньо соціально-гарантованих секторів в економіці й секторів, де гарантованість соціальних послуг значно вища (зокрема, в силу рівня розвитку профспілкового руху). Особливістю південно-європейської системи соціального захисту є незадовільний захист від ризиків людей, які в силу різних причин опинилися без жодних прибутків. Че-

рез цю та інші обставини південно-європейська соціальна політика часто характеризується як «рудиментарна».

Японська модель державної політики соціального захисту передбачає проведення політики вирівнювання доходів, особливу політику використання робочої сили (система довічного найму з певними сучасними модифікаціями), домінування психології колективізму, солідарності в доходах, досягнення консенсусу між різними суб'єктами у вирішенні соціально-економічних проблем, виділення питань підвищення життєвого рівня населення в ранг національних пріоритетів [1].

Висновки. Модель соціального захисту населення в Україні часів адміністративно-командної економіки характеризувалася превалюванням ідеї вторинності соціальної сфери щодо виробництва; жорстким контролем з боку держави соціальних відносин; зрівняльним принципом розподілу, низьким рівнем доходів; визнанням зарплати, отриманої на державних підприємствах, їх основним джерелом; захопленням колективних форм споживання, у тому числі в «натуральному вигляді» (надання безоплатних житла, відпочинку, соціальних послуг), на шкоду більш ринковим грошовим трансфертам [3]. У результаті держава виступала в якості єдиного суб'єкта соціального захисту, державний бюджет був фактично єдиним джерелом його фінансування, а особисті та особисто-групові форми захисту практично повністю заперечувалися соціалістичною ідеологією. Сукупність цих факторів було несприятливим підґрунтям для реформування системи соціального захисту в незалежній Україні.

Література:

1. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. – К. : Знання-Прес, 2002. – 214 с.
2. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти / О.Л. Іванова. – К. : Академія, 2003. – 107 с.
3. Моделі соціальної політики держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diplomz.co.ua/other/3574/>.
4. Моделі соціального захисту в державах ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0F>.

Губарь О. Г.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Постановка проблеми. У сучасній науковій практиці відомим є випробуваний і продуктивний метод порівняльних досліджень, який цілком достатній, щоб побачити спрямованість динаміки суспільно-політичних і соціально-економічних процесів або їх консерватизм, або регрес; їх спадкоємність, характер і зміст подальших новацій і трансформацій. У даний час відкрилася реальна і більш широка, ніж будь-коли раніше, можливість дослідження вітчизняного ходу історичного розвитку в зіставленні з аналогічними суспільними процесами і їх специфікою характерною для різних макрорегіонів світової цивілізації.

Виклад основного матеріалу. Під час удосконалення механізмів державного управління в соціальній сфері важливе значення набуває аналіз іноземного досвіду, адже більшість територій Західної Європи, завдяки реалізації стратегічних проектів, вже добилися значних успіхів щодо забезпечення свого сталого розвитку. Слід зазначити, що управління в розвинутих країнах світу, перш за все європейських, будується на засадах «сильного та розвинутого» місцевого самоврядування, що є неодмінним атрибутом будь-якого сучасного демократичного суспільства. Зарубіжний досвід свідчить про величезну кількість моделей і типів організації державного управління та місцевого самоврядування, які залежать від багатьох факторів: політичного режиму, домінуючої в країні ідеї організації влади і управління на місцях, державного та адміністративно-

територіального устрою держави, навіть національних традицій.

Узагальнюючи результати дослідження підкреслимо, що перші кроки в галузі регулювання всіма сферами розвитку регіонів були зроблені ще в середині дев'ятнадцятого століття. Основу регіональної політики становило співвідношення «центр – периферія». Розвиток регіону, приміром, розуміють як режим функціонування регіональної системи, який забезпечує позитивну динаміку параметрів рівня життя населення за рахунок стійкого й збалансованого відтворення соціального, господарського, ресурсного та екологічного потенціалів території [1, с. 601]. У науковій літературі виділяють кілька етапів розвитку регіонального управління в західних країнах.

Початковий етап припадає на 30-і рр. ХХ ст. Після руйнівної кризи 1929-1933 рр. важливість і необхідність вивчення проблем регіонального розвитку, вирішення певних соціальних питань, не залишала сумнівів. Програми з розвитку регіонів отримали найбільшого поширення у Великобританії та США.

Другий етап припадає на 1940-1950 рр. Даний період характеризується також спадом виробництва, втратою великої кількості робочих місць в основному в традиційних галузях промисловості та джерел існування для більшості громадян, що з'явилося наслідком післявоєнної економічної кризи, яка найбільшою мірою проявилася в країнах Західної Європи (Нова Англія, Ельзас, Лотарингія, Північні райони Франції та ін.). Однак спад виробництва спостерігався в деяких штатах у США, що підштовхнуло уряд до активного освоєння, шляхом створення відповідних соціальних умов, слаборозвинених районів: Аляски, північних районів Скандинавії і Канади.

Третій період – 1960-1970 рр. Саме в цей період була визнана ефективність формування системи регіональної політики, реалізації центральним урядом країн комплексу спрямованих дій у галузі транспорту, зв'язку, охорони здоров'я і освіти, які мають велике значення для підтримки життєдіяльності в малонаселених регіонах Ця система отримала своє розповсюдження в розвинених країнах Заходу.

Четвертий етап припадає на середину 1970-х – 1993 р. Після кризи 1974 року на перший план виходять цілі, що носять більше макроекономічний характер, ніж регіональний. Іншими словами, програми регіонального розвитку відходять на другий план. У 1993 р. були підписані Маастрихтські угоди, що дало основу для здійснення нової «наднаціональної» регіональної політики в рамках ЄС.

П'ятий етап – 1993 р. – по теперішній час. Відбувається активний розвиток інтеграційних процесів (в основному на території ЄС), що характеризує перетворення «Європи національних держав» на «Європу регіонів».

Загалом, якщо узагальнити підходи до реалізації регіональної політики в країнах ЄС, то можна відзначити, що практично в усіх країнах вона спрямована на створення умов, які дозволять регіонам повністю реалізувати свій економічний потенціал і, відповідно, як наслідок збільшити їх вклад у розвиток соціальної сфери своїх країн. Можна зазначити, що саме це і виступає одним з основних завдань регіональної політики країн, які входять до складу ЄС.

Значний інтерес для становлення системи управління регіональним розвитком в Україні мають принципи, вироблені у країнах Європейського Союзу, що застосовуються під час досягнення поставлених перед регіональною політикою цілей.

1. Принцип нормативного забезпечення регіональної політики передбачає розробку надійної нормативно-правової бази для забезпечення стабільності та послідовності політики, що реалізується. Причому саме на основі чинного законодавства обираються регіони та території, яким надається фінансова допомога. Отже, для проведення цілеспрямованої регіональної політики розробляються конкретні законодавчі норми, що виступають основою для ухвалення інших нормативних актів нижчого рівня, які в свою чергу створюють підґрунтя для прийняття і ухвалення управлінських і політичних рішень.

2. Принцип допомоги регіонам, які проводять структурні реформи своєї економіки. Причому в більшості випадків мова йде не про надання довгострокових субсидій, а про створення умов для залучення додаткових інвестицій.

3. Принцип координації регіональної політики. Використовуючи скоординований

політичний підхід Європейська Комісія бере активну участь у розробці правил і механізмів реалізації регіональної політики, що провадиться у країнах Європейського Союзу, зокрема через діяльність Директорату з регіональної політики, а також Директорату з політики ринкових відносин. При цьому до розробки конкретних рішень долучаються як національні державні інститути, що займаються регіональною політикою, так і представники широкого спектра недержавних організацій, зацікавлених у такому розвитку.

Отже, аналіз свідчить про існування в Європейському Союзі низки інструментів реалізації регіональної політики, які можна розділити на три великі класи: фінансові, інфраструктурні та консультаційні.

У межах першого класу можна виділити кошти, які йдуть на стримування розміщення нових підприємств у перенаселених регіонах, надання фінансової підтримки завдяки стимулюванню діяльності певних компаній, реалізації певних проектів, залученню інвестицій, здійсненню громадських закупівель.

У межах другого класу можна виділити заходи з формування економічної, транспортної, комунальної інфраструктури тощо, що в результаті формує для регіону певні конкурентні переваги.

У межах третього класу найчастіше використовуються такі інструменти, як наукові (маркетингові, соціологічні) дослідження, консалтингова діяльність тощо.

Висновки. Сьогодні більшість країн, які входять до Європейського Союзу, мають низку інструментів фінансового стимулювання, які включають: кредити, субсидії на створення робочих місць, дотації тощо. Дані інструменти спрямовані на зацікавлення фірм, підприємств різних форм власності інвестувати фінансові ресурси в проблемні регіони або розміщувати там виробництво.

Література:

1. Государственное управление: основы теории и организации : учебн. / Под ред. В.А. Кобзаненко. – М.: Статут, 2000.

2. Уткин Э. А. Региональная политика стран-членов ЕС [Электронный ресурс] / Э. А. Уткин, А. Ф. Денисов. – Режим доступа: http://limej.ru/index.php/home/223-stat/61791_Regional_naya_politika_stran-chlenov_ES.html.

Денисюк О. В.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Актуальність та необхідність теоретичного дослідження ролі держави в регулюванні фінансового сектору економіки України обумовлена низкою факторів, по-перше, високоякісний, добре відрегульований фінансовий ринок знижує загальний ризик, який інвестори пов'язують з конкретною країною, по-друге, якісний, добре відрегульований ринок – це незамінний інструмент для залучення в процес економічного розвитку всього обсягу заощаджень населення, по-третє, висока якість фінансового ринку підвищує динамічність системи та її репутацію, що дуже важливо для того, щоб населення поступово схвалило перехід до ринкової економіки, і, вчетверте, реальна ситуація в фінансовому секторі економіки України на тлі світової фінансової кризи в даний час погіршується прогресуючими темпами.

Виклад основного матеріалу. До основних тенденцій розвитку ринку фінансових послуг в Україні відносяться інформатизація, глобалізація і зміна менталітету населення. Державне регулювання ринку фінансових послуг, серед яких головою являється банківська система, здійснювалося на усіх етапах його розвитку, причому, незважаючи на зміну пануючих економічних теорій, методи цього регулювання залишалися постійними. Зростання трансграничних переміщень капіталу, розширення асортименту фінансових послуг, збільшення інвестицій в глобальні громадські блага, бурхливе зростання транснаціональних фінансових компаній створили нові форми суспільно-державного партнерства.

Збільшення середнього віку населення, реформа пенсійних систем змінюють політичну економію публічних фінансів. Все більше засобів витрачається на виробництво неринкових за своєю природою громадських благ. Соціальна політика держави у все більшій мірі реалізується через систему фінансових банківських послуг. Громадські фінанси визначають шляхи і засоби постіндустріального розвитку, корінної модернізації економіки.

Фінансовий сектор розвивається досить динамічно. Разом з тим, слід зазначити, що цей розвиток має дискретний та непропорційний характер, а загальний його рівень не відповідає зростаючим потребам національної економіки та суттєво відстає від середньоєвропейських параметрів. Попри досить високу динаміку свого формування, фінансовий ринок України, поки що не став головним та зручним механізмом реалізації інвестиційних програм держави, суб'єктів підприємницької діяльності та домашніх господарств [3].

У структурі українського фінансового ринку невідповідно малою є частка небанківського фінансового сегменту, на яку припадає тільки 7% загального обсягу активів фінансових установ. Торгівельно-розрахункова інфраструктура фондового ринку є незручною, витратною і до кінця не сформованою. Як наслідок більше 90% усього обсягу цінних паперів, емітованих в Україні, обертаються на неорганізованому позабіржовому ринку. Фінансові установи України надають клієнтам досить вузький спектр фінансових послуг, більшість яких має незадовільний рівень якості, а законні права та інтереси споживачів цих послуг погано захищені.

Висновки. Таким чином, одним з головних чинників такого стану справ є недосконале правове середовище та вади державного регулювання. Нормативно правова база, що покликана регулювати різні аспекти професійної діяльності на фінансовому ринку, є досить суперечливою та не повністю сформованою.

Розпорошення державного регулювання і нагляду унеможливорює комплексний підхід до розвитку ринку як цілісної системи та не дозволяє забезпечити ефективного контролю за діяльністю фінансових конгломератів та консолідованого нагляду за професійними учасниками різних сегментів ринку.

Література:

1. Україна. Фінансовий сектор та економіка: нова стратегія реформ: Матеріали конференції: 22-23 червня 2006 р. – К. : Козаки, 2006. – 124 с.
2. Стефанюк І. Державне управління фінансовими ресурсами у сфері підприємництва / І. Стефанюк // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – № 7. – С. 6–8.
3. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком/ Д.М. Стеченко: навч. посіб. – К. : Вища шк., 2000. – 223 с.

Дегтяр А. О.

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. Державне регулювання соціальної сфери здійснюється за допомогою певних механізмів. Дані механізми дозволяють трансформувати керуючий вплив держави і суспільства у відповідні способи управління, що складають структуру механізмів державного регулювання галузями соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. Механізми державного регулювання соціальною сферою являють собою систему інститутів, що найбільш послідовно забезпечують реалізацію цілей державного регулювання соціальною сферою. Формування механізмів державного регулювання соціальної сфери залежить від обраних пріоритетів соціального розвитку [2, с. 44].

Ефективне функціонування механізмів державного регулювання соціальною сферою також являє собою предмет державного регулювання економіки. Одною із складових економічного механізму державного регулювання соціальною сферою є програмно-цільовий

метод [1, с. 53]. При цьому програмно-цільовий метод в даному випадку являє собою методологічну основу для реалізації безпосередньо програм розвитку соціальної сфери.

Держава визначає пріоритетні напрями розвитку, відповідно до яких відбувається концентрація фінансових, організаційних і людських ресурсів, що в підсумку формулюється у вигляді пріоритетних програм соціального розвитку. Цей вибір обумовлений, як правило, найбільш актуальними проблемами соціального розвитку, в значній мірі стримуваними його. Складність полягає в тому, щоб визначити саме пріоритетні напрями розвитку та найбільш актуальні проблеми, оскільки в реальності перед органами державного управління зазвичай знаходиться цілий комплекс проблем, і практично кожна з них може бути дуже актуальною.

Ще одне ускладнення пов'язано з тим, що державі слід враховувати переваги і уявлення суспільства про необхідний йому рівень соціального розвитку, що також повинно проявлятися і при виборі пріоритетів. Відповідно, розробка програм починається, коли між державою і суспільством досягнутий певний консенсус відносно вибору дійсно пріоритетних цілей. Держава, краще оцінює перспективи соціального розвитку, а суспільство – найбільш актуальні для нього соціальні проблеми. Суспільний договір в даному випадку полягає в тому, що держава, враховуючи актуальність соціальних проблем суспільства, володіє організаційними можливостями щодо їх вирішення у відповідності до оцінюваних перспектив розвитку при використанні програмно-цільового методу [3, с. 71].

Після того як між суспільством і державою відбувається остаточне узгодження пріоритетів соціального розвитку, процес розробки соціальних програм переходить до наступного етапу, яким є попередня оцінка альтернативних можливостей вирішення означених соціальних проблем. На цьому етапі розглядаються різні напрями в межах конкретного вибраного пріоритету, тобто відбувається спільний вибір певного напрямку, в рамках якого будуть реалізовуватися програмні заходи. Це обумовлено тим, що необхідно розглянути різні шляхи досягнення цілей соціального розвитку в одній і тій же пріоритетній цільовій програмі. На наш погляд, незважаючи на зростання витрат на оцінку різних варіантів, такий підхід дозволяє згодом забезпечити найбільш оптимальне співвідношення фінансових витрат і соціальних вигод, оскільки буде зроблена оцінка декількох альтернативних можливостей вирішення соціальних проблем засобами програмно-цільового методу.

На етапі попередньої оцінки альтернативних можливостей вирішення може бути також здійснено ряд кроків з підготовки альтернативних сценаріїв дій в тих чи інших пріоритетних цільових програмах з урахуванням стратегії соціального розвитку. Тут основним моментом є загальна перспектива соціального розвитку в короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періоді, а також зв'язок передбачуваних програмних заходів в загальному плані з цією перспективою. Альтернативні сценарії дій можуть бути умовно, в аналітичних цілях, вбудовані в стратегію розвитку, що дозволяє змоделювати різні ситуації в рамках відповідних сценаріїв.

На цьому етапі також можна, скориставшись системним підходом, попередньо оцінити альтернативні можливості вирішення соціальних проблем і розробити альтернативні сценарії дії не просто всередині окремих пріоритетних цільових програм, а в системі пріоритетів. Такий підхід забезпечує більш ефективні рішення в подальшому, оскільки в оцінку включаються не тільки окремі проблеми та окремі сценарії, а весь комплекс завдань соціального розвитку. Відповідно, процес розробки пріоритетних цільових програм на даному етапі в більшій мірі буде відповідати стратегії соціального розвитку.

Необхідно відзначити, що соціальні стандарти як складові економічного механізму державного регулювання соціальною сферою створюють реальні умови для оцінки якісних параметрів соціального розвитку. В першу чергу, це стосується оцінки бюджетних витрат, за рахунок яких забезпечується виробництво соціальних послуг. При цьому оцінка бюджетних витрат і забезпечення соціальних стандартів пов'язані з організаційно-управлінськими аспектами, які виникають у зв'язку з досить високою інституційною складністю соціальних стандартів. Така складність викликана тим, що соціальні стандарти вимагають наявності дуже якісної нормативно-правової бази, що регулює не

тільки безпосередньо самі соціальні стандарти, але і бюджетно-податкові відносини, а також галузеву специфіку в соціальній сфері. Ще однією досить серйозною проблемою є організаційне забезпечення функціонування соціальних стандартів в системі бюджетного федералізму. Тут розуміється відповідальність кожного рівня бюджетної системи за ті чи інші соціальні стандарти.

Висновки. У сучасній економіці ефективність цих складових може бути підвищена за рахунок використання комплексного підходу до місця і ролі кожної з них в економічному механізмі державного регулювання соціальною сферою. Індикативне планування надає можливості по вибору альтернативних пріоритетних цільових програм разом з тим, що соціальні стандарти забезпечують ефективний інструмент для регулювання обраної альтернативи.

Література:

1. Бабич А. Соціальні програми підприємств / А. Бабич // Економіст. – 2012. – № 2. – С. 58–62.
2. Бакуменко В.Д. Прийняття рішень в державному управлінні : навч. посіб. / В.Д. Бакуменко ; М-во регіон. розвитку та буд-ва України, Акад. муніципал. управління. – К. : Наукова думка, 2010. – 296 с.
3. Бакуменко В.Д. Інновації в управлінні суспільним розвитком : навч. посіб. / А.М. Михненко, В.Д. Бакуменко, С.О. Кравченко. – К. : [НАДУ], 2009. – 116 с.
4. Білінська М.М. Державне управління галузевими стандартами в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні : монографія / М.М. Білінська ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : НАДУ, 2004. – 246 с.
5. Дорофієнко В.В. Планування у гуманітарній сфері регіону / В.В. Дорофієнко, В.М. Лобас, А.М. Устименко. – Донецьк : МПП "ВІК", 2002. – 180 с.

Дегтяр О. А.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Постановка проблеми. В умовах складної фінансово-економічної ситуації в Україні завдання підвищення рівня забезпеченості населення соціальними послугами до останнього часу залишається практично невирішеним. У той же час економічна модернізація передбачає якісне підвищення рівня соціально-економічного розвитку нашого суспільства.

Виклад основного матеріалу. Соціальна сфера суспільної діяльності охоплює процеси раціональних форм організації життя людей з точки зору умов праці, побуту, відпочинку, розвитку особистості, відновлення життя, відтворення населення. Ця сфера безпосередньо пов'язана з політикою, економікою, соціологією, демографічними дослідженнями тощо. Питання державного регулювання розвитку соціальної сфери розглядаються виключно в контексті організації життя людей в межах конкретної території, територіальної організації суспільного життя.

Зміст соціальної сфери традиційно розглядається в двох аспектах: соціальні відносини та соціальна діяльність [1]. В свою чергу соціальна сфера може бути представлена як область прояву соціальних відносин різної якості, а соціальна діяльність виступає як основа самоорганізації цієї сфери.

До складових соціальної сфери, що забезпечують її відтворення, функціонування та розвиток, відносять:

- суб'єкти соціальної сфери – індивіди, спільноти та суспільство в цілому як соціальний організм;
- підсистеми соціальної сфери – сфери освіти, родини, праці, побуту, соціальна інфраструктура тощо;
- соціальні інститути та організації, що здійснюють управління соціальною сферою;
- соціальні зв'язки та відносини між суб'єктами, підсистемами та інститутами;

- потреби, цінності й норми, що лежать в основі цих відносин;
- процеси в соціальній сфері [2, с. 57].

Потреби індивіда та груп, на думку більшості дослідників, посідають центральне місце у структурі соціальної сфери, тому ступінь задоволення потреб людей у благах, необхідних для їхньої активної життєдіяльності, вказує на реальний рівень розвитку соціальної сфери в цілому [3, с. 92].

Функціонування соціальної сфери відбувається у вигляді соціальної роботи як особливої області взаємодій людей, де здійснюється їхнє відтворення та життєзабезпечення і задовольняються потреби. У цьому ракурсі соціальна сфера окреслена конкретними просторово-часовими координатами, що знаходить прояв у діяльності конкретних державних та недержавних установ для задоволення потреб конкретних груп населення на певній території як складових соціальної інфраструктури.

Соціальна інфраструктура – це стійка сукупність галузей і видів діяльності, що створюють умови для задоволення потреб людини. Установи та підприємства соціальної інфраструктури (медичні, освітні, побутові, дозвільні тощо) забезпечують взаємодію матеріально-речовинного середовища та соціальних суб'єктів з метою раціональної організації життєдіяльності людей [3, с. 94].

Останніми роками сталися важливі зміни у структурі органів, які відповідають за реалізацію соціальної політики у Великобританії. Зокрема, Міністерство соціального забезпечення реформовано в Міністерство праці та пенсій, більше повноважень надано законодавчим органам регіонів, частина повноважень стосовно житлової політики передано до Адміністрації заступника прем'єр-міністра, при цьому центральні структури лишили за собою контроль за розподілом фінансів на соціальні програми, навіть місцеві.

Важливе місце в реалізації соціальної політики відведено недержавним організаціям, у країні діє так звана контрактна система надання соціальних та інших послуг, згідно з якою держава делегує свої повноваження іншим суб'єктам соціальної політики.

Великобританія прагне обстоювати власну позицію навіть у рамках Європейського Союзу, утримується від запровадження євро й стримано ставиться до розроблення загальноєвропейських програм у соціальній сфері.

Органи місцевої влади у Швеції (на рівні муніципалітетів та округів) відіграють вирішальну роль у забезпеченні роботи соціальних служб. Понад дві третини соціальних послуг, зокрема догляд за дітьми, догляд за людьми, які мають функціональні обмеження, програми для залежних від хімічних речовин, допомога родинам і дітям, соціальна допомога, догляд за людьми похилого віку та людьми з проблемами психічного здоров'я, надаються та фінансуються місцевою владою, хоч і з деякими дотаціями з загальнодержавного бюджету.

У державному регулюванні соціальної сфери в США прямо чи опосередковано діє близько восьми тисяч органів управління, функції яких подекуди дублюються [4], і які діють на трьох рівнях: центральному (федеральному), регіональному (рівень штату) та місцевому (окружній рівень і рівень міста).

Ухвалення законодавства, яке регулює питання соціальної сфери, належить до компетенції конгресу. Для того, щоб новий правовий документ набув чинності, його має підписати президент, котрому надано право вето (відомі випадки, коли це право застосовувалося для блокування соціального законодавства, особливо коли президенті та більшість конгресу представляли різні політичні партії) До обов'язків адміністрації президента та федеральних органів виконавчої влади належать: формулювання пріоритетів соціальної політики на певний період; розробка планів і програм; моніторинг – аналіз та оцінка стану справ у країні в цілому та у різних її сферах зокрема; надання грантів штатам для реалізації соціальних програм тощо.

Висновки. Розглянувши організаційно-економічний механізм державного регулювання соціальної сфери в провідних країнах світу із системних позицій, необхідно зауважити, що соціальна сфера розвивається в результаті послідовного впливу політичних, організаційно-правових та економічних факторів. Узагальнюючи наявність різнопланового впливу можна зауважити, що формування перспектив соціального розвитку країни та регі-

ону здійснюється під одночасним впливом організаційних (прямих) та економічних (непрямих) методів, які в своїй сукупності визначають зміст вертикальних зв'язків “центр-регіон”, а також зміст горизонтальних зв'язків між окремими територіями, підприємствами, колективами тощо. Це створює сприятливі передумови для подальших досліджень в напрямку формування організаційно-економічного забезпечення аналітико-діагностичної оцінки існуючого стану соціальних відносин, оцінки рівня життя людей, а також для прогностичного, нормативно-цільового визначення перспектив соціального розвитку.

Література:

1. Гилко В. І. Соціальні орієнтири державної політики. Діагностика соціального розвитку Одеського регіону / В. І. Гилко, Л. І. Кормич, Е. А. Гансова. – Одеса : ОРІДУ, 2005. – 512 с.
2. Новікова О. Ф. Соціальна орієнтація економіки / О. Ф. Новікова. – Донецьк: НАН України. Ін-т економіки. – 2009. – 220 с.
3. Осадчая Г. И. Социология социальной сферы / Г. И. Осадчая. – М.: Союз, 1999. – 279 с.
4. Загладин Н. Демократическая партия США: от либерализма к идеологии “Третьего пути” / Н. Загладин // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 7. – С. 60–72.

Древаль Ю. Д.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. Управління – це функція будь-якої системи, що спрямована на збереження її якісної визначеності, а також на вдосконалення та розвиток суспільних відносин. Управління є необхідною умовою розвитку суспільства, спільної праці людей для досягнення певних цілей у відповідних сферах і галузях діяльності. Відтак, державне управління є неодмінною внутрішньою властивістю будь-якої держави, забезпечуючи реалізацію державно-владних функцій та сприяючи вдосконаленню суспільних відносин. Все це стосується і участі органів публічної влади в опрацюванні, формуванні та реалізації політики у сфері охорони праці.

Виклад основного матеріалу. Державне управління, як відзначає Г. Райт, «це галузь, яка складається з багатьох дисциплін, сфокусована на процесах і функціях управління» [1, с. 10]. Міждисциплінарний, процесний та функціональний аспекти державно-управлінської діяльності виразно спостерігаються і в процесі формування та реалізації працезахоронної політики.

Формально, згідно з приписами ст. 31 Закону України «Про охорону праці», державне управління охороною праці в Україні здійснюють Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Наведене визначення оптимально узгоджується з так званим «вузьким» тлумаченням державного управління, відповідно до якого управлінська діяльність у державі обмежується виконавчою та розпорядчою діяльністю органів виконавчої влади. Відповідно ж до «широкого» тлумачення, державне управління є складною системою взаємодій і охоплює всі гілки влади. Як стверджують В. Бакуменко та С. Кравченко, «широкий підхід означає, що система органів державного управління як об'єкт реформування включає інститут глави держави, органи законодавчої і виконавчої гілок влади, конституційного та адміністративного судочинства, прокуратури...» [2, с. 7–8]. Дійсно, в іншому разі можна дійти висновку, що законодавча та судова гілки взагалі обходяться без управління.

Відтак, постає питання щодо міри причетності Верховної Ради України та Пре-

зидента України до сфери охорони праці.

Український парламент, розробляючи та приймаючи нормативно-правові акти найвищої юридичної сили, створює законодавче поле для формування та здійснення працезахоронної політики (і в цьому сенсі доцільно в черговий раз звернутися до поняття єдності та системних характеристик влади, а також до часткового розділення функцій органів державної влади). Водночас слід враховувати, що діяльності загальнонародного представницького органу властива не лише законодавча, але і декілька інших важливих функцій державної ваги (установча, організаційна, контрольна тощо). І якраз у розрізі реалізації зазначених функцій якнайповніше виявляється безпосередня причетність цього органу до різнобічних аспектів державно-управлінської та працезахоронної діяльності.

Президент України також наділяється значним колом повноважень, які прямо чи побічно стосуються захисту прав громадян у сфері праці. Причому, це стосується не лише президентсько-парламентської, але і парламентсько-президентської форми державного правління. Так, Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженою Указом Президента України від 25.08.2015 р., систематизовано основні напрями забезпечення права на працю та соціальний захист, а також в якості складових очікуваних результатів реалізації Національної стратегії названо створення здорових і безпечних умов праці [3].

Виразно спостерігається і зміна пріоритетів у зв'язках людини (працівника) та держави. Загальний поступ державно-владних відносин не лише руйнує тоталітарні та авторитарні режими, але й зумовлює зміну тональності у розвитку працезахоронної політики. Вимагає більш поглибленого аналізу і проблема суб'єкт-об'єктних відносин, яка відзначається значною динамічністю і слушно вважається однією з ключових в теорії державного управління. Традиційне тлумачення таких відносин, яке обмежувалося цілеспрямованим управлінським впливом суб'єкта на об'єкт, вже не відповідає складним умовам сучасних соціально-трудових відносин. Жорстка субординація все частіше доповнюється координаційними та реординаційними відносинами.

Ще в 1970-ті рр. С. Голощапов, аналізуючи комплекс правових норм у сфері охорони праці, стверджував: «Метод регулювання досліджуваних охоронних правовідносин по суті один – метод владних імперативних установлень та підкорення» [4, с. 74]. На сьогодні ж таке тлумачення вже видається певним анахронізмом. Не випадково це стосується якраз правового регулювання соціально-трудових відносин, яке з-поміж інших «способів» та «засобів» управлінського впливу виділяється жорсткою нормативністю. На думку О. Процевського, «метод трудового права, як прийом впливу на волю і свідомість суб'єктів відносин має притаманну цій галузі права систему прийомів, серед яких і заохочення, і рівність сторін тощо» [5, с. 144].

Не випадково зацікавлені сторони вже традиційно наголошують на тій обставині, що обмеження працезахоронної політики законодавством і організаційними заходами не спроможне забезпечити позитивний результат. До всього цього додається і культурна складова, яка з огляду на важливість неінституціональних чинників у забезпеченні належного стану охорони праці навіть інколи позначається терміном «глобальна культура охорони праці».

Проте якраз для забезпечення належного стану працезахоронної політики вся сукупність зазначених тенденцій не може вважатися однозначно позитивною. Відомо, що чітке дотримання приписів щодо безпечної поведінки на робочих місцях є однією з головних умов забезпечення належного стану охорони праці. Це стосується будь-яких видів зайнятості та форм підприємницької діяльності, що віднесено до одного з ключових принципів державної політики у галузі охорони праці (див. з цього приводу зміст ст. 4 Закону України «Про охорону праці»). Але якраз у цьому відношенні виразно спостерігаються декілька складних проблем, які значною мірою впливають на людей праці. Доволі гострою наприклад, є проблема забезпечення належного стану охорони праці в приватному секторі. До цього слід додати і соціальні наслідки процесів прекарізації, які відчутно впливають на стан соціально-трудових відносин в

усіх без винятку країнах.

Висновки. Отже, державне управління охороною праці постає складною і динамічною системою, яка значною мірою залежить від спрямованості глобалізаційних процесів та загального стану державного владарювання. Системний характер управління у зазначеній сфері соціально-трудових відносин першочергово позначається тією обставиною, що до нього залучаються всі органи публічної влади. Зазнають якісних змін і суб'єкт-об'єктні відносини, що посилює необхідність дослідження особистісного фактора та значущості культурної складової у сфері працезохоронної політики.

Література:

1. Райт Г. Державне управління / Глен Райт ; пер. з англ. В. Івашко. – К. : Основи, 1994. – 191 с.
2. Бакуменко В. Д. Реформи державного управління: співвідношення понять / В. Д. Бакуменко, С. О. Кравченко // Наук. вісн. Академії муніципального управління: Серія «Управління». – Вип. 2 (8). Державне управління та місцеве самоврядування. – К., 2009. – С. 7–18.
3. Національна стратегія у сфері прав людини: затверджено Указом Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – Вип. 69. – Ст. 2257.
4. Голощапов С. А. Охрана труда в СССР как комплексное законодательство / С. А. Голощапов // Советское государство и право. – 1982. – № 7. – С. 67–74.
5. Процевський О. І. Методологічні засади трудового права: монографія / О. І. Процевський. – Х. : ХНАДУ, 2014. – 260 с.

**Дручек К. С.,
Шведун В. О.**

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі зовнішньоекономічна діяльність є важливою й невід'ємною сферою господарської діяльності підприємств, фірм, всіх учасників ринкових відносин і держави в цілому. Переоцінка принципів і модельних характеристик економічного розвитку, що відбулася в сучасному суспільстві, змінила відношення до міжнародного співробітництва.

Без урахування міжнародного співробітництва практично неможливо домогтися рішення завдань глибокого реформування відтворювального комплексу України, виходу країни із затяжної кризи, раціоналізації економіки.

Становлення ринкових відносин на сучасному етапі вимагає двоякого бачення проблематики зовнішньоекономічної діяльності. У зв'язку із цим виникає й відповідне відношення до неї як, з одного боку, до об'єкта цілеспрямованого державного організаційно-економічного впливу з метою стимулювання підприємницької активності й налагодження стійких ринкових зв'язків і механізмів, які саморегулюються, а з іншого боку – як до стимулу прогресивних перетворень у структурі суспільного відтворення, джерела передових технологічних і організаційних ідей в області державного управління суспільно-виробничими системами.

Виходячи з цього, на сучасному етапі розробка ефективної стратегії зовнішньоекономічної діяльності держави є вкрай актуальною враховуючи те, що вона чинить суттєвий вплив на загальний стан національної економіки. Тим самим уже в середньостроковій перспективі може з'явитися можливість вийти з валютно-фінансової кризи.

Виклад основного матеріалу. В нинішніх умовах у зовнішньоекономічній діяльності спостерігається низка таких негативних тенденцій:

- залучений іноземний капітал концентрується, в першу чергу, на рівні

внутрішньої торгівлі замість зовнішньої;

- зовнішньоекономічна діяльність України продовжує носити переважно імпорнтний характер;

- незважаючи на деяке зростання обсягів експорту, це не супроводжується адекватним збільшенням валютних надходжень у дохід держави;

- спостерігається незахищеність вітчизняних виробників від конкуруючої імпорнтної продукції по широкому колу товарів [2, 3].

Подібні негативні тенденції спричинені такими факторами:

- політична нестабільність, що призводить до гальмування переходу на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку;

- високий рівень витрат у виробництві, а також розвиток інфляції, які, у свою чергу, знижують стимули для зовнішньоекономічної підприємницької діяльності;

- низька результативність виконання державних цільових програм по впровадженню енергозберігаючих технологій виробництва та ін.

Існують дві моделі побудови стратегії зовнішньоекономічної діяльності держави: зовнішня та внутрішня. Відповідно, ці стратегії розділяються на основі зовнішніх або внутрішніх факторів, які чинять вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності.

Проте вибір стратегії повинен визначатися як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Більш ефективною є не та стратегія, що прогнозує високі обсяги експорту чи імпорту, а та, яку можна реалізувати. Реалізація залежить від того, наскільки державна політика співвідноситься з ресурсним потенціалом.

Найбільш складна ситуація спостерігається в сфері регулювання імпорту [1].

Висновки. Таким чином, досягнення зазначених цілей і забезпечення стабільності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України припускає зміну діючих і розробку нових елементів стратегії державного регулювання відповідно до мінливої кон'юнктури внутрішнього й світового ринку.

Література:

1. Вакуленко В. М. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях: навч. посібник / В. М. Вакуленко, В. В. Мамонова, Ю. П. Шаров. – Ужгород : Патент, 2004. – 220 с.

2. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті. Концептуальні аспекти : монографія / Ю. П. Шаров. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 302 с.

3. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в соціально-технічних системах і в місцевому самоврядуванні : навч. посіб. / Ю.П. Шаров. – Дніпропетровськ : Вид-во УАДУ при Президентові України, Дніпропетр. філіал, 1996. – 228 с.

Смельянов В. М.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. На даний час існують декілька груп підходів щодо визначення соціальної політики. Перша, найбільш різноманітна, група походить із ототожнення соціального та суспільного, тобто соціальна політика розглядається як “суспільні дії з рішення проблем, які торкаються всього суспільства”. Мета соціальної політики – сприяти досягненню цілей суспільства.

Друга група ураховує, у першу чергу, соціально-трудова відносини та орієнтована на їхню стабілізацію, регламентування відносин праці та капіталу, виключаючи екстремістські або радикальні варіанти розв'язання протиріч.

Третя група концепцій розглядає соціальну політику як вид суспільної діяльності, яка орієнтована на потенційно соціально небезпечні верстви населення – непрацевдатних, маргіналів, декласованих елементів, щоб через систему державної допомоги та суспільної благодійності забезпечити цим верствам мінімально прийнятний рівень задово-

лення їхніх потреб, добробуту і таким чином захистити заможні верстви від “можливої неконтрольованої люті”.

Четверта група концепцій розглядає соціальну політику як інструмент, який пом’якшує негативні наслідки індивідуальної та соціальної нерівності через систему перерозподільчих заходів. Як правило, дії в рамках такого підходу мають мету утримати диференціацію доходів різних верств населення у безпечних межах, а засобом виступає податкова політика.

П’ята група виходить із принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як базових цінностей сучасного громадянського суспільства та соціальної держави [1, с. 6–7].

Виклад основного матеріалу. Загальноприйнятого або найширше вживаного визначення соціальної політики не існує, так стверджує англійський дослідник Теренс М. Ганслі [2]. У різних країнах визначають це поняття по-різному, хоча значна частина цих трактувань є досить схожою та має спільні положення. В більшості визначень поняття соціальної політики пов’язане з низкою заходів уряду та інших організацій, спрямованих на підвищення добробуту і задоволення потреб як найменш захищених груп і індивідів, так і населення в цілому. Необхідність соціальної політики в суспільстві зумовлюється існуванням соціальної нерівності та обмеженим обсягом ресурсів, тому однією з найважливіших функцій соціальної політики є функція перерозподілу.

Цікаве визначення соціальної політики міститься у “Словнику соціальної роботи” Р. Баркера: “Соціальна політика – це діяльність та принцип суспільства, які формують спосіб, за допомогою якого воно втручається та регулює відносини між індивідами, групами, громадами, соціальними закладами. Ці принципи та дії є результатом звичаїв та цінностей суспільства та в великій мірі визначають розподіл ресурсів та рівень добробуту його людей” [3, с. 74].

В Американській енциклопедії соціальної роботи Е. Баумхайер та А. Шорр визначили соціальну політику як напрям дій, щодо соціальних явищ з метою управління взаємовідносинами і розподілом соціальних ресурсів. Blackwell Encyclopedia of Social Work дає визначення соціальної політики Дж. Стюарта (Велика Британія) як сфери державної діяльності, відповідальної за створення та надання соціального захисту, що включає соціальні послуги та виплати [4, с. 38].

Соціальна політика – це система програм, служб та заходів, спрямованих на досягнення соціальних цілей. Соціальна політика охоплює усі сфери життєдіяльності людей – виробничу, соціальну, політичну, духовну та регулює стосунки між суспільством, колективом, громадою, особою у кожній з цих сфер та зонах їх взаємодії [4, с. 78].

Хоча наведенні трактування є, з першого погляду, різними, більшість усе ж таки мають спільні положення, пов’язані з низкою заходів уряду в соціальній сфері, спрямованих на регулювання взаємовідносин, розподіл ресурсів, підвищення добробуту і задоволення потреб як населення в цілому, так і окремих груп та індивідів.

Висновки. Таким чином, сучасну соціальну політику пропонується розглядати як системну єдність двох взаємозалежних і взаємодоповнюючих напрямів дій, а саме: соціального розвитку і соціального захисту. Теоретичну посилку концепції захисної функції соціальної політики доцільно будувати на засадах досягнення соціально прийнятного життєвого рівня і врегулювання його гарантій відповідно до соціальних стандартів та нормативів.

Література:

1. Крупнік А.С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики в умовах трансформації українського суспільства / А.С. Крупнік. – дис. ... канд. політ. наук. – Одеса, 2002. – 169 с.
2. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. – К. : Основи, 1996. – 238 с.
3. Баркер С. Словарь социальной работы / С. Баркер // Пер. с англ. – М. : Наука, 1994. – 345 с.
4. Тамм А.Є., Ріяка В.О. Роль Ради Європи у забезпеченні прав людини на сучасному етапі: Навч. посіб. – Х. : Вид-во А.І. Шуст, 2002. – 307 с.

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА ПРОЦЕСИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Постановка проблеми. Однією з умов підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки є розвиток людського капіталу. Його значення в умовах глобалізації світової економіки та сучасного рівня розвитку цивілізації, як фактора соціально-економічного відтворення на національному, регіональному та транснаціональному рівні неухильно зростає. Це актуалізує проблему визначення ролі держави в процесах формування та розвитку людського капіталу.

Теоретичні основи концепції людського капіталу були закладені на початку 60-х рр. ХХ ст. провідними американськими економістами Т. Шульцем, Г. Беккером та Д. Мінцером. Вітчизняні напрацювання з окремих аспектів відтворення людського капіталу викладені у працях Д.П. Богині, В.С. Гойла, О.А. Грішної, А.М. Колота, В.І. Марцинкевича, М.В. Семикіної, А.А. Чухна та ін. Однак в сучасних соціально-економічних умовах назріває необхідність у розробці нового підходу до державної політики розвитку людського капіталу, в рамках якого державні інститути будуть здатними діяти як ефективний інвестор, що розуміє необхідність адаптації людських ресурсів до розвитку в умовах постіндустріалізації.

Виклад основного матеріалу. Загальновизнаним вважається, що розбудова економіки не є самоціллю, а скоріше засобом, найважливішим фактором і умовою соціального прогресу. Метою діяльності суспільства, в тому числі в економічній сфері, є людський розвиток. Сталий розвиток людського капіталу, як прогрес у його відтворенні, нагромадженні і використанні, – це шлях до сталого людського розвитку. Кінцева мета політики сталого розвитку людського капіталу – соціальна стійкість як необхідний елемент економічного розвитку, як основа “сталого суспільства”. У досягненні цієї мети активну участь можуть брати як держава, так і власники людського капіталу (домашні господарства), і його основні “орендарі” (бізнес).

При цьому сучасні держави виступають як суб’єкти, обов’язками яких є створення умов сталого відтворення людського капіталу. Держава, крім того, несе солідарну (з домашніми господарствами і бізнесом) відповідальність за формування умов нагромадження і використання людського капіталу, що обумовлено низкою об’єктивних причин, головною з яких є неспроможність ринкового механізму до забезпечення економіки базовими елементами людського капіталу – освітою і охороною здоров’я. Крім того, ринок індиферентний до виникнення у індивіда, певної соціальної групи або суспільства в цілому матеріальних, духовних та інших проблем, здатних спричинити зростання ірраціональних потреб, незадоволення яких негативно впливає на розвиток людського капіталу. Разом з тим, зростаюча відкритість економік розвинених країн призводить до усунення існуючих бар’єрів у внутрішній та зовнішній міграції людського капіталу. Звідси закономірно постає питання про доцільність та ефективність досить великих національних вкладень у “вільно переміщуваний” людський капітал.

У сучасній глобалізованій економіці вільний рух людського капіталу з точки зору глобального, всесвітнього інтелектуального розвитку вважається позитивним явищем. Це питання розглядається з позиції скоріше “кругообігу умів”, а не їх “витоку”, як це вважалось раніше. Кожна сторона обміну, і країна-донор людського капіталу, і країна-реципієнт, можуть мати певні переваги [1, с. 83-86]. Однак в існуючій системі відносин ряд країн (у тому числі Україна) скоріше несуть витрати, ніж отримують вигоди, тобто як і раніше мають лише “витік умів”.

Важливою складовою процесу відтворення людського капіталу є соціально-економічна відповідальність його учасників. Вона є результатом синергетичної взаємодії людського, соціального і морального капіталів всіх суб’єктів економічних відносин, у тому числі держави, тобто це свого роду “віддача” від даних видів капіталу, “нематеріальна цінність”, яка “пронизує” всю сукупність соціально-економічних взаємин економічних суб’єктів у суспільстві, виступаючи додатковим критерієм

ефективності їх взаємодії [2, с. 294–299].

Це обумовлює необхідність нового підходу до державної політики розвитку людського капіталу, в рамках якого держава здатна діяти як ефективний інвестор, що здійснює управління розвитком людського капіталу як в напрямку його формування (відтворення і накопичення), так і ефективного використання. Державі-інвестору, таким чином, необхідно вибудувати послідовність вирішення двох комплексних завдань:

– якісне відтворення і нагромадження людського капіталу (створення умов і стимулів його накопичення і заощадження, “культивування” раціональної складової в загальному обсязі людського капіталу, формування конкурентоспроможного людського капіталу, прогнозування перспективних напрямів розвитку людського капіталу відповідно до майбутніх потреб економіки);

– ефективне використання накопиченого людського капіталу (у процесі суспільного виробництва за допомогою ринку праці, споживчих ринків; створення в країні умов для здійснення трудової, підприємницької, творчої діяльності).

Держава, використовуючи інструменти економічної політики (насамперед, бюджетно-податкової та грошово-кредитної), цілеспрямовано впливає на процеси відтворення і нагромадження людського капіталу по відношенню до домогосподарств і фірм як на макро-, так і на мікрорівні. Важливим інструментом у політиці якісного відтворення і нагромадження людського капіталу є державні витрати, а саме: витрати на соціально-культурні заходи – “соціальні інвестиції”.

Підхід до структурування соціальних інвестицій в Україні потребує модернізації, як і підходи до їх програмування та моніторингу. У структурі інвестицій охорона здоров'я розглядається як цілісний єдиний напрямок, до якого додаються ще і фізична культура та спорт. Наприклад, у структурі соціальних інвестицій США є два великих розділи “Medicare” і “Medicaid”: перший з яких, що діє як федеральна програма страхування, сконцентрований на турботі про здоров'я, захисті, тобто превентивних медичних заходах, а другий – на безпосередній медичній допомозі, лікуванні захворювань. Такий підхід видається доцільним враховувати у вітчизняній практиці, аж до зміни статистичної методології. Офіційна державна статистика в частині превентивної медицини в розділі “охорона здоров'я” надає лише дані про періодичні профілактичні огляди населення (у тому числі дітей віком 0-14 років) і охоплення дітей профілактичними щепленнями.

Висновки. Отже, найважливішою умовою ефективного функціонування людського капіталу в сучасних умовах стає соціально-економічна стабільність, а відсутність розширеного відтворення людського капіталу є, у свою чергу, прямою загрозою сталого розвитку як економіки, так і соціальної сфери. Таким чином проблема розвитку людського капіталу виступає як невід'ємна частина сучасної соціально-економічної політики держави, оскільки розвиток людського капіталу та соціально-економічна стабільність є взаємно обумовлюючими чинниками.

Література:

1. Новак І.М. Сучасні пріоритети інвестування людського капіталу в Україні / І.М. Новак // Зб. наук. праць Харківськ. нац. економіч. ун-ту “Управління розвитком”. – 2006. – № 4. – С. 83-86.
2. Швець І.Б. Розвиток теорії інвестування у персонал / І.Б. Швець, О.В. Захарова // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії : зб. наук. праць. – 2009. – № 3 (17). – С. 294-299.

**Квіткін П. В.,
Дятлова І. В.**

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

Постановка проблеми. Проблема соціальної відповідальності соціальних суб'єктів є однією з фундаментальних проблем людства. Особливої актуальності проблема соціальної відповідальності як особистості, так і соціуму набуває у переломні

періоди історії, в умовах трансформацій основ суспільної життєдіяльності, загострення глобальних і виникнення новітніх загроз існуванню цивілізації.

Важливого значення в умовах буття сучасного українського суспільства набуває проблема соціальної відповідальності у системі державного управління. Актуальність дослідження проблеми зумовлена таким:

- необхідністю з'ясування сутності, змісту та специфіки соціальної відповідальності особистості, яка залучена до системи державного управління, є представником специфічної соціально-професійної групи українського суспільства;

- наявністю деформації системи державного управління, корумпованості суб'єктів державного управління, впливу фінансово-економічних груп на функціонування органів влади та управління;

- місцем та роллю суб'єктів державного управління у вирішенні проблем подолання кризових явищ в українському суспільстві, забезпеченні сталого розвитку суспільства, реалізації стратегічного курсу європейської інтеграції країни;

- необхідністю визначення шляхів формування соціальної відповідальності особистості як суб'єкта державного управління.

Загальнотеоретичну основу соціально-філософської рефлексії сутності і змісту соціальної відповідальності суб'єктів державного управління складають праці С. Карпукіна [3], В. Сперанського [8], Н. Мінкіної [6], А. Плахотного [7], С. Левицького [5], Н. Табунова [9], С. Дмитрієвої [2], В. Козловського [4], В. Яковлева [11], у яких започаткований аналіз соціальної відповідальності як наукової проблеми, сформовані загальні засади теорії соціальної відповідальності, визначені основні напрямки розробки проблем соціальної відповідальності. Проблемам відповідальності у системі управління присвячені дослідження О. Титаренко [10], О. Амоши, О. Новікової [1].

Проблема сутності соціальної відповідальності соціальних суб'єктів не знайшла однозначного тлумачення у наукових дослідженнях. Відмінності у розумінні відповідальності соціального суб'єкта зумовлена не лише багатозначністю поняття і багатогранністю проблеми соціальної відповідальності. Головним є ототожнення понять “відповідальність”, “соціальна відповідальність” і “відповідальність соціального суб'єкта”.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на методи герменевтики, гносеологічний, онтологічний, соціологічний, аксіологічний, структурно-функціональний та синергетичний підходи до дослідження проблеми, можна стверджувати, що соціальна відповідальність особистості як суб'єкта державного управління – це ставлення до виконання громадянського і професійного обов'язку, яке зумовлене соціальним статусом, місцем та роллю суб'єктів державного управління та органів влади у житті суспільства, моделлю державного управління.

У дослідженнях накопичений певний досвід вирішення проблеми структури соціальної відповідальності, однак наявність різноманітних підходів до визначення сутності соціальної відповідальності соціального суб'єкта і засад класифікації зумовлює розбіжності у тлумаченні структури соціальної відповідальності. Аналіз підходів до класифікації соціальної відповідальності соціального суб'єкта дозволяє зробити висновок, що класифікація соціальної відповідальності особистості як суб'єкта державного управління повинна здійснюватися за декількома засадами, а саме:

- за рівнями сформованості соціальної відповідальності – відповідальність як необхідність (зумовлена наявністю системи соціальних санкцій), відповідальність як норма і відповідальність як потреба;

- за суб'єктами соціальної відповідальності – особиста соціальна відповідальність, соціальна відповідальність колективів, соціальна відповідальність суб'єктів державного управління як соціально-професійної групи суспільства;

- за інстанціями соціальної відповідальності – відповідальність перед суспільством, відповідальність перед соціально-професійною спільністю, відповідальність перед колективом, відповідальність перед собою як особистістю;

- за об'єктами (сферами прояву) соціальної відповідальності – відповідальність в економічній сфері, відповідальність у соціальній сфері, відповідальність у політичній сфері, відповідальність у духовній сфері і відповідальність у професійній сфері.

Розуміння сутності і змісту соціальної відповідальності соціального суб'єкта дозволяє визначити такі основні шляхи її формування у період навчання у вищих навчальних закладах:

– забезпечення фундаментальної освіти у галузі гуманітарної та соціально-економічної підготовки як основи формування світоглядних позицій, патріотичних якостей, системи цінностей і ціннісних орієнтацій особистості;

– активне залучення до діяльності студентського самоврядування, обговорення та вирішення питань життєдіяльності навчальної групи, курсу та вищого навчального закладу як основи формування соціальної активності, громадянської позиції;

– залучення до навчального процесу представників органів державного управління та влади як основи формування соціально-типологічних і професійних якостей, ментальності державних службовців як соціально-професійної групи суспільства.

Висновки. Отже, можемо зробити такі висновки: 1) високий рівень соціальної відповідальності у системі державного управління є передумовою подолання кризових явищ в українському суспільстві, забезпеченні сталого розвитку суспільства, реалізації курсу європейської інтеграції країни; 2) високий рівень соціальної відповідальності не дається априорі, він є результатом активної і цілеспрямованої діяльності; 3) вихідним пунктом формування соціальної відповідальності особистості як суб'єкта державного управління є навчання у вищих навчальних закладах.

Література:

1. Амоша О. І. Соціальна відповідальність у системі державного управління / О. І. Амоша, О. Ф. Новикова // Вісник ДІТБ. – 2011. – № 5. – С. 11–15.
2. Дмитриева С.И. Социальная ответственность как фактор общественного прогресса / С.И. Дмитриева. – К., 1989. – 221 с.
3. Карпухин С.В. Социальная ответственность личности как философская проблема / С. В. Карпухин. – СПб. : Ступени, 1999. – 168 с.
4. Козловский В. В. В поисках социальной гармонии: социальная справедливость и социальная ответственность / В. В. Козловский. – Свердловск, 1990. – 205 с.
5. Левицкий С. А. Свобода и ответственность: основы органического мировоззрения. – М. : Посев, 2003. – 462 с.
6. Минкина Н.А. Социальная ответственность и объективность отношений ответственной зависимости : автореферат дис. ... доктора философских наук : 09.00.01 / Моск. пед. гос. ун-т им. В. И. Ленина. – М., 1991. – 32 с.
7. Плахотный А.Ф. Проблема социальной ответственности / А.Ф. Плахотный. – Х. : Изд-во ХГУ, 1981. – 355 с.
8. Сперанский В.И. Социальная ответственность личности : сущность и особенности формирования / В.И. Сперанский. – М. : Изд-во МГУ, 1987. –150 с.
9. Табунов Н.Д. К вопросу о социальной ответственности человека. – М. : Политиздат, 1968. – 103 с.
10. Титаренко О.Г. Відповідальність в управлінні (соціально-філософський аналіз) : дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03 / О. Г. Титаренко. – Х., 2006. – 200 с.
11. Яковлев В.С. Ответственность как фактор регуляции поведения личности / В.С. Яковлев. – М., 1978. – 251 с.

Кравченко М. В.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Постановка проблеми. Масштаби та виклики для України вимушеного переселення громадян з Донецької, Луганської областей та Криму досить значні. Окуповані території, за оцінками, залишили близько третини жителів. Частина з них обрала для перебування Російську Федерацію, більшість – мирні території України. Майже 1,6 млн

внутрішньо переміщених осіб змінили місце проживання в межах країни, в окремих регіонах України частка переселенців сягає 10 %. Половина переселених осіб є працездатними, серед них 30 % діти, 20 % – особи з інвалідністю та особи похилого віку [1, с. 101–102; 2, с. 71]. Усі вони потребують належного соціального захисту – вирішення житлових проблем, питань працевлаштування, надання різних видів соціальної допомоги, пенсійного забезпечення, доступу до соціальних, медичних, освітніх послуг, надання психологічної допомоги тощо.

Складність зазначеної проблеми і пролонгованість її у часі потребує створення комплексної та дієвої системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які покинули тимчасово окуповану територію України та райони проведення антитерористичної операції. Актуальним залишається створення належних умов для суспільної інтеграції, соціальної адаптації, реінтеграції внутрішньо переміщених осіб та недопущення порушення їх прав, свобод і законних інтересів, зокрема забезпечення соціальної, медичної, психофізіологічної та матеріальної підтримки внутрішньо переміщеним особам, забезпечення їм належних умов життєдіяльності, залучення їх до суспільно корисного життя та стимулювання до повернення на постійні місця проживання після закінчення військового конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Для посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб пропонуємо такі основні напрями:

- створення та ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб для їх обліку (відновлення документів, необхідних для підтвердження громадянства України, та для реалізації належних прав, гарантій і свобод) з метою забезпечення соціального захисту та соціального супроводу (забезпечення їх житлом, необхідним харчуванням, реєстрацію їх фактичного місця перебування, виплату державної допомоги) з метою проведення оцінки необхідних для задоволення поточних і більш віддалених потреб внутрішньо переміщених осіб, адже відсутність Єдиної інформаційної бази даних створює ризики неефективного та безadresного (нецільового) використання коштів;

- формування установок щодо пристосування до нових умов нормальної життєдіяльності працездатного населення внутрішньо переміщених осіб у регіонах тимчасового перебування: спрощене відкриття малого бізнесу, підвищення кваліфікації, перекваліфікації та сприяння у працевлаштуванні, залучення до оплачувальних громадських робіт, а також забезпечення реалізації прав на пенсійне забезпечення, соціальне страхування, соціальні, медичні послуги, освіту;

- створення реєстру розміру збитків (майнової шкоди) втрат, завданих переселенцям з метою повернення громадянам майна (компенсації його вартості), у т.ч. у натуральній формі (надання земельних ділянок під будівництво, будматеріалів та цільових споживчих кредитів) за місцем його втрати або у сільській місцевості;

- створення умов для повернення до місць постійного проживання внутрішньо переміщених осіб після завершення воєнних дій: розроблення спрощеного механізму здійснення своїх майнових прав (оформлення субсидій, повернення (отримання) кредитів, оформлення спадщини, оплата заборгованості житлово-комунальних послуг (їх не-виплата), повернення на роботу, отримання (неотримання) зарплати, відновлення інших прав у зв'язку з форс-мажорними обставинами, в тому числі у підприємницькій діяльності (сплата податків тощо);

- забезпечення соціально-психологічної підтримки внутрішньо переміщених сімей, сприяння у психологічній адаптації, подолання психофізіологічних травм, стресового стану, соціальної апатії (майже 40 % мешканців зони АТО стали свідками загибелі людей, переважна більшість втратили майно [3]);

- розробка комплексної державної довгострокової програми допомоги та соціальної адаптації вимушено переміщених осіб у випадку продовження воєнних дій та неможливості повернення на місце їх постійного проживання. Ця програма повинна забезпечити консолідацію зусиль органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, благодійних, волонтерських, релігійних організацій, соціальних партнерів, приватного сектора економіки, зарубіжних організацій.

Висновки. В умовах воєнних дій на сході України виникла потреба сформувати дієву систему соціального захисту для вимушено переміщених осіб. Численні проблеми переселенців частково вирішуються за допомогою держави, громадських організацій, волонтерів, міжнародних організацій, хоча єдиної державної цільової програми, спрямованої на вирішення зазначених проблем, ще немає. Запропоновані пріоритетні напрями забезпечення соціального захисту переселенців та заходи організаційного, нормативно-правового, фінансово-економічного, соціально-медичного та інформаційного механізмів сприятимуть створенню цілісної системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Література:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
2. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки”. – К. : НІСД, 2014. – 148 с.
3. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. – К. : НІСД, 2015. – 474 с.
4. Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Хімстра Янтomas Потрібно переходити від допомоги до інвестицій «Дзеркало тижня. Україна» № 39, 16 жовтня 2015. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/socium/potribno-perehoditi-vid-dopomogi-do-investiciy-_.html.

Крушельницька Т. А.

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Починаючи з кінця XIX сторіччя взаємодія і взаємозалежність держав в політичному, економічному а сьогодні вже і в соціальному аспектах постійно зростає, створюючи спільне економічне середовище. Міжнародне співробітництво надає неоціненні переваги для соціально-економічного розвитку України, проте одночасно створює низку певних економічних загроз зовнішньодержавного характеру. Окрім того, інституційне середовище всередині країни залишається недосконалим і суперечливим, тіньовий бізнес набирає обертів, корупція надає нищівного удару економіці в цілому, підприємницькій діяльності, інституційній привабливості тощо. Саме тому усвідомлення інституційних основ економічної безпеки України в і напрацювання практичного досвіду її забезпечення набувають особливого значення. Проте теоретичні і практичні питання державної економічної безпеки й теорія податків розвиваються паралельно, майже не перетинаючись у наукових дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Проблеми становлення державної економічної безпеки розглядаються фахівцями з точки зору удосконалення роботи державних інститутів, здійснення антикорупційної діяльності, забезпечення моніторингу державних закупівель, посилення контролю за надходженням і витрачанням коштів до державного і місцевого бюджетів тощо. Натомість адепти теорії податків тяжіють до погляду на них як на суто фінансову категорію, що виводить податкову систему з обрїю інституційних основ побудови державної економічної безпеки, знецінюючи її значення як державотворювальної мегасистеми. Тому ми маємо намір у цій статті посилити теоретико-практичну складову економічної безпеки України, визначивши значення теорії національної фінансової конвергенції у формуванні її інституційної основи.

Економічна безпека країни є системою державних, суспільних і підприємницьких

інституцій різного спрямування, які можуть і повинні забезпечити повноцінну життєдіяльність різних сфер, галузей і напрямків існування людини, суспільства і держави в цілому. Основними функціями цієї системи є, по-перше, створювати можливість безпечного функціонування і розвитку, по-друге, виявляти загрози та своєчасно чинити опір. Виконання цих функцій можливо за умови чітко налагодженої роботи всіх її елементів.

Унікальність вітчизняного науково-технічного і інтелектуального потенціалу є основою для успішного існування і розвитку нашої країни. Натомість вивчення історичної ретроспективи становлення економічної безпеки України протягом останніх десятиріч дає підстави констатувати, що процес її розвитку визначався здебільшого біполярністю геополітичного спрямування («Захід-Схід»), значною інтегрованістю політично-економічних зв'язків з країнами – бувшими республіками СРСР, недосконалістю механізмів впливу і контролю за об'єктами і суб'єктами безпеки. Окрім того «значне втручання держави в економіку, великий тиск з боку влади на суб'єктів господарювання, масштабна керованість економічними процесами» привели до високої дезорганізації, технологічної відсталості тощо [1]. Все це є віддзеркаленням розбалансування системи економічної безпеки, втратою окремих її елементів ефективного впливу на стабільність і розвиток чи навіть набуття негативної дії через надмірну бюрократизованість, корупцію, тяжіння до нехтування державними інтересами на користь власних політичних чи матеріальних амбіцій.

Звичайно, місце, роль і вплив кожного з елементів системи економічної безпеки України є неоднозначними, проте у всій сукупності екстернальних й інтернальних чинників формування її ефективності вплив найбільш гальмівних виявляється через особливості комунікативно-ієрархічних зв'язків елементів, що обтяжується історичним спадком адміністративно-командної системи радянської доби та ментально-етичними характеристиками учасників соціально-економічних процесів.

Сьогодні, коли біполярність зовнішньоекономічної політики України можна вважати вирішеною на користь наближення до європейської цивілізаційної моделі, в Україні загострюється необхідність розв'язання проблем формування засад державної економічної безпеки на основі реалізації ефективних механізмів, що спрямовані на забезпечення гарантовано прогресивного незалежного соціально-економічного розвитку України та нарощення її значущості у системі світового господарства. Матеріальною основою забезпечення життєдіяльності держави і суспільства є національне багатство, сукупність природних ресурсів і створені працею всього народу матеріальні, духовні блага та інтелектуальний потенціал. Обсяг суспільно корисних благ вимірюється багатьма чинниками, як-то загальним економічним розвитком країни, спрямуванням державної соціальної політики, співвідношенням індивідуальних і групових інтересів рівнем економічної безпеки тощо. Нагромадження суспільно корисних благ, необхідних для забезпечення функціонування держави, здійснюється шляхом вилучення їх частки у вигляді податків. Тому саме забезпечення надходження податків у достатній кількості є економічною основою існування держави і розвитку суспільства, а правила і норми податкової системи визначають інституційні орієнтири для розвитку інституцій у сфері економічної безпеки.

Країни – члени ЄС, в процесі європейської економічної інтеграції зіткнулись з проблемою негативного впливу на економічну безпеку, що спричиняють складність та специфічність систем оподаткування кожної країни. З одного боку нерівність оподаткування створює бар'єри для ведення бізнесу у міждержавному масштабі, а з іншого збуджує податкову конкуренцію, а відтак, створення більш вигідних податкових умов, які дають державам - новаторам вищі гарантії безпеки. Це в решті решт викликає необхідність уніфікації норм оподаткування. Хоча зауважимо, що незважаючи на те, що країни – члени ЄС вжили рішучі заходи щодо зближення податкових норм і цим убезпечили свої економіки від дефіциту фіскальних надходжень через втрату капіталу, проте і до сьогодні податкове законодавство цих країн не набуло повної уніфікації. При цьому найбільших змін зазнали підходи до формування податкової політики у частині становлення виважених, партнерських відносин у ланцюгу держава-громадянин, впро-

вадження заходів сприяння добровільній сплаті податків.

Не буде перебільшенням теза, що податкові відносини у будь-якій країні ґрунтуються на формальному конфлікті інтересів суб'єктів цих відносин. З одного боку, платники податків, які прагнуть мінімізувати свої зобов'язання перед державою з тим, щоб підвищити свій добробут, а з іншого – уряд, який намагається забезпечити такий рівень доходів, який дозволив би уникнути фінансового забезпечення процесу виконання державних функцій на належному рівні. Цей конфлікт потребує врегулювання, бо прямо і опосередковано несе загрозу фінансовій стабільності в державі і її економічній безпеці. Тому в різних країнах державне управління податковою системою поступово все більше концептуально спирається на об'єднання чи, принаймні, узгодження інтересів всіх учасників податкового процесу: держави, платників і носіїв податку (фізичних і юридичних осіб).

Враховуючи це, починаючи з другої половини 40-х років ХХ ст., паралельно із поступовим відновленням і подальшим ростом світової економіки, уряди європейських країн вживали дієвих заходів для відновлення і активізації міждержавного співробітництва з податкових питань. Набули популярності і вже сьогодні дають свої плоди опрацювання механізмів стандартизації податків у різних країнах з метою усунення фіскальної конкуренції, уніфікація цілей податкової діяльності держав, упровадження інструментів зближення країн в податковому полі за рахунок компліментарного фінансування соціально та економічно значущих програм розвитку, зазначає В. Козюк [2, с. 57–67].

На жаль, сьогодні в Україні фіскальна конвергенція як визначальний принцип формування податкових відносин та інституційна основа зміцнення економічної безпеки розглядається лише в міжнародному аспекті, що є недостатнім при побудові ефективної податкової системи і податкової політики як її елементу. Податковою політикою ми називаємо систему спрямованого впливу держави у вигляді дій та певних економічних, правових і організаційно-контрольних урядових заходів для досягнення визначених завдань, що стоять перед суспільством, за допомогою податкової системи країни. І саме як спрямований вплив податкова політика має трансформуватись у відповідності із потребами державної економічної безпеки.

Зміст та цілі податкової політики мають змінюватись залежно від об'єктивних та суб'єктивних факторів та обумовлені соціально-політичним ладом суспільства й наявними тенденціями розвитку. Національна податкова політика обтяжена суперечностями, не несе ознак стабільності стосовно законодавчо-нормативних положень та вражена глибокою амбівалентністю податкових відносин. А вся система має високу витратність адміністрування податків, просякла корупцією й перенасичена хаотичними спробами її реформування тощо. Все це позбавляє відповідності податків у національній податковій системі їх інституційно-статусного характеру та унеможливорює забезпечення якісного виконання функцій державою, у тому числі і у сфері безпеки. Відповідно до цього, низька якість виконання державою її функцій призводить до збурення суспільства, поглиблення економіко-соціальної й політичної кризи.

Тому поступ України до розбудови системи економічної безпеки з вливанням України до світового економічного простору пропонуємо розпочинати із побудови державної податкової політики на основі теоретичного пропагування світогляду національної фіскальної конвергенції та практичної верифікації основних її положень.

Висновки. Результати здійсненого дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Економічною безпекою країни є система державних, суспільних і підприємницьких інституцій різного спрямування, які можуть і повинні забезпечити повноцінну життєдіяльність різних сфер, галузей і напрямків існування людини, суспільства і держави в цілому.

2. Матеріальною основою забезпечення життєдіяльності держави і суспільства є національне багатство, його нагромадження здійснюється шляхом вилучення частки суспільно корисних у вигляді податків, відтак забезпечення надходження податків у достатній кількості є економічною основою існування держави і розвитку суспільства, а правила і норми податкової системи визначають інституційні орієнтири для розвитку

інституцій у сфері економічної безпеки.

3. Фіскальною конвергенцією на національному рівні є як процес наближення, компліментарності, компромісу і стабілізації інтересів учасників оподаткування та запровадження такого господарсько-інституціонального механізму, за якого можливе максимальне наповнення бюджету, необхідне для виконання державних функцій і забезпечення економічної безпеки та отримання суспільно – корисних благ громадянами на достатньому рівні.

Література:

1. Федотова Т. А. Економічна безпека як прояв національних економічних інтересів України [Електронний ресурс] / Т. А. Федотова, Е. Е. Дмитренко // Економічний часопис-XXI : науковий журнал. – № 3–4. – 2012. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2012/3-4/20124.html>.

2. Козюк В. В. Фіскальна політика в Європейському валютному союзі: проблеми автоматичної стабілізації та конвергенції / В. В. Козюк // Фінанси України. 2006. – № 6. – С. 57–67.

Куденко Є. А.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка проблеми. За порушення трудового законодавства (незаконне звільнення працівників, несвоєчасну виплату заробітної плати, порушення правил охорони праці, невиконання зобов'язань за колективними договорами, перешкоджання законній діяльності професійних спілок тощо) посадові особи несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Виклад основного матеріалу. Ст. 173 КК України передбачає кримінальну відповідальність за грубе порушення угоди про працю, відповідно до якої:

1. Грубе порушення угоди про працю службовою особою підприємства, установи організації, незалежно від форми власності, а також окремих громадянином або уповноваженою ними особою шляхом обману чи зловживання довірою або примусом до виконання роботи, не обумовленою угодою, карається штрафом від до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Ті самі дії, вчинені стосовно громадянина, з яким укладена угода щодо його роботи за межами України, караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

Ст. 175 КК України встановлює кримінальну відповідальність за невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, відповідно до якої:

1. Безпідставна невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої установленної законом виплати громадянам більше ніж за один місяць, вчинена умисно керівником підприємства, установи або організації, незалежно від форми власності, карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно було вчинене внаслідок нецільового використання коштів, призначених для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших встановлених законом виплат, карається штрафом від тисячі до півтори тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до притягнення до кримінальної відповідальності нею здійснено виплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи іншої встановленої законом виплати громадянам [1, 3].

Відповідно до статті 265 КЗпП України будь-яка особа, винна в порушенні законодавства про працю, нестиме відповідальність згідно з чинним законодавством.

Суб'єктами відповідальності можуть бути власники підприємств, керівники, їх заступники, керівники структурних підрозділів, а також інші посадові особи, які безпосередньо відповідають за дотримання законодавства про працю.

Дисциплінарна відповідальність полягає в застосуванні до винної особи дисциплінарних стягнень, якими відповідно до статті 147 КЗпП є догана чи звільнення. Для окремих категорій працівників законодавчими та нормативно-правовими актами можуть установлюватися й інші дисциплінарні стягнення.

Найменш суворим видом дисциплінарного стягнення є догана. Для її оголошення достатньо лише наявності факту порушення трудового законодавства. Проте існує і більш суворе покарання – звільнення.

Звільнити працівників можна, зокрема, на підставі пункту 3 частини першої статті 40 КЗпП – у разі систематичного невиконання працівниками без поважних причин обов'язків, покладених на них трудовим договором або правилами внутрішнього трудового розпорядку, за умови, що до них раніше застосовувалися заходи дисциплінарного чи громадського стягнення. Це положення стосується всіх працівників, у т. ч. і керівників. Зустрічаються непоодинокі випадки, коли керівники структурних підрозділів підприємств не виконують трудові обов'язки, перекладаючи їх на своїх підлеглих, що, безумовно, є порушенням трудового законодавства.

Крім того, відповідно до пунктів 1 та 11 частини першої статті 41 КЗпП звільнення може мати місце і за одноразове грубе порушення трудових обов'язків керівниками підприємств усіх форм власності (філіалів, представництв, відділень та інших відокремлених підрозділів) чи їх заступниками, а також за такі винні дії керівників підприємств, внаслідок яких заробітна плата виплачувалася несвоєчасно або в розмірах, нижчих від встановленого законом розміру мінімальної заробітної плати [2].

Слід звернути увагу, що в будь-якому разі як при оголошенні догани, так і при звільненні (згідно з частиною першою статті 148 КЗпП) дисциплінарне стягнення повинно бути застосоване роботодавцем безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення. При цьому час звільнення посадової особи від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування її у відпустці не враховуються. Усі ж інші обставини не можуть вважатися законодавчо обґрунтованими підставами для недотримання загальних строків накладення дисциплінарного стягнення. Проте в будь-якому випадку дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку.

Відповідно до частини першої статті 45 КЗпП та частини першої статті 33 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV профспілкові органи мають право вимагати розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства, якщо він порушує законодавство про працю, про колективні договори та угоди чи норми зазначеного Закону про профспілки. При цьому така вимога є обов'язковою для розгляду і виконання. Керівник, стосовно якого прийнято рішення, або його роботодавець може у двотижневий строк оскаржити рішення профспілкового органу до місцевого суду – за таких обставин виконання вимоги про розірвання трудового договору призупиняється до винесення судом рішення [2].

Висновки. Таким чином, здійснювати контроль за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів з питань трудової діяльності має держава (адже саме вона встановлює правила поведінки роботодавців та працівників на ринку праці) — зокрема, ця функція згідно з Положенням про Державний департамент нагляду за додержанням законодавства про працю покладена на Державний департамент нагляду за додержанням законодавства про працю, інспектори якого з метою захисту трудових прав працівників проводять відповідні перевірки роботодавців.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 2-го скликання // ВВР. – 1996.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (Редакція станом на 15.10.2013).
3. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР (Редакція станом на 11.08.2013).

Курячий Ф. М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Соціальний захист – важлива складова соціальної політики та необхідний елемент функціонування держави в умовах ринкової економіки. Більше того, в умовах сучасної світової фінансово-економічної кризи широкомасштабна державна політика в сфері соціального захисту населення повинна істотно пом'якшити негативні соціальні наслідки.

Виклад основного матеріалу. У чинному законодавстві України поняття "соціальний захист" означає політику держави, направлену на забезпечення прав і гарантій людини у сфері рівня життя, головною метою якої є – надання кожному членові суспільства, незалежно від соціального походження, національної або расової приналежності, можливості вільно розвиватися, реалізувати свої здібності. Сучасна концепція соціального захисту населення вкладає в це поняття більш широкий зміст: соціальний захист населення – це система заходів правового, соціально-економічного й організаційного характеру, що гарантується та реалізується державою для досягнення гідного життя людини, тобто його матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства [2].

У ст. 46 Конституції України [1] закріплене право громадян на соціальний захист. Воно забезпечується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел фінансування. Закріплення в Конституції гарантій соціального захисту відповідає положенням міжнародно-правових актів: Загальної декларації прав людини; Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; Конвенції про права дитини.

Належне функціонування системи соціального захисту потребує наявності ефективної організаційно-правової структури, яку можна представити у вигляді чотирьохрівневої системи [5]:

1) рівень державного управління, який містить заходи та дії національного (глобального) характеру, спрямовані на управління соціальним захистом населення України, визначає загальну стратегію розвитку системи соціального захисту населення;

2) рівень галузевого управління – являє собою систему соціального захисту за професійною ознакою і включає мережу відомчих соціальних установ, де заходи носять прикладний характер;

3) рівень регіонального управління – включає заходи щодо соціального захисту населення, які враховують регіональну специфіку, природні умови, соціально-економічне розміщення продуктивних сил, етнічно-національні фактори та містить конкретні регіональні програми соціального захисту населення, що узгоджуються з державними;

4) місцеве управління соціальним захистом – включає заходи, спрямовані на реалізацію соціального захисту на рівні міст і районів, що носять винятково прикладний характер.

Державна політика соціального захисту на загальнонаціональному рівні реалізується наступними законодавчими органами державної влади: Президентом України, Верховною Радою України, комітетами Верховної Ради України з питань соціальної

політики і праці, зі справ пенсіонерів, ветеранів і інвалідів. Безпосереднє управління соціальним захистом населення здійснюється виконавчими органами державного рівня: Кабінетом Міністрів України, Міністерством праці та соціальної політики, Радою у справах інвалідів при КМУ, Управлінням з питань соціальної політики при КМУ, Державною службою зайнятості та ін.

Галузеве управління соціальним захистом здійснюється міністерствами і відомствами України. Органи соціального захисту представлені профспілками, компетенція яких поширюється на підприємства галузей. Заходи щодо соціального захисту працівників знаходяться в компетенції підприємств і регулюються за допомогою колективних трудових договорів.

Основною задачею регіонального управління соціальним захистом є реалізація державної соціальної політики в окремих адміністративно-територіальних одиницях України. Для цього в структурі органів місцевого самоврядування створені відділи і управління по соціальному захисту населення, функціонують обласні служби зайнятості та обласні управління праці та соціального захисту населення.

Місцеве управління соціальним захистом населення діє в рамках регіонального. Система органів управління складається з районних і міських установ соціального захисту, аналогічних за змістом регіональним органам. Місцевий рівень є останнім у вертикалі системи соціального захисту населення і виконує специфічну роль сполучної ланки між об'єктом соціального захисту - населенням - і всією системою соціального захисту.

Сучасна система регулювання соціально-трудових відносин у розвинутих країнах характеризується: зміною форм організації праці і взаємовідносин найманих робітників і роботодавців у процесі виробництва; посиленням згуртованості робітників та профспілкового руху; розвитком демократичних процедур управління суспільством [4]. Це сприяло виникненню та розвитку нової форми реалізації державної соціальної політики – соціального партнерства, яке передбачає взаємодію між урядом, підприємцями і особами найманої праці з метою запобігання соціальних конфліктів шляхом досягнення у ході переговорів компромісних рішень.

Важливим елементом функціонування національної системи соціального захисту є принципи, на яких вона будується. До них можна віднести такі [2, 3; 5]:

- загальнодоступність соціального захисту для всіх громадян;
- наявність законодавчо встановлених засад соціального захисту;
- законодавчо закріплена міра відповідальності суб'єктів соціального захисту щодо забезпечення гідного рівня життя населення;
- відповідність основних норм соціального захисту рівню економічного розвитку.

Реалізація вищезазначених принципів потребує удосконалення та реформування системи соціального захисту в Україні в напрямку посилення соціального партнерства.

Ситуація, що склалася зараз в Україні є загрозливою для розвитку національної економіки, і вже негативно відбилася на роботі вітчизняних підприємств основних галузей економіки, привела до зростання безробіття. Інструментом для мінімізації й подолання наслідків кризи для населення повинно бути вироблення спільних дій і дотримання конкретних зобов'язань сторін так званого «соціального партнерства», а саме: збереження робочих місць і кваліфікованих кадрів; виплата заробітної плати в розмірах і в строки, передбачені законодавством і колективними договорами; процес соціального діалогу повинен бути прозорим, публічним й дорадчим.

Висновки. Отже, перед державою стоять першочергові завдання соціального захисту населення шляхом переходу від надання пільг та дотацій до адресної грошової допомоги малозабезпечених верств населення, підняття розміру мінімальної заробітної плати до рівня прожиткового мінімуму, зниження рівня інфляції, проведення виваженої політики у сфері регулювання ринку праці, зайнятості та всієї системи соціального забезпечення.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 381–418.
2. Гончарова С.Ю. Соціальна політика : навч. посіб. / С.Ю. Гончарова, І.П. Олен-

ко. – Х. : ХДЕУ, 2003. – 200 с.

3. Коваль Л. Посередники соціального діалогу / Л. Коваль // Урядовий кур'єр. – 19 листопада. – № 217 (3877). – 2008. – С. 5.

4. Михеев В.А. Основы социального партнерства: теория и политика / В.А. Михеев. – М., 2001. – С. 297.

5. Скуратівський В.А. Соціальна політика : навч. посіб. / В.А. Скуратівський, О.М. Палій, Е.М. Ліанова. – К. : УАДУ, 1997. – 360 с.

Курузян Ж. М.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Постановка проблеми. Загальна політика в області безпеки й оборони (далі – ЗПБО) Європейського Союзу є найважливішою складовою частиною загальної зовнішньої політики та політики безпеки, що проводиться ЄС і спрямовується на сприяння рішенням широкого спектра зовнішньополітичних завдань на основі використання наявних у розпорядженні організації військово-цивільних механізмів і інструментів. Прагнення Євросоюзу грати більш значиму роль у міжнародних справах з метою становлення організації в якості впливового світового центру чинності вимагає постійного розвитку всіх ЗПБО.

Виклад основного матеріалу. Значні перетворення в зазначеній сфері, що відбуваються останнім часом, здійснюються керівництвом ЄС на підставі положень Лісабонського договору, що був укладений 1 грудня 2009 року, у якому закладена правова база розвитку нових інструментів і механізмів загальної політики в області безпеки та оборони організації. Найбільшої уваги в цьому документі заслуговують наступні положення.

1. У ст. 42, п. 2 визначається, що довгостроковим завданням ЗПБО є формування загальної оборонної політики ЄС і створення єдиної системи колективної оборони Євросоюзу. При цьому відзначається, що дане положення не повинне суперечити зобов'язанням країн-членів ЄС (які одночасно є учасниками Північноатлантичного Союзу) прийнятим ними в рамках НАТО.

2. Ст. 42, п. 3 і ст. 45 уточнюють роль, місце й завдання Європейського оборонного агентства, діяльність якого спрямована на сприяння державам ЄС у налагодженні двосторонньої й багатосторонньої кооперації в оборонній сфері в інтересах нарощування військових можливостей організації.

3. Установлюється, що Рада ЄС може довірити виконання конкретного військового завдання групі країн-учасниць із метою “захисту цінностей Європейського Союзу та забезпечення його інтересів” (ст. 42, п. 5). Підкреслюється, що “з їх боку потрібні бажання й можливості виконувати таке завдання” (ст. 44, п. 1).

4. Уводиться механізм постійного структурованого співробітництва (ПСС), що дозволяє групі країн, які володіють необхідними можливостями, поєднуватися для виконання завдань в сфері оборони (ст. 42, п. 6; ст. 46). При цьому підкреслюється, що країни-члени Євросоюзу, які не беруть участь у ПСС, не зможуть впливати на процес прийняття рішень у рамках даної групи.

5. Визначається, що, у випадку якщо у відношенні однієї з держав ЄС буде здійснена агресія, інші зобов'язуються допомагати їй всіма доступними мірами у відповідності зі ст. 51 Уставу ООН. При цьому відзначається, що НАТО для країн-членів Євросоюзу залишається основою колективної оборони й основою для її імплементації (ст. 42, п. 7). У ст. 222 Договору про функціонування ЄС в “лісабонській” редакції (“Положення про солідарність”) присутнє положення про взаємодопомогу держав-учасників у випадку теракту, природної або техногенної катастрофи в одній з них (на прохання влади постраждалої держави).

6. За Євросоюзом остаточно закріплюється рішення так званих петербургських завдань (ст. 43, п. 1), до яких відносяться:

- операції по роззброюванню;
- гуманітарні й рятувальні місії;
- місії щодо надання радної допомоги по військовій лінії;
- кризове регулювання, включаючи примус до миру й постконфліктну стабілізацію.

При цьому всі види зазначених операцій і місій можуть бути націлені також на протидію транснаціональному тероризму, у тому числі за допомогою підтримки діяльності в даній сфері уряду третіх країн [2, с. 56–78].

Відповідно, на сучасному етапі під егідою Євросоюзу передбачається здійснення багатобічних проектів, що забезпечують об'єднання ресурсів і пропорційний розподіл видатків між державами-учасниками для розвитку їх сукупного військового потенціалу в окремих областях. Серед них слід виділити такі:

- спільна підготовка літного складу винищувальної, транспортної й армійської авіації, а також підрозділів аеродромного обслуговування;
- медико-санітарне забезпечення розгорнутих військових контингентів (у тому числі створення багатофункціонального польового мобільного госпіталю);
- розробка безпілотних літальних апаратів і ненаселених наземних зразків бойової техніки;
- розвиток військово-транспортної авіації;
- удосконалювання системи спостереження й контролю на морі в інтересах створення єдиної інформаційної бази даних морської обстановки;
- створення перспективної військової системи супутникового зв'язку;
- розробка перспективних систем розвідки й спостереження;
- стандартизація і єдина сертифікація в сфері виробництва й експлуатації озброєння й військової техніки.

При цьому найбільш ефективно дані ініціативи реалізується тими країнами, у яких присутні необхідні для цього фактори: 1) схожість національних менталітетів в області стратегічного планування; 2) висока ступінь довіри між державами; 3) однакові конкурентні умови для підприємств оборонної промисловості; 4) єдність цілей, які передбачається досягти шляхом об'єднання військових можливостей [1, с. 122–131].

Висновки. У цілому, на шляху подальшого розвитку ЗПБО Євросоюз має зіштовхнутися з цілим рядом проблем, як об'єктивних (фінансово-економічна криза), так і суб'єктивних (різне відношення країн-учасниць до підходів формування загальної політики в області безпеки й оборони, непогодженість їхніх дій у відповідальні моменти). Однак Євросоюз продовжить у міру сил і можливостей розвивати й удосконалювати ЗПБО.

Література:

1. Лебедева М. М. Анхитектура европейской безопасности / М. М. Лебедева, Т. В. Юрьева // Вестник МГИМО. – 2011. – № 5. – Т. 5. – С. 122–131.
2. Лісабонський договір та інституційно-правові засади функціонування ЄС : навч.-метод. посіб. / [уклад. Фесенко Н.С., Стрельцов В.Ю., Майстро С.В. та ін.]. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. – 112 с.

Лазько О. М.

ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ ПОЛІЕТНІЧНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Формування концептуальної парадигми розвитку поліетнічного суспільства потребує пояснення поняття «поліетнічність», яка є однією з нових тенденцій в умовах розвитку сучасного світу.

Виклад основного матеріалу. У розвинутих країнах поліетнічне суспільство все більше сегментується, у новій соціальній структурі збільшуються можливості у виборі культурної самоідентифікації і самореалізації особистості.

Сучасне суспільства все більше формується за допомогою символів – загального минулого, міфів, легенд, святинь, емблем.

Ця культурно-історична спадковість у контексті певного поліетнічного суспільства є динамічною і змінною складовою, що наповнюється певним культурним змістом, орієнтується не на розчинення соціокультурних груп у масовому суспільстві, а виявляється у багатоедності, плюральності, полікультурності.

Унаслідок взаємопроникнення економічних, культурних та інших явищ один і одного та у зв'язку з міграцією, що становиться сьогодні серйозною загрозою щодо ідентичності багатьох європейських країн, які в свою чергу втратили гомогенний характер і стали поліетнічними, в результаті чого полі культурність стала пронизувати ці соціуми.

Для сучасного поліетнічного суспільства стали характерними:

- 1) регіональний плюралізм;
- 2) культурний плюралізм;
- 3) релігійний плюралізм.

Сьогодні суспільства є настільки різноманітними, що людство живе у різних вимірах і світах, які частково співпадають і співпрацюють, частково існують паралельно, частково – навіть не стикаються і не пересікаються. Саме тому сучасний зріз поліетнічного суспільства слід розглядати у різноманітних вимірах: 1) локальний рівень; 2) субнаціональний рівень (на рівні федеральних земель, штатів, територіальної автономізації унітарних держав); 3) національний (на рівні суверенних держав та громадянського суспільства); 4) глобальний (на рівні міжнародних організацій типу ООН).

Детермінантою поліетнічного суспільства є мультикультуралізм. В основі формування єдиного полікультурного суспільства, в якому проживають мільйони людей інших національностей, формуються культурні архетипи, культурної поляризації, культурної асиміляції, культурної ізоляції, культурної гібридизації, в контексті яких людина повинна адаптуватися до умов глобалізованого світу.

Атрибутивною ознакою поліетнічності є її дисперсність, дискретність, локальність, відсутність цілісності що сприяє культурній розмаїтості, появі нового феномена „єдності в різноманітності”, формуванні різноманітних форм культурної та соціальної ідентифікації на основі об'єднання певних локальних культур та архітектури відкритості.

У контексті поліетнічності виокремлюється такий вид культури, як Інтернет-культура, яка характеризується, згідно з М.Кастельсом, чотирирівневою структурою, що включає техномеритократичну культуру, хакерівську культуру, культуру віртуальних громад та підприємницьку культуру, які створюють ідеологію свободи, яка поширена в світі Інтернету.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що сучасний світ швидко змінюється, на розвиток сучасних суспільств впливають різні фактори у тому числі великі міграційні потоки, загибель одних та становлення інших національних держав, відмінності, які раніше вважалися незначними, набувають сьогодні великого політичного і культурного розмаїття що у свою чергу потребує додаткових наукових досліджень у розглянутій проблематиці.

Література:

1. Максименюк М. Ю. Соціально філософський дискурс розвитку поліетнічного соціуму / М. Ю. Максименюк // Гуманітарний вісник, ЗДІА. – Вип. 40. – 2010. – С. 224–238.
2. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З. Бауман. – Пер. з англ. І. Андрущенко; за наук. ред. М. Винницького. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 109 с.
3. Гантингтон С. Столкновение цивилизаций / Самюэль Гантингтон; пер. с англ. Т. Велимеєва, Ю. Новикова. – М. : АСТ, 2005. – 603 с.
4. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс; пер. з англ. – К. : Вид-во “Ваклер” у формі ТОВ, 2007. – 304 с.
5. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія / М. А. Козловець. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та європейської регіоналізації обов'язковою умовою досягнення збалансованого розвитку регіонів являється застосування новітніх підходів не лише у сфері регіонального виробництва, впровадження новітніх технологій та способів використання ресурсів регіону, а, передусім, у сфері державного управління регіональними соціально-економічними процесами та явищами. Однак, на сьогоднішній день в реальному економічному житті посилюються процеси, пов'язані з неузгодженістю управлінських дій на регіональному рівні, відсутністю методичної бази управління в нових умовах і, як наслідок, негативними явищами у функціонуванні регіонів країни. Так, має місце розшарування регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку, в багатьох регіонах України тривають спад виробництва, зростання безробіття, падіння рівня і якості життя [2].

Виклад основного матеріалу. Необхідність у радикальному оновленні підходів до державного управління регіоном в умовах необхідності укріплення конкурентоздатності регіонів, а також швидких змін як зовнішнього, так і внутрішнього середовища регіону. Природні умови та вигідне географічне положення регіону в умовах загострення конкуренції вже не відіграють ролі основних чинників привабливості території. Змагаючись за присутність міжнародних компаній, залучення висококваліфікованих робітників та приваблення туристів, країни, регіони та міста ведуть активну діяльність по зміцненню їх позицій. У зв'язку з цим, маркетинг територій як цілісна концепція, яка змінює філософію державного управління функціонуванням і розвитком регіону у напрямку подолання територіальних диспропорцій і дисбалансів, підвищення конкурентоспроможності територій, посилення їхніх конкурентних переваг та власного соціально-економічного потенціалу, повинен стати невід'ємною частиною державної регіональної політики.

Ключовою ідеєю впровадження маркетингового механізму державного управління регіональним розвитком є визначення доцільності використання маркетингових інструментів органами державної та регіональної влади. Такий висновок доцільно робити виходячи із успішного зарубіжного досвіду впровадження маркетингу.

Регіон як територіально-організаційна одиниця в Україні та за кордоном з позиції маркетингових підходів – особливий об'єкт, що відрізняється комплексом вихідних маркетингових факторів, суб'єктами маркетингової діяльності та навіть цільовими групами. З іншого боку, регіон має ширше поле для маркетингу та диверсифікації ризиків, ніж, наприклад, окреме місто [1].

Висновки. Для маркетингового управління регіоном характерні власні принципи, що визначають його специфіку як особливої управлінської діяльності. Сукупність принципів маркетингового управління визначається цілями і умовами функціонування і розвитку регіону в ринковому середовищі. Необхідність визначення і подальшого дотримання регіоном маркетингових принципів управління обумовлюється об'єктивними обставинами. Так, не знаючи і не синхронізуючи свої дії з логікою існування і розвитку конкретної бізнес-середовища, неможливо побудувати ефективну систему управління, що реалізує соціальну ідеологію. Тому стосовно до даної позиції основоположним принципом маркетингового управління регіоном як філософії, стратегії і тактики поведінки учасників ринкових відносин є те, що у главу кута ставляться запити споживача. При цьому мова йде не про якогось усередненого споживача, а про цілком конкретні цільові групи споживачів, про чітко окреслені сегменти ринку. Тому основним принципом маркетингового управління стає принцип орієнтації на споживача (цільових сегментів регіону), сутність якого полягає у необхідності постійного додержання пріоритетності інтересів споживачів (ринку) і, в кінцевому підсумку, суспільства в цілому [3].

Література:

1. Кутьков В. Організаційне забезпечення маркетингового механізму державного

управління розвитком регіону / В.П. Кутьков // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. – Вип. 3 (42). – С. 119–126.

2. Мамонова В.В. Методологія управління територіальним розвитком : монографія / В.В. Мамонова. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 196 с.

3. Мандюк Н.Л. Застосування інструментів маркетингового управління в процесі розвитку регіональних рекреаційних систем / Н.Л. Мандюк // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 2 (6).

Лопушинський І. П.

МОВНО-ПОЛІТИЧНИЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ЛІНГВО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Постановка проблеми. Серед різновидів сепаратизму чільне місце посідає мовно-політичний сепаратизм. Мовно-політичний сепаратизм – це лінгво-політичне явище, що має свою специфіку і виникає в тій державі, де відбуваються різного роду посягання на історичну пам'ять народу, національну єдність, державну цілісність і мову, коли її принижують, нею спекулюють та використовують в особистих чи політичних цілях, ставлять під сумнів її державність, а також усупереч законам держави запроваджують одну з мов національних меншин у значенні державної, офіційної або регіональної, що призводить до розколу держави на окремі самостійні утворення: автономії або самостійні республіки, які можуть існувати окремо або приєднатися до іншої держави [3, с. 80]. Тобто, мовно-політичний сепаратизм – це вид конфлікту, що в кожній окремій державі має своє коріння, специфіку, природу, причини виникнення і наслідки.

Виклад основного матеріалу. Мовно-політичний сепаратизм є тим чинником, на основі якого виникають мовно-політичні, мовно-інформаційні, мовно-релігійні, мовно-освітні та інші конфлікти в багатьох державах, зокрема й Західної та Східної Європи. Він є тією глобальною проблемою, що охоплює окремі полікультурні і поліетнічні держави світу, кожна з яких намагається її вирішити по-своєму. Державам із демократичними методами управління, на відміну від країн, де панують тоталітарні і авторитарні порядки, вирішити цю проблему вдається набагато ефективніше і з меншими втратами [2].

Мовно-політичний сепаратизм частіше за все може виникнути в тій державі, де, по-перше, національна меншина претендує на надання статусу державної своїй мові; по-друге, є дві і більше державних мов, кожна з яких прагне бути пріоритетнішою, важливішою і найголовнішою в державі, тобто там, де мовна проблема є заполітизованою; по-третє, коли держава є поліетнічною, але жодна етнонація не бажає вивчати мову іншої; по-четверте, коли в мультикультурному суспільстві панує декілька націй, а державною мовою є одна, яка забороняє мову і культуру кожної етнонаціональної групи; по-п'яте, коли у внутрішні справи суверенної держави втручається інша з метою розколу, федералізації та ірредентизму (іт. *irredentismo* від *irredento* – незвільнений [1, с. 271]), інтенсивно використовуючи для цього мовну тему та інше. У цьому разі мовно-політична проблема перестає бути внутрішньою, вона виходить за межі держави і стає геополітичною [3, с. 79].

Водночас у нашій країні державність української мови є ключовим системоутворювальним чинником конституційного ладу України як національної держави європейського типу. Отже, будь-які спроби запровадити в нашій країні офіційний статус для інших, крім української, мов на порушення Основного Закону є замахом на конституційний лад України як незалежної, самодостатньої, демократичної національної держави.

Не витримує жодної критики і теза про те, що, мовляв, надання російській мові статусу офіційної необхідне для досягнення миру й порозуміння між громадянами України, насамперед на Сході і Півдні. Незважаючи на систематичну спекуляцію мовним питанням, представниками російської «п'ятої колони» та проросійськи налаштованими українськими політиками, в Україні ніколи не було випадків громадських заворушень і порушень громадянського миру на мовному ґрунті.

Як свідчать останні соціологічні опитування, предметом першочергової уваги більшості громадян України є насамперед особиста безпека, медичне обслуговування, незадовільний стан забезпечення соціальних, економічних та екологічних прав, а не питання статусу російської мови. Таким чином, запровадженням державності російської мови та руйнацією конституційного ладу держави не можна поліпшити рівень та якість життя громадян східних регіонів України.

У цьому зв'язку особливої ваги в діяльності Української держави набуває таке явище, як десепаратизація. Десепаратизацію в Україні спрямовано на забезпечення територіальної цілісності України, недоторканності її державних кордонів, зміцнення єдності та незалежної державності України, гарантування права громадян України жити у вільній суверенній державі.

Десепаратизацію насамперед слід здійснити в сфері освіти та інформатизації. Освітні та інформаційні заходи десепаратизації – це застосування комплексу заходів в освітній та інформаційній сферах, спрямованих на звільнення сфери освіти і засобів масової інформації України від проявів сепаратизму, подолання сепаратистських настроїв серед частини українського суспільства, укріплення єдності України та запобігання загрозам сепаратизму в майбутньому, до яких належать: 1) заборона відповідно до вимог законодавства України трансляції телерадіопрограм, мовлення чи діяльності в Україні телерадіоорганізацій, що пропагують в явній чи неявній формі будь-які види сепаратизму або сприяють сепаратистським настроям; 2) висвітлення в навчальних програмах та підручниках для навчальних закладів теми єдності України та протиправності сепаратизму; 3) розробка та затвердження відповідно до вимог законодавства України державних цільових програм в інформаційній та освітній сферах щодо подолання сепаратистських настроїв серед частини громадян України, зміцнення єдності України та запобігання загрозам сепаратизму в майбутньому.

Висновки. Отже, сепаратистські процеси, у тому числі й мовно-політичний сепаратизм, є негативними для Української держави в цілому, оскільки порушується механізм функціонування політичної системи, падає легітимність центральної влади, загальнодержавна політика переживає кризу. Сепаратизм, створюючи загрозу державному суверенітету, підриває територіальну цілісність, порушує принципи геополітичної безпеки держави, знижує її міжнародний престиж тощо. Центральне місце в середовищі сепаратизму посідає мовно-політичний сепаратизм, що потребує свого нагального цивілізованого викорінення.

Література:

1. Новий словник іншомовних слів : близько 40000 слів і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк ; За ред. Л. І. Шевченко. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.
2. Савойська, Світлана. Мовно-політичний сепаратизм як поняття / С. Савойська // Історичний журнал : Наукове громадсько-політичне видання. – 11/2008. – № 6. – С. 101–111.
3. Савойська, Світлана. Мовно-політичний сепаратизм як фактор дестабілізації національної єдності українського суспільства в умовах пострадянської трансформації / С. Савойська. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2011. – 408 с.

Лукиша Р. Т.

СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ РИЗИКІВ

Постановка проблеми. Актуальність і важливість проблематики державної політики щодо розвитку регіонів зростає відповідно до посилення демократичних тенденцій розвитку українського суспільства, актуалізації негативних процесів і настроїв у ньому, збільшенням фінансово-економічних, зовнішньополітичних, інформаційних та інших загроз. Тому значний інтерес представляють розвідки, присвячені визначенню

механізму забезпечення національної безпеки України крізь призму розвитку її територій, адже складники механізму управління державою розвитком регіонів у процесі формування й упровадження державної політики забезпечують єдність бачення і дій щодо розвитку та безпековості України.

Виклад основного матеріалу. Варто підтримати позицію С. Домбровської, С. Телешуна, С. Ситник та ін., що на розвиток ефективних інститутів влади, особливо в умовах кризи та конфліктів, впливає таке: бюджетний дефіцит; зростаюча бюрократія та конкуренція між публічними громадами як на місцевому, регіональному, державному, так і на міждержавному рівні (або посилення дії глобалізації); інформаційний вакуум; конфлікт із перерозподілу ресурсів; непрофесійність і непрозорість управління, зокрема недотримання демократичного імперативу щодо необхідності систематичної оцінки наслідків прийняття управлінських рішень, унеможливлення інтеграції меншин та різних соціальних груп у політико-економічні процеси тощо [2; 5, с. 3]. За цих умов акцент робиться на визначенні складових механізмів державної політики та дійових осіб розв'язання регіональних проблем як суспільних.

Державна політика співвідноситься з регіональною політикою як загальне та часткове, тому елементи першої політики априорі входять до складу останньої. З огляду на це стверджуємо, що державна регіональна політика повинна відзначатися суб'єкт-суб'єтними відносинами. Їх учасниками є певні актори – публічно-владні інституції (державні, самоврядні та громадські), узаємодія яких має бути спрямована на задоволення інтересів кінцевих користувачів – жителів окремих регіонів, які, з іншого боку, становлять усе населення України.

Крім суб'єктної складової державної політики розвитку регіонів, характеристики потребує також інструментальна. На думку науковців Н. Мирної, В. Тертички та ін., розробка ефективної політики розвитку територій, малих міст тощо можлива за допомогою інструментарію правового, економічного, фінансового, організаційного, інформаційного, освітнього та іншого характеру [4]. Справедливим є визначення Т. Дерун інструментів як специфічних засобів, за допомогою яких політика впроваджується в життя, що можуть бути інформаційними, фінансовими, владними й структурними [1]. Їх прикладом, на погляд останнього автора, є законодавчі норми, адміністративні методи, фінансове забезпечення, податкові інструменти, а також приватизація, збільшення приватного сектору, послаблення / посилення податкового навантаження на нього, створення державно-приватних підприємств.

Разом із тим, можемо спостерігати тенденцію щодо доповнення інструментарію регіональної політики. Прикладом цього можуть служити наукові праці В. Глухої, Л. Костіної, В. Кутькова та ін., які виділяють рекламу, регіональну символіку, Інтернет-комунікації, виставково-ярмаркову діяльність, брендинг, маркетинг тощо.

Відзначимо, що серед учених не має єдності думок щодо класифікації механізмів управління державою розвитком регіонів. Проте найбільш повною вважаємо класифікацію механізмів управління розвитком регіонів запропоновану А. Кузнецовим, О. Коротич та ін., зокрема за такими ознаками: 1) змістом (спосіб розв'язання суперечностей; форма організаційного зв'язку); 2) принципом структурної побудови (організаційні, нормативно-процесуальні, комплексні); 3) рівнем керованого впливу (внутрішні, зовнішні) та факторами впливу (економічні, політичні, соціальні, правові та ін.) [3, с. 4].

Зважаючи на це, пропонуємо, виділяти механізм державної політики розвитку регіонів, який формують політико-правовий, фінансово-економічний, організаційно-інституційний, інформаційно-комунікативний і соціальний складники. За сучасних умов цей механізм набуває статусу складеного або комплексного, тому доречно говорити про політико-правовий, фінансово-економічний, організаційно-інституційний, інформаційно-комунікативний і соціальний механізми управління державою розвитком регіонів. Указані складники запропонованого комплексного механізму є достатньо конкурентними – першими мають реагувати на загрози й усувати їх, через що потребують детального висвітлення.

Висновки. Отже, державна політика розвитку регіонів представляє собою цілесп-

рямовану, взаємодоповнюючу, скоординовану діяльність державних, самоврядних і громадських інституцій, спрямовану на усунення наявних та попередження імовірних ризиків, створення нових можливостей, умов і безпек для комплексного гармонізованого розвитку територіальних утворень середньої ланки, і в підсумку всієї держави, що вимагає здійснення належного забезпечення цих інституцій відповідним державноуправлінським інструментарієм (правовим, економічним, організаційним, ресурсним та ін., що складається із важелів, законів, обмежень, стимулів) і виваженого його використання в контексті публічного управління. З огляду на такий інструментарій запропоновано комплексний механізм державної політики соціально-економічного розвитку регіонів, який формують методи та засоби політико-правового, фінансово-економічного, організаційно-інституційного, соціального й інформаційно-комунікативного механізмів.

Література:

1. Дерун Т. М. Інструменти формування і реалізації державної політики розвитку малих міст України [Електронний ресурс] / Т. М. Дерун // Державне управління: удосконалення та розвиток : електр. наук. фах. вид. 2013. – № 11. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=651>.
2. Домбровська С. М. Механізми інформаційної безпеки як складові державної безпеки України / С. М. Домбровська // Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Харків, 16–17.04.2015 р.) / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х., 2015. – С. 282–286.
3. Кузнецов А. О. Інноваційні технології в державному регулюванні соціально-економічного розвитку регіону : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / А. О. Кузнецов ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х., 2006. – 20 с.
4. Мирна Н. В. Опрацювання комплексного механізму державної регіональної політики [Електронний ресурс] / Н. В. Мирна // Державне будівництво: електрон. наук. фах. вид. – 2010. – № 1. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2010.../09.pdf>.
5. Публічна політика та управління : наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, С. В. Ситник, С. І. Вировий. – К. : НАДУ, 2010. – 36 с.

Ляшевська О. І.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. Державне регулювання соціально-економічним розвитком регіонів полягає в систематичному впливі органів державного управління на регіональні пропорції розподілу факторів соціально-економічного зростання за допомогою застосування спеціальних засобів регулювання (механізмів, інструментів, методів тощо) відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку, Державної програми економічного та соціального розвитку України і програм соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах стало неминучим оновлення форм та методів управління економікою, особливо на регіональному рівні. Одним із нових підходів у регіональному управлінні та здійсненні економічної політики регіонів України покликаний стати курс до сталого та безпечного розвитку. Ключові для сучасної України проблеми призупинення економічного спаду, забезпечення підйому економіки, покращення стану соціальної сфери вимагають об'єднаних зусиль на державному та регіональному рівнях. Водночас для розв'язання цих проблем необхідні трансформації економічних і фінансових відносин між регіонами України, подальший розвиток та поглиблення принципів державності, реалізація сучасних принципів

регіоналізації економіки.

Забезпечення сталого розвитку України ґрунтується на притаманних державі геополітичних, географічних, демографічних, соціально-економічних та екологічних особливостях, з урахуванням яких основними цілями сталого розвитку є:

економічне зростання – формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, раціонального споживання матеріальних ресурсів;

охорона навколишнього природного середовища – створення громадянам умов для життя в якісному навколишньому природному середовищі з чистим повітрям, землею, водою, захист і відновлення біорозмаїття, реалізація екологічного імперативу розвитку виробництва;

добробут – запровадження єдиних соціальних стандартів на основі науково обґрунтованих нормативів бюджетної забезпеченості одного жителя з урахуванням регіональних особливостей;

освіта – забезпечення гарантій доступності для одержання освіти громадян, збереження інтелектуального потенціалу країни;

міжнародне співробітництво – активна співпраця з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою раціонального використання екосистем, гарантування безпечного і сприятливого майбутнього.

Національні пріоритети сталого розвитку реалізуються через таке:

– розробку та реалізацію сукупності стратегій (економічної, екологічної та соціальної) розвитку суспільства у зв'язку та взаємоузгодженості;

– формування механізмів інтеграції екологічної компоненти у стратегію соціально-економічного розвитку;

– створення системи збалансованого управління розвитком суспільства, що стимулюватиме охорону довкілля та відновлення його природних властивостей, забезпечить належне регулювання використання природних ресурсів та розвиток продуктивних сил держави;

– врахування в процесі реалізації основних цілей сталого розвитку можливостей і потреб регіонів України, різних верств населення, національних меншин і етнічних груп, залучення громадськості для вироблення планів дій щодо охорони навколишнього природного середовища;

– введення інтегральних індикаторів сталого розвитку.

Вітчизняні автори у монографії «Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект» [4] запропонували узагальнену концепцію сталого розвитку. Вона спирається на теорію суспільного розвитку і стосується всіх рівнів державного управління. В її основі лежать загальнолюдські тенденції до локалізації та глобалізації суспільних перетворень, біорозмаїття, природної економіки, глобального потепління та зміни клімату. Рівень сталого розвитку громади вони визначають так: «підтримка натурального господарства на рівні сільських громад, технологія містобудування та запровадження стандартів якості міського способу життя, екологічний захист довкілля та сталий розвиток територіальної громади» [4, с. 12].

Змістом методу прогнозування комплексних оцінок соціально-економічного розвитку та формування рейтингу є оцінка прогнозованої соціально-економічної ситуації, а також формування рейтингу розвитку регіонів. Для вирішення завдань прогнозування пропонується використовувати методи експоненційного згладжування та авторегресійні моделі [2].

Метою методу формування соціально-економічного розвитку регіону є виділення однорідних ситуацій, для яких можуть бути розроблені диференційовані стратегії локалізації погроз. Для побудови такого методу використовують методи кластерного аналізу.

Метод оцінки впливу погроз спрямований на ідентифікацію класу соціально-економічного розвитку регіону, які спричиняють дії тієї чи іншої погрози. Для рішення задач ідентифікації часто використовують різні статистичні методи (дискримінантний аналіз, методи розпізнання образів, дерева класифікації) [3; 4]. Слід зазначити, що ці

методи базуються на використанні ретроспективної інформації та мають різні обмеження, що, як правило, погіршує гнучкість отриманих моделей для рішення задач ідентифікації у разі наявності атипованих даних. Іншими словами, моделі ідентифікації, побудовані на основі цих методів, не мають можливості навчання на нових даних, що за характером можуть істотно відрізнятись від минулих значень. Для рішення задач системного управління важливо використовувати такі моделі, що гнучко адаптуються до появи баз даних.

Змістом методу оцінки реалізації стратегій є аналіз результатів імітації реалізації різних варіантів керуючих впливів і формування рангової оцінки кожного з них.

Метою методу вибору стратегії соціально-економічного розвитку регіону є зіставлення втрат, пов'язаних з хитливим функціонуванням регіональної системи, і обсягу ресурсів, необхідних для відновлення нормального режиму функціонування. Відповідно до отриманих результатів здійснюється частковий перерозподіл ресурсів у часі та збільшення обсягів ресурсів за тими елементами системи, характеристики яких мали відхилення від заданого рівня.

Висновки. Таким чином, проаналізований вище комплекс державного регулювання соціально-економічним розвитком регіонів дає можливість збільшити ефективність функціонування регіональної системи за рахунок підвищення швидкості реагування на негативний вплив погроз. Він також дозволяє сформувати перелік погроз стійкому функціонуванню регіональних систем та розробити сценарії їх сталого розвитку, що дозволяє уникнути структурних диспропорцій.

Література:

1. Добрынин А. И. Региональные пропорции воспроизводства / А. И. Добрынин. – Л. : Дело, 1977. – 157 с.
2. Коада П. М. Макроекономіка : навч. посібник / П.М. Коада. – Х. : ХНУРЕ, 2001. – 222 с.
3. Регіони України поиск стратегий оптимального розвитку // под ред. проф. А. П. Голикова. – Х. : Одиссей, 1994. – 258 с.
4. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект / [Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, О. К. Чаплигін та ін.] ; за заг. ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – 236 с.

***Майстро С. В.,
Майстро Р. Г.***

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. З 1991 р. Україна увійшла в світову спільноту як суверенна держава, перед якою постало невідкладне завдання розробити і реалізувати самостійну стратегію соціально-економічного розвитку, яка повинна прокласти шлях до її перетворення в розвинену країну постіндустріального типу, здатну забезпечити високий рівень життя населення. Світовий досвід свідчить, що в економічно розвинутих країнах світу вирішальною умовою забезпечення стабільного довгострокового економічного розвитку є інновації. А темпи та напрямки економічного розвитку України на інноваційній основі в значній мірі залежать від ефективності та результативності державного управління.

Виклад основного матеріалу. Стан інноваційної діяльності в Україні залишається стагнаційним та потребує запровадження активних стимулюючих заходів з боку держави. Адже, якщо в 1992 р. Україна займала 9-е місце в світі за рівнем впровадження інновацій, то на сьогодні держава опустилася нижче 90-го місця в глобальному рейтингу [4].

В рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який щорічно готує Всесвітній економічний форум (ВЕФ), Україна в 2014 р. посіла 76 серед 144 країн [1].

Для оцінки конкурентоспроможності економіки кожної з країн використовувалися відкриті статистичні дані, а також результати спеціального опитування декількох тисяч працюючих в цих країнах менеджерів різних компаній. Рейтинг, заснований на Індексі глобальної конкурентоспроможності (GCI) включає 110 показників, розділених на 12 категорій: інститути, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність товарного ринку, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, розвиток інновацій. Варто відзначити, що Україна піднялася в рейтингу-2014 завдяки поліпшенню таких показників, як макроекономічне середовище та інфраструктура. Також Україна традиційно займає досить високі позиції за такими показниками, як охорона здоров'я, освіта, ринок праці, проте поки здебільшого за рахунок масового охоплення населення і розміру країни, але не за рахунок якості [1].

Однак приводу для переможних реляцій з нагоди просування України в рейтингу з 89 до 76 місця за останні 4 роки не може бути, тому що в Індексі глобальної конкурентоспроможності є основоположні показники, за якими Україна стабільно, з року в рік, знаходиться на вкрай низькому рівні. А саме: за якістю інституційного середовища (державні інститути), розвиненістю фінансового ринку, а також за інноваційною складовою (недостатнє використання новітніх технологій).

Тьєрі Гейгер, старший менеджер групи з дослідження глобальної конкурентоспроможності ВЕФ, вважає, що низька оцінка такої складової індексу, як державні інститути, не «дозволяє в належній мірі відчувати позитивний ефект від переходу України на другу стадію розвитку - орієнтованих на ефективність економік» [3].

Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD та WIPO дозволяє оцінити здатність країн світу створювати сприятливе середовище для інновацій, а також результат інноваційної діяльності. Індекс складається з 84 субіндексів, згрупованих за наступними напрямками: інститути; людський капітал і дослідження; інфраструктура; розвиненість ринку; розвиненість бізнесу; розвиток технологій і економіки знань; розвиток творчої діяльності.

У Глобальному індексі інновацій-2015 (GII) розглядається вплив заходів стимулювання інновацій на економічне зростання і розвиток. Як країни з високим рівнем доходів, так і країни, що розвиваються намагаються спровокувати зростання за допомогою різних інноваційно-орієнтованих стратегій. Однак не всім країнам вдається однаково успішно нарощувати потенціал в області інновацій [2].

Так, в 2015 р в рейтингу Глобального індексу інновацій Україна зайняла 64-е місце серед 142 країн світу, що на чотири позиції нижче, ніж в 2011 р. [5].

Аналіз субіндексів Глобального індексу інновацій свідчить про те, що основними недоліками, які заважають інноваційному розвитку України, є недостатня ефективність державного управління (124-е місце в світі) і регуляторного контролю (113-е), низька якість верховенства права (117-е), несприятливе бізнес-середовище (127-е), ускладнений режим сплати податків і банкрутства підприємств (125-е і 135-е відповідно), недостатня енергоефективність та екологічність виробництва (119-е і 97-е відповідно), низькі темпи формування капіталів (108-е), недостатній рівень конкуренції на внутрішньому ринку (101-е), низький рівень розвитку кластерів (110-е місце у світі) [2].

Україна має будувати постіндустріальну економіку. Відповідно єдиний варіант, який пропонує сучасна економічна теорія, – це орієнтація на інновації, залучення інвестицій саме у високотехнологічні, інноваційні сфери розвитку. До докризових темпів економічного зростання Україна зможе повернутися тільки за умов поліпшення демографічної ситуації і значного приросту продуктивності праці. Останнє можливо тільки за рахунок нової хвилі інновацій і модернізації існуючих виробничих потужностей.

Слід зазначити, що без розробки і реалізації на державному рівні інноваційної стратегії розвитку економіки не може бути досягнуто мети – увійти до двадцятки найрозвинутіших країн світу. Адже це завдання може бути вирішено тільки за умов виробництва і експорту конкурентоспроможної високотехнологічної продукції.

Для цього державна політика в інноваційній сфері повинна втілюватися в наступ-

ній послідовності:

- розробка та ухвалення державної стратегії інноваційного розвитку економіки України;
- ухвалення на основі вказаної стратегії концепції удосконалення інноваційного законодавства;
- ухвалення нової редакції спеціального закону про інноваційну діяльність, який має комплексно і збалансовано регулювати інноваційну сферу, як необхідну складову сучасного економічного розвитку країни;
- систематизація законодавства про інноваційну і науково-технічну діяльність в Інноваційному кодексі України та його ухвалення Верховною Радою України.

Висновки. Отже, забезпечення нової якості розвитку економіки України, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках та забезпечення стабільного довгострокового економічного зростання на основі інноваційної моделі розвитку потребують активізації дій держави шляхом удосконалення існуючих інституційно-правового, фінансово-економічного, організаційно-адміністративного та інших механізмів формування та реалізації державної політики.

Література:

1. Всемирный экономический форум: Рейтинг глобальной конкурентоспособности 2014–2015 / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/news/2014/09/03/6873>.
2. Глобальный инновационный индекс 2015 г. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.wipo.int/econ_stat/ru/economics/gii/.
3. Загоруйко Ю. Кому нужна конкурентоспособность / Ю. Загоруйко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/ECONOMICS/komu_nuzhna_konkurentosposobnost-1126.html.
4. Радьш В. По уровню инноваций Украина опустилась на 90-е место в мире / В. Радьш. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.business.ua/articles/companies/Po_urovnyu_innovaciy_Ukraina.
5. Global innovation index. The local dynamics for innovation [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report>.

Мельник В. В.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ

Постановка проблеми. Бідність, як явище, притаманна будь-якій країні й економічній системі у всі часи. Причини, які її викликають, можуть бути найрізноманітнішими. Бідність виникає, поширюється або навпаки, йде на спад залежно від того, яку соціально-економічну систему обрала держава, який господарський механізм і соціально-економічний курс. Тому питання проблеми бідності є актуальним, зважаючи на ті наслідки, до яких вона може привести в соціальній, економічній і культурній сферах життя суспільства.

Виклад основного матеріалу. Бідність фокусує в собі практично всю гаму соціологічних понять і категорій, її важко описати, не використовуючи такі поняття, як економічний прибуток і статус, розподіл національного багатства, рівень життя населення, соціальна нерівність, спосіб життя, життєві потреби тощо.

Стан бідності не дозволяє суспільству реалізовувати свої потенційні можливості, а як результат – розвиватися. Бідність визначає обмеженість доступу населення до ресурсів розвитку, а саме: до якісних послуг освіти й охорони здоров'я, можливості успішної соціалізації дітей і молоді, достойної роботи. У подальшому сукупність

даних фактів може привести до зниження конкурентоспроможності економіки держави в цілому.

У світовій практиці основними критеріями розвитку суспільства є економічні показники, на другому місці знаходяться соціальні й етико-психологічні аспекти даного явища. Сьогодні в нашій державі відсутнє чітке уявлення щодо динаміки, форм і структури бідності. Це у свою чергу не дозволяє мати обґрунтовану стратегію її подолання, що веде до неефективного використання ресурсів.

Навколо цього питання точаться постійно наукові дискусії [1], адже в Україні бідність набула масового поширення та довготривалого характеру. Так, у період кінця 2000-них років спостерігалось економічне відновлення України внаслідок успішної економічної її політики, збільшення соціальних виплат та реальних доходів населення, що начебто привело до підвищення рівня життя населення. Проте, починаючи з 2014 року у зв'язку з низкою подій суспільно-політичного характеру [2, Розділ I «Загальні положення»], рівень бідності в Україні став ще нижчим.

Підвищення темпів економічного зростання потребує певних змін у політиці доходів, а саме: зміни пріоритетів з підтримки соціально вразливих верств населення на стимулювання ефективної економічної діяльності працездатних громадян. Власне, Президентом України визначено, що для нашої держави важливим є впровадження європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі [2, Розділ II «Мета реалізації Стратегії та вектори руху»].

Для цього слід нейтралізувати один із основних чинників появи бідності – безробіття, яке виникає в результаті ліквідації робочих місць через тривалий параліч промислового та сільськогосподарського виробництва. Крім того, бідність пов'язана з існуванням такої категорії людей, які не можуть заробляти через вік або стан здоров'я. Відтак, в Україні починає формуватися хронічна бідність, згасання трудової та життєвої мотивації, зниження кваліфікації працівників. Результатом цього може стати бідність наступних поколінь через відсутність змоги отримати належну професійно-освітню підготовку, що призведе у майбутньому до їх низької конкурентоспроможності на ринку праці.

Ще однією причиною бідності є відсутність можливостей або несформованих самих потреб через низькі соціальні стандарти. Життя «у бідності» стає звичкою, що трансформує психологічне сприйняття людиною реальності.

Бідність, як явище соціально-економічного характеру, надає негативну дію і в короткостроковій, і в довготривалій перспективі на різні сфери суспільного життя. Світовий досвід свідчить, що в часи економічних і політичних криз проблема бідності надзвичайно загострюється та загалом здатна досягти масштабів соціальної катастрофи.

Висновки. Отже, сьогодні бідність в Україні можна охарактеризувати такими особливостями: високий рівень бідного населення серед працюючих, значна частка освіченої молоді та жінок серед бідного населення, низька соціальна мобільність, маргіналізація, депресивність, антисоціальний спосіб життя, злочинність, істотні регіональні і структурні диспропорції в складі збіднілого населення та ін.

Бідність неможливо уникнути чи подолати. Головне, що можна зробити, щоб бідність не стала проблемою. З огляду на це варто посилити контроль над нею з боку державних органів влади. Вирішення проблеми бідності в Україні потребує розробки системи комплексних науково-обґрунтованих заходів, які повинні враховувати профіль, специфіку й особливості формування та поширення бідності, причини її виникнення.

Література:

1. Дегтяр О. А. Державне та регіональне управління в соціальній сфері : монографія / О. А. Дегтяр, В. Ю. Степанов, В. Г. Ковальчук та ін. ; за заг ред. А. О. Дегтяра. – Х. : С.А.М., 2015. – 552 с.

2. Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" [Електроний ресурс] : Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

"ОСНОВИ СТАРТАПУ" ЯК ПРЕДМЕТ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ШКОЛЯРАМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Подальші розвиток ринкової економіки та вплив глобалізації на теренах сучасної України стали причиною того, що більшість сегментів внутрішнього ринку вже перерозподілено, а отримувати достатній дохід за рахунок лише купівлі-продажу стає дедалі проблематичніше. Незважаючи на це, нині дедалі більше молодих людей намагаються почати свій бізнес. Але попри бажання змінити світ і величезну пристрасть їхніх засновників, "9 з 10 стартапів зазнають невдачі" [1], головним чином – через брак знань з управління ресурсами, маркетингу, логістики, інжинірингу, психології, права, бухгалтерського обліку тощо. Тому для збільшення шансів на успіх "хоча б один із його засновників повинен знати основи управління стартапом" [2, с. 6]. При цьому слід зважати на таке: 1) управління молодими стартапами є відмінним від того, яке притаманне зрілим чи традиційним компаніям; 2) основні компоненти: управління людськими, фінансовими та іншими ресурсами; управління виробництвом; стратегічне управління; управління інноваційним розвитком. Переконані, що відповідні базові знання майбутні стартапери повинні отримувати не у ВНЗ, а ще у старшій школі. Проте відкритим залишається питання: чи ті готові здійснювати належну підготовку? Усе це й обумовлює актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Передусім слід відзначити, що підручник "Економіка" містить лише загальну інформацію про ринок, потенціал, ресурси, виробництво, торгівлю, глобалізацію, циклічність, безробіття, інфляцію, доходи та витрати, а також про управління підприємствами та державне регулювання економіки. Окрема тема цього підручника висвітлює функції, види та мету підприємницької діяльності [3], але не містить жодної згадки ні про стартап, ні інформації про те, що необхідно для початку власного бізнесу. Відтак, українські школярі фактично позбавлені можливості ознайомитись з особливостями створення та розвитку інноваційно орієнтованих бізнес-структур, які мають стати запорукою розбудови національної економіки.

Нарікаючи на внутрішні проблеми, наші співвітчизники відзначають, що в розвинутих країнах все значно краще. А чи так це насправді?

Для початку порівняємо концептуальні підходи до освітньої підготовки у Великобританії (всесвітньо визнаному взірцю у сфері освіти) та Україні. Передусім слід відзначити таке:

1) старшокласники британських коледжів на власний розсуд для вивчення обирають лише 3–4 предмети (тоді як їхні українські однолітки – 23, і лише ті, що визначені Міністерством освіти і науки України), а тому має місце відмінне ставлення до вивчення курсу "Економіка": у Великобританії – натхненне, як наслідок особистого та свідомого вибору, тоді як в Україні – байдуже, оскільки ставляться до цього предмету як другорядного;

2) українські школярі присвячують вивченню економіки лише дин рік по одній годині на тиждень, тоді як їхні британські однолітки – по 6–8 годин упродовж двох років;

3) переважна більшість учителів (особливо в Україні) не лише не мають економічної освіти, а і глибокого розуміння особливостей економічних процесів;

4) чинна система освіти в досліджуваних країнах розрахована на підготовку переважно найманих працівників, а не підприємців (тим паче тих, чия діяльність буде пов'язано з інноваціями).

Результати детального аналізу вмісту підручників [4; 5], за якими навчаються учні коледжів Великобританії, дозволяють стверджувати, що в них розкрито загальні теоретичні положення за такими темами: мотивація; підготовка робочої сили; стиль керівництва компанією; конкурентоспроможність; цілі стратегічного управління; завдання маркетингу; управління проблеми виробництва; надання фінансування; ефективне використання капіталу; оптимізація грошових потоків.

Позитивно, що інформацію про особливості економічних процесів на мікро-, мезо-, макро- та глобальному рівні викладено більш розлого, аніж в Україні. Також здійснено спробу за допомогою тематичних досліджень показати як теоретичні знання можуть бути застосовані до реальних умов.

Водночас нерозкритими є такі теми: вибір виду діяльності, продукту та технології; формування статутного фонду; реєстрація суб'єкта господарювання; організація діяльності; просування інноваційного продукту; захист майнового комплексу й прав власності на нематеріальні ресурси; переговори та підтримання партнерських стосунків з інвесторами, постачальниками та ін.

Висновки. Знання, що отримують школярі при вивченні предмету "Економіка", є переважно фундаментальними, а тому для майбутніх підприємців корисною вбачається не більше 5 % наведеної інформації (решта – для "загального розвитку"); при цьому формується лише загальне уявлення про бізнес-концепції, а от глибини розуміння їхньої специфіки не вистачає. Багато описів того, що повинно бути досягнуто; натомість замало корисних порад про те, що не слід робити для цього і майже немає пояснення того, як насправді це повинно бути зроблено.

Виправити наявну невтішну ситуацію можна за рахунок поєднання напрацювань фундаментальної науки та практики, а також доповнення вмісту класичних підручників цінним матеріалом із бестселерів (наприклад, "Rich Dad's Before You Your Job" / R.Kiyosaki, Sh.Lechter, 2005; "Work the pond" / D.Rezak. 2007; "Blue Ocean Strategy" / W. Chan Kim, Renee Mauborgne. 2012; "How to convince people" / Q.Marlow. 2014 тощо), присвячених сучасним аспектам підприємництва загалом і розвитку стартапів зокрема. До того ж, корисним убачається збільшення кількості практичних занять, під час яких учні зможуть стати учасниками ділової гри "Створи власний стартап". Позаштатними кураторами цієї гри мають стати практикуючі підприємці. Набутий досвід побудови запуску стартапу допоможе учням навчитись "працювати над помилками", а також зрозуміти, яких знань і навичок бракує, та, зрештою, за яким фахом продовжити навчання у ВНЗ.

Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці рекомендацій щодо реалізації пілотного проекту, відповідно до якого передбачається введення до навчальних планів класів економічного спрямування предмету "Основи стартапу", а для решти старшокласників – доповнення предмету "Економіка" темою "Основи стартапу".

Література:

1. Patel, Neal. 90 % Of Startups Fail: Here's What You Need To Know About The 10 % [Електронний ресурс] / Neal Patel // Forbes. – 2015. – Режим доступу : <http://www.forbes.com/sites/neilpatel/2015/01/16/90-of-startups-will-fail-heres-what-you-need-to-know-about-the-10>.
2. Ries, Eric. The Lean Startup. – New York : Crown Business, 2011.
3. Mottershead, Andy. Grant, Alex. Kelt, Judith. Business for A Level Includes AS Level. – London : Hodder Education, 2015.
4. Sutherland, Jonathan. Canwell, Diane. Essential A2 Business Studies for AQA. – Dublin : Folens Limited, 2009.
5. Крупська Л.П. Економіка. 11 клас. Рівень стандарту. Академічний рівень : підручник / Л.П. Крупська, І.Є. Тимченко, Т.І. Чорна. – Х. : Ранок, 2011. – 192 с.

Мосякіна О. А.

ПОКРАЩЕННЯ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Постановка проблеми. З часу, коли людство стало на шлях цивілізованого розвитку, визначальна роль у вирішенні практичних завдань, що постають перед державою, належить підготовленому професійному складу працівників різних сфер і напрямків життєдіяльності суспільства. Чи не найважливіша роль належить тим, хто

формує політику держави, управляє процесами її реалізації. В цій площині кадрова політика виступає як важлива складова політики держави, її головна лінія в сфері добору та підготовки кадрів. Сьогодні стає очевидним, що Україні потрібна сучасна ефективна державна кадрова політика в системі державного управління, спрямована на залучення, закріплення й адекватне використання на державній службі висококваліфікованих фахівців, створення умов по реалізації ними свого професійного потенціалу для успішного виконання посадових обов'язків і забезпечення на цій основі ефективного функціонування органів державної влади. Таким чином, удосконалювання кадрової політики в системі державного управління стає тим фактором, що впливає на ефективність роботи органів державного управління, сприяє рішенням задач формування економічно і соціально стабільного суспільства. Управління кадрами в будь-якому відомстві має стратегічний і оперативний характер. Тому сьогодні, коли Україна розпочала свій шлях до ЄС необхідно докорінно змінювати кадрову політику не тільки митниці, а й всієї державної служби. На нашу думку, необхідно змінювати підходи, принципи, саму складову кадрової політики, тощо.

Виклад основного матеріалу. Отже, для ефективної та професійної роботи митника, на думку автора, необхідно:

- прозоро підходити до кандидатів на посади митних органів;
- запрошувати до митної служби кращих з кращих, після проходження високого рівня складності тестів на знання нормативно-правової бази, психологічні тести (для визначення рівня стресостійкості, схильності до хабарництва), тести на логіку та інше;
- переробити майже повністю нормативно-правову складову, запросивши кращих науковців у сфері митної справи, державного управління, правознавців, фахівців митних служб з ЄС;
- підвищити заробітну плату працівників митниць, щоб подолати корупційні схеми серед митників;
- посилити заходи з покарання та стимулювання, тобто з одного боку працівник буде знати, якщо візьме хабар, чи буде примушувати пересічних громадян давати хабар – його покарають, згідно закону, наприклад позбавлення волі, звільнення з роботи, тощо. У той самий час, стимулюючи, преміюючи, надаючи соціальну стабільність, влаштовуючи позитивний психоемоційний стан у колективі – такий працівник навряд чи замислиться про отримання хабара;
- усіляко заохочувати колектив до покращення своїх показників, цей пункт пов'язаний з попереднім, тут залежить все від правильного підходу керівника до своїх підлеглих;
- здійснювати постійну підготовку та перепідготовку працівників, тобто неперервне навчання. Коли працівники будуть відвідувати семінари, курси, навчання – вони будуть себе почувати більш впевнено, а коли піднімається самооцінка працівника – піднімається й рівень його ефективної працездатності;
- забезпечити просування по службових сходах, заохочення, преміювання кращих працівників, можливо організація у підрозділах спільного відпочинку (відвідування театру, виїзд на пікнік) це теж допомагає більше розуміти один одного у колективі та створює позитивні емоції та прагнення працювати краще;
- досягти позитивних змін у сфері подолання корупції в державній фіскальній системі й на митницях, зокрема.

Висновки. Таким чином, визначено лише основні чинники, що впливають на ефективність й результативність діяльності не тільки митної служби, але й всієї державної служби України. При цьому, вважаємо, що визначальним є чинник «подолання корупції» на всіх щаблях державного управління, й особливо у верхніх ешелонах влади. Саме проблеми реформування митної системи на засадах забезпечення прозорості її діяльності й мають бути предметом подальших наукових розвідок.

Література:

1. Митна служба України в системі державного управління : підруч. / [С.М. Серьогін, В.В. Ченцов, П.В. Пашко, Н.А. Липовська та ін.]. – Дніпропетровськ :

АМСУ, 2008. – 361 с.

2. Івашова Л.М. Напрями розвитку системи підвищення кваліфікації посадових осіб митних органів України / Л. М. Івашова, Л. С. Сорока // Вісник Академії митної служби України, 2011. – № 2 (5). – С. 151-156. – (Серія “Державне управління”).

3. Кунев Ю.Д., Коросташова І.М., Мазур А.В., Шапошник С.П. Управління в митній службі : Підручник / За аг. ред. Ю.Д. Кунева. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 408 с.

Нестеренко О. В.

ВИДИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. "Активне незалежне доросле життя – лише тимчасова фаза людського життя в цілому. Фаза незалежного дорослого життя, у свою чергу, з часом неухильно еволюціонує у період зростаючої залежності у міру виникнення фізичних і когнітивних проблем, пов'язаних зі старінням" [5, с. 114] – періодом життя організму, який характеризується зниженням життєдіяльності і морфологічних змін у різних системах та органах. Урахування медичних ознак осіб старшого віку дозволяє установити межі, при настанні яких має місце значна втрата працездатності, що викликає необхідність надання засобів для подальшої життєдіяльності громадянам, що досягли старості. Немає сумніву в тому, що якість життя людей похилого віку значною мірою залежить від гідного пенсійного забезпечення населення, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Науковці пропонують такі тлумачення поняття "пенсійне забезпечення населення": "основний складник системи соціального захисту населення" [7]; "базова й одна з найважливіших соціальних гарантій стабільного розвитку суспільства, оскільки воно безпосередньо стосується всіх його верств; система матеріальної підтримки та обслуговування людей, які через об'єктивні причини не можуть мати належного доходу" [3, с. 293–294]; "сукупності гарантованих державою соціальних і додаткових страхових виплат, які мають забезпечити гідне життя пенсіонерів" [4, с. 109].

Важливими завданнями пенсійного забезпечення є "скорочення бідності і вирівнювання доходів населення, нейтралізація економічних, політичних і демографічних ризиків, з якими стикається будь-яка пенсійна система. Цілями системи пенсійного забезпечення є: захист від бідності після настання пенсійного віку; надання гарантованого доходу після завершення трудової діяльності, розмір якого звичайно становить певну суму, пропорційну сумі заробітку; захист цього доходу від подальшого зниження рівня життя внаслідок інфляції" [3, с. 294].

Існує багато класифікацій видів систем пенсійного забезпечення, які побудовані на основі розподільчого чи накопичувального принципів, мають специфічні особливості, які враховуються при розробці національних моделей пенсійного страхування.

Проте в наукових дослідженнях найчастіше виділяють такі класифікаційні ознаки: "спосіб фінансування, форма участі у формуванні пенсійних фондів, тип справляння внесків і розрахунку виплат" [2, с. 16], "ресурси, централізація, структура, специфіка країни, стратегія, рівень розвитку економіки, модель Світового банку, тип реформи" [6, с. 38].

Проведені узагальнення публікацій за даною проблематикою дозволили вдосконалити класифікацію видів пенсійного забезпечення:

1. За способом фінансування:

– "розподільчі системи пенсійного забезпечення, які базуються на засадах солідарності та субсидування і не передбачають попередніх обов'язкових накопичень на оплату пенсій. Зазвичай у разі застосування таких систем пенсійні виплати на користь осіб, які вийшли на пенсію, фінансують із поточних надходжень (внесків) на рахунки пенсійних фондів (фактично пенсійні фонди формуються коштом тих, хто працює);

– накопичувальні пенсійні системи, що ґрунтуються на засадах довготермінового нагромадження коштів на особовому рахунку упродовж трудової діяльності для фінансування витрат на виплату пенсій чи інші виплати, зокрема й одноразові, на умовах і в порядку, передбачених законодавством. Основним принципом є баланс пенсійних внесків і пенсійних виплат.

2. *За типом справляння внесків і розрахунку виплат:*

– пенсійні системи з фіксованими величинами пенсій та встановленими розмірами внесків і виплат; такі системи, як правило, використовуються в розподільчих системах і гарантують учасникам фіксовану величину пенсій з урахуванням розміру отримуваної перед виходом не пенсію заробітної плати та стажу роботи;

– пенсійні системи зі встановленими розмірами внесків, але не фіксованими розмірами виплат, у яких величина пенсій залежить від акумульованої суми внесків і нарахованих інвестиційних доходів.

3. *За формою участі в наповненні пенсійних фондів:*

– обов'язкові пенсійні системи, в основі яких лежить законодавчо обумовлений обов'язок роботодавців та/або працівників сплачувати внески до пенсійних Фондів;

– добровільні пенсійні системи, в основі яких – добровільна участь фізичних і юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень із метою отримання її учасниками додаткових (до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування) пенсійних виплат" [2, с. 16].

4. *За рівнем централізації фінансових ресурсів:*

– централізація передбачає, що вся відповідальність покладається на одну державну або псевдодержавну установу, яка збирає всі внески, адмініструє перший і другий рівні без дублювання функцій;

– у децентралізованих моделях спостерігається наявність кількох ощадних пенсійних фондів, заснованих на індивідуальному виборі та здійсненні регуляторного нагляду за системою.

5. *За структурною побудовою:*

– соціальна допомога, базова (основна) та мінімальна пенсії, яка надається незалежно від наявності та величини трудового внеску після досягнення певного віку;

– недержавне пенсійне забезпечення (трудова пенсія), яке призначається і виплачується відповідно до суми страхових внесків і трудового стажу;

– додаткові пенсійні схеми, які можуть функціонувати як на державному, так і на недержавному рівнях й забезпечується за рахунок додаткових внесків роботодавця та/або найманого працівника [1].

Висновки. Вдосконалено класифікацію видів пенсійного забезпечення за такими ознаками: структурна перебудова, рівень централізації фінансових ресурсів, спосіб фінансування, тип справляння внесків і розрахунку виплат, форма участі в наповненні пенсійних фондів. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені вдосконаленню механізмів реалізації державного політики щодо пенсійного забезпечення населення.

Література:

1. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : навчальний посібник / [Б. О. Зайчук, О. Б. Зарудний, С. Б. Березіна, В. Т. Александров, С. М. Недбаєва]. – К. : АВТ, 2005. – 244 с.

2. Загородній А. Г. Проблеми та шляхи вдосконалення пенсійної системи України / А. Г. Загородній, Л. М. Пилипенко // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 15–24.

3. Линдюк О. Сутність пенсійної системи та її місце в забезпеченні соціальної безпеки суспільства / О. Линдюк // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при президентіві України. – 2009. – № 4. – С. 290–298.

4. Мельниченко О. А. Пенсійне забезпечення населення: сутність та особливості державного регулювання / О. А. Мельниченко // Державне регулювання науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту : матеріали конф., 19–20 березня 2014 р. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2014. – С. 108–110.

5. Фойгт Н. А. Міжпоколінна солідарність як об'єкт державного управління у

контексті адаптації сучасного суспільства до умов демографічного старіння / Н. А. Фойгт // Економіка та держава. – 2011. – № 7. – С. 113–114.

6. Чернявська О. В. Класифікація національних моделей пенсійного забезпечення: зарубіжний досвід та вітчизняна практика / О. В. Чернявська, О. А. Горбунова // Економіка та держава. – 2013. – № 2. – С. 38–44.

7. Шевчук П. Ризики реформування системи пенсійного забезпечення в Україні [Електронний ресурс] / П. Шевчук // Демократичне врядування : зб. наук. пр. – Л. : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2012. – № 9. – Режим доступу : <http://www.lvivacademy.com/visnik9/index.html>.

Онацький Б. Л.

ОСНОВНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Для людей цілком природним є бажання уникнути наявних та ймовірних загроз. "Проте історія не містить прикладів, коли б такого стану вдалося досягти окремій людині, різним формам суспільних утворень або ж державам у цілому" [6, с. 54]. Попри це, як окремі індивіди, так і цілі держави та суспільство загалом прагнуть економічної безпеки – "стану економіки, що забезпечує достатній рівень соціального, політичного, оборонного існування й прогресивного розвитку суб'єкта безпеки, невразливість і незалежність його економічних інтересів стосовно можливих зовнішніх і внутрішніх загроз й впливів" [11, с. 105]; "умови не лише мінімізації негативних ефектів від наявних та ймовірних загроз для господарюючих суб'єктів, а і сталих темпів їх розвитку за рахунок зваженого використання ринкових механізмів і механізмів державного регулювання суспільних процесів" [10, с. 1232]. При цьому метою економічної безпеки є "подолання загроз стабільному економічному розвитку, що є питанням добробуту будь-якої країни" [4, с. 3], "недопущення нераціонального за соціально-економічними, політичними й національними критеріями використання природних і трудових ресурсів, їх перерозподіли на користь конкуруючих країн" [8, с. 55]. Однак нині в Україні практично жодний суб'єкт господарювання не почуває себе у безпеці, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення економічної безпеки – "складний процес тактичних дій, спрямованих на ліквідацію можливих внутрішніх і зовнішніх загроз, а також розроблення довготермінових планів та прогнозів, з метою захисту національних стратегічних інтересів" [7, с. 335]; "одна з найважливіших функцій держави; гарантія незалежності країни, умова стабільності й ефективної життєдіяльності суспільства" [3, с. 85] – передбачає: "створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів" [2, с. 10]; "здійснення постійного моніторингу соціально-економічних процесів з точки зору їх впливу на стан економічної безпеки, оцінку з цих позицій стратегічних програм, нормативно-правових актів, а також аналіз ефективності поточних рішень у сфері економічної політики" [1, с. 393–394].

А. Бесчастний переконаний, що "система забезпечення економічної безпеки національної економіки повинна функціонувати в таких режимах: повсякденному; підвищеної готовності; глобального застосування; локального застосування" [2, с. 10]. При цьому В. Єдинак пропонує "вирішувати задачу забезпечення економічної безпеки країни на трьох рівнях: стратегічному (забезпечення економічної безпеки передбачає ліквідацію суперечностей або, як мінімум, їх локалізацію й ослаблення); тактичному (вирішення задач, пов'язаних із ліквідацією самих загроз або запобіганням їх дії на економічну сферу); оперативному (ліквідація наслідків загроз)" [5, с. 11].

Варто погодитись, що "в процесі управління економічною безпекою держави мають бути розв'язані такі проблеми:

– у галузі економіки – зниження втрат від кримінальної конкуренції; зменшення витрат, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємництва; зміцнення іміджу фірми; збільшення доходів від підприємницької діяльності, розширення її масштабів;

– в інформаційній сфері – підвищення інформованості працівників фірми з питань забезпечення безпеки бізнесу від кримінальної конкуренції; полегшення збирання інформації, що має значення для захисту бізнесу; створення інформаційної бази в інтересах забезпечення економічної та інформаційної безпеки бізнесу;

– у соціальній сфері – поліпшення морально-психологічного клімату в трудовому колективі, підвищення ступеня його згуртованості; поява у співробітників відчуття захищеності, упевненості в майбутньому; зміцнення стереотипів цивілізованого бізнесу; розвиток корпоративної культури;

– в адміністративно-організаційній сфері – підвищення організованості; максимізація "організаційного ефекту"; підвищення трудової дисципліни;

– у правовій сфері – упорядкування відносин між фірмою й окремими працівниками, між фірмою й іншими організаціями-партнерами по бізнесу, між службою внутрішньої безпеки й правоохоронними органами, службами безпеки інших фірм; підвищення правової захищеності бізнесу" [9, с. 286–287].

Висновки. В Україні певною мірою сформована система забезпечення економічної безпеки, яка складається з ряду інституцій державної влади, які спираючись на чинну нормативно-правову базу, у межах своїх повноважень приділяють чимало зусиль для реалізації заходів за пріоритетними напрямками. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені вдосконаленню механізмів реалізації державного політики щодо забезпечення економічної безпеки не лише держави, а й окремих суб'єктів господарювання.

Література:

1. Адамова З. О. Концептуальні основи національної економічної безпеки / З. О. Адамова // Університетські наукові записки : зб. наук. пр. – Хмельницький, 2008. – № 4. – С. 393–397.
2. Бесчастний А. В. Механізми регулювання економічної безпеки національної економіки : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / А. В. Бесчастний. – Д., 2010. – 23 с.
3. Бесчастний А. В. Регулювання національної економічної безпеки в системі ринкової економіки / А. В. Бесчастний // Економіка та держава. – 2009. – № 3. – С. 85–87.
4. Головченко О. М. Теоретико-методологічне забезпечення подолання загроз стабільному економічному розвитку регіонів України : автореф. дис. ... д.е.н. : спец. 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / О. М. Головченко. – Одеса, 2010. – 53 с.
5. Єдинак В. Ю. Забезпечення економічної безпеки країни в умовах глобалізації : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / В. Ю. Єдинак. – Запоріжжя, 2010. – 26 с.
6. Кириченко О. А. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / О. А. Кириченко, Ю. Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 12. – С. 53–65.
7. Кісь С. Я. Нафтогазові стратегії економічної безпеки України / С. Я. Кісь // Вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2004. – № 14.7. – С. 333–339.
8. Літош Г. М. Економічні аспекти національної безпеки країни / Г. М. Літош // Економіка та держава. – 2010. – № 8. – С. 54–55.
9. Малащенко В. Економічна безпека підприємства як чинник ефективного корпоративного управління / В. Малащенко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2011. – № 3. – С. 283–291.
10. Мельниченко О. А. Економічна безпека як складова національної безпеки / О. А. Мельниченко // Молодий вчений. – 2015. – № 2. – Ч. 6. – С. 1230–1233.
11. Стеценко С. П. Економічна безпека: сутність і структура / С. П. Стеценко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 24. – С. 104–106.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЦІЛЕУТВОРЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Постановка проблеми. Соціально-економічні системи (далі – СЕС) є складними штучними активними системами з ендогенним цілеутворенням. Визначені особливості обумовлені тим, що системоутворюючим елементом СЕС виступає соціальний індивід (соціальна група), метою якого є максимізація ступеня задоволення особистих потреб, а СЕС є інструментом досягнення вказаної мети шляхом обміну особистою живою працею на універсальний ресурс (гроші) з наступною трансформацією його особисті потреби. Таким чином, соціальний індивід є споживачем цільового ефекту СЕС, а також її основним системоутворюючим ресурсом.

На відміну від пасивних (екзогенних) систем, для яких задача формування мети є зовнішньою, а управління досягненням цієї мети це визначення оптимальної траєкторії та мінімізація витрат на компенсацію обурюючих впливів, для СЕС, як для активних систем, центральною проблемою є формування ефективної мети.

Ця проблема багатоаспектна та включає до себе необхідність узгодження особистих індивідуальних цілей членів СЕС та визначення компромісної загальної мети. В умовах обмеженості більшої кількості зовнішніх ресурсів виникає проблема компромісного узгодження цілей різних СЕС, що конкурують за ресурси, ринки збуту та інше.

Виклад основного матеріалу. Вказані задачі є досить складними та на теперішній час погано дослідженими. Можна відмітити, те, що на процес формування індивідуальних цілей впливають соціальні (родина, культурні особливості, спілкування, соціальні ролі, засоби масової інформації, суспільство), територіальні (клімат, флора та фауна), економічні (фінансове положення у суспільстві, купівельна спроможність) та державні фактори (держава через виховно-освітню систему має можливість корегувати індивідуальні цілі).

З іншого боку, для СЕС дуже важливо сформувавши адекватну ефективну мету яка не тільки б враховувала усі особливості індивідуальних цілей, але й могла б бути досягнута у рамках тих ресурсів, що є у розпорядженні сучасних СЕС. На даний момент вільних легкодоступних ресурсів не залишилось, тому розширення споживання однією системою означає зниження споживання конкуруючих СЕС. Зрозуміло, що подібна ситуація не може саморегулюватися і потребує державного контролю. В протилежному випадку в певних умовах такі конфлікти призводять до локальних або регіональних кризових ситуацій, що у свою чергу викликає економічні, соціальні та екологічні кризи.

Перехід до концепції стійкого розвитку передбачає необхідність розвитку управління, що забезпечить стійкість та підвищення ефективності функціонування СЕС на всіх рівнях.

Процес цілеутворення в СЕС відбувається наступним чином: індивіди, що є системоутворюючими елементами системи, формують особисті цілі. Потім формується ефективна мета, на реалізацію якої СЕС витрачає ресурси, отримуючи при цьому деякий результат, потім цей результат розподіляється між індивідами та формується індивідуальна задоволеність.

Стійкість СЕС може бути порушена при формуванні невірної ефективної мети, при нестачі ресурсів для досягнення ефективної мети та при непропорційному розподілі результату.

В момент, коли індивід стає елементом відповідної СЕС, особисті цілі (C_L) можуть формуватись незалежно від СЕС, можуть узгоджуватись з існуючою ефективною метою СЕС або повністю дублювати ефективну мету.

Ефективна мета (C_E) формується на основі індивідуальних цілей, але не є точним їх відображенням. Особиста мета (C_L) представляє собою кортеж

$$C_L(x) = \{x_1, x_2, \dots, x_m\},$$

де m – кількість фіксованих станів індивіда, кожне значення якого відображає деякий фіксований стан індивіда у багатомірному просторі $\{x_1, x_2, \dots, x_m\}$. Інакше кажучи, це список цілей, які мають свої власні параметри.

$$x_j = (V, S, \Delta S(t), Z, \Delta Z(m), P), j = \overline{1, m},$$

де V – важність стану для індивіда; S – величина задоволеності від досягнення цього стану; $\Delta S(t)$ – функція зміни S ; Z – витрати, на досягнення даного стану; $\Delta Z(m)$ – функція, що відображає динаміку витрат від часу; P – повторюваність (або зворотний йому показник - унікальність), показує наскільки однорідними є індивідуальні цілі.

Ефективна мета (C_E) формується як функція від сукупності індивідуальних цілей

$$C_E = f\left(\bigcup_{i=1}^n C_L\right),$$

де n – кількість індивідів; f – функція, що встановлює залежність між ефективною метою та сукупністю індивідуальних; C_L – індивідуальна мета i -го елемента СЕС. При цьому повинно виконуватись наступне обмеження: прибуток при досягненні ефективної мети не повинен бути менше суми особистих прибутків.

$$D(C_E) \geq \sum_{i=1}^n D(C_L),$$

де D – функція прибутку, n – кількість індивідів, C_L – індивідуальна мета i -го елемента СЕС; C_E – ефективна мета СЕС.

У іншому випадку в існуванні такої СЕС не має сенсу.

При формуванні ефективної мети слід виділяти два процеси: розширення та посилення цілей. Розширення відбувається за рахунок об'єднання індивідуальних цілей

$$C_{L_1} \cup C_{L_2} \cup \dots \cup C_{L_n},$$

де n – кількість індивідів.

При цьому у відповідності з умовою формування простору цілей, ряд цілей будуть повністю або частково співпадати, тим самим посилюючи однорідність цілей та важність досягнення даного стану для ефективної мети. Цю особливість можна знайти при перетині індивідуальних цілей

$$C_{L_1} \cap C_{L_2} \cap \dots \cap C_{L_n},$$

або шляхом попарного порівняння індивідуальних цілей

$$C_{L_1} \cap C_{L_2}, C_{L_1} \cap C_{L_3}, C_{L_2} \cap C_{L_3}, \dots$$

Стани з високою однорідністю потребують менше витрат на реалізацію потреб для кожного окремого індивіда.

Висновки. Таким чином, перед державою постають дві проблеми, по-перше, для забезпечення стійкості державної СЕС необхідно забезпечити однаковість цілей кожної групи, кожного індивіду. По-друге, забезпечення задоволеності кожної індивідуальної мети елементів системи неможливе, тому що кількість ресурсів, необхідних для досягнення цілей прямує до нескінченності.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО МАРКЕТИНГУ В УДОСКОНАЛЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Удосконалення державного управління зовнішньоекономічною діяльністю повинне передбачати використання маркетингу як важливого засобу поступального розвитку всієї соціально-економічної системи й окремих її підсистем, забезпечення її збалансованого розвитку й формування оптимальних макроекономічних пропорцій між її елементами. Актуальність цих проблем зростає, оскільки недоліки в державному управлінні, значною мірою зв'язані з тим, що владні структури в багатьох випадках діють емпірично, досить нераціональним способом проб і помилок, не враховують інтересів багатьох соціальних груп населення.

Виклад основного матеріалу. Маркетинг у виконанні державних органів має певні особливості через те, що ці органи не завжди безпосередньо задовольняють соціальні потреби, а лише опосередковано сприяють цьому. У порівнянні із завданнями, які вирішує маркетинг на рівні окремого підприємства, цілі державного маркетингу зовнішньоекономічної діяльності є набагато масштабнішими та складними. Так, якщо на підприємстві маркетинг забезпечує просування вузьких номенклатури й асортименту товарів чи послуг, то на рівні держави він є багатовекторним і вимагає комплексного та збалансованого підходу до задоволення потреб споживачів на основі формування й розвитку відповідних логістичних систем як на рівні окремих регіонів і в розрізі продуктових підкомплексів, так і на рівні держави. Крім того, необхідно враховувати й такі фактори, як екологічні, політичні та ін. У тимчасовому плані державні маркетингові заходи розраховані на значно більше тривалу перспективу зовнішньоекономічної діяльності [1].

Друга причина, що викликає необхідність активного використання державного маркетингу в контексті здійснення зовнішньоекономічної діяльності, полягає в необхідності активного впливу на споживачів.

Аналіз структури споживання населення України показує, що ні кількісно, ні якісно вона не відповідає науково обґрунтованим нормам [3].

Контроль якості та безпеки продукції, регламентування відповідних параметрів, які відповідають міжнародним стандартам, боротьба з фальсифікованою продукцією й інформування населення про такі факти – це також повинно бути одним із завдань державного маркетингу зовнішньоекономічної діяльності.

З одного боку, держава повинна впливати на формування правильного споживчого поведіння громадян, а з іншого боку – стимулювати виробників на задоволення раціонального експортного попиту за допомогою комплексу державних маркетингових заходів і інструментів. Це означає, що державний маркетинг повинен бути соціально орієнтованим.

Необхідність використання маркетингу органами державної влади в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності пов'язана також і зі складною економічною ситуацією в країні й процесами глобалізації у світі.

Основним напрямком зовнішньої державної політики в ринковій економіці є підтримка й розвиток конкуренції й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національних виробників. Для рішення зазначених проблем окреме підприємство має обмежені можливості й ресурси. Тому саме держава повинна взяти на себе вирішення подібних складних і масштабних завдань.

Для забезпечення необхідного рівня конкуренції вітчизняних товарів та послуг на зовнішньому ринку в розпорядженні держави є досить дієві інструменти регулювання, які можна поділити на прямі й непрямі методи і які спрямовані на регулювання обсягів виробництва, експорту й імпорту конкретних груп товарів та послуг. Тому саме маркетингова концепція державного управління зовнішньоекономічною діяльністю повинна забезпечити більше ефективно і якісно виявлення, формування й задоволення потреб споживачів.

Важливою складовою державного маркетингу зовнішньоекономічної діяльності повинна бути підтримка українських виробників на зовнішніх ринках. Тобто сьогодні можна говорити про дипломатичну складову конкурентоспроможності держави на світовому ринку. Адже в багатьох випадках без політичної підтримки вихід на зовнішні ринки стає проблематичним. Тому участь України в діяльності міжнародних торговельних організацій є одним з основних пріоритетів зовнішньої політики держави. Формування позитивного іміджу держави у світі – це також важливе завдання державного маркетингу зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки. Таким чином, ефективне функціонування держави на зовнішніх ринках на сучасному етапі неможливо забезпечити без впровадження ефективного державного маркетингу [2].

Література:

1. Кушлин В. І. Державне регулювання ринкової економіки / В. І. Кушлин, М. О. Волгін. – М. : Економіка, 2000. – 345 с.
2. Маркетинг: бакалаврський курс: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2009. – 1134 с.
3. Телетов О. С. Маркетингові дослідження : навч. посіб. / О. С. Телетов. – К. : Знання України, 2010. – 299 с.

Полторак С. Т.

МЕХАНІЗМИ І НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ

Постановка проблеми. Основний зміст сучасного етапу економічного і соціально політичного реформування України визначається об'єктивними потребами нової моделі громадського устрою. Перехід будь-якого суспільства в якісно новий стан закономірно пов'язаний з кардинальними структурними змінами в економіці, соціальній сфері, політиці, духовному житті. Одночасно відбуваються радикальні зміни цілей, засобів і методів діяльності, і, отже, функцій інститутів держави і суспільства. Ці зміни не могли не торкнутися одного з найважливіших інститутів політичної влади – армії.

Виклад основного матеріалу. У Збройних силах України сьогодні здійснюється радикальна соціальна трансформація – перехід до армії демократичної держави і суспільства. Це вимагає корінної перебудови всього спектру взаємин, що складався, між армією і державою, армією і суспільством.

Українська держава має систему гілок влади – з кожною – з них армії належить вступити у певні відносини, що диктуються специфікою виконуваних ними функцій. Їй належить також "вписатися" в швидку трансформацію громадянського суспільства з його політичними партіями, рухами і іншими громадськими структурами; перетворитися із замкнутої корпорації у відносно відкриту для суспільства і контрольовану ним систему.

У період якісних соціально-політичних зрушень, при зміні загальної системи суспільства особливо гостро встає питання про роль армії усередині країни.

Головними умовами виключення армії з політичної боротьби в нинішній ситуації, неможливості її участі в цій боротьбі на стороні якоїсь окремої політичної сили можуть бути: по-перше, створення правової основи функціонування збройних сил, військового будівництва в цілому; по-друге, створення в українських Збройних силах стрункої системи ідейно-політичного державного виховання військовослужбовців, головною метою вироблення у них відданості конституційному ладу України, готовності захищати загальнонародні інтереси незалежно від зміни персонального складу органів влади, політичних лідерів, якщо їх діяльність не підриває суверенітету і цілісності держави.

Звідси зрозумілий усе зростаючий науковий і практично-теоретичний інтерес до дослідження ролі і місця армії в системі політичної влади, що формується, характеру і особливостей взаємозв'язку політичної системи і збройних сил в умовах надшвидких змін суспільно-політичного життя, якщо говорити конкретніше, то особливий інтерес і

увага до цієї теми, її актуальність обумовлені безпосереднім відношенням до складних політичних проблем:

- необхідності якісної зміни характеру взаємозв'язку політичної системи українського суспільства і армії відповідно до вже існуючої у світі принципово нової моделі цього взаємозв'язку;

- пошуку відповідних новим політичним основам громадського життя соціально-організованих форм управління її військовою сферою, Збройними силами;

- обліку основних тенденцій і можливостей демократичних перетворень в Україні і їх взаємозв'язку з формуванням військової політики і умовами, що забезпечують синхронне протікання процесів реформування армії;

- формуванню державного механізму контролю як сукупності, передусім, політичних важелів, засобів і способів, що дозволяють використовувати військову силу лише відповідно до інтересів суспільства;

- реформування власне військової сфери, переходу від багаторівневого військово-бюрократичного механізму до ефективно-керуваної системи засобів і заходів, посиленої для суспільства, здатної забезпечити інтереси безпеки.

Висновки. Основною державною умовою військової реформи є демократизація армії. Провідними тенденціями в цьому, являється будівництво сучасної української армії і оптимізація її організаційної структури, принципів побудови в основних елементах, підвищення професіоналізму військовослужбовців, відмова від виконання невластивих армії функцій і вдосконалення правових основ військової діяльності. Чинниками детерміації вибору доцільних напрямів військового будівництва є наявні на сьогодні і прогнозовані в майбутньому джерела військових небезпек і погроз. Основні напрями військової реформи об'єктивно визначаються структурою перспективних і кінцевих проблем функціонування Збройних сил сучасної України.

Література:

1. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України: монографія / Г. П. Ситник. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с.

2. Пирожков С. І. Національна та регіональна безпека: погляд України / С. І. Пирожков // Нова безпека. – 2009. – № 2. – С. 9–16.

3. Толубко В. Б. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів / В. Б. Толубко, Ю. І. Бут, В. О. Косевцов. – К.: НАОУ, 2002. – 67 с.

Помаза-Пономаренко А. Л.

НАПРЯМИ ТА СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Проблеми регіональної безпеки знаходяться в центрі уваги наукових шкіл (І. Білько, А. Гіндеса, В. Косевцова, Ю. Ковбасюка, К. Ващенко, Г. Ситника та ін.), активно обговорюються службами, департаментами, відомствами, міжнародними організаціями з метою забезпечення захисту соціальних та економічних інтересів особи, населення регіону, суб'єктів господарської та іншої діяльності, а, відтак, належного рівня соціальної й економічної сфер, формування інформаційної, ринкової та наукової інфраструктури. Тому завданням регіональних інституцій (місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування) є забезпечення системи безпеки в регіональних умовах, яка залежить від того, як здійснюється забезпечення дотримання вимог законів, а саме: боротьба із порушеннями податкового законодавства; виявлення, попередження і припинення порушень валютного та фінансового законодавства; регулювання відносин бізнесу, власності та ін.

Регіони України сформувалися як цілісні соціальні системи. Разом із тим, наявні певні перестороги щодо їх економічного й соціального потенціалу. Вони мають свої економічні особливості та власну економічну політику, самостійно визначають страте-

гію соціально-економічного розвитку. Тому специфічною є й сфера забезпечення регіональної безпеки в кожній області нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Регіональна безпека виражається крізь призму безпеки всієї держави, що передбачає таке:

– можливість здійснювати власну регіональну політику в рамках країни, яка (політика) при цьому не протірічить загальнодержавному курсу;

– здатність стійко реагувати на різкі політичні, економічні, соціальні зміни в країні, а також реалізовувати заходи щодо реагування на невідкладні соціально-економічні вибухові ситуації в регіонах;

– можливість надавати допомогу (на договірній і бездоговірній основах) регіонам і підтримувати відповідність діючих у власному регіоні нормативів, загальноприйнятих у державній і світовій практиці, із забезпечення необхідного рівня й якості життя населення в регіоні.

Процес забезпечення регіональної безпеки охоплює здійснення тактики – незалежної регіональної політики, і досягнення глобальних стратегічних цілей країни в цілях постійного підвищення якості життя населення регіонів. Це видається можливим за умови такого стану економіки й інститутів державної влади в регіоні, при якому забезпечується стабільність, поступальність їх розвитку, створюється потенціал, що забезпечує конкурентоздатність регіональної економіки, гарантований захист інтересів суспільства від внутрішніх і зовнішніх деструктивних дій.

Регіональна безпека поширюється на певні території, тому об'єктом зазначеного виду безпеки виступає все те, що розташоване на них або відноситься до сфери їхнього відання й охоплення (галузі, сектори та сфери економіки, ринки праці та землі тощо).

Слід відзначити, що законодавець, визначивши об'єкти та суб'єкти державної регіональної політики [3, ст. 4], підійшов у притул до закріплення об'єктного та суб'єктного складу регіональної безпеки.

На наше переконання, регіональна безпека припускає розвиток сфер життєдіяльності, що у свою чергу – дію ендогенних і екзогенних чинників. Це вимагає саморозвитку економіки й соціуму регіону та характеризує його самодостатність. Остання є теоретико-практичною проблемою, що дозволяє поділити регіони України на такі дві групи, як регіони-реципієнти та регіони-донори, в яких наявна краща база із забезпечення системи безпеки.

Як відомо, з економічної точки зору, понад половина регіонів України мають достатній економічний потенціал, щоб уважатися самодостатніми. Проте ділення регіонів на регіони-реципієнти та регіони-донори у певному сенсі є умовним, оскільки пов'язане з порядком фінансового розподілу потоків. Зокрема, податково-бюджетних, що створюють передумови для диспропорцій у розвитку економіки регіону. Одні регіони відраховують до бюджету до 70 % податкових надходжень, інші 40-50 %, треті, – до 10 %. Зважаючи на це можна підтримати позицію П. Беленького, М. Долішнього, О. Другова та ін., що існує необхідність у створенні органами державної влади механізму вирівнювання та зменшення порогу частки відрахувань з регіонів у «Центр» [1; 2].

Висновки. Підвищення регіональної безпеки території немислиме без відповідних зусиль державних органів як центрального, так і регіонального рівнів. Їх роль може зводитися до здійснення державної підтримки регіонального розвитку через реалізацію комплексу відповідних програм; розміщення державних замовлень на постачання продукції підприємствами регіону для загальнодержавних потреб; паритетної участі у великих регіональних інвестиційних проектах; здійснення рівноправної взаємодії державної і регіональних бюджетних систем, заснованих на розмежуванні податкових та інших функцій; створення сприятливого загальнодержавного клімату для розвитку економіки території; недопущення необґрунтованих рішень, які можуть привести до збільшення соціальних витрат регіонального характеру.

Щодо програм допомоги та субсидування регіонів, то вони повинні спрямовуватися на вирішення конкретних проблем, що робить їх інструментом соціально-економічної політики Уряду. Регіональна та місцева влади повинні брати

«пайову» участь у зазначених програмах. За цих умов регіони стануть повноправними учасниками тактики та стратегії державного управління.

Література:

1. Бельський П. Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку економіки України / П. Бельський, О. Другов // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 7–17.
2. Долішній М. І. Про рівномірність економічного розвитку регіонів України / М. І. Долішній, Я. О. Лобурко, В. І. Карпов // Регіональна економіка. – 2002, № 2. – С. 7.
3. Про засади державної регіональної політики [Електронний ресурс]: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

Пономаренко В. І.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВНУТРІШНЬО-І ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Для стабільного функціонування соціальної, демократичної та правової держави має важливе значення формування ефективних механізмів державного управління у сфері внутрішньо- і зовнішньополітичної діяльності держави. Від їх реалізації значною мірою залежить вектор розвитку України, відношення до неї на міжнародній арені. Відтак, актуальним і важливим є здійснення аналізу правового й організаційного забезпечення функціонування цих механізмів.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, зовнішня політика України, з огляду на її формування та реалізацію, пройшла два етапи: 1) від серпня 1991 р. до середини 1994р.; 2) від середини 1994 р., і до цього часу [1]. Її засади, а також повноваження й завдання державних органів у зовнішньополітичній сфері визначені в таких правових документах:

1. Декларації про державний суверенітет України, прийнятій Верховною Радою України РСР 16 липня 1990 р.
2. Постанові Верховної Ради України РСР «Про проголошення незалежності України», затвердженій 24 серпня 1991 р.
3. Заяві про без'ядерний статус України, прийнятій ВРУ 24 жовтня 1991 р.
4. Основних напрямках зовнішньої політики України, схвалених ВРУ 2 липня 1993 р.
5. Конституції України, прийнятій ВРУ 28 червня 1996 р. [2]. Зокрема, у ній закріплено, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення і національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного й взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права [там само, ст. 18].

З метою забезпечення своїх інтересів зовнішня політика України має бути спрямована на виконання низки завдань, а саме: 1) затвердження і розвиток України як незалежної, демократичної держави; 2) забезпечення стабільності міжнародного становища України; 3) збереження територіальної цілісності держави та недоторканності її кордонів; 4) включення національного господарства у світову економічну систему для його повноцінного економічного розвитку, забезпечення громадян і підвищення добробуту народу; 5) захист прав та інтересів громадян України, її юридичних осіб за кордоном тощо [2].

На думку законодавця, основний напрям зовнішньої політики України полягає в тому, що вона будує демократичну правову державу, метою якої, насамперед, є забезпечення прав та свобод людини, що передбачає неуклінне дотримання норм міжнародного права, положень Загальної Декларації прав людини, Міжнародних пактів про права людини, які Україна ратифікувала, та інших міжнародних документів [3]. Зважаючи на це, до державотворчих аспектів зовнішньої політики України можна віднести те, що вона має приймати участь у роботі ООН, у її спеціалізованих органах, установах, структурах

та інших міжнародних організаціях, здійснювати дипломатичну діяльність на засадах рівноправності, невтручання у внутрішні справи інших держав, визнання їх територіальної цілісності, установлювати та підтримувати розвиток економічних, культурних, науково-технічних відносин з усіма країнами світової спільноти, приймати участь у вирішенні глобальних проблем сучасного світу, зокрема невідкладних військово-політичних тощо.

Відзначимо, що з огляду на положення Конституції України [2, п. 17 ч. 1 ст. 92] у 2003 році було прийнято ЗУ «Про основи національної безпеки України» [3]. Відповідно до цього закону затверджуються Президентом України Стратегія національної безпеки України і Воєнна доктрина України, доктрини, концепції, стратегії і програми, якими визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, а також напрями діяльності органів державної влади з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам [там само]. У 2015 році Президентом України була затверджена Стратегія національної безпеки України [4], у Розділі 3 якої визначено актуальні загрози національній безпеці України, у тому числі ті, що мають внутрішньополітичну природу (економічну кризу, корупцію, неефективну систему державного управління, зниження рівня життя населення тощо).

Разом із тим, аналіз законодавства про нацбезпеку [3] дає підстави стверджувати, що система забезпечення національної безпеки в оборонній сфері потребує вдосконалення шляхом, по-перше, визначення ключових напрямів державної воєнної політики щодо повноправної участі держави в системі колективної безпеки. А по-друге, конкретизації воєнних загроз національній безпеці й адекватних їм заходів протидії. Відтак, потребують кореляції між собою положення ЗУ «Про основи національної безпеки України» [3] і Стратегії національної безпеки України [4].

Висновки. У сучасних умовах вимагає уточнення система загроз нацбезпеці України й адекватних заходів їхній протидії, а також забезпечення ефективності існуючих структур у внутрішньо- і зовнішньополітичній сферах, завершення договірно-правового оформлення й облаштування державного кордону України тощо.

Література:

1. Розділ «Основні напрями зовнішньої політики України на сучасному етапі» [Електронний ресурс] // Історія України : підруч. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/17720813/istoriya/>.
2. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

**Попов І. І.,
Роценко В. С.**

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАТИВНОСТІ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ МІЦНОСТІ ДОРОЖНІХ ПОКРИТТІВ НОРМАТИВНИМ ВИМОГАМ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В системі державного забезпечення безпеки дорожнього руху підвищення якості доріг являє собою складну задачу, актуальність якої постійно зростає

у зв'язку з темпами автомобілізації. При цьому у забезпеченні безпеки руху велику роль відіграють основні експлуатаційні показники автомо-більних доріг. Причини та фактори дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП), що пов'язані із недотриманням існуючих норм та стандартів до стану автодоріг, згідно статистики (фактично на багато більше), викликають до 8 % загальної кількості ДТП різного рівня важкості [1].

На сьогоднішній день для України одним із ефективних шляхів вирішення дорожньої проблеми в умовах обмежених ресурсів є підвищення надійності та довговічності існуючих доріг. Деякі з цих доріг давно вже відпрацювали свій строк служби, а деякі з них потребують капітального ремонту. Тому відновлення доріг є актуальним. При цьому виникають питання як підсилення дорожнього покриття, так і обґрунтування капітального ремонту в цілому. Зазначені питання пов'язані з експлуатаційною міцністю дорожнього покриття, методи визначення якої потребують подальшого удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Міцність дорожнього одягу вимірюється різними методами, які засновані, як правило, на вимірюванні пружного прогину покриття. Зокрема статичними та динамічними. Останнім часом в нашій країні відбувся перехід від статичних методів до більш перспективних динамічних методів оцінки міцності дорожніх одягів, важливими вимогами до яких повинні бути простота, економічність і надійність [2; 3].

На практиці найбільш широко використовуються три методи визначення міцності дорожніх одягів:

- вимірювання прогину під жорстким штампом;
- вимірювання прогину під колесом автомобіля;
- вимірювання прогину і деяких динамічних характеристик динамічними установками.

Статичні методи конструювання та оцінки міцності дорожніх конструкцій мають ряд недоліків, що обмежує область їх застосування [4].

Методика оцінки стану дорожнього покриття повинна виявляти причини зниження його несучої здатності, досить чітко розділяючи стан окремих елементів: шарів покриття, основи та земляного полотна, що дозволить в кожному випадку призначити найбільш ефективний комплекс ремонтних заходів. Стандартне рішення з підвищення несучої здатності шляхом влаштування шару підсилення може виявитися недостатньо ефективним у випадках ослаблення ґрунту земляного полотна або руйнування шарів основи. У цьому випадку статичні способи оцінки стану неінформативні.

Мета роботи – підвищення інформативності методик вимірювання прогинів дорожнього покриття під навантаженням.

Для об'єктивної оцінки стану дорожніх одягів доцільно використовувати вплив, аналогічний реальному при русі транспорту. Подібний аналіз напружено-деформованого стану буде найбільш інформативний з позиції визначення здатності дорожньої конструкції сприймати динамічний вплив автомобілів. На відміну від статичних підходів, динамічні моделі напружено-деформованого стану теоретично здатні врахувати ефекти, обумовлені рухливістю навантаження.

Практичне застосування при оцінці міцності дорожніх одягів знаходять різні конструкції установок динамічного навантаження, в яких динамічне зусилля, що виникає при скиданні вантажу (до 60 кН) близько за величиною і тривалості дії (0,02–0,03с) до навантаження від колеса рухомого розрахункового автомобіля. Короткочасне зусилля в установках з падаючим вантажем змінюється в часі за законом, близьким до синусоїдального.

Найбільше динамічне зусилля Q_d , і тривалість навантаження T_f при скиданні вантажу на систему «пружина – жорсткий штамп» обчислюють за формулами [2]:

$$Q_d = Mg \sqrt{\frac{2H}{\delta}} k_d ; (1)$$

$$k_d = 0.5(l + l'/l) ; (2)$$

$$T_f = \pi \sqrt{\delta/g} \cong 0.1 \sqrt{\delta} , (3)$$

де M – маса падаючого вантажу, кг; g – прискорення вільного падіння, м/с²;

H – висота падіння вантажу, м; δ – показник, що характеризує жорсткість амортизатора при статичному впливі масою M , м; k_d – коефіцієнт втрати енергії при скиданні вантажу; l, l' – вертикальні деформації дорожнього одягу відповідно від першого і другого удару вантажу при скиданні, см.

Обумовлений в ході випробувань установками динамічного навантаження пружний прогин приводиться до порівняльного виду (статичному прогину) за допомогою коефіцієнтів регресивною залежності:

$$l_f = X_1 l_d + X_2, \quad (4)$$

де l_f – фактичний прогин конструкції на характерній ділянці, відповідний допустимому відсотку деформованої поверхні покриття (розрахункової надійності дорожнього одягу), при статичному навантаженні розрахунковим навантаженням, мм; l_d – прогин при випробуваннях установкою динамічного навантаження, мм; $X_{1,2}$ – емпіричні коефіцієнти регресивною залежності.

Використані в розрахунку коефіцієнти регресивної залежності визначені відповідно для розрахункового та нерозрахованих періодів року і мають рівні значення у випадку всіх типових конструкцій нежорстких дорожніх одягів (асфальтобетонне покриття, товщиною 5–20 см; щебеневої основи, товщиною 15–40 см; підстилаючий піщаний шар, товщиною до 50 см) незалежно від співвідношення товщини в зазначених діапазонах [5].

Висновки. Теоретичні уявлення і засоби оцінки міцності дорожніх конструкцій динамічним методом значно перевершують статичні способи як в точності одержуваних результатів, так і в мобільності проведення експериментів. Але найголовнішою перевагою напрямку динамічних методів, безсумнівно, є їх відповідність реальним навантажень та впливу від автомобільного транспорту. Широкий досвід застосування динамічного методу в ході випробувань дорожніх одягів доводить його перспективність для оцінки міцності дорожніх конструкцій на відповідність нормативним вимогам Державної служби автомобільних доріг України.

Література:

1. Справочник инженера-дорожника / А.П. Васильев, В.И. Баловнев и др. Под ред. А.П. Васильева. – М. : Транспорт, 1989. – Ремонт и содержание автомобильных дорог: 260 с.
2. В. К. Апестин, А. М. Шак, Ю. М. Яковлев «Испытания и оценка прочности нежестких дорожных одежд». Транспорт. М. 1977 100 ст.
3. Р А.2.1-218-05416892-675:2007 Рекомендації з обстеження конструкцій існуючих дорожніх одягів автомобільних доріг для обґрунтування проектних рішень Офіц. вид – К. : Державна служба автомобільних доріг України «Укравтодор», 2007. – (Нормативний документ Державної служби автомобільних доріг України).
4. М 218 – 02071168-418:2005 Методика визначення модулів пружності покриття і основи нежорстких дорожніх одягів статичним та короткочасним навантаженням Офіц. вид – К. : Державна служба автомобільних доріг України «Укравтодор», 2005. – (Нормативний документ Державної служби автомобільних доріг України).
5. Плевако В.П., Ряпухин В.Н. Теоретичні основи визначення параметрів пружності дорожнього одягу при випробуваннях // Вестник ХНАДУ / Сборник научных трудов. – Х. : ХНАДУ. – 2002. – Вып. 19. – С. 53–56.

Семченко А. Г.

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Постановка проблеми. Сучасне державне соціальне страхування потребує суттєвого вдосконалення враховуючи те, що здебільшого нині використовуються лише державні мінімальні стандарти.

Виклад основного матеріалу. При організації соціального захисту населення ши-

роке поширення одержали державні мінімальні соціальні стандарти – мінімальний рівень державних гарантій соціального захисту, що забезпечує задоволення основних потреб людини. Вони виражаються в нормах і нормативах надання грошових виплат, безкоштовних і загальнодоступних соціальних послуг, соціальних допомог і виплат.

До державних мінімальних соціальних стандартів відносяться такі:

- мінімальна заробітна плата;
- мінімальні розміри пенсій;
- нормативи бюджетного фінансування видатків на охорону здоров'я;
- норми харчування;
- норми й нормативи пільгового забезпечення лікарськими препаратами;
- норми загальної площі житлового приміщення та ін. [1, 2].

Механізм соціальної політики реалізується через систему соціального забезпечення й соціальних послуг.

Соціальне забезпечення – програми, пов'язані з виплатою коштів непрацюючим громадянам (за віком, у випадку втрати працездатності, втрати годувальника та ін.).

Соціальне забезпечення являє собою державну програму повного або часткового втримування непрацездатних. У свою чергу, система соціального забезпечення складається із соціального страхування й суспільної допомоги.

Соціальне страхування – система відносин по розподілу й перерозподілу національного доходу, що полягає у формуванні спеціальних страхових фондів для втримування осіб, що не беруть участь у суспільній праці.

Система соціального страхування – програми, що включають у себе безоплатні платежі всім членам суспільства незалежно від їх доходів за фактом настання певної події в їхньому житті (вихід на пенсію, інвалідність, втрата роботи, вагітність і пологи, втрата годувальника та ін.) [1].

Фонди соціального страхування формуються з державних дотацій і страхових внесків, що сплачуються роботодавцями й працюючими громадянами.

До системи соціального страхування входить пенсійне, медичне, страхування від безробіття й від нещасних випадків на виробництві. Інша частина державної програми соціального забезпечення становить суспільну допомогу.

Система соціальних послуг включає охорону здоров'я, професійну підготовку, службу зайнятості й деяких інших сфер.

Соціальні послуги можуть фінансуватися як з державного бюджету, так і з позабюджетних фондів, створених за рахунок податкових надходжень або внесків фірм і громадян.

Поряд з державними установами соціальні послуги надаються й приватними підприємствами, як на платній основі, так і за рахунок фінансування частини видатків державою.

Існують різні класифікації моделей соціальної політики. Однак у більшості з них визначальним критерієм є роль і ступінь участі в реалізації соціальної політики держави, інститутів цивільного суспільства й окремих громадян.

Грунтуючись на геополітичному аспекті, виділяють скандинавську, континентальну, американо-британську і південноєвропейську моделі соціальної політики [2].

Висновки. Таким чином, держава відіграє провідну роль у процесах перерозподілу й особливо в наданні й здійсненні соціальних гарантій.

Однак держава не є єдиним суб'єктом соціальних гарантій. Істотне місце в процесі їхнього надання займає соціальна активність бізнесу. Діяльність бізнесу прямо позначається на стані соціальних проблем, тому що прибуток підприємств є джерелом прямих податків і соціальних внесків.

Крім того, політика підприємств безпосередньо впливає на зайнятість, заробітну плату й рівень соціального забезпечення своїх працівників.

Література:

1. Дікон Б. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / Б. Дікон, М. Хале, П. Стабс. – К. : Основи, 1999. – 346 с.
2. Скуратівський В. Соціальна політика / В. Скуратівський, О. Палій, Е. Лібанова. – К. : Вид-во УАДУ, 2003. – 359 с.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Важливість розвитку туризму для національної і регіональної економіки визначає його державне регулювання.

Туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави.

Проблеми сьогодення потребують участь держави в регулюванні туристичного ринку, оскільки саме вона формує основні умови функціонування суб'єктів туристичної діяльності як на національному, так і на міжнародному ринку.

Виклад основного матеріалу. Важливість розвитку туризму для національної і регіональної економіки визначає його державне регулювання. Законодавча основа державного регулювання туристичної діяльності в Україні складається з Закону України "Про туризм", прийнятих відповідно до нього державних законів і нормативно-правових актів України.

Держава, визнаючи туристичну діяльність як одну з пріоритетних галузей національної економіки, здійснює її регулювання відповідно до таких принципів:

- сприяти туристичній діяльності і створювати сприятливі умови для її розвитку;
- визначати і підтримувати пріоритетні напрями туристичної діяльності;
- формувати уявлення про Україну як про країну, сприятливу для туризму;
- здійснювати підтримку і захист українських туристів, туроператорів, турагентів і їх об'єднань [2, с. 300].

Одна з основних цілей державного регулювання туристичної діяльності полягає в тому, щоб забезпечити права громадян на відпочинок, свободу пересування та інші права при здійсненні подорожей. Невід'ємною складовою світового туристичного процесу є вітчизняна туристична галузь. Попри всі політичні та соціально-економічні негаразди останніх років індустрія туризму стала тією галуззю народного господарства України, яка з року в рік без залучення державних дотацій стабільно нарощує обсяги виробництва туристичного продукту.

Пріоритетним видом туризму для України залишається іноземний (в'їзний) туризм як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної скарбниці та створення додаткових робочих місць.

Основними причинами неефективної реалізації конкурентних переваг унікального ресурсного потенціалу України є:

- низька якість складових національного туристичного продукту: значна частина природних територій та об'єктів культурної спадщини непристосована для туристичних відвідувань, туристична інфраструктура в цілому не відповідає якісним параметрам, а туристичні послуги у більшості секторів туристичної індустрії – вимогам щодо якості обслуговування;
- відсутність комплексної політики держави, не сформованість раціональних форм державного управління у сфері туризму і діяльності курортів, невідповідність нормативно-правового та організаційно-фінансового забезпечення сучасним потребам населення та економіки держави, існуючим параметрам туристичного потоку, тенденціям розвитку туризму [3, с. 345].

Держава, як може, сприяє розвитку туристичної діяльності: допомагає готувати кадри, організувати наукові дослідження в сфері туристичної індустрії, забезпечує картографічною продукцією тощо. За підтримкою держави українські туристи, туроператори, турагенти та їхні об'єднання беруть участь у міжнародних туристичних програмах. Однак актуальними залишаються питання створення нормативно-правової бази державного регулювання в галузі туризму, податкової політики, приватизації й акціонування, створення інвестиційних умов, що стимулюють приплив коштів в об'єкти ту-

ріндустрії на території України. Насамперед, це стосується готельних і курортно-лікувальних підприємств країни, які можна ефективно розвивати, створюючи нові робочі місця, популяризуючи культурні цінності, багатство флори і фауни, рекреаційний потенціал нашої країни.

Відповідно до законодавства, з метою просування туристичного продукту на світовому ринку орган виконавчої влади в сфері туризму створює представництва за межами України. Правовою основою міжнародного співробітництва в сфері туризму слугують міжнародні договори України.

Держава ставить за мету, розвиток туристичної індустрії, щоб забезпечити потреби громадян при здійсненні подорожей. Одночасне формування туристичної індустрії повинне бути орієнтоване на створення нових робочих місць, збільшення доходів держави і українських громадян, збереження об'єктів туристичного показу, раціональне використання природної, історичної, культурної спадщини, зміцнення міжнародних контактів.

Державне регулювання повинне будуватися так, щоб споживач був у центрі уваги, тільки тоді буде реалізоване його право на доступність послуг, право на відпочинок, на волю пересування. Зусилля держави повинні бути спрямовані не тільки на обмеження монополії в сфері пропозиції туристичних послуг, а й на підвищення соціальної відповідальності підприємництва.

Концептуальні завдання державного регулювання туристичного бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки полягають у такому:

- розробленні національної концепції туризму, в якій повинен бути встановлений рівний пріоритет внутрішнього туризму і послуг іноземним туристам; на внутрішньому ринку перевага повинна віддаватися масовим видам туризму для українських громадян, доступних широким прошаркам населення; при обґрунтуванні регіональної політики доцільно стимулювати активізацію пропозиції послуг культурного й історичного туризму;
- сприянні розвитку туризму, що забезпечує відтворення та охорону природних і культурних ресурсів країни;
- створенні умов для формування адресного туризму соціальнонезахищених верств населення;
- створенні можливостей для погодженого розвитку всіх численних елементів сектора туризму;
- оптимальному поєднанні політичних, економічних, екологічних і соціальних вигод від туризму і розподілу їх усередині суспільства, зводячи при цьому до мінімуму проблеми, пов'язані з туризмом;
- формуванні на національному рівні необхідних координувальних структур у сфері вивчення ринку; оцінюванні можливостей розміщення, вибору типів і ступеня розвитку визначних об'єктів, послуг і інфраструктури в туристичному секторі;
- досягненні інвестиційної привабливості туризму; забезпеченні орієнтирів для постійного контролю за ходом і напрямками розвитку туризму [4, с. 409].

Інструментами реалізації державної політики галузевого розвитку повинні стати державні цільові програми, розроблювальні і реалізовані на регіональному та місцевому рівнях.

Поряд із прямими методами регулювання, держава повинна використовувати методи непрямого впливу.

Туристична політика є системою соціально-економічних, правових, зовнішньополітичних, культурних та інших методів і заходів, що використовуються парламентами, урядами, державними та приватними організаціями, асоціаціями і установами, відповідальними за туристичну діяльність, з метою регулювання та координації туристичної галузі та створення умов для її розвитку.

Державний механізм управління в туристичній сфері розглядається як виважена система прийомів, важелів та методів впливу державних органів влади на діяльність усіх суб'єктів туристичного ринку, а також способів практичного застосування їх за тієї чи іншої ситуації, якою обумовлюються цілі та завдання розвитку галузі.

Висновки. У зв'язку з викладеним вище державне регулювання туристичної галузі

пропонується розглядати як сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на розвиток туристичної галузі і створення умов для ефективної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектора щодо розвитку туризму через різні механізми: адміністративні, організаційні, економічні, правові, екологічні тощо.

Ефективне державне регулювання потребує наукового та методичного забезпечення. Незважаючи на активізацію дослідницьких зусиль, спрямованих на аналіз питань туризму, певні аспекти державного регулювання цієї галузі залишаються недостатньо розробленими. Бракує робіт, присвячених як теоретичному осмисленню зазначених питань, так і розробці науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо державного регулювання туристичної галузі на національному, регіональному та місцевому рівнях. Вироблення стратегії розвитку туристичної галузі і створення умов для її ефективного впровадження є складним завданням. Для успішного його вирішення, запобігання політичним помилкам та прорахункам доцільно скористатися досвідом інших країн.

Література:

1. Сисоева С.І. Державне регулювання туристичного бізнесу в Україні / С.І. Сисоева // Науковий збірник Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2014 р.
2. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2006.– 537 с.
3. Хлопяк С.В. Управління туристичною галуззю: стан та перспективи / С.В. Хлопяк // Регіональні перспективи. – 2000. – № 2–3 (9–10). – С. 345–346.
4. Шульгіна Л.М. Формування інфраструктури інформаційної підтримки прийняття рішень підприємства туристичної галузі / Л.М. Шульгіна // Маркетинг та логістика в системі менеджменту: VI Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Львів, 9–10 лист. 2006 р.) – Л. : Нац. ун-т „Львівська політехніка”, 2006. – С. 407–409.

Тиханський В. В.

НАЛЕЖНЕ УРЯДУВАННЯ

Постановка проблеми. Слово «врядування» чи «урядування» є типовим українським словом, яке здавна асоціюється з прозорим процесом прийняття рішень при залученні всіх членів громади (віче, сходина села тощо). Це слово для багатьох українців означає демократичність та можливість урахування голосу кожного. Проте абсолютного відповідника в російській мові цьому слову немає, то за радянських часів у Словнику української мови воно зазначалось як застаріле і рекомендувалося застосовувати синонім – управляти [1].

Виклад основного матеріалу. Сьогодні терміну *врядування* (“governance”, *англ.*) надано багато значень різними сторонами процесу, і термін вже став обов’язковим для управління. На теоретичному рівні цей термін слід розуміти як співпрацю багатьох сторін, які беруть участь у процесі управління суспільними справами. Органи місцевого самоврядування в ньому виступають як один, або кілька учасників процесу. Також можна розглядати цей термін щодо питання структури - організації можуть працювати у ієрархічному, ринковому середовищі та з мережею громад. Врядування також можна розглядати як процес керування та координації зусиль. Остаточо *врядування* у літературі трактується як теорія, або аналітична система [2].

Врядування може бути вживане у декількох контекстах, зокрема, корпоративне урядування, міжнародне урядування, національне урядування, місцеве урядування.

Належне та прозоре врядування – це головна запорука здорового та продуктивного розвитку суспільства та держави в цілому. У свою чергу, належне врядування засвідчує те, що при прийнятті рішень враховано погляди та голоси меншості й найбільш незахищених верств суспільства, а корупція є мінімізується [3].

На мою думку, одним із головних пріоритетів є сприяння встановленню підзвітного та відкритого врядування, а, отже, формування усвідомленої, раціональної та довготривалої участі населення у вирішенні державних справ. Потрібно, щоб кожен громадянин мав змогу безпосередньо брати участь у врядуванні.

Належне врядування прямо пов'язане зі сталим розвитком демократичного суспільства та всіх його інституцій. Воно і є одною із його засад. Належне врядування включає кілька основних принципів, що є основоположними для формування суспільного капіталу, без якого неможливий сталий розвиток демократії в країні. Такі принципи включають етичну поведінку всіх основних гравців у суспільстві, вироблення, визнання та дотримання певних правил та стандартів у публічній сфері, а також проведення прозорої політики і звітування перед суспільством.

Належне урядування має вісім основних характеристик. Ними є *участь* (може бути як прямою, так і опосередкованою), *орієнтація на консенсус* (одностайність інтересу всієї спільноти, та засоби його досягнення), *прозорість* (рішення приймаються та вводяться в дію відповідно до визначених законодавством процедур), *відповідальність (підзвітність)* (не досягається без дотримання прозорості та принципу верховенства права), *належне реагування* (всі інституції та процедури повинні задовольнити всіх бажаючих у розумний проміжок часу), *ефективність та результативність* (результат, що задовольняє потреби суспільства), *рівність та врахування інтересів* (врахування інтересів кожного члена суспільства) і *відповідність принципу верховенства права* (повний захист прав людини, у тому числі прав меншин).

Досвід роботи міжнародних донорів в Україні демонструє, що питання належного врядування не стоять на порядку денному більшості центральних органів влади, не говорячи вже про активне просування найкращих практик. Наприклад, коли одна з донорських організацій організувала робочі засідання з питань урядування та етики із залученням міжнародного експерта, то з десятка організацій, що зголосилися взяти у ній участь, на зустріч з'явилися представники лише одної. Це засвідчує погану обізнаність і недостатнє усвідомлення важливості питань урядування та підзвітності, які є нечітко окресленими і розуміються неправильно [4].

Висновки. Концепція врядування сформувалася у контексті вирішення проблеми про зв'язок між ефективністю управління та станом демократії, який оцінюється, насамперед, за показником рівня участі громадян. Ще у 1990-х рр. була сформульована концепція «належного врядування», що передбачає, насамперед, співпрацю влади, громадськості, бізнесу, інших зацікавлених сторін у створенні системи, яка б сприяла максимальному задоволенню потреб громадян у короткостроковій та довгостроковій перспективах. Нехтування засадами належного врядування має наслідком формування практики неналежного управління, основними елементами якої є насамперед корупція, неефективність і закритість.

На основі врахування міжнародного досвіду, рекомендацій експертів, узгодження із змістом інших міжнародно-правових документів можна зробити висновок що, їх дотримання мало б сприяти запровадженню і поширенню практики належного врядування.

Йдеться про таке:

- сталий розвиток, що передбачає досягнення балансу між економічними, соціальними та екологічними критеріями розвитку;
- субсидіарність, яка передбачає в управлінській практиці, узгодження власних і делегованих повноважень з ресурсами для їх реалізації, зменшення контролю центру над громадами і регіонами;
- безособовість у наданні управлінських послуг, визначення їх кількісних і якісних параметрів;
- прозорість та підзвітність діяльності органів влади, що можна досягти через залучення громадян до складання бюджету, контролю над видатками, прозоре проведення тендерів, зменшення корупції;
- залучення громадян до управління у прямій (вибори, місцеві референдуми, загальні збори громадян) та опосередкованій формах;

– безпека громадян у всіх вимірах – кримінальному, техногенному, екологічному та інших, що передбачає активне використання практики консультування з різними групами громадян, політику толерантності, професійне поводження з ресурсами, дотримання принципів сталого розвитку [5].

Література:

1. Врядування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://coop.governance.org.ua/?page_id=5.
2. Добре врядування і демократичного громадянство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://social-academy.com.ua/добре-врядування-і-демократичного-гр/>.
3. Належне та прозоре врядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/what-we-do/projects/2519.html>.
4. Центр політико-правових реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/>.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.

Уваров І. В.

ДОСВІД ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. У зв'язку із перетворенням економічної природи національного господарства країни, ринковою трансформацією її економічного простору в зміненій системі суспільного розподілу праці, економічних зв'язків і відносин, які обумовлюють необхідність пошуку оптимальних шляхів утвердження нового змісту, позитивної логіки соціальної динаміки здійснення адекватної державної політики, важливо визначити місце і функціональну роль регіонів у цьому перехідному процесі. Тому, зарубіжний досвід моделювання процесів управлінського впливу держави на регіональний розвиток, є вкрай актуальним для вивчення та застосування в Україні [1].

Виклад основного матеріалу. Враховуючи певні особливості, які властиві регіональній політиці країн – членів ЄС, вважаємо за можливе розділити 28 країн ЄС на п'ять груп. До першої групи належать Греція, Ірландія, Іспанія, і Португалія, де відзначається високий рівень централізації і низький рівень самостійності регіонів.

Так, у Греції практично всю відповідальність за реалізацію регіональної політики покладено на Міністерство національної економіки. У 1989 р. у цій країні розпочато адміністративну реформу, метою якою було визначено передачу відповідальності за здійснення відносно невеликих проектів регіонального соціально-економічного розвитку на територіальний рівень. У Португалії практично всіма питаннями проведення регіональної політики займається Генеральний директорат з регіонального розвитку Міністерства планування і регіонального розвитку. Регіональна політика в Ірландії здійснюється двома державними відомствами «IDA-Ireland» і «Enterprise Ireland», які підзвітні і підконтрольні міністру підприємництва та зайнятості.

Друга група представлена Німеччиною та Італією. Дані країни мають неабиякі внутрішні відмінності. В Італії – між розвиненою північчю і відсталим півднем, у Німеччині, відповідно, між західними і східними землями. Конституції Італії і Німеччини, утверджуючи принципи справедливості та демократії, приділяють неабияку увагу питанням регіональної політики. В якості її головного завдання проголошується створення можливостей для слаборозвинених регіонів брати участь у соціальному та економічному розвитку країни завдяки діяльності щодо зменшення впливу негативних чинників, викликаних географічним положенням, важким економічним спадком або історичними традиціями даних регіонів. У країнах другої групи (Італії та Німеччині), на відміну від країн першої групи, регіональна політика значно менше залежить від центральних відомств та міністерств.

Третю групу складають Фінляндія та Швеція. До однієї групи їх можна віднести на основі наявності низки спільних характеристик, зокрема, низька щільність населення, суворий клімат, високий рівень соціальної захищеності громадян. Стосовно регіональної політики, що реалізується у Швеції та Фінляндії, то можна зазначити, що її пріоритетним напрямком є розв'язання нагальних проблем віддалених північних територій. Регіональна політика, що реалізується в цих країнах, спрямована на підтримку компаній, які є економічно сильними, і які активно діють у найбільш слабких і віддалених регіонах. При цьому необхідно визнати, що значна увага приділяється і забезпеченню рівномірного розвитку всіх регіонів, забезпеченню їхньої конкурентоспроможності на внутрішніх та, особливо, зовнішніх ринках. З цією метою велика увага приділяється залученню інвестицій у внутрішні райони, що спрямовуються на проведення промислової реструктуризації економічного потенціалу.

Четверта група представлена Австрією, Францією, Данією, Бельгією, Нідерландами, Люксембургом і Великобританією. Основні регіональні проблеми цих країн пов'язані зі значними структурними змінами економіки, а також проблемами зайнятості населення, що виникають в якості наслідку цих змін.

Говорячи про структури та особливості реалізації регіональної соціально-економічної політики, варто відзначити, що в країнах четвертої групи існують значні відмінності. Так, Люксембург і Франція відрізняються порівняно високим рівнем централізації. Австрії, Бельгії, Нідерландам і Великобританії властивий високий ступінь децентралізації.

У Франції, згідно із Законом, ухваленому в 1995 р., політика регіонального розвитку формується на національному рівні, а проводиться спільно з регіональною та місцевою владою. Причому за формування регіональної політики відповідає спеціально призначений міністр, до компетенції якого, окрім іншого, відноситься питання прийняття рішень щодо економічного стимулювання розвитку регіонів.

У Люксембурзі рішення щодо формування та реалізації регіональної політики приймаються спільно міністром фінансів та міністром економіки.

У Нідерландах ступінь незалежності регіонів є достатньо високим. Між тим, питаннями координації регіональної політики займається спеціально уповноважений орган – Міністерство економіки, який несе відповідальність за проекти надання фінансової допомоги регіонам, що проводять структурні реформи, а також залучення зовнішніх інвестицій. Інші проекти регіонального розвитку здійснюються децентралізовано.

У Великобританії відповідальність за реалізацію регіональної політики покладена на двох міністрів: міністра з торгівлі і промисловості та міністра зі справ Шотландії та Уельсу. Міністерство торгівлі і промисловості при цьому займається оцінкою наслідків реалізації регіональних проектів для економіки Великобританії, розробляє загальні директиви щодо правил і засад реалізації регіональної політики та проводить контроль за їх дотриманням. До компетенції міністра зі справ Шотландії та Уельсу входить прийняття рішень, що стосуються надання допомоги цим територіям. Між тим, такі рішення мають бути затверджені Державним Казначейством.

Основний закон Австрії не визначає рівні компетенції щодо формування та реалізації регіональної політики. Між тим, уже протягом багатьох років існує неформальний поділ сфер відповідальності між федеральним Урядом, адміністраціями земель і місцевими органами влади. Надання фінансової допомоги регіонам здійснюється в межах спільних проектів, які фінансуються і реалізуються адміністрацією відповідної землі разом з федеральним урядом. У Бельгії питання формування та реалізації регіональної політики розглядаються виключно на регіональному рівні.

До п'ятої групи відносяться такі країни, як Болгарія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Румунія, Угорщина, Хорватія, Чехія, Естонія, тобто ті, які набули членство в Європейському Союзі в останні десять років (з 2004 по 2013 рр.). Більшість цих країн має порівняно низький рівень соціального та економічного розвитку, що обумовлює зміст та основні напрямки регіональної політики. Особлива уваги

приділяється загальнонаціональним проблемам. Розвитку ж регіонів і вирішенню їх проблем відводиться другорядна роль [3].

Висновки. Загалом, якщо узагальнити підходи до реалізації регіональної політики в країнах ЄС, то можна відзначити, що практично в усіх країнах вона спрямована на створення умов, які дозволять регіонам повністю реалізувати свій економічний потенціал і, відповідно, як наслідок збільшити їх вклад у розвиток соціальної та екологічної сфер своїх країн. Можна зазначити, що саме це і виступає одним з основних завдань регіональної політики країн, які входять до складу ЄС.

Література:

1. Ковальчук В. Г. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону : монографія / В. Г. Ковальчук. – Х. : Золоті сторінки, 2013. – 296 с.
2. Уткин Э. А. Региональная политика стран-членов ЕС [Электронный ресурс] / Э. А. Уткин, А. Ф. Денисов. – Режим доступа: http://limej.ru/index.php/home/223-stat/61791_Regional_naya_politika_stran-chlenov_ES.html.

Фіщук Н. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Для досягнення максимальної ефективності систем управління охороною праці необхідно забезпечувати їх високоефективну роботу як на державному, так і на регіональному, галузевому та виробничому рівнях.

Державне управління формулює державну політику в галузі охорони праці – пріоритет життя і здоров'я працівника щодо результатів виробничої діяльності. Держава приймає нормативно-правове законодавство в галузі охорони праці, встановлює обов'язки, права і відповідальність щодо проведення державної політики, створює відділи з питань охорони праці при держадміністраціях, навчально-методичні й експертно-технічні центри, систему нагляду за охороною праці, санітарно-епідеміологічні служби, органи пожежної, екологічної безпеки, фонд соціального страхування від нещасних випадків і профзахворювань та інші наглядові і контролюючі органи, а також систему виробничо-технічного, інформаційного, наукового й фінансового забезпечення діяльності в галузі охорони праці [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Регулювання трудових відносин в Україні виробляється на підставі законодавства про працю, зокрема, Кодексу Законів про працю. Згідно зі ст. 3 КЗпП, законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. Чинним трудовим законодавством передбачено гарантії здійснення працівниками своїх прав і відповідальність за виконання трудових обов'язків. Гарантії трудових прав встановлені при прийомі на роботу, зміні трудового договору, його припинення. Гарантії, що стосуються охорони праці, встановлені статтями 153–173 КЗпП, Законом "Про охорону праці" та відповідними спеціальними нормативними актами.

Управління охороною праці – це підготовка, прийняття і реалізація правових, організаційних, науково-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на збереження життя, здоров'я й працездатності людини в процесі трудової діяльності [5].

Основними завданнями управління охороною праці є такі:

– опрацювання заходів щодо здійснення державної політики з охорони праці на регіональному і галузевому рівнях, а також підготовка, прийняття та реалізація заходів, спрямованих на:

- забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці;

- забезпечення утримання в належному стані виробничого устаткування, будівель і споруд;

- пропаганду охорони праці;
- облік, аналіз та оцінку стану умов і безпеки праці;

– забезпечення страхування працівників від нещасного випадку на виробництві та профзахворювання [4].

Правова база охорони праці ґрунтується на національному законодавстві та міжнародних нормах. Крім зазначених законів, правові відносини у сфері охорони праці у галузі регулюють інші національні законодавчі акти, підзаконні нормативні акти: Укази і розпорядження Президента, рішення уряду, нормативні акти міністерств та інших центральних органів державної влади. Важливе місце у нормативно-правовому полі з охорони праці займають міжнародні договори та угоди, до яких Україна приєдналася в установленому порядку. Переважна більшість міжнародних договорів та угод, в яких бере участь Україна і які більшою або меншою мірою стосуються охорони праці, – це такі чотири групи документів:

1. Конвенції та Рекомендації Міжнародної організації праці.
2. Директиви Європейського Союзу.
3. Договори та угоди, підписані в рамках Співдружності Незалежних Держав.
4. Двосторонні договори та угоди.

Метою політики охорони праці є зведення до мінімуму показників виробничого травматизму та професійних захворювань. Ця мета набула нових форм у ЄС протягом останніх років і поширилася сьогодні до пропаганди "добробуту на роботі", що означає моральний, фізичний та соціальний добробут, а не лише відсутність нещасних випадків та професійних захворювань [3].

Для наукового і науково-технічного вирішення проблем охорони праці, забезпечення системного й комплексного підходу до організації нормотворчої діяльності, вдосконалення нормативної бази з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в Україні створено мережу базових (головних) організацій та установ — понад 600 з цієї важливої проблеми. Їх діяльність охоплює майже всі нині визначені напрями охорони праці, що потребують розвитку й удосконалення. Такі організації визначено в більшості галузей народного господарства згідно з рішенням міністерств, відомств, концернів, корпорацій та інших об'єднань підприємств, створених за галузевим принципом. Це провідні науково-дослідні, проектно-конструкторські й інші організації, які спеціалізуються з питань безпеки, гігієни та виробничого середовища [5].

Для наукового забезпечення охорони праці створено Національний науково-дослідний інститут охорони праці, який разом з інститутами Академії наук України та іншими науково-дослідними і проектно-конструкторськими установами, навчальними закладами здійснює фундаментальні і прикладні наукові дослідження з проблем охорони праці, ідентифікації професійної небезпечності [4].

На Національний науково-дослідний інститут охорони праці покладено виконання функцій головної організації в Україні, яка координує роботу в даному напрямку, надає методичну допомогу фахівцям, організує підвищення їх кваліфікації, а також безпосередньо опрацьовує проект міжгалузевих і окремих галузевих нормативних актів про охорону праці.

Політика охорони праці Європейського співтовариства засновується на превентивних підходах, які передбачають залучення всіх учасників, у тому числі працівників, з метою розвитку культури попередження ризиків: освіта, обізнаність та профілактика. Право кожного працівника на умови праці, котрі не шкодять його здоров'ю, гарантують безпеку та честь, визнано невід'ємним правом кожного громадянина [3].

Висновки. Управління охороною праці на всіх рівнях – державному, регіональному, галузевому, на рівні підприємства, підприємців базується на законодавчих та нормативно-правових актах про охорону праці. Кожен рівень має свої повноваження. Проте в цілому діяльність всіх органів центральної виконавчої влади спрямована на подальше вдосконалення системи охорони праці в Україні.

Усе це може бути досягнуто лише за умови впровадження в Україні (у відповідності з існуючою законодавчою базою та вимогами МОП) сучасних високоефективних систем управління охороною праці, що потребує підготовки кваліфікованих кадрів, здатних вирішувати відповідні завдання.

Література:

1. Закон України «Про охорону праці» від 21 листопада 2002 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

2. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” // ВВР України. – 1999. – № 23.

3. Богданов С. Профілактика нещасних випадків – складова безпеки праці / С. Богданов // Уряд. кур’єр. – 2008. – № 79. – квітня. – С. 4.

4. Сторчак С. Безпека – важливіша за виробництво / С. Сторчак // Уряд. кур’єр. – 2008. – № 77. – 24 квітня. – С. 10.

Хворост Я. М.

ОРІЄНТИРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сьогодні продовжують зберігати актуальність питання вдосконалення державної політики територіального та регіонального розвитку. Основний орієнтир такого вдосконалення передбачає оновлення державної політики, а також законодавчої диференціації територіального та регіонального управління.

Виклад основного матеріалу. Загальноєвропейською тенденцією є перехід на місцевому та регіональному рівні від системи управління громадами до системи належного врядування та ефективного надання якісних послуг. При цьому слід відзначити, що у світовій практиці використовується два основних підходи до управління територіями. Перший підхід передбачає застосування методів та інструментів менеджменту комерційної сфери в регіональному управлінні, а другий – активне залучення громадськості до останнього процесу.

З часу прийняття Конституції України та базових нормативно-правових актів з питань територіального та регіонального управління розвиток місцевого самоврядування, а, відтак, і територіальних громад, фактично здійснювався лише на рівні міст обласного та районного значення. Останнє зумовлено тим, що переважна більшість територіальних громад є надмірно подрібненими та відзначаються слабкою ресурсною базою. Через це вони неспроможні виконувати покладені на них функції.

У 2014 р. вітчизняний Уряд схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі – Концепція), у якій справедливо відзначив, що одна з основних проблем системи місцевого самоврядування – не задоволення потреб суспільства [2, Розділ I «Проблеми, які потребують розв’язання» і Розділ II «Мета Концепції»]. Як наслідок, функціонування органів місцевого самоврядування на території України не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях [там само].

Важливо, що, окрім Концепції [2], у 2015 р. був прийнятий Закон України «Про засади державної регіональної політики» (далі – Закон) [1]. Він установив такі пріоритети державної регіональної політики:

1) стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей;

2) зменшення територіальної диференціації за індексом регіонального людського розвитку;

3) формування конкурентоспроможності регіонів шляхом розроблення та реалізації програм і проектів підвищення конкурентоспроможності територій;

4) стимулювання міжрегіональної інтеграції, інтеграції регіональних економічних, інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір, подолання міжрегіонального відчуження;

5) визначення проблемних територій у регіонах та реалізація державних заходів щодо вирішення проблем;

6) створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища шляхом врахування екологічної складової у стратегіях регіонального розвитку, оцінювання, вирівнювання та зниження техногенно-екологічного навантаження на довкілля у регіонах;

7) запровадження дієвих інструментів державної підтримки міжрегіональної інтеграції, виконання міжрегіональних програм і проектів;

8) формування з урахуванням документів Ради Європи та нормативно-правової бази ЄС, необхідної для реалізації державної регіональної політики;

9) поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого забезпечення розвитку регіонів, сприяння здійсненню повноважень органами місцевого самоврядування;

10) створення ефективних механізмів представництва інтересів регіонів на загальнонаціональному рівні і територіальних громад – на регіональному рівні [там само, ч. 1 ст. 6].

Як бачимо, мета Концепції та пріоритети державної регіональної політики корелюються між собою, але так відбувається не з усіма положеннями вказаних правових документів. Згідно із аналізованим Законом об'єктами означеної політики є територія регіонів, макро- і мікрорегіонів [1, ч. 1 ст. 4]. При цьому об'єктами державної регіональної політики можуть бути також групи регіонів (або їх частин), міст, сіл, селищ, об'єднані за критеріями та в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України. Одразу виникає запитання, як законодавець співвідносить ці положення Закону із Концепцією, яка, у свою чергу, установлює, що формування критеріїв для адміністративно-територіальних одиниць різного рівня адміністративно-територіального устрою (далі – АТУ) держави здійснюється з урахуванням його тривірневості. Остання передбачає таке:

– перший рівень – базовий, представлений громадами;

– другий рівень – районний, представлений районами;

– третій рівень – регіональний, представлений АРК, областями, містами Київ і Севастополь (див. Підрозділ «Визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, що надаються такими органами» Розділу V Концепції).

Разом із тим, на кожному рівні АТУ функціонують відповідні органи місцевого самоврядування та виконавчої влади. Зокрема, на базовому рівні – сільська, селищна, міська ради та їх виконавчі органи, представництва окремих органів виконавчої влади, на районному рівні – районні ради та їх виконавчі органи, райдержадміністрації, територіальні органи центральних органів виконавчої влади та ін. Більше того, Концепція містить указівку, що територія адміністративно-територіальної одиниці базового рівня визначається з урахуванням доступності основних публічних послуг, які надаються на території громади (час прибуття для надання швидкої медичної допомоги в ургентних випадках та пожежної допомоги не має перевищувати 30 хв.) [2, Підрозділ «Забезпечення доступності та якості публічних послуг» Розділу V Концепції].

Висновки. Отже, існує необхідність щодо приведення у відповідність один одному ключових нормативно-правових актів, що визначають перспективні та пріоритетні напрямки територіального розвитку із урахуванням напрацьованих позитивних його практик за кордоном.

Література:

1. Про засади державної регіональної політики [Електронний ресурс]: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80/para8#n8>.

Цонда І. В.

ЕФЕКТИВНЕ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ВЛАДА

Постановка проблеми. Категорія ефективності є базовою для більшості соціальних, політичних, економічних наук, оскільки саме досягнення ефективного функціонування систем, як на макрорівні, та і на рівні держав, є основною метою їх функціонування. Не є винятком і система державного управління, основна мета якої – досягнення ефективного та збалансованого розвитку держави, зокрема на регіональному рівні. Для України проблематика забезпечення ефективності державного управління має особливу практичну значимість у сферах державотворення, оскільки цей процес не закінчився за всі роки незалежності держави, а також у сфері підвищення ефективності регіональної політики, що відповідає сучасним тенденціям в європейських країнах.

Виклад основного матеріалу. Розбудова сучасної ефективного системи державного управління – основний чинник виходу українського суспільства із трансформаційної кризи [2].

В науці державного управління розглядаються різні аспекти ефективності державного управління, серед них:

1. Соціально-економічна ефективність державного управління.
2. Підвищення ефективності функціонування суб'єктів державного управління.
3. Результативність діяльності управлінських органів і посадових осіб.

Надалі ми розглядатимемо соціально-економічну ефективність державного управління в цілому, що відповідатиме задачам даної роботи.

Погоджуючись з В. Галунько, ми визначаємо ефективність державного управління як таку діяльність, в результаті якої реалізовується повнота використання здібностей громадян держави, яка здійснює акти державного управління і спроможність локальних і регіональних громад успішно використовувати свої можливості для власного розвитку [3].

Уважаємо, що саме ці критерії мають бути базовими в умовах реалізації в Україні нової парадигми державного управління в умовах модернізації Української держави.

Необхідність підвищення ефективності державного управління знаходить розуміння на вищих щаблях влади в Україні. Однак, здебільшого, поняття ефективності продовжує знаходитися у площині суто фінансових, бюджетних питань, в напрямку зниження витрат на органи державного управління.

На нашу думку, забезпечити ефективний розвиток держави можна на двох основних рівнях: на рівні державотворення, оскільки, без існування держави, без усвідомлення громадянами своєї належності до певної держави зникає предметна галузь державного управління, а також на рівні регіонального управління, що відповідає провідним європейським тенденціям, та корелює з наведеним вище визначенням ефективності державного управління.

Щодо ефективності державотворення, то слід відзначити, що українське

суспільство переживає складні часи. Ця теза є провідною у будь-якій публікації, науковій чи публіцистичній, автор якої розмірковує над питаннями внутрішньої і зовнішньої політики, національного самоусвідомлення, розбудови української держави в цілому. Історія розвитку людського суспільства надає нам численні приклади того, що процес державотворення у будь-який час на будь-якій території супроводжувався великими соціальними змінами, бурхливими потрясіннями, серед яких і громадянські війни були явищами пересічними. Було б доцільним знайти відповідь на низку запитань: що має бути наріжним каменем процесу державотворення? Які підвалини подальшого розвитку української держави? Чи є діяльність українського політикуму найефективнішою, чи треба прислухатися до волевиявлення українського народу? Якими є критерії доцільності та ефективності державотворчого процесу в Україні [4]?

В Україні, попри наявність повного формального переліку ознак державності, а саме: існування Конституції, сформованої гілки влади та системи законодавства, наявність силових структур, офіційної символіки, незалежності у зовнішній політиці, фактично, існують великі проблеми в галузі реального забезпечення державотворення.

Так, в Україні до сьогодні не створено правового громадянського суспільства; за визначенням міжнародних інституцій, відсутня ефективна та незалежна судова влада; державна влада та політичні еліти мають низький рівень легітимізації серед громадян; існують суттєві проблеми в забезпеченні зовнішньої безпеки, як військової, так і економічної.

Саме формування громадянського суспільства, яке стане тягловим механізмом як легітимізації влади, так і підвищення дієвості окремих гілок державного механізму, є, на наш погляд, основним показником ефективності функціонування системи державного управління в сфері державотворення.

Одночасно, поняття громадянського суспільства справді має безпосередній стосунок до проблеми політичної організації суспільства. Звернення до такого поняття – це дедалі більше розуміння необхідності існування у суспільстві угруповань, за допомогою яких у такий спосіб об'єднані люди можуть реально впливати на організацію політичного режиму суспільства, будучи водночас максимально незалежними від влади. Громадянське суспільство – це сукупність окремих, незалежних особистостей (кожна з яких має свої власні потреби, приватний інтерес), у якій виокремлюються групи громадян на різноманітних засадах єднання, створюючи відповідні самоврядні угруповання [4].

Як свідчить досвід країн ЄС, найважливішим рівнем, на якому мають створюватися згадані самоврядні угруповання, є регіональний рівень. Отже, проблематика підвищення ефективності управління в галузі державотворення та регіональної політики є взаємопов'язаними.

Нерівномірність регіонального розвитку і рівня життя населення, різні темпи розвитку регіонів, які підсилюються кризовими проявами в економіці, поглиблення дисбалансу економічно-соціального розвитку регіонів та низка інших дестабілізуючих факторів ускладнюють реалізацію єдиної державної політики у сфері регіональних соціально-економічних перетворень, збільшують загрозу виникнення регіональних криз, дезінтеграції національної економіки, перешкоджають формуванню загальнодержавного ринку товарів і послуг, не дають змоги ефективно використовувати регіональний потенціал, створюють передумови для соціальної напруженості в суспільстві, загрожують територіальній цілісності країни, стримують динаміку соціально-економічних показників, уповільнюють ринкові перетворення

Висновки. Розглянутий матеріал дозволяє дійти низки висновків, а саме:

- ефективність державного управління в сучасних умовах мусить розглядатися як складне, комплексне поняття, побудоване на наріжному камені реалізації потреб та прагнень громадян країни, як основних носіїв державної влади;

- на сьогодні, державну політику в сфері державотворення та регіоналізації не можна вважати ефективною, оскільки досі не мають належної легітимізації такі елементи держави, як судова та виконавча влада, не сформоване громадянське суспільство, існує значний розбіг у рівні економічного та соціального розвит-

ку регіонів;

- у подальшому, критеріями ефективності державного управління в зазначених галузях слід вважати досягнення цілей створення громадянського суспільства та соціально-економічного вирівнювання регіонів;

- регіональна політика, з метою підвищення її ефективності, має будуватися на принципах децентралізації та кластеризації, що відповідає досвіду країн ЄС.

Література:

1. Пахомова Т.І. Модернізація системи державної служби: сучасний вимір [Електронний ресурс] / Т.І. Пахомова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ardup/2011_1/1-4-3.pdf.

2. Ткаченко В.І. Підвищення якості адміністративних послуг: питання теорії та практики [Електронний ресурс] / В.І. Ткаченко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlduvs/10_1_3_3.pdf.

3. Галуцько В.В. Напрями адміністративної реформи в Україні / В.В. Галуцько // ФП. – 2011. – № 1. – С. 199.

4. Яковлев А. До актуальності питання про етногенез [Електронний ресурс] / А. Яковлев. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/.

Шатрова К. І.

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ ЗА НАПРЯМКОМ ЄС – УКРАЇНА

Постановка проблеми. Щоб подолати наслідки сучасної фінансово-економічної кризи і забезпечити антикризову стабільність національної економіки, необхідно цілеспрямовано розбудувувати механізми використання усього спектра потенціальних ресурсів розвитку, доступних для України. До таких ресурсів, безперечно, належить транзитний потенціал нашої держави. Нажаль, наразі українська територія дедалі менше використовується відправниками транзитних вантажів з країн ЄС, оскільки вони шукають шляхи, які оминають нашу державу, обираючи більш північні та більш південні маршрути. Перспективними напрямками співробітництва України і ЄС є залучення додаткових обсягів транзитних вантажопотоків через територію України та розгалуження мережі МТК за рахунок нових напрямків руху: Європа – Кавказ – Азія з розгалуженням автомобільної магістралі Будапешт – Білгород-Дністровський – Одеса з виходом через Керченську переправу на Південь Росії та на Кавказ; ТРАСЕКА (Великий Шовковий шлях); Чорне море – Балтійське море із залученням додаткових вантажопотоків з Туреччини (у прямому напрямку) та із Скандинавських країн (у зворотному напрямку); використання водних шляхів Дніпра та виходу через Волго-Донський напрям до Каспійського моря; участь у реалізації МТК “Північ – Південь”.

Крім того, необхідно розбудувати сучасну систему транспортно-логістичних центрів (формування логістичного центру “Інтерпорт Ковель”, а також потужного центру на переході Чоп – Захонь). Крім того, доцільно запровадити практику електронного документообороту при транзитних перевезеннях (з 2011 р. вона використовується при внутрішніх вантажних перевезеннях). Це стосується і залізничних адміністрацій країн ЄС, з якими слід налагодити електронний обмін даними в обсягу перевізних документів (певні роботи в цьому напрямі вже проведено з Польщею, Словаччиною та Угорщиною, а також активізувати процес приєднання України до умов Конвенції про єдину транзитну процедуру (Женева, 1987 р.). Важливим видається усунення технічних перешкод на шляху транзитних вантажних перевезень з Європи до Азії через територію України. Експерти вказують на недосконалість вітчизняного шляхового господарства (насамперед, при перетині території Карпатського регіону). Тому дуже важливо прискорити розпочате будівництво двоколійного Бескидського тунелю, що, у свою чергу,

дозволить значно прискорити транзит вантажів залізницею до країн ЄС. Крім того, доцільними вбачаються реалізація заходів щодо інтеграції залізниць України до транспортної мережі ЄС за рахунок активної співпраці нашої держави у розбудові колії 1520 мм на території Західної Європи, а також модернізація існуючої в Україні колії європейського зразка, що пролягає до Ковеля.

Виклад основного матеріалу. Подальші шляхи розвитку комбінованих (інтермодальних) перевезень, було визначено ще на Одеському семінарі (червень 2011 р.), “Концепція “єдиного вікна” та інтеграція режимів залізничних перевезень за спрощення процедур торгівлі на території загальноєвропейського простору”. На порядку денному були два питання: можливість запровадження в Україні принципу “єдиного вікна” при організації взаємодії учасників торгових операцій і контролюючих органів; розвиток торгівлі та залучення нових транзитних потоків за напрямками осей МТК “Північ – Південь” і “Європа – Азія” (у тому числі за сприяння механізму розширення практики застосування уніфікованої електронної накладної (CIM/SMGS)). У цьому контексті слід звернути увагу на українсько-латвійське співробітництво у галузі транзитних перевезень. 31 серпня 2011 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову “Щодо затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Латвійської Республіки про транзитні перевезення з використанням портів та іншої транспортної інфраструктури”, яка визначає основні принципи співробітництва і встановлює конкурентоспроможні умови для здійснення таких перевезень. Регламентуються також шляхи співробітництва у рамках міжнародних транспортних об’єднань, до яких належать сторони.

Вважаємо, що Україні важливо приєднатися до нової Транс’європейської транспортної мережі, що нині формується на території ЄС, і забезпечити її повну реалізацію. Розроблено план розбудови цієї мережі до 2020 р., а також карту основних маршрутів – мультимодальних перевезень, які поєднують країн – членів ЄС з новими країнами-сусідами та регіонами. Реалізація відповідних заходів з метою створення спільного європейського транспортного ринку на засадах відмови від фрагментованих національних транспортних систем практично є неможливою без участі регіонів України та нашої держави в цілому. Єврокомісією визначено і затверджено 5 основних пріоритетних напрямків європейських транспортних векторів: північний, центральний, південно-східний, південно-західний та водні магістралі між європейськими МТП.

Територією України проходять: центральна вісь, у рамках якої визначено основні маршрути: Катовіце – Львів – Київ, Будапешт – Львів, Мінськ – Київ, Київ – Харків, Москва – Київ – Одеса, а також водна вісь, яка з’єднує зону Чорного моря з Атлантикою (Середземним, Балтійським, Баренцовим, Червоним морями та Суецьким каналом) і включає внутрішні водні шляхи: Беларусь – Київ (Дніпром) з виходом до Одеського та Іллічівського МТП. Існує проєкт ТАСІС “Підтримка інтеграції України в пан’європейську транспортну мережу ТЕМ+Т” – наймасштабніший із проєктів ЄС, бюджет якого становить 6 млн. євро.

Таким чином, необхідно нарощувати зусилля із створення конкурентоспроможних умов для функціонування МТП України, насамперед, у басейні Чорного моря, де відчувається велика конкуренція з боку як російських, так і румунських і навіть молдавського портів. На жаль, в Україні досі не забезпечено всі необхідні умови для перетворення її на велику конкурентоспроможну транзитну державу. У Дунайській водній магістралі більшу роль відіграє Констанца (та певною мірою молдавський порт Джурджулешти). Проте при реалізації окреслених нашою державою планів розвитку чорноморських МТП її транзитна роль на цій магістралі може істотно зміцнитись. Обов’язковим має стати формування відгалуження від кільцевого транспортного коридору навколо Чорного моря углиб України через Ізмаїл – Рені – Одесу. Одночасно мають бути ліквідовані адміністративні та інші перешкоди на шляхах транзитних вантажів через територію України (насамперед, тих, які переміщуються морським транспортом). 3. Важливо продовжувати роботу з удосконалення системи нормативно-законодавчого забезпечення діяльності МТП.

З метою відродження України як морської держави та реалізації положень

Морської доктрини доцільно, насамперед, підготувати комплекс законодавчих актів з регулювання морської діяльності (зокрема, Закону України “Про державну морську політику”). Необхідно також розробити і затвердити національну (державну) програму розвитку морського транспорту, активніше використовувати вітчизняні потужності суднобудування, застосовуючи нормативи державно-приватного партнерства відповідно до вимог:

- Закону України від 1 липня 2010 р. № 2404-VI);
- Закону України “Про судноплавство на внутрішніх водних шляхах України”;
- Державну програму “Безпека судноплавства в Україні” (Положення про Державну систему управління безпекою судноплавства затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1137);
- Програму модернізації внутрішніх водних шляхів України на період до 2020 року, передбачену Транспортною стратегією України на період до 2020 року і проектом Державної цільової програми безпечної експлуатації водних шляхів і судноплавних шлюзів України на 2012–2016 роки;
- інші галузеві програми, що передбачали б перспективний розвиток елементів інфраструктури МТП і морегосподарського комплексу, пов’язаний з переробкою транзитних вантажів, і створення нового інформаційно-логістичного центру в Дунайському транспортному вузлі тощо.

Необхідно надалі розбудовувати інфраструктуру МТП, що дозволить їм залучати транзитні вантажі, які перевозяться сучасними морськими суднами, збільшувати площу їх переробки та зберігання. У першу чергу, це стосується МТП “Южный”, у м. Одеса, Іллічівськ, Херсон, Білгород-Дністровський та деяких інших. У МТП “Южный” доцільно збільшити підхідні глибини та канали акваторії до 21 м, що дозволить приймати судна з осадкою 19,5 м і тим самим істотно розширити арсенал оброблюваних у порту суден (насамперед, з транзитним вантажем), у тому числі дедвейтом до 200 тис. т (тепер такі судна обслуговуються на рейді, з чим пов’язані значні матеріальні затрати і збільшення часу перебування судна в порту). У Херсонському МТП, включеному до системи інтермодальних перевезень у рамках ОЧЕС, з метою розширення вантажопереробки необхідно спорудити новий термінал для прийому суден більшої (від існуючої – 32 тис. т) вантажопідйомності. Це, у свою чергу, вимагає поглиблення морського каналу (фарватеру Дніпра) від лиману до Антонівського мосту по Дніпро-Бузькому лиману довжиною у 21 морську милю та ще 15 миль по Дніпру, Рвачу та Вільховому Дніпру (з існуючої глибини 7,6–10 м на 2 м, що дозволить заходити до порту вантажним суднам у 50 тис. т). Вартість відповідних робіт оцінюється у 500 млн. грн. 16. При цьому дуже важливим є збереження екологічних параметрів морського каналу і річок, де він і поглиблюватиметься.

Слід також удосконалювати товарну номенклатуру транзитних вантажів, перероблюваних у морських і річкових портах (причалах). Контейнерні та комбіновані перевезення у внутрішньому сполученні водними шляхами мають випадковий характер і практично не здійснюються, хоча у країнах ЄС вони складають основний вантажопотік. Позитивним прикладом щодо цього є значне поширення комбінованих перевезень за участю судноплавних компаній (ріка – море) у басейнах річок Рейн – Дунай територіями Німеччини, Австрії, Угорщини, Словаччини та Румунії, які теж мають зв’язок з Дніпром через морські маршрути Чорного моря і надалі можуть розвиватися за участю України.

Висновки. На наше переконання, реалізація поставлених завдань з розвитку перевезень транзитних вантажів залізницею та переробки їх у МТП може стати основою для поступового відродження України як значущої транзитної держави, істотно розширити бюджетні надходження за надання транзитних послуг, відіграти важливу роль у прискоренні післякризового відновлення національної економіки та ефективного включенні нашої держави до нової системи поділу праці у посткризовому світі.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРЕХІДНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. Активізація зв'язків України з країнами Європи та її прагнення до участі у європейській спільноті, прискорення економічного та культурного розвитку країни викликають необхідність підтримки необхідного якісного рівня національного рекламно-інформаційного простору. В сучасних умовах реклама являє собою високорозвинену галузь у провідних країнах світу. Реклама активно залучає нові технології, що, в свою чергу сприяє динамічному росту рекламного ринку. Однак, поряд із динамічним розвитком рекламного ринку, на ньому на сучасному етапі спостерігається низка таких проблем:

- перенасиченість рекламного ринку рекламними повідомленнями;
- недотримання виробниками та розповсюджувачами рекламної інформації вимог вітчизняного та міжнародного законодавства стосовно добросовісності реклами;
- нанесення рекламою моральної та фізичної шкоди споживачам;
- невиконання умов угод стосовно розповсюдження рекламних оголошень;
- випадки самовільного розміщення засобів зовнішньої реклами;
- високий рівень технічної застарілості переважної кількості засобів та носіїв реклами;
- недосконалість рекламного законодавства;
- відсутність чіткого розподілу повноважень органів виконавчої влади стосовно державного регулювання реклами, дублювання їх функцій;
- брак чітких норм регіонального регулювання рекламної діяльності [1–6].

Зазначені проблеми викликають необхідність формування концепції державного регулювання в сфері рекламної діяльності в перехідних умовах.

Виклад основного матеріалу. Концепція державного регулювання в сфері рекламної діяльності в перехідних умовах повинна бути розроблена з урахуванням особливостей економічного механізму реклами за з прийняттям до уваги практичного досвіду співпраці з учасниками рекламного ринку та має бути орієнтована на створення розвинутого рекламно-інформаційного середовища в Україні, що відповідає європейським та міжнародним вимогам, яке буде гармонійно співвідноситися з європейським та світовим комунікаційним простором.

Концепція державного регулювання в сфері рекламної діяльності в перехідних умовах повинна розроблятися з урахуванням положень Закону України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. № 271/96-ВР із останніми змінами та доповненнями [2].

Метою концепції державного регулювання в сфері рекламної діяльності в перехідних умовах є органічне розширення Стратегії сталого розвитку “Україна–2020”, затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 через впровадження низки суттєвих змін, що істотно впливатимуть на умови функціонування рекламного ринку України, зокрема, тих, що стосуються вдосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення державного регулювання в сфері реклами [6].

Основними завданнями концепції державного регулювання в сфері рекламної діяльності в перехідних умовах є такі:

- формування єдиної державної політики в сфері рекламної діяльності;
- сприяння взаємодії органів місцевого самоврядування з операторами ринку реклами в контексті забезпечення ефективності рекламної діяльності для держави, виробників, розповсюджувачів рекламної інформації та споживачів;
- формулювання ключових завдань у процесі створення сучасного рекламно-інформаційного середовища України та визначення термінів їх реалізації;
- впровадження нового принципу зонування з метою більш ефективного розміщення зовнішньої реклами в місті, який передбачає визначення формату рекламних засобів для кожної зони та врахування архітектурного середовища території;
- забезпечення підвищення обсягів надходжень від рекламної діяльності до бю-

джетів усіх рівнів;

- формування сприятливих умов економічного характеру для забезпечення залучення інвестиційних коштів у сферу реклами [1, с. 26–29].

Реалізація концепції державного регулювання в сфері рекламної діяльності передбачає наявність таких стратегічних напрямків:

- визначення заборонених видів реклами;
- впровадження низки обмежень до розповсюдження рекламної інформації з урахуванням особливостей товарів, робіт і послуг, що рекламуються, а також з прийняттям до уваги характеристик засобів і носіїв рекламної інформації;
- розробка класифікатора типових засобів і носіїв реклами;
- побудова схем розміщення зовнішньої реклами;
- вдосконалення положень тарифної політики стосовно рекламної діяльності для учасників ринку реклами з метою підвищення обсягів надходжень від неї до бюджетів усіх рівнів;
- активізація припливу інвестиційних ресурсів до рекламної сфери;
- формування конкурентного середовища рекламного ринку з прозорими умовами функціонування;
- впровадження концепції «електронного уряду» стосовно процесів, орієнтованих на регулювання ринку реклами;
- забезпечення адаптації нормативно-правового забезпечення державного регулювання ринку реклами до поточних змін внутрішнього та зовнішнього середовища [3–5].

Висновки. Таким чином, концепція державного регулювання в сфері рекламної діяльності в перехідних умовах в перспективі дозволить вдосконалити процеси державного регулювання рекламної діяльності.

Література:

1. Гринько-Гузевська А. М. Правове регулювання рекламної діяльності: принципи та їх реалізація / А. М. Гринько-Гузевська // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – № 2. – С. 106–110.
2. Закон України «Про рекламу» № 271/96-ВР від 03.07.96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960270.html.
3. Микитенко Л. А. Державний контроль рекламної діяльності в Україні : монографія / Л. А. Микитенко. – К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2011. – 142 с.
4. Ромат Є. В. Трансформація моделі державного управління рекламною діяльністю в перехідних умовах : монографія / Є. В. Ромат. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 380 с.
5. Стрельников А. В. Державне регулювання рекламної діяльності / А. В. Стрельников // Актуальні проблеми держави і права. Вип.19. – О. : Юридична література / Одеська національна юридична академія, 2003. – С. 301–304.
6. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

Шевчук О. Г.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Стратегічне планування на центральному рівні є ключовим моментом у виробленні ефективної державної політики та потребує відповідного дієвого організаційно-правового забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Основні завдання стратегічного планування на центральному рівні визначають специфічні документи загальнонаціонального характеру, що і становлять основу бачення: 1) Конституція України; 2) щорічне послання Пре-

зидента Верховній Раді; 3) програма діяльності Уряду; 4) стратегія економічного та соціального розвитку України [3].

Бюджетний запит міністерства, згідно зі ст. 22 Бюджетного кодексу, повинен формуватися на підставі плану діяльності головного розпорядника коштів на відповідний рік, розробленого відповідно до завдань і функцій центрального органу виконавчої влади, визначених нормативно-правовими актами, виходячи з потреби досягнення конкретних результатів за рахунок бюджетних коштів.

На сьогодні Міністерство є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні впровадження державної політики у визначеній сфері діяльності та головним розпорядником коштів.

Міністр як член Кабінету Міністрів України особисто відповідає за розроблення та реалізацію державної політики, спрямовує і координує здійснення центральними органами виконавчої влади заходів з питань, віднесених до його відання, приймає рішення щодо розподілу відповідних бюджетних коштів за поданням державного секретаря міністерства.

Міністр на виконання вимог законодавства в межах наданих повноважень визначає стратегічні напрями роботи міністерства та шляхи досягнення поставлених завдань [1].

Запровадження стратегічного планування в діяльність центральних органів виконавчої влади спрямоване на підвищення дієвості державного управління в Україні, оскільки:

- 1) діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади плануватиметься на підставі досягнення цілей Уряду, визначених Програмою його діяльності;
- 2) міністерство або інший центральний орган виконавчої влади плануватиме свою роботу на середньотерміновий період з обов'язковим врахуванням фінансових можливостей;
- 3) цілі діяльності на термін дії плану та операційні цілі визначатимуться вимірюваними, встановлюватимуться чіткі критерії їх досягнення;
- 4) завдання та програми, що не є першочерговими, скорочуватимуться та ліквідуватимуться внаслідок незабезпеченості ресурсами;
- 5) запроваджуватиметься звітність, оцінювання виконаної роботи та управління, орієнтовані на результат;
- 6) підвищуватиметься рівень зацікавленості та довіри громадськості до діяльності ЦОВВ внаслідок відкритості процесу стратегічного планування та інформування про результати діяльності [2].

Висновки. Отже, організаційно-правове забезпечення стратегічного планування на національному рівні забезпечує підвищення ефективності державного управління в цілому.

Література:

1. Вакуленко В. М. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях : навч. посібник / В. М. Вакуленко, В. В. Мамонова, Ю. П. Шаров. – Ужгород : Патент, 2004. – 220 с.
2. Кузык Б. Н. Прогнозирование, стратегическое планирование и национальное программирование : учебник / Б. Н. Кузык, В. И. Кушлин, Ю. В. Яковец. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2008. – 575 с.
3. Латинін М. А. Стратегічне планування : навч. посіб. / М. А. Латинін, Т. М. Лозинська ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. – 104 с.

Шпак Ю. В.

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ І РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Тенденцією розвитку сучасного суспільства є перехід від індустріальної, сировинної економіки до економіки, яка заснована на інтелектуальних ресурсах, наукомістких технологіях. Інноваційна світова, кон'юнктура вимагає такої системи взаємин між наукою, промисловістю й суспільством, при якій інновації є основою їх розвитку [1]. Отже, побудова механізму управління формування і розвитку інноваційним розвитком країни можлива лише спільними зусиллями всього суспільства:

держави, підприємницького і наукового середовища. Основною перешкодою в даному напрямі є руйнування єдиної національної економіки країни, розрив взаємозв'язків науки з підприємствами, втрата керованості інноваційно - технічним комплексом.

Виклад основного матеріалу. Нині розвиток інноваційного сектора економіки немає чітко вираженого системного характеру, що суперечить принципам інноваційного розвитку і свідчить про слабку теоретичну й практичну розробленість механізму управління формуванням і розвитком інноваційним розвитком. Створення економічних передумов для розвитку інноваційної сфери полягає лише у формуванні деяких елементів інноваційної інфраструктури (технопарків, бізнес-інкубаторів, венчурних фондів). Більшість політичних і економічних заходів у рамках інноваційних перетворень характеризуються слабким, низько ефективним законодавчим забезпеченням [2]. Проблематика інноваційного розвитку економіки знаходить слабе відбиття в соціально-культурній сфері суспільства, інноваційний менеджмент як навчальна дисципліна нерационально вбудована в систему вітчизняної освіти. Політичні, економічні, законодавчі заходи інноваційного розвитку економіки здійснюються у відсутності офіційно затверджених визначень базових теоретичних основ інноваційної діяльності.

Неоднорідність регіонів України за обсягом та структурою інноваційного потенціалу визначає використання різних методів управління в процесі реалізації системи стимулювання трансферу результатів науково-технічної діяльності, що, у свою чергу, приводить до необхідності диверсифікованості джерел фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону. Для ефективного розвитку інноваційної діяльності кожного регіону, який відрізняється комплексом інноваційних цілей і завдань, необхідна модель фінансового забезпечення, що враховує інвестиційну потребу інноваційної сфери й інвестиційний потенціал регіону.

Необхідною умовою здійснення всіх стадій інноваційного процесу, від розвитку фундаментальної науки до великомасштабного виробництва, є фінансове забезпечення трансферу технологій, у ході якого відбувається перерозподіл фінансових ресурсів та інноваційної інформації між суб'єктами інноваційної діяльності. Отже, важливим елементом механізму управління інноваційним розвитком регіону є модель фінансування інноваційної діяльності [3].

Висновки. На сьогодні в регіонах відсутні спеціалізовані фінансові інститути, які здійснюють цільове фінансування інноваційних високотехнологічних проєктів, а їх функцію частково виконують фонди підтримки підприємництва, найчастіше не маючи теоретичних навичок і практичного досвіду у фінансуванні інноваційної діяльності. Регіональні програми інноваційного розвитку фінансуються по залишковому принципі.

Механізм управління інноваційним розвитком регіону повинен включати наступний набір інструментів: оцінку рівня інноваційного розвитку регіону; регіональну систему стимулювання трансферу результатів науково-технічної діяльності; організаційну модель фінансування інноваційної діяльності регіону.

Результатом функціонування механізму управління інноваційним розвитком повинна стати комплексна, цілеспрямована модернізація регіональної інноваційної сфери, виражена в удосконаленні її інституціонального середовища, інфраструктури, системи фінансування, у зміцненні соціально-культурної основи та формуванні ефективних важелів управління, що буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіону.

Література:

1. Артеменко В.Р. Комплексне оцінювання ефективності соціально-економічного розвитку регіонів на основі критеріїв якості життя населення / В.Артеменко // Регіональна економіка: науково-практичний журнал. – № 3. – 2005. – С. 84–93.
2. Воротін В.Є Нова якість регіональної економіки як об'єкт державного управління в Україні / В.Є. Воротін // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 (2). – С. 150–158.
3. Темиргалієв Р. І. Формування моделі механізму державного регулювання регіонального розвитку на основі кластерів / Р. І. Темиргалієв // Розвиток легкої промисловості в умовах активізації євроінтеграційних процесів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 жовтня 2010 р.). – К. : РВПС України НАН України, 2010. – С. 54–56.

СЕКЦІЯ 5

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Антонова Л. В.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ПОСИЛЕННІ СТІЙКОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Формування класичних уявлень про підходи в галузі науки державного управління обґрунтовує необхідність їх застосування при дослідженні основ забезпечення безпеки людства. Зв'язок державного управління з різними сферами життєдіяльності людини має глибокі історичні та гносеологічні коріння. Будь-який аспект людської діяльності, спочатку існуючий у будь-якій формі в екологічних або соціальних відносинах, набуває економічного змісту (цінності) лише через деякий період на певному етапі еволюції, тому фіксування його як елемента економічної системи в часі різне і пріоритети домінування тих чи інших сфер діяльності людини також неоднакові. Одержані соціально-економічні результати життєдіяльності людини і суспільства безпосередньо впливають на навколишнє середовище, тому органам державної влади при визначенні напрямів регуляторного впливу необхідно враховувати безліч об'єктивно існуючих суперечностей, що виникають при балансуванні економічного, соціального та екологічного ефектів та мінімізації загроз.

У межах науки державного управління комплексно розглядаються та окреслюються шляхи розв'язання проблем екології, безпеки та природокористування, оскільки це закладено у визначенні поняття державного управління як певної організуючої діяльності органів державної влади, що орієнтована на забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод.

Безумовно, одним із чинників, який негативно впливав на ці процеси, треба визнати наявність багатьох застарілих невирішених проблем суспільства, притаманних плановій, соціалістичній економіці України, включаючи її ідеологічну спрямованість.

Тому після завершення виборчих процесів (дуже частих) законодавчих і представницьких органів влади, Президента України головним завданням суспільства і політиків постає створення ефективної і дієвої системи влади, яка б, застосовуючи політичні, інституційні, правові, організаційні та різноманітні економічні механізми, забезпечила гідний розвиток країни, кожної галузі економіки, а також громадян України. Не можемо не зазначити, що роль держави в цьому процесі є визначальною. Саме вона здійснює вибір найбільш ефективної та оптимальної інституційної структури влади, організаційно-правове забезпечення процесу управління, контролює його ефективність і результативність, забезпечує коригування окремих вад та недоліків. Сьогодні, як ніколи, нам потрібна принципова зміна траєкторії розвитку, структури наших владних органів, інакше кажучи, інституційного механізму державного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Одним з пріоритетних напрямів державної політики України є надійне забезпечення життєдіяльності країни енергетичними ресурсами та ефективність їх використання.

Енергетична галузь є визначальною в розвитку економіки будь-якої держави, в силу того, що енергетична складова товару, послуги і в цілому валового внутрішнього продукту визначає рівень ефективності технологій, конкурентоспроможності на зовнішніх ринках та ін.

Реалізація проектів отримання енергії є стратегічно важливим напрямом розвитку

України для досягнення її енергонезалежності, а також для забезпечення енергетичної та екологічної безпеки країни. Це органічно впливає з розуміння ролі держави в період реформування стратегічних галузей економіки. Правильно обрана стратегія державного регулювання розвитку енергетики як елемента процесу забезпечення енергетичної безпеки України значною мірою сприятиме просуванню реформ у зазначеному процесі.

Висновки. Україна має всі шанси перейти на новий рівень розвитку, вже дійсно енергетично незалежною державою, у якій енергетичний сектор розвивається в умовах верховенства права, є екологічно безпечним та сприяє сталому розвитку суспільства. А ухвалення та впровадження європейських норм та стандартів у частині використання відновлювальних джерел енергії та охорони навколишнього середовища осучаснить вітчизняне законодавство та дасть Україні змогу перебудувати власну економіку, перейти на шлях сталого розвитку та в перспективі стати повноправним членом ЄС.

Література:

1. Кармазін О.О. Проблеми вписування ВЕС у загальний баланс ОЕС України / О.О. Кармазін // Відновлювана енергетика : Науково-прикладний журнал. – 2014. – № 3. – С. 70–77.
2. Кудря С.О. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року [Електронний ресурс] / С.О. Кудря ; Ін-т відновлюваної енергетики НАН України. – 2012. – 22 травня. – Режим доступу: <http://ive.org.ua/wpcontent/uploads/2012/06/%D0%9A%D1%83%D0%B4%D1%80%D1%8F-22.04.2012-FINAL.pdf>.

**Беззубко Л. В.,
Беззубко Б. І.**

МЕХАНІЗМИ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТЕРИТОРІЙ ЗОНИ АТО

Постановка проблеми. З урахуванням особливостей у соціально-економічному розвитку, можливо виділити території України, які розташовані у проблемних регіонах. Під проблемним регіоном розуміємо такий регіон, у розвитку якого виникає низка несприятливих обставин постійного або тимчасового характеру: занепад економіки, соціально-політичні й етнічні конфлікти, масштабні техногенні аварії або стихійні природні явища тощо [1]. Донецька та Луганська області за цим визначенням потрапили до групи «проблемні регіони». Зараз соціально-економічний і екологічний стан цих регіонів настільки погіршився, що їх вже можливо віднести у категорію регіонів з катастрофічним станом у соціальній, екологічній сферах.

Метою даних тез є обґрунтування необхідності здійснення державної політики в галузі вирішення найактуальніших проблем територій, які знаходяться у зоні АТО.

Виклад основного матеріалу. Донбас – регіон з найбільшим техногенним навантаженням не тільки в Україні, а й в Європі. Тут було розташовано 6,5 тисячі хімічно небезпечних підприємств (всього в Україні таких налічується 20 тисяч). За даними екологів, сьогодні 4,5 тисячі з них – зруйновані. З 20-и об'єктів, які є найбільшими забруднювачами довкілля в Україні, п'ять розташовані в Донецькій та Луганській областях. Надмірна концентрація промислового виробництва, транспортної інфраструктури та висока щільність населення створили величезне навантаження на біосферу старопромислових регіонів – найвищу в Україні та Європі. Концентрація промисловості у старопромислових регіонах привела до появи значних екологічних та соціальних проблем. Так, щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення з розрахунку на квадратний кілометр території Донецької області складає 61,8 тони шкідливих речовин, а на душу населення – 352,7 кг, що відповідно в 8,4 і в 3,7 рази, перевищує середній рівень по країні.

Основний обсяг викидів шкідливих речовин (95%) є результатом роботи металургійної, енергетичної, вугільної промисловості. Забруднення повітряного середовища

відбувається від високої концентрації ртуті в ґрунтах Донбасу, породах палаючих териконів вугільних шахт. Населені пункти Донецької та Луганської областей займали перші місця в Україні по рівню забруднення. Загальна характеристика викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за окремими населеними пунктами представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за окремими населеними пунктами (тис. т) [1]

Області та міста	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Донецька область, у тому числі:	1525,9	1514,8	1448,1
м. Донецьк	71,1	71,6	70,8
м. Горлівка	25,3	21,3	13,1
м. Макіївка	53,2	46,5	39,3
м. Єнакієве	82,3	77,3	75,2
м. Харцизьк	103,1	110,2	126,6
м. Дебальцеве	127,0	172,2	74,4
Луганська область, у тому числі:	472,0	447,6	442,0
м. Луганськ	142,6	130,5	119,5
м. Алчевськ	96,8	106,0	111,8

Актуальною є проблема водозабезпечення людей у зоні АТО. Сьогодні в зоні АТО очистка води у водогоні працює далеко не всюди, а природні джерела можуть мати різноманітні забруднення. До основних екологічних проблеми у сфері водозабезпечення територій, які знаходяться у зоні АТО також відносяться:

- затоплення шахт та вихід шахтних вод на поверхню;
- руйнування очисних споруд, хімічне та радіаційне забруднення водних ресурсів.

Однією з таких небачених раніше небезпек є загроза зараження водотоків патогенними мікроорганізмами в місцях боїв та загибелі солдатів.

У зв'язку з і проблеми результатами аналізу є незрозумілою ситуація з Міністерством охорони довкілля, яке для себе в якості основного завдання вибрало лише систематичний збір та аналіз інформації про стан довкілля та еколого-небезпечних об'єктів у Донецькій та Луганській областях. У структурі Міністерства екології та природних ресурсів України передбачено кілька посад для спеціалістів, до обов'язків яких входить моніторинг екологічної ситуації в зоні АТО, а також інвентаризація пошкоджень, спричинених військовими діями; здійснення прогностичних розрахунків та оцінка екологічних ризиків.

Слід зазначити, що результати моніторингу стану довкілля, які з'являються щомісячно на сайті Міністерства не містять в достатній мірі аналітичних розрахунків, носять недостатній характер: моніторинг ряду показників не ведеться, а офіційна інформація про них взагалі відсутня. Мінприроди має провести ґрунтовний аналіз показників екологічного стану територій зони АТО.

Проте здійснення тільки цього напряму дуже замало. Міністерство повинне бути не тільки стороннім спостерігачем, а здійснювати державну програму негайних дій з метою попередження подальшого розвитку екологічної катастрофи в зоні АТО.

Висновки. Рекомендується здійснити таке:

– внесення корективів у Закон України «Про загальні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року», якими буде передбачено вирішення проблем екологічної безпеки в зоні АТО;

– розробку національної програми з відновлення екології Донбасу, розроблення та виконання середньострокових регіональних програм і планів дій з охорони навколишнього природного середовища здійснити підтримку проектів громадських екологічних організацій Донбасу;

– реалізацію поєднання системи територіального планування з процедурами довгострокового прогнозування, еколого-соціально-економічного планування та проведення стратегічної екологічної оцінки розвитку територій зони АТО;

– з метою пошуку фінансування вирішення екологічних наслідків слід розвивати партнерство "громадськість – влада – бізнес", залучати до фінансування міжнародні екологічні організації.

Література:

1. Статистичний збірник «Регіони України», 2014. – С. 18–19.

Білясва Д. І.

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Постановка проблеми. Удосконалювання державного управління природоохороною діяльністю здійснюється не тільки шляхом застосування технологій, що орієнтовані на збереження довкілля та формування екологічних обмежень (стандартів), але й через створення й вдосконалення системи державного управління, тобто управлінських процедур (схем, принципів, рекомендацій, прийомів).

Виклад основного матеріалу. У нинішніх умовах господарювання державна організаційна система управління охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування й екологічної безпеки повинна забезпечити досягнення таких завдань:

- формування й впровадження державної політики в природоохоронній сфері;
- створення наукового й технічного потенціалу;
- створення й впровадження ефективного законодавства в сфері екологічної діяльності;
- удосконалювання організаційно-технічного механізму реалізації завдань у сфері природокористування;
- підготовка кадрів для забезпечення природоохоронної діяльності й здійснення політики регулювання екологічної і ядерної безпеки [2].

Сьогодні суспільство має реальну можливість переломити наявні негативні тенденції й почати радикальне поглиблення ринкових реформ із урахуванням екологічного фактора. Це припускає реалізацію політики цілеспрямованого сприяння розвитку ефективних вітчизняних виробництв, активної підтримки створення в Україні сучасної конкурентоспроможної екологобезпечної економіки. Її формування вимагає посиленої державної екологічної політики в створенні ефективних правових, економічних і організаційних умов для надання регіонам можливостей, використання наявних матеріальних і фінансових ресурсів для здійснення природоохоронних заходів і проведення комплексу управлінських дій щодо зміни галузевої й технологічної структури виробництва в напрямку зменшення його впливу на стан навколишнього середовища. Реалізація цієї політики здійснюється на трьох рівнях управління: державному, регіональному й місцевому [1].

Серед ключових питань, що вирішуються на державному рівні, слід зазначити такі:

- розробка та впровадження методологічного, нормативно-методичного й організаційно-правового забезпечення (розробка політики регулювання ядерної безпеки, проведення державної екологічної експертизи, формування економічного механізму природокористування, регулювання використання природних ресурсів і запобігання забруднення навколишнього середовища, ліцензування екологічно небезпечних видів діяльності);
- регулювання й організація використання ресурсного потенціалу державного значення;
- установлення державних нормативів якісного стану природних ресурсів;
- формування й використання позабюджетних фондів охорони навколишнього середовища;
- державний контроль і відповідний вплив за дотриманням природоохоронного законодавства;

- організація взаємодії органів виконавчої по виконанню вимог природоохоронного законодавства;
- проведення єдиної науково-технічної політики щодо охорони, раціонального використання й відновлення природних ресурсів;
- організація й проведення державної політики по збереженню біорізномуду;
- забезпечення екологічної безпеки як складової національної безпеки;
- реалізація міжнародних угод і підтримка міждержавних відносин у природоохоронній сфері;
- прийняття державних рішень із урахуванням екологічних вимог (організація моніторингу, впровадження інформаційних технологій, ведення обліку забруднень, прогнозування тощо);
- удосконалення екологічного виховання [2].

Висновки. Ефективна державноуправлінська схема, що позитивно себе зарекомендувала, дає можливість впроваджувати її повторно в різних регіонах, уникаючи можливих прорахунків. Відповідні процедури державного управління закріплюються й удосконалюються в процесі їх повторного застосування, з огляду на місцеві особливості в ході поширення на інші регіони країни.

Література:

1. Білявський Г. О. Основи екології : навч. посіб. / Г. О. Білявський. – К. : Либідь, 2006. – 408 с.
2. Фостолович В.А. Екологічна політика у системі тактичного планування підприємства / В.А. Фостолович // Інноваційна економіка. – 2013. – Вип. 2 (40). – С. 153–155.

Вострікова Н. В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІЙ І ЗАВДАНЬ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ІЗ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Проблема державного управління водними ресурсами і сам стан водних ресурсів в Україні фактично визнані в Україні такими, що негативно впливають на рівень національної безпеки країни [3]. Враховуючи незадовільний стан державного управління водними ресурсами в країні, функції і завдання центрального органу виконавчої влади, які відповідають за формування і, особливо, за реалізацію державної політики у водній сфері, потребують детального аналізу та оптимізації. При цьому за основу їх удосконалення та покращення потрібно взяти принципи інтегрованого управління та управління за річковими басейнами, які є головними у Водній Рамковій Директиві Європейського Союзу.

Розробкою цілей, функцій і завдань державного управління у сферах природокористування, водокористування, їх оптимізацією займались багато вітчизняних і закордонних вчених. Ці питання відображені в працях М. А. Хвесика, В.А. Голяна, В.А. Сташука, М.Ю. Тарасової, А. В. Яцика, В. А. Духовного, Р.Г. Мумладзе, Н.Н. Мирзаєва, Н.Т. Кавешніков та ін. Натомість детального аналізу функцій і завдань Держводагентства України, який фактично було створено в 2011 році, відповідність їх сучасним умовам в літературних джерелах немає.

Виклад основного матеріалу. Станом на січень 2015 року центральними органами виконавчої влади (далі – ЦОВВ) у сфері формування та реалізації державної водної політики є Міністерство екології та природних ресурсів України та його структурні підрозділи: Державна служба геології та надр України, Державне агентство водних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України, Державне агентство екологічних інвестицій України, Державне агентство з управління зоною відчуження України. Міністерство екології та природних ресурсів України відноситься до головних органів у системі ЦОВВ [2].

Цим же Указом Державний комітет України по водному господарству було

реорганізовано в Державне агентство водних ресурсів України, створено також Державну екологічну інспекцію України і Державну службу геології та надр України, а Державне агентство екологічних інвестицій України реорганізовано в Національне агентство екологічних інвестицій України. Затверджено також і схему їх взаємодії через Міністра екології та природних ресурсів України.

Основним ЦОВВ в системі управління водними ресурсами в Україні є Державне агентство водних ресурсів України, яке за роки незалежності пройшло шлях від міністерства до державного комітету та державного агентства. За ці роки змінювались не тільки організаційна структура державного органу, але його функції і завдання.

В основних завданнях Держводагентства сфера «управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів» поставлена у ряду завдань на першому місці:

1) реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства і меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем;

2) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів [1, п. 3].

Всі завдання у чинному Положенні про Агентство можна розділити на декілька груп за напрямками діяльності. Нами виділено чотири групи завдань: загальнорегуляторні, управління водними ресурсами, водне господарство і меліорація, експлуатація державних об'єктів і меліоративних систем. Проведений аналіз показує, що серед завдань Держводагентства як ЦОВВ більшість (48 %) належить питанням управління водними ресурсами, проте наявні завдання також з водного господарювання і меліорації (17,3 %), експлуатації водогосподарських об'єктів і меліоративних систем (7,7 %).

В основу встановлення функцій, повноважень і завдань Держводагентства, на нашу думку, має бути покладено «водоресурсний» підхід, коли зміст завдань Держводагентства впливає із поводження з водами як з природним ресурсом, забезпечення ними в цілому галузеві економіки і населення, а не з водою як товаром при безпосередньому її використанні. Виходячи із принципу, що всі води мають бути зосереджені в одному ЦОВВ, виникає потреба вказати всі 5 завдань від Держгеонадра передати Держводагентству. Для виконання цих завдань пропонується створити в структурі центрального апарату Держводагентства Відділ підземних водних ресурсів при наявному на сьогодні Управлінні водних ресурсів та координації діяльності територіальних органів.

Невластивими для ЦОВВ, що реалізує державну політику в сфері управління водними ресурсами, стають, на нашу думку, функції щодо розвитку меліорації земель та водного господарства. Із наявних 52 завдань в чинному Положенні про Держводагентство 7 завдань потрібно повністю передати Міністерству аграрної політики (Мінагрополітики) та новому ЦОВВ при ньому, який потрібно створити, – Державному агентству з меліорації земель (Держмеліоагентство).

Пропонується передати такі завдання як, встановлення режимів роботи водосховищ та ставків, наданих у користування на умовах оренди; проведення моніторингу за переформуванням берегів; здійснення заходів щодо екологічного оздоровлення поверхневих вод та догляду за ними; погодження договорів оренди та паспортів водних об'єктів; погодження проектів щодо розмірів та режиму користування прибережних захисних смуг; здійснення заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, запобігання шкідливої дії вод і ліквідації її наслідків, організації виконання робіт, пов'язаних з мінімізацією наслідків шкідливої дії вод та ряд інших завдань на водних об'єктах місцевого значення (окремих малих річках, ставках, озерах, струмках) передати органам місцевого самоврядування – сільським, селищним, міським, районним, обласним радам з одночасним вирішення питання про джерела фінансування таких робіт у законодавчому порядку.

На середніх і великих річках, водосховищах комплексного призначення, окремих малих річках (небезпечних, із відповідальними спорудами) ці завдання потрібно зали-

шити за структурними підрозділами Держводагентства України.

Висновки. Рекомендується провести в Україні реорганізацію системи центральних органів влади, сконцентрувати всі функції з управління водами в одному ЦОВВ – Державному агентстві водних ресурсів України і вилучити із числа його функцій і завдань завдання щодо розвитку меліорації земель та водопостачання сільських населених пунктів і передати їх іншим ЦОВВ.

Література:

1. Про затвердження Порядку користування землями водного фонду [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 502 від 13.05.1996 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/502-96-п>.

2. Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 1245/2010 від 28.12.2010 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1245/2010>.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 квітня 2013 року «Про стан виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 лютого 2009 року «Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населення якісною питною водою в населених пунктах України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 350/2013 від 25.06.2013 р. – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/316.html>.

Глуха В. В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Державне управління процесами екологічної безпеки в Україні на регіональному рівні на жаль не має бажаного рівня пріоритетності, що обумовлено наявною правовою базою та підходами, які склалися в теорії та практиці державного управління в діяльності центральних і місцевих органів державної влади. Саме це виступає певним стимулом для спроби розглядати екологічну безпеку та процеси її забезпечення в країні як відносно самостійний напрям досліджень у науці державного управління та в практиці його здійснення.

Науковий розгляд проблем державного регулювання в екологічній сфері пов'язується із вивченням того, або іншого виду небезпек, що виникають, або можуть виникати в наслідок людської активності. Проте, досягнення стану екології країни на регіональному рівні, практично усіма дослідниками, пов'язується з діяльністю держави та її органів управління [2].

Виклад основного матеріалу. Екологічна безпека регіону реалізується як національна безпека у екологічній сфері та обумовлюється протидією держави загрозам зовнішнього і внутрішнього характеру. В якості пріоритетів державної політики національної безпеки у розумінні її екологічної складової визначають:

- створення збалансованої системи природокористування на основі впровадження економічних механізмів ощадливого споживання природних ресурсів;
- зменшення шкідливих викидів та застосування екологічно безпечних ресурсів і енергозберігаючих технологій;
- забезпечення ефективного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, запобігання та ліквідації наслідків техногенних катастроф, підвищення рівня ядерної та радіаційної безпеки;
- докорінне реформування та модернізація основних фондів житлово-комунального господарства, як підґрунтя створення безпечного середовища життєдіяльності населення.

Екологічна безпека – це органічна складова національної безпеки, коли легітимно прийнята в державі система нормативно-правових, соціальних, організаційних, науково-

технічних, економічних та інших засобів забезпечує управління процесами еко-безпечної діяльності, режим використання природних ресурсів, охорону навколишнього природного середовища, що є безпечним для життя і здоров'я людей, попередження погіршення екологічної ситуації та виникнення небезпеки для природних систем і населення.

Для невідкладного вирішення екологічних проблем регіонального рівня з боку держави необхідна удосконалена система комплексних заходів нормативно-правового, економічного, соціально-політичного, технологічного та культурного характеру.

Управління в галузі охорони довкілля на регіональному рівні здійснюється місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, спеціально уповноваженими органами шляхом проведення спостережень, досліджень, екологічної експертизи, контролю, прогнозування, програмування, інформування тощо.

Варто зазначити, що однією з найбільш актуальних проблем у сфері управління охороною довкілля є інвестування природоохоронних проектів. На регіональному рівні, як і в цілому по Україні на сьогодні сформовано економічні та економіко-правові основи раціонального природокористування і охорони навколишнього природного середовища. Базовими елементами такого механізму є:

- плата за використання природних ресурсів;
- плата за забруднення довкілля;
- відшкодування збитків за порушення законодавства про охорону довкілля;
- система фінансування природоохоронних заходів за рахунок коштів природоохоронних фондів різних рівнів (державного, обласного, місцевих) [3].

Основним елементом механізму державного регулювання та найбільш вагомим джерелом фінансування природоохоронної діяльності являються цільові фонди охорони навколишнього природного середовища, які були створені з метою концентрації коштів і цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, які спрямовані на запобігання, зменшення та усунення забруднення навколишнього природного середовища [3; 4].

Саме завдяки існуванню екофондів, як на державному, так і регіональному рівнях, створена реальна можливість акумулювання певних коштів на реалізацію природоохоронних програм та проектів.

Необхідно посилити адміністративну, кримінальну, матеріальну відповідальність за порушення режиму заповідних територій, в тому числі – пам'яток садово-паркового мистецтва; оформлення охоронних зобов'язань установ, підприємств, організацій у віданні котрих вони перебувають, особливо в сільській місцевості [2].

Відповідно до ст. 46 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, кошти від зборів за використання природних ресурсів повинні спрямовуватися на виконання робіт по відтворенню та підтриманню цих ресурсів у належному стані, але кошти від цих платежів стали джерелом поповнення доходної частини державного та місцевих бюджетів та використовуються на загальні потреби суспільства регіонів [1].

Висновки. Недосконалість діючих механізмів державного регулювання на сьогодні не виконує своє основне завдання щодо стимулювання суб'єктів господарювання запроваджувати у виробничій діяльності ефективні природоохоронні, ресурсозберігаючі заходи та новітні технології.

Отже, виникає гостра необхідність у реформуванні всієї бази чинного екологічного законодавства, використанні нових підходів щодо регулювання правовідносин на базі визнання нових комплексних природних ресурсів як об'єктів правового регулювання у сфері екології, що суттєво змінює зміст і спрямованість права нової сучасної української доби.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України від 25.06.1991 № № 1264-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-1>.

2. Буркинський Б. В. Экологизация политики регионального развития / Б. В. Буркинський, Н. Г. Ковалева. – О. : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 328 с.

3. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку / О. А. Васюта. – Тернопіль : «Гал-Друк», 2001. – 600 с.

4. Войтович С. А. Механізми управління природоохоронною діяльністю / С. А. Войтович // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 4 (56). – С. 47–52.

Євдокімов В. А.

ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В Україні прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» і Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» [3]. Цим останнім законом запроваджується повномасштабний ринок електричної енергії і змінюються взаємовідносини між суб'єктами діючого оптового ринку електричної енергії [3]. Відповідно до Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону реалізація його норм [там само] покладено на Міненерговугілля. Оскільки воно є органом, що має право законодавчої ініціативи, і відповідає за проведення ефективної стратегії розвитку та стабільної роботи електроенергетичної галузі. Зважаючи на те, що де-факто Міненерговугілля не має важелів адміністративного впливу на діяльність приватизованих генеруючих компаній теплових електростанцій, енергопостачальних компаній та інших підприємств електроенергетики, які є приватними, його основною функцією є забезпечення стійкої роботи єдиної енергетичної системи країни й імплементація актів ЄС. Це видається можливим шляхом розроблення вітчизняних законодавчих та нормативно-правових актів щодо визначення дієвих організаційно-економічних методів державного регулювання електроенергетичної галузі, а, відтак, забезпечення виконання Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, ратифікованого в 2010 році [4].

Виклад основного матеріалу. З метою забезпечення підміни впровадження реального ринку електроенергії самим лише прийняттям правових документів, а також забезпечення виваженої цінової політики в електроенергетичній галузі, ефективного використання електроенергії споживачами, розвитку конкурентоспроможних джерел вироблення останньої, екологічної й енергетичної безпеки та досягнення інших стратегічних пріоритетів варто конкретизувати в межах правового поля методи організації, наслідки модернізації цієї галузі та роль у цьому держави, дії органів державної влади, які здійснюють відповідне регулювання. Уважаємо, що таку конкретизацію можливо здійснити шляхом обґрунтування методичних підходів до розробки стратегії забезпечення розвитку електроенергетичної галузі в Україні. Ці підходи мають чітко окреслити причини появи проблем у цій галузі та шляхи їх розв'язання.

Слід зауважити, що метою стратегії забезпечення розвитку електроенергетичної галузі в Україні повинен бути перехід до моделі прямих договорів між постачальниками і споживачами електроенергії та балансуючого ринку. Варто створити правові, фінансово-економічні, організаційні, науково-технічні, інформаційні, інвестиційно привабливі умови для підвищення ефективності генерації електроенергії, відокремлення секторів щодо її транспортування та розподілу, здешевлення електроенергії для споживачів, тах можливе використання альтернативних джерел енергії, а також забезпечення екологічно орієнтованого розвитку інноваційної моделі економіки України, реалізації нею обраного інтеграційного курсу.

Відтак, принципово, що за нової моделі електроенергетичного ринку його державний регулятор набуває особливого значення. Згідно із загальною практикою ЄС конкретизація повноважень і функцій такого регулятора здійснюється на розсуд країн, що входять до цього союзу. Разом із тим, підґрунтя конкретизації становлять Другий і Тре-

тій енергопакети [4], адже вони містять міні набір положень щодо компетенції регуляторів електроенергетичного ринку. В Україні впровадження нової моделі електроенергетичного ринку вимагає вдосконалення вторинного (вітчизняного) енергетичного законодавства шляхом прийняття відповідного закону – «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електроенергетики та комунальних послуг».

Згідно із планом відповідного комітету Верховної Ради України, який займається питаннями паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та безпеки, визначено, що внесення змін вимагають закони, які потребують приведення у відповідність до Третього енергетичного пакету ЄС [2]. Відповідного оновлення потребує, насамперед, Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії» [3] і прийняття закону «Про ринок електроенергії». Серед наукових кіл існує думка, що доцільно прийняти закон «Про державне регулювання у сфері енергетики».

Висновки. Зважаючи на викладене, робимо висновок, що законодавчі нововведення мають обов'язково стосуватись такого:

- усунення обмеження конкуренції на електроенергетичному ринку за рахунок Фонду врегулювання вартісного дисбалансу, компенсації витрат «зеленого тарифу», ліквідації перехресного субсидування для споживачів електроенергії (дет. про це йдеться в інших наших публікаціях [1]);

- демонополізації такі сектори, як виробництво та реалізацію електричної енергії;

- остаточного відокремлення основних видів діяльності в електроенергетиці;

- визначення особливостей погашення заборгованості за електроенергію, що утворилася на Оптовому ринку енергії України тощо.

Література:

1. Євдокімов В. А. Алгоритм функціонування фонду врегулювання вартісного дисбалансу / В. А. Євдокімов, С. К. Комова, О. С. Вишинський // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2014. – № 6. – С. 29–42.

2. Законопроекти, що знаходяться на опрацюванні в комітетах Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc3_current.

3. Про засади функціонування ринку електричної енергії України [Електронний ресурс]: Закон України від 24.10.2013 р. № 663-VII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/663-18>.

4. Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [Електронний ресурс]: Закон України від 15.12.2010 р. № 2787-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2787-17>.

Івашків Ю. Д.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Одним з головних чинників, що визначають темпи економічного зростання як в галузевому, так і в територіальному розрізі є інвестиції. На сучасному етапі реформування економіки активізація інвестиційних процесів – шлях до вирішення проблем структурної переорієнтації економіки України на еколого орієнтоване виготовлення конкурентоспроможної продукції. Збільшенню притоку інвестиційних ресурсів із всіх джерел фінансування за рахунок пожвавлення інвестиційної активності суб'єктів господарювання передують вдосконалення організаційно-економічного механізму системи інвестування, у тому числі і методичного обґрунтування інвестиційних рішень. Потенційним інвесторам та іншим учасникам інвестиційного процесу необхідна об'єктивна і комплексна інформація щодо інвестиційної привабливості промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Потреба переходу до інноваційної еколого орієнтованої моделі розвитку економіки країни актуалізує питання ефективності

інвестиційної політики у промисловості. Важливими напрямами її реалізації є стимулювання залучення інвестицій, удосконалення законодавства у сфері залучення інвестицій, розбудова системи державного інвестування, розвиток інвестиційного ринку, розвиток державно-приватного партнерства та вдосконалення організаційних форм господарювання на державних підприємствах.

Необхідність інвестиційного розвитку легкої промисловості обумовлена тим, що ця галузь виробляє товари народного споживання, задовольняє потреби людей та забезпечує зростання добробуту населення. Причому даній галузі притаманна швидка оборотність капіталу та висока гнучкість пристосування до змін попиту.

Варто відзначити, що за даними Державного комітету статистики України, у січні – вересні 2015 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 6,3 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 91,07 відсотка до відповідного періоду 2014 року, у січні – вересні 2014 року відповідно -138,52 відсотка до відповідного періоду 2013 року.

Основними чинниками, що спричинили низький рівень інвестиційних ресурсів є низька рентабельність активів та низький рівень економічного розвитку галузі.

Політика сприяння залученню іноземних інвесторів в Україну має здійснюватись з урахуванням тенденцій на світових ринках капіталів. Для залучення прямих іноземних інвестицій в конкретну галузь уряди багатьох країн вживають заходи щодо лібералізації діяльності іноземних інвесторів та поліпшення інвестиційного клімату. Не здійснюючи конкретних кроків для підвищення інвестиційної привабливості промисловості, Україна ризикує опинитися на узбіччі інвестиційних процесів.

Висновки. Отже, подальший еколого орієнтований розвиток будь-якої промисловості потребує створення підґрунтя активізації інноваційної діяльності її підприємств, яка, звичайно, потребує інвестиційних ресурсів та забезпечувало подальший еколого орієнтований розвиток галузі. З цією метою в Україні було розроблено проект Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Її успішна реалізація можлива лише за умови зміни концептуальних засад, що визначають сьогодні роль і практичні функції держави в ринковій економіці та структурної перебудови економіки, в першу чергу промисловості. Поряд з цим, актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ковальчук В. Г.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Для забезпечення екологічної безпеки будь-якої території важливість управлінських заходів не викликає сумнівів. Процеси управління в екологічній сфері на сучасному етапі набувають все більшого значення, оскільки з одного боку не подолано негативні тенденції в розвитку екологічних процесів, а з іншого – розширюється в суспільстві розуміння важливості вирішення проблем безпеки життя не тільки покоління, що живе сьогодні, а й майбутніх.

Однак параметри процесу управління екологічною безпекою і умови його здійсненності постійно змінюються під впливом системи чинників, в тому числі і нормативно-правового характеру, що визначає актуальність дослідження і конкретизації аспектів забезпечення екологічно безпечних параметрів територій.

Виклад основного матеріалу. В Україні переважно створено правові засади здійснення державного управління у сфері екологічної безпеки на державному та регіональному рівнях. Однак є проблема неузгодженості законодавчих актів, що регламентують цю сферу, тому не можна ще говорити про існування системи нормативно-

правового забезпечення державного управління у сфері екологічної безпеки. Це викликає необхідність здійснити огляд законодавчих та нормативних актів у відповідній сфері.

Основою реалізації правового механізму регулювання екологічної безпеки є джерела екологічного права, а саме: Конституція України, Закони та інші нормативно-правові акти. Конституція України як Основний Закон держави є правовим актом, що має найвищу юридичну силу, є основою для формування екологічної політики і реалізації екологічної функції держави. Так, ст. 16 закріплює обов'язки держави щодо охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки, ст. 13 – права власності на природні ресурси, ст. 50 – права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Основний Закон у ст. 66 покладає на кожного обов'язок не заподіяти шкоду природі та відшкодувати завдані їй збитки. Ряд норм Конституції визначають основи діяльності і компетенцію державних органів в екологічній сфері (Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України), в тому числі шляхом прийняття ними відповідних нормативно-правових актів (ст. ст. 92, 106, 116 та ін.) [1].

У галузі екологічного права діють чотири природоресурсні кодекси: Земельний, Водний, Лісовий та Кодекс України про надра, якими регламентуються відносини щодо використання й охорони відповідних природних ресурсів.

Головне місце у системі екологічного законодавства належить Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 року, який визначає концептуальні засади правового регулювання екологічних відносин: завдання та основні принципи охорони навколишнього природного середовища, право власності на природні ресурси та їх використання, екологічні права та обов'язки громадян, відповідні повноваження державних органів та органів місцевого самоврядування, спостереження, прогнозування, облік та інформування, стандартизація і нормування у галузі охорони навколишнього природного середовища, відповідальність за порушення екологічного законодавства.

Система законів України з охорони навколишнього середовища та природокористування включає як закони спеціального екологічного призначення – «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про пестициди та агрохімікати», «Про відходи», «Про рослинний світ», «Про мисливське господарство та полювання», «Про екологічну мережу України», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», так і закони загально-го характеру. До них можна віднести такі закони: «Про основи національної безпеки України», «Про власність», «Про підприємництва в Україні», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» та інші.

Серед указів Президента України в екологічній сфері – укази «Про збереження і розвиток природно-заповідного фонду України», «Про біосферні заповідники України», «Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності» та інші. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України стосуються затвердження правил природокористування, порядку здійснення контрольних функцій, затвердження екологічних нормативів, а також положень про правовий статус міністерств та відомств екологічного профілю. Центральним органом виконавчої влади є Міністерство екології та природних ресурсів України, яке забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері екологічної безпеки. В цілому, правове поле екологічного управління забезпечує можливості суб'єкта управління на державному рівні, рівні громадського управління, або в виробничих системах. Державне управління екологічної спрямованості здійснюється органами державної виконавчої влади та при цьому особливе значення має регіональний рівень управління.

На даний час відбувається процес наростання специфічних проблем екологічної

безпеки на кожній окремій території, а також зростання ролі регіонів, як в соціально-економічному плані, так і в рішенні проблем навколишнього природного середовища. При цьому значення реалізації норм екологічного права на регіональному рівні підвищується. Саме тому екологічна безпека в регіоні все більше стає об'єктом правового регулювання, вимагає конкретизації, як в процесі розробки і реалізації правових процедур взаємодії всіх інститутів влади, суб'єктів господарювання, правоохоронних органів, громадських організацій, так і організаційно-правових норм контролю, фінансування, дослідження.

Особливості регіональних систем екологічного управління пов'язані з роллю і обов'язками регіону у вирішенні соціально-економічних і екологічних проблем сьогодні. При цьому, реалізуючи норми екологічного законодавства державне управління екологічної сферою здійснюється за допомогою розробки, реалізації та контролю державних програм, які забезпечують вирішення проблем збереження, відновлення характеристик, охорони навколишнього природного середовища на основі нормативно-правових актів, які удосконалюються.

Висновки. В цілому, нормативно-правова база охорони навколишнього природного середовища та безпеки в Україні та на регіональному рівні на даному етапі вимагає певних коригувань і вдосконалення. Слід зазначити, що нормативно-правові документи різних рівнів регулювання (закони, постанови, положення, програми, правила) відрізняються за структурою подачі матеріалу про заходи і дії. Оскільки аналогічна інформація в різних документах часто розташовується в невідповідних розділах або в іншій послідовності, то ця особливість ускладнює сприйняття положень актів, а також ускладнює розробку і реалізацію заходів в екологічному управлінні на різних його рівнях.

Також відзначається певна неузгодженість діючих нормативних документів на галузевому і вищому рівні управління, що часто пов'язано з неопрацьованістю схем затвердження та реєстрації таких документів. Крім того, аналіз діючих на регіональному рівні програм і планів дозволяє зробити висновок про недостатнє охоплення правовими документами проблематики охорони навколишнього природного середовища, природокористування в регіоні.

Важливим напрямком удосконалення нормативно-правового забезпечення екологічного управління є подальше поглиблення наукового забезпечення процесу розробки, реалізації та контролю екологічної політики на регіональному та місцевому рівнях, включаючи потенціал наукових і громадських організацій.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К. : Преса України, 1997. – 79 с.

Косенко В. А.

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. На початку двадцять першого століття проблеми екологічної безпеки сучасних держав стають дедалі важливішим чинником економічного розвитку.

Характерника сучасних чинників екологічної безпеки держав [1–4] переконливо доводить, що збереження високої енерго та ресурсоемності економіки України за умов подальшого виснаження земельних, водних, мінерально-сировинних та біотичних ресурсів неминуче призведе до формування масштабних загроз національній безпеці в екологічній і природно-техногенній сферах.

Виклад основного матеріалу. Підписання Україною асоціації з ЄС вимагає активної участі держави у зусиллях міжнародного співтовариства з попередження та зменшення негативних наслідків реалізації екологічних загроз, запровадження ризик-

орієнтованого підходу для підвищення дієвості й ефективності державної системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій різного походження, всебічного використання кращого досвіду розвинених країн у цій сфері.

У цьому контексті вельми важливим завданням державної політики у сфері захисту населення від природно-техногенних загроз є забезпечення гарантованого рівня безпеки, що відповідає рівню розвинених країн світу.

Це підкреслює необхідність здійснення комплексного аналізу актуальних природно-техногенних загроз, їхнього постійного моніторингу та розроблення на цій основі обґрунтованих запобіжних заходів, спрямованих на попередження та мінімізацію негативних наслідків у разі їх реалізації.

У цілому можна зазначити, що нині в Україні спостерігаються аномальні техногенні зміни стратегічних природних ресурсів, що негативно впливають на стан національної безпеки [2; 4].

Виходячи із зазначеного, стверджуємо, що обґрунтована оцінка природокористування та процесів, що відбуваються у природному середовищі на всіх рівнях, є важливим складником формування та реалізації державної політики.

Функціонуюча в Україні система моніторингу не забезпечує здійснення систематичних і обґрунтованих досліджень гранично допустимих параметрів екосистем, характеру змін основних джерел загроз екологічній безпеці держави й тому потребує кардинального удосконалення. Крім того, комплексна оцінка стану екологічної безпеки як важливого складника національної безпеки в Україні не здійснюється.

В умовах фінансово-економічної кризи, коли досить гостро відчувається обмеженість ресурсів для запобігання та протидії загрозам у сфері екологічної безпеки, постає питання про ефективний та обґрунтований розподіл бюджетних коштів між регіонами для підвищення рівня безпеки населення та об'єктів господарювання.

Досвід засвідчує, що вирішення цього питання може базуватися на результатах порівняльної оцінки регіонів держави за комплексним показником, що враховує вплив реальних загроз екологічній безпеці кожного регіону / держави.

Слід також ураховувати, що кожний регіон є складною соціально-економічною та екологічною системою, функціонування якої характеризується нестійкою рівновагою через вплив значної кількості чинників політичного, економічного, екологічного характеру. Важливою властивістю такого стану є швидке виникнення й розвиток кризових економічних та екологічних явищ під впливом зовнішніх збурень через нездатність регіону протистояти їх дестабілізуючому впливу.

Ураховуючи експортну орієнтацію економіки України з переважаючим спрямуванням на видобуток і переробку великих обсягів мінеральної сировини, що призводить до значного забруднення та погіршення стану повітря, земельних ресурсів, водних джерел, у багатьох регіонах держави можливий перехід до нестійкого стану саме через вплив екологічних чинників.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що проведення державою ефективної політики в сфері екологічної безпеки є запорукою успішності процесу побудови міцної соціально-економічної системи суспільства.

Література:

1. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращання / А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2001. – 312 с.
2. Шахраманьян М. А. Оценка природной и техногенной безопасности России / М. А. Шахраманьян, В. А. Акимов, К. А. Козлов. – М. : Деловой экспресс, 2006. – 218 с.
3. Акимов В. А. Сравнительная оценка безопасности регионов по статистическим данным / В. А. Акимов, Б. В. Потапов, Н. Н. Радаев // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – 1998. – № 11. – С. 78–85.
4. Іванюта С. П. Екологічна та природно-техногенна безпека України: регіональний вимір загроз і ризиків : монографія / С. П. Іванюта, А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2012. – 308 с.

ПОЛІТИКА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ЧИННИК ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Базовою передумовою прийняття ефективних управлінських рішень у системі забезпечення безпеки є об'єктивне та своєчасне визначення найбільш вагомих загроз і ризиків у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Це, в свою чергу потребує здійснення ґрунтовного аналізу та оцінки процесів, що стосуються безпекової сфери. Одним з важливих напрямків реалізації цього питання є проблема енергозбереження.

Проблема енергозбереження, усталеного функціонування національного господарства України – не проста і комплексна проблема, яка загострюється внаслідок політичної нестабільності.

Враховуючи той факт, що енергоємність економіки України у розрахунку витрат енергоресурсів на створення одиниці вартості ВВП перевищує енергоємність країн Євросоюзу – від 5 до 8 разів, слід визнати серйозну залежність національного господарства від наявності власних і вартості імпортованих енергоносіїв.

З вичерпуванням світових енергетичних ресурсів ця проблема поглиблюється й набуває все більшого політичного забарвлення саме тому, що енергетична залежність містить потенціал політичного впливу з боку країн-експортерів, що поєднує її з небезпеками національного рівня. Існуючі державні програми щодо організації політики енергозбереження та енергоефективності потребують комплексних і системних змін.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах, на наш погляд, існує потреба у необхідності перегляду чинного законодавчого врегулювання цього питання. Йдеться про порядок розробки та реалізації державних, місцевих, галузевих програм енергозбереження, опрацювання способів надання державної підтримки для реалізації програм і проєктів у сфері енергоефективності, контролю за ефективністю та результативністю їх застосування.

Входження України до розряду високорозвинених країн світу неможливе без значного зменшення енерговитрат у всіх секторах економіки, які вимагають модернізації та оновлення енерготехнологічних процесів. Державна політика енергозбереження є складовою системи національної безпеки – Закон України „Про основи національної безпеки України” законодавчо закріпив статус енергоефективності у системі напрямків забезпечення державної політики з питань національної безпеки.

Кажучи про стан енергозбереження в Україні можна констатувати, що рівень енергоефективності економіки України у 2-4 рази нижчий, ніж у розвинутих країнах. Така ситуація, на наш погляд, створює критичні загрози у сфері енергетичної безпеки, суттєво зменшує рівень добробуту громадян і призводить до низької конкурентоспроможності продукції українських підприємств на зовнішніх ринках.

На думку українського експерта з питань енергозбереження Крамаренко Є., зниження енергоємності української економіки заважають такі чинники:

1. Високий рівень фізичної зношеності енерготехнологічного обладнання у всіх секторах промисловості.
2. Недостатній рівень кваліфікації персоналу, що обслуговує енерго- та енерготехнологічні агрегати/об'єкти.
3. Неефективний рівень витрат споживання палива в енерготехнологічних агрегатах.
4. Низький рівень впровадження енергоефективних технологій та обладнання.
5. Низький освітній рівень керуючого складу енергооб'єктів стосовно переваг енергозбереження, ведення енергобалансу підприємства та його підрозділів.

Вищезазначені проблеми вимагають наступних першочергових рішень:

1. Створення, шляхом введення нових нормативних та законодавчих актів, умов економічної зацікавленості суб'єктів господарювання.
2. Створення дієвого механізму державного контролю (консультаційно-інспекторського) щодо зниження енергоспоживання на об'єктах бюджетної та виробничої сфери.

3. Удосконалення економічного механізму енергоефективності технологій.
4. Впровадження економічних стимулів енергозбереження у бюджетній сфері (премії, „кращий об’єкт”, турпоїздки, а також штрафи і тощо).
5. Створення мережі Центрів Енергоефективності.

Висновки. Функціонування системи енергозбереження можливо виключно в умовах енергоефективності, коли створені спеціальні центри будуть мати міцні зв’язки з регіональними/муніципальними адміністраціями і спрямовувати свої дії на зняття енергопроблем місцевих організацій та підприємств.

Місцева влада повинна усвідомити економічну важливість впровадження заходів з енергозбереження – це реально може впливати на конкурентоспроможність економіки та рівня екологічної безпеки держави.

Література:

1. Сергієнко О. Макроекономічні проблеми виробництва ВВП України // Персонал. – 2006. – № 10. – С. 6–12.
2. Екологічна складова національної безпеки: основні показники і шляхи їх досягнення. Аналітична доповідь. – К. : НИСД, – 2013. – 34 с.

*Левенец В. В., Ролик И. Л,
Шепелев А. Г., Кривченко О. В.*

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ОЦЕНКИ РИСКОВ В ЯДЕРНОЙ ЭНЕРГЕТИКЕ

Постановка проблемы. Развитие ядерной энергетики требует соблюдения жестких правил экологической безопасности. Сложность и разнонаправленность производственных процессов на каждой из стадий ядерного энергетического комплекса (ЯЭК) приводит к использованию большого разнообразия методов оценки их опасности для человека и окружающей среды, что затрудняет процесс ее регулирования. Удовлетворить требования по определению качественных и количественных характеристик, как производственных процессов, так и причиняемых ими негативных воздействий, с получением легких для обработки и интерпретации результатов могут методы оценки рисков. Открытым в настоящее время остается вопрос об их внедрении в сфере оценки и управления безопасностью ЯЭК Украины.

Цель доклада заключается в анализе информации о мировом применении методов оценки рисков в ядерной энергетике и установлении приоритетных областей их применения в ЯЭК Украины.

Изложение основного материала. Было проведено исследование динамики публикаций в области применения методов оценки рисков различных стадий ЯЭК в период 1995-2015 гг. в различных странах мира. Так же был произведен анализ видов (статьи, отчеты, книги, диссертации и др.) и языков публикаций. Так же исследовались публикации, посвященные радиационной опасности ядерной энергетики.

Проанализированы следующие основные стадии ЯЭК:

- добыча и переработка урановой руды;
- производство топливных элементов;
- работа атомных электростанций (АЭС);
- хранение и переработка радиоактивных отходов (РАВ);
- хранение и переработка отработанного ядерного топлива (ОЯТ).

Установлено, что ведущими ядерными странами мира (США, Франция, Япония) и международными организациями (МАГАТЕ, ОЭСР АЯЭ) широко используются методы оценки рисков на всех стадиях ЯЭК, при этом российских публикаций крайне мало. За последние 20 лет количество публикаций по затрагиваемым проблемам выросло в среднем на 2 порядка, почти половина из них представляет собой научные отчеты (~50%), оставшаяся часть представлена, в основном, трудами конференций (~20%) и в равной доле статьями и книгами (до 15%), диссертации составляют около 1 %. Наибо-

льшее количество публикаций посвящены оценке рисков связанных с работой АЭС, далее следуют работы по оценке рисков связанных с обращением и переработкой РАВ, затем оценка рисков топливо производственной компоненты и в наименьшем количестве представлены публикации по оценке рисков переработки ЯОТ. Динамика, наблюдаемой распространенности применения методов оценки рисков различных элементов ЯЭК, совпадает с динамикой распространенности исследований радиационной опасности данных элементов в целом.

Выводы. Представленные результаты свидетельствуют о неуклонном росте применения методов оценки рисков атомной энергетики ведущими ядерными странами мира. Методическая база данных методов позволяет использовать их на всех стадиях ЯЭК, различия объемов публикаций по разным стадиям обуславливаются масштабами мирового развития непосредственно каждой из них. Таким образом, учитывая стремление интеграции Украины в мировое сообщество, актуальным будет являться применение методов оценки рисков для обеспечения и усовершенствования государственного управления безопасностью всех элементов ядерной энергетики Украины.

Мареніченко В. В.

МЕХАНІЗМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. Сьогодні основна увага щодо державного управління екологічної безпеки присвячена великим промисловим бізнес структурам як головному джерелу забруднення навколишнього середовища. В сучасних умовах необхідна маневреність та адаптованість державної політики до забезпечення якісного розвитку країни в аспектах екологічної безпеки. Загострення екологічних проблем в світі і в Україні, зокрема, провокує соціально-демографічні дисбаланси з подальшими негативними соціально-економічними чинниками. Виникає збільшення попиту на екологічно чисті продукти, які викликають менше навантаження на навколишнє середовище і здоров'я людини, що призводить до активізації державного управління та регулювання екологічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Новостворена угода про асоціацію між Україною та ЄС є не тільки новою можливістю, але й новим викликом. Щоб бути затребуваними на західноєвропейських ринках, недостатньо того, щоб наша продукція відповідала високим європейським стандартам. В першу чергу слід орієнтувати увагу на нові напрями в бізнесі, в тому числі, на виробництво екологічно чистої продукції.

У цивілізованому світі вже ніхто не бачить протиріч між зростанням промисловості і охороною природи. Виробництво повинне і буде розвиватися. Людство не може стояти на місці. Інша справа, що запорукою екологічної безпеки сьогодні стають не відмова від благ індустріалізації, а впровадження сучасних технологічних процесів та механізмів екологічної безпеки.

Існує два основні підходи до поняття «екологічна безпека». Перший характеризує і відповідає за зміни в навколишньому середовищі (деградація, виснаження природних ресурсів), тобто те, що прямо впливає на безпеку держави. До прямого впливу слід також віднести глобальні проблеми (зміни клімату, виснаження озонового шару, зменшення лісового покриву, деградація сільськогосподарських угідь), тобто те, що може викликати економічний занепад, політичну нестабільність.

Другий підхід пов'язаний з безпекою індивіда, а не держави, тому що екологічні проблеми не мають національних кордонів. За цією інтерпретацією екологічна безпека зберігає здоров'я людства [1].

Важливим етапом створення механізмів екологічної безпеки є підвищення кваліфікації з питань екологічної безпеки. Крім того, що це впливає на загальний соціально-економічний розвиток, також це відіграє значиму роль в конкурентоспроможності підприємства і показує рівень відповідальності щодо контролю за дотриманням норм безпеки навколишнього середовища. Підвищення кваліфікації необхідне для скорочення

ризиків, пов'язаних з контролем екологічної безпеки бізнесу.

Сьогодні вже існує політика, направлена на екологічну безпеку. Відповідно до стратегії «Державної екологічної політики України на період до 2020 року» основними механізмами реалізації екологічної безпеки є такі:

- міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін;
- оцінка впливу стратегій, програм, планів на стан навколишнього природного середовища;
- удосконалення дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- екологічна експертиза та оцінка впливу об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища;
- екологічний аудит, системи екологічного управління, екологічне маркування; екологічне страхування;
- технічне регулювання, стандартизація та облік у сфері охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки;
- освіта та наукове забезпечення формування і реалізації національної екологічної політики;
- моніторинг стану довкілля та контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки;
- міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки [2].

Створена стратегія передбачає напрями здійснення державної політики, направленої на екологічну безпеку. Слід зазначити, що для ефективного застосування цих механізмів необхідна велика кількість управлінських рішень, практичних дій, в тому числі і на найвищому рівні.

Висновки. На наш погляд, сучасний механізм екологічної безпеки в державному управлінні має ґрунтуватися на такому:

- мінімізації впливу на навколишнє середовище;
- відкритому обговоренні проблеми екологічної безпеки між державою та бізнесом, а також підтримці відкритого діалогу з місцевими громадами;
- гарантуванні екологічної безпеки, як найвищого пріоритету кожного громадянина;
- публікації звітів по екологічно безпечній діяльності підприємств;
- постійному проведенні державою «екокубків», «екоконкурсів», «екоконференцій» серед представників бізнесу щодо забезпечення екологічності діяльності, особливо в депресивних екологічно небезпечних регіонах.

Література:

1. Terriff Terry. Environmental degradation and security // Security studies for the 21st century. Ed. by Richard Shultz, Jr., Roy Godson, and George H. Quester. – Washington – London: Brassey's, 1997. Pp. 253–264.
2. Стратегія Державної екологічної політики України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.menr.gov.ua>.

Обидєннова Т. С.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Постановка проблеми. Особливостями сучасного розвитку науки і техніки, виробництва та освіти в Україні є їх орієнтація на європейські стандарти. Тому важливість питання впровадження сучасного збалансованого природокористування є актуальним та необхідним.

Виклад основного матеріалу. В Україні питання збалансованого природокористування стоїть особливо гостро показник еколого-економічної ефективності в Україні є

одним з найнижчих у світі: енергоємність українського перевищує середньосвітове значення в 14,31 рази, електроенергоємність – у 8,8 рази, водоємність – у 2,83 рази. Шкідливість ВВП для атмосфери перевищує аналогічний середньосвітовий показник у 15,25 рази. Загальний індекс природоємності ВВП (розрахований як середнє арифметичне значення чотирьох перерахованих індексів) більше, ніж у 10 разів перевищував середньосвітовий [1].

Усі ці показники свідчать про необхідність розробки та впровадження комплексу заходів, таких як:

- інституційна реформа державної системи збалансованого природокористування та охорони;
- механізми та інструменти екологічної політики;
- пріоритетні державні програми, метою яких є створення умов для сталого збалансованого розвитку держави;
- державна система моніторингу і регулювання екологічної безпеки, як складова національної безпеки України.
- економічні механізми природокористування, як основа ефективного виробництва та споживання.

Особливої уваги заслуговує розробка та впровадження комплекс економічних механізмів збалансованого природокористування, що виступає як сукупність пов'язаних економічних методів та інструментів управління, які спрямовані на залучення, використання і розподіл фінансових та економічних ресурсів з метою досягнення рівноважного, еколого-збалансованого розвитку економіки і суспільства, раціонального використання та збереження природних ресурсів, комплексної реалізації системи заходів з охорони навколишнього природного середовища [2].

Державне регулювання економічних механізмів збалансованого природокористування повинно включати елементи, що наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні елементи економічних механізмів збалансованого природокористування

Складова	Зміст складової економічних механізмів збалансованого природокористування
екологічні платежі та оподаткування	система платежів за природокористування, до якої відносять платежі за використання природних ресурсів, забруднення довкілля і розміщення відходів
фінансування та кредитування	створення природоохоронних (екологічних) фондів, які мають незалежні від державного бюджету джерела фінансування на покриття природоохоронних потреб і призначені для підсилення
система фінансово-правового стимулювання природоохоронної діяльності	до неї відносяться податки та податкові пільги; коригування платежів, надання пільгових кредитів і субсидій, а також встановлення заохочувальних цін та надбавок на екологічну продукцію
економічні важелі регулювання ресурсовикористання	формування та розподіл рентного доходу, який тісно пов'язаний із екологічним оподаткуванням
екологічне страхування	механізм забезпечення екологічної безпеки держави, є ефективним напрямком вирішення екологічних проблем та потужним фінансовим механізмом, що регулює проблемні питання охорони навколишнього середовища;
фінансові санкції	штрафи за невиконання екологічного законодавства.

Також при розробці та впровадженні економічних механізмів збалансованого природокористування особливу увагу необхідно приділяти комплексній оцінці української та європейської систем управління і політики природокористування. Головну роль тут відграє інституційна модернізація державної системи екологічного управління на принципах сталого розвитку, зокрема, гармонізації енергетичної політики та екологічної безпеки й розвитку екологічного партнерства в ухваленні та реалізації стратегічних рішень, а також гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу, на основі якого необхідно формувати й використовувати економічні механізми природокористування та природо відтворення [2].

Висновки. Сьогодні в умовах євроінтеграційних процесів змінюються функції держави. Тому є необхідність методології управління на основі принципів збалансованого природокористування. Основними напрямками державного регулювання економічних механізмів збалансованого природокористування сьогодні є екологічне підприємництво; страхування екологічної відповідальності та екологічних ризиків; екологічний аудит; реформування ліцензійно-дозвільної та податкової системи; екологізація виробничої діяльності тощо. При цьому ці напрямки діяльності повинні ґрунтуватися на стабільній системі законодавства й нормативів. Усе це є ефективним засобом подолання екологічної кризи та реформування усієї системи природокористування і природо відтворення.

Література:

1. Горбач Л.М. Науково-методичні підходи до формування фінансово-економічного механізму регулювання природокористування / Л.М. Горбач // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.

2. Фінансові механізми управління природокористуванням: монографія / [за заг. ред. В.М. Бороноса, І.Д. Скляр]. – Суми : СумДУ, 2012. – 350 с.

*Олениченко Ю. А.,
Соболь О. М.*

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Постановка проблеми. Розвиток населених пунктів в Україні та індустріальних центрів, де на обмежених територіях утворюється значний обсяг твердих побутових відходів та близьких до них відходів торгівельних, промислових та інших підприємств, перетворили сферу безпеки поводження з ними в одну з найбільш гострих господарських і природоохоронних проблем. Об'єми накопичених в Україні відходів дозволяють віднести її до однієї з найбільш техногенно-навантажених країн світу, а сама проблема їх накопичення приймає рівень національної катастрофи. Загальна площа полігонів та несанкціонованих звалищ перевищує 7,5 тис. га та порівняна з територією заповідників і парків. Кількість офіційно дозволених звалищ та полігонів на сьогодні складає 4157, причому більшість з цих об'єктів є перевантаженою і не відповідає вимогам техногенної та екологічної безпеки. Щорічний обсяг утворення твердих побутових відходів становить близько 52 млн. м³ (13 млн. тон), з яких за допомогою інноваційних методів переробляються та утилізуються лише 8%, потрапляють для захоронення на полігони 92%, що вимагає додаткового створення понад 650 одиниць нових полігонів (це, насамперед, зміна профілю використання земельних ділянок, їх власників та ціла низка інших питань, пов'язаних з особливостями ринку утилізації відходів в Україні). При цьому слід враховувати питання економічної доцільності їх розміщення, а саме, їх територіальну близькість до міської інфраструктури.

Не менш важливою проблемою є недостатня готовність особового складу підрозділів ДСНС України до проведення як профілактичних заходів, так і заходів з ліквідації техногенних аварій на зазначених об'єктах. Проведений аналіз наукових публікацій [1],

практичного досвіду з профілактики та ліквідації аварій на об'єктах даного класу [2] дозволяє стверджувати про відсутність системного підходу у вирішенні проблеми забезпечення дієвої пожежної та техногенної безпеки полігонів і звалищ твердих побутових відходів (ТПВ), що, у свою чергу, потребує визначення основних напрямів удосконалення механізмів державного управління у сфері безпеки поводження з ТПВ з урахуванням європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Дослідження організаційно-правових засад державного управління у сфері безпеки поводження з твердими побутовими відходами дозволив відзначити, що недостатня увага приділяється організаційно-правовому забезпеченню безпеки подальшого існування місць збереження твердих побутових відходів, а також розмежуванню та регламентації дій під час ліквідації надзвичайних ситуацій на полігонах з твердими побутовими відходами. У зв'язку з цим було зроблено висновок, що необхідно приділити увагу, перш за все, напрямам удосконалення організаційних та правових механізмів державного управління у сфері безпеки поводження з твердими побутовими відходами.

Що стосується основних проблемних питань стосовно безпеки поводження з твердими побутовими відходами, то до них можна віднести такі: відсутність 100% охопту населення послугами з вивезення побутових відходів; відсутність дієвих рішень щодо покращення стану безпеки полігонів твердих побутових відходів; відсутність систем моніторингу та раннього виявлення небезпек природного та техногенного характеру на діючих полігонах захоронення твердих побутових відходів; відсутність прогресуючої динаміки процесу переробки побутових відходів із залученням сучасних безпечних технологій; незадовільним є рівень реалізації Кіотського протоколу, у тому числі щодо вилучення та утилізації полігонного біогазу як вкрай небезпечного чинника пожежовибухонебезпеки; практично не розвинутою залишається система роздільного збирання побутових відходів; відсутність прогресивної системи ліцензування та стимулюючої тарифної політики у сфері поводження з побутовими відходами, що унеможливорює залучення в галузь приватних інвестицій. Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що поводження з побутовими відходами являє собою не тільки одну з найгостріших господарських і природоохоронних проблем суспільства, але й актуальну проблему техногенної та пожежовибухонебезпеки.

Виходячи з принципів системного підходу досліджено стан безпеки поводження з твердими побутовими відходами на етапах їх утворення, переробки та транспортування. Так, незважаючи на цілу низку прийнятих нормативно-правових актів, суттєво покращити питання безпеки на етапі формування побутових відходів на сьогодні не вдалося, зокрема, за низької ефективності механізмів державного управління в цій галузі.

Що стосується аналізу безпеки етапу переробки ТПВ, то було розглянуто переваги та недоліки чотирьох основних методів, а саме: термічна обробка (в основному спалювання); біотермічне аеробне компостування (з отриманням добрива або біопалива); анаеробна ферментація (з отриманням біогазу); сортування (з добуванням тих чи інших цінних компонентів для вторинного використання, видаленням баластних або шкідливих компонентів, виділенням окремих фракцій, найбільш придатних технічно, екологічно і економічно для переробки тим чи іншим методом, наприклад, спалюванням або компостуванням).

Даний аналіз дозволив зробити висновок, що з точки зору безпеки доцільно використовувати комбіновані методи переробки з обов'язковим сортуванням ТПВ. Подальше дослідження небезпеки процесу транспортування ТПВ та особливостей сфери безпеки поводження з твердими побутовими відходами в сільській місцевості дозволило зробити висновок про необхідність впровадження системи моніторингу небезпек на всіх етапах поводження з ТПВ.

Висновки. Дослідження особливостей моніторингу полігонів ТПВ дозволило запропонувати підхід, який розглядає даний клас об'єктів у якості потенційно небезпечних. Разом з тим, нормативно-правова база для проведення моніторингу полігонів твердих побутових відходів є недосконалою. Запропоновано для визначення ступеня

впливу окремих механізмів державного управління на сферу безпеки поводження з твердими побутовими відходами впровадити інноваційні концептуальні підходи, які полягають у застосуванні ризик-орієнтованого підходу до визначення джерел небезпек.

Для всебічного аналізу результативності впливу механізмів державного управління на безпеку процесу поводження з твердими побутовими відходами було проведено комплексне експериментальне дослідження, результати якого дозволили визначити основні напрями удосконалення зазначених механізмів: необхідно визначення концептуальних засад, спрямованих на підвищення ефективності механізмів державного управління, із залученням досягнень як у сфері безпеки, так і у сфері управління в цій галузі; напрями удосконалення механізмів державного управління повинні враховувати чітке розмежування повноважень відповідних суб'єктів управління; є необхідним формування поетапної програми підвищення ефективності механізмів державного управління з урахуванням регіональних особливостей та потреб територіальних громад; існує необхідність у посиленні ролі громадськості у вирішенні питань безпеки поводження з твердими побутовими відходами; організація постійного моніторингу небезпек при поводженні з твердими побутовими відходами.

Література:

1. Олениченко Ю.А. Система ограничений в задачах предупреждения и ликвидации техногенных аварий на полигонах твердых бытовых отходов / Ю.А. Олениченко, А.Н. Соболев // Проблемы чрезвычайных ситуаций. – Харьков: НУГЗУ, 2012, №15. – С. 104–116.
2. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році [Електрон.ресурс]. – Режим доступу: www.mns.gov.ua/content/annual_report_2014.html.

Омаров Е. О.

РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Як свідчить розвиток суспільно-економічних формацій, взаємовідносини людини і природи споконвіку були не простими. Особливого загострення вони набули наприкінці ХХ століття [1, с. 4].

В сучасних умовах проблема ефективного розвитку суспільства багато в чому залежить від гармонічних відношень між людиною та природою. Тому проблема екологічної безпеки держави є в сучасних умовах дуже актуальною.

Виклад основного матеріалу. Функція розвитку суспільства полягає в реалізації інтересів, і спрямована на закономірну зміну конкретних матеріальних об'єктів, таких, що ведуть до виникнення їх якісно нових станів або принципово нових об'єктів, як цілісних своєрідних систем.

Функція безпеки – це конкретні дії, які необхідно зробити, щоб захистити функцію розвитку соціальної системи від загроз, як потенційних, так і реальних, як внутрішніх, так і зовнішніх [2, с. 7].

У сфері екологічної безпеки державі відсутність дієвого механізму реалізації функції держави особливо небезпечно. Це обумовлено наростанням тривожних симптомів-передвісників екологічної катастрофи, досягненням в сучасних умовах тієї міри деградації біосфери під впливом цивілізації, яка ставить під загрозу існування самого життя на Землі.

Глобальні екологічні проблеми змусили вчених шукати нові моделі взаємодії суспільства, і природи, якими може виступити концепція стійкого розвитку. Не випадково, тому проблеми екології, раціонального природокористування і охорони довкілля знаходяться сьогодні в центрі пильної уваги юристів, економістів, філософів, географів, фахівців в області теорії державного управління, представників інших областей наукового пізнання, а також практиків - політиків і управлінців.

Подальший розвиток людської цивілізації бачиться в напрямку еко- розвитку. Ка-

надські спеціалісти А.Чанг та Г.Реджер визначили ідеологію цього процесу в наступних словах «Ми розглядаємо розвиток як комплексний процес, у якому соціальні й екологічні компоненти стають вище будь-яких економічних цілей» [3, с. 75].

Під екорозвитком суспільства розуміється такий розвиток, який враховує екологічні обмеження для даного історичного моменту й спрямований на збереження природних і антропогенних умов та ресурсів життя [2, с. 8].

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що створення ефективної і дієвої системи охорони навколишнього середовища – одне з найважливіших завдань, що стоять сьогодні не тільки перед Україною, але і перед урядами багатьох країн світу.

Досягнення зниження витрат на природоохоронні заходи при підвищенні рівня їх ефективності потребує запровадження нових інноваційних механізмів та напрямків розвитку сфери, яким є державно-приватне партнерство.

У різних країнах державно-приватне партнерство активно застосовується в широкому спектрі сфер суспільної діяльності, у тому числі у сфері забезпечення екологічної безпеки держави.

Література:

1. Матвійчук В.К., Чугаєнко Ю.О., Саєнков О.І. Екологічна політика в системі державного управління національним господарством : монографія. – К. : Національна академія управління, 2013. – 198 с.

2. Екологічна і природна – техногенна безпека України в регіональному вимірі : монографія / М.А. Хвесик, А.В. Степаненко, Г.О. Обиход та ін. ; За науковою редакцією. д.е.н., проф., академіка НАН України М.А. Хвесика. – К., ДУ « Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, 2014. – 340 с.

3. Степаненко А.В. Концепції світового розвитку з урахування екологічних обмежень / А.В. Степаненко // Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. пр. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2011. – С. 70–80.

Проніна О. В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Постановка проблеми. Позитивні досягнення у здійсненні земельної реформи ще не призвели до радикального й ефективного оновлення сільськогосподарського виробництва, пожвавлення інвестиційних процесів в галузях виробництва, підвищення добробуту населення. Це зумовлює необхідність комплексного підходу до розв'язання проблеми реформування земельних відносин на ринкових засадах у тісному поєднанні з економічними реформами загалом. Впродовж останніх років значно зменшились заходи з охорони земель, на 93% зменшено вапнування ґрунтів та на 91% гіпсування.

На розвиток земельних відносин та ефективність використання землі негативно впливає відсутність системи законодавчих актів, які могли б забезпечити належне проведення земельної реформи, механізм вільного обігу земельних ділянок та іпотечного кредитування, належного фінансування заходів щодо здійснення земельної реформи.

Існує чимало проблем на шляху подальшого розвитку землеволодіння і землекористування, зокрема у формуванні на базі особистих підсобних і дрібних селянських (фермерських) господарств сучасних конкурентоспроможних високорентабельних сільськогосподарських підприємств.

Новостворені сільськогосподарські підприємства не забезпечені належними планово-картографічними матеріалами та інформацією про стан ґрунтів. На жаль, державний земельний кадастр ведеться застарілими методами. Моніторинг земель не має системного характеру. Не проводиться грошова оцінка земель несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів.

Виклад основного матеріалу. Метою земельної реформи в найближчі роки є за-

безпечення ефективного використання та підвищення цінності земельних ресурсів, створення оптимальних умов для суттєвого збільшення соціального, інвестиційного, виробничого потенціалів землі, перетворення її у самостійний фактор економічного зростання [1, с. 57].

Формування земельних відносин у найближчі п'ять років має ґрунтуватися на принципах непорушності права приватної власності на землю; включення землі до ринкового обігу; соціальної справедливості у перерозподілі земель, які перебувають у державній та комунальній власності; поєднання високої економічної ефективності та екологічної безпеки використання земель; узгодженості темпів і основних напрямків реформування земельних відносин та відносин в аграрному секторі економіки.

З метою своєчасного визначення оцінки і прогнозу стану земель у процесі реалізації стратегії передбачається використання нормативно-правових актів з питань здійснення фоновий моніторингу земельних ресурсів [2, с. 94].

Підлягають удосконаленню механізми ведення державного земельного кадастру з метою об'єктивного визначення розміру плати за землю, цінності земель, ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки, здійснення контролю за використанням та охороною земель, проведення державної реєстрації земельних ділянок, а також забезпечення земельно-кадастровою інформацією органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і громадян.

Для здійснення реформування земельних відносин у рамках реалізації стратегії передбачається: здійснити розмежування земель з установленням на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень, територій з особливим природоохоронним, рекреаційним і заповідним режимами, меж сіл, селищ та міст, меж земельних ділянок, які належать громадянам і юридичним особам; виявити землі сільськогосподарського призначення, які не використовуються власниками та землекористувачами, і відповідно до законодавства вжити заходів щодо їх перерозподілу; провести консервацію малопродуктивних та техногенно-забруднених угідь; здійснити консолідацію земель резервною фонду і земель запасу в межах районів з метою забезпечення ефективного їх використання шляхом передачі в оренду на конкурентних засадах; забезпечити проведення організації територій новостворених сільськогосподарських підприємств; скласти плани обмежень використання земель; забезпечити землевпорядне обґрунтування заходів щодо збереження і поліпшення природних ландшафтів, відновлення і підвищення родючості ґрунтів, рекультивациі порушених земель і землювання малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, зсувів, заболочення, забруднення промисловими відходами і хімічними речовинами та інших видів деградації, консервації деградованих і малопродуктивних земель; розробити плани земельно-господарського устрою території населених пунктів; забезпечити виконання землевпорядних робіт, необхідних для проведення розмежування земель державної і комунальної власності; поновити роботи щодо картографування земельних угідь, ґрунтових і геоботанічних обстежень, а також розпочати комплексне обстеження техногенно забруднених земель; оптимізувати організацію використання земель у межах адміністративно-територіальних одиниць; виконати роботи щодо встановлення та закріплення меж прибудинкових територій.

Висновки. З метою вдосконалення державного регулювання земельних відносин і підвищення ефективності управління земельними ресурсами передбачається зміцнити матеріально-технічну базу державних органів земельних ресурсів та зберегти за ними такі основні функції:

- нормативно-методичне забезпечення регулювання земельних відносин;
- державний контроль за використанням та охороною земель;
- організацію землевпорядних робіт, проведення державного моніторингу і ведення державного кадастру земель.

З метою поліпшення організації контролю за використанням та охороною земель передбачається: удосконалити порядок здійснення контролю за використанням та охороною земель, а також механізми моніторингу земель, та землекористувань з метою

своєчасного виявлення та оцінки змін стану земель; запровадити економічне стимулювання охорони земель, спрямоване на підвищення заінтересованості власників землі і землекористувачів у захисті земель від негативних наслідків господарської діяльності; поліпшити профілактичну роботу з попередження порушень земельного законодавства, інформування населення про діяльність органів, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель; удосконалити діяльність органів, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель, порядок їх взаємодії з органами прокуратури, внутрішніх справ та запровадити практику систематичного проведення спільних комплексних перевірок додержання суб'єктами земельних відносин земельного законодавства; опрацювати питання створення координаційних органів щодо здійснення на міжвідомчій основі контролю за використанням земель.

Література:

1. Кудрявцев А. Деякі питання вдосконалення правового регулювання повноважень державного комітету України по земельних ресурсах // А. Кудрявцев// Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 56–59.
2. Носік В. Проблеми кодифікації земельного законодавства України: тенденції і перспективи // В. Носік // Право України. – 2006. – № 11. – С. 94–97.

Улида В. Ю., Андронов В. А.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність є ключовим фактором соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Особливо це є актуальним за сучасних умов, коли спостерігається активізація процесів інтенсифікації розвитку транснаціоналізації та економічної інтеграції на міжнародному рівні, а також міжнародного поділу праці на фоні глобалізації світового господарства.

Проте слід прийняти до уваги, що в нинішніх умовах на основі ключових господарських підходів до ведення зовнішньоекономічної діяльності присутні дві відповідні економічні категорії: «зовнішньоекономічні зв'язки» та «зовнішньоекономічна діяльність». Відповідно, зазначені поняття потребують розмежування.

Виклад основного матеріалу. Перш за все необхідно розглянути визначення зовнішньоекономічної діяльності, що надаються в нормативно-правових актах держави. Так, у ст. 377 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-IV зазначено, що зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання являє собою господарську діяльність, яка «в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, перелік якого встановлений у частині першій статті 139 цього Кодексу, та/або робочою силою». Зокрема, у вказаній ст. 139 даного Кодексу під майном розуміються речі та інші цінності, що виробляються чи використовуються в процесі діяльності суб'єктів господарювання та, відповідно, відображаються в їх фінансовій звітності [1].

У свою чергу, згідно п. 1 ст. 3 «Господарська діяльність та господарські відносини» Господарського кодексу України, господарська діяльність являє собою «діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» [1].

Виходячи з останнього визначення, під господарською діяльністю доцільно розуміти будь-яку діяльність, пов'язану з процесами виробництва й обміну благ матеріального та нематеріального характеру, виражену у формі товарів, робіт чи послуг.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ, під подібною діяльністю розуміється «діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [2].

Таким чином, слід зазначити, що визначення зовнішньоекономічної діяльності у вітчизняній нормативно-правовій базі суттєво відрізняються. Зокрема, відповідна дефініція, що міститься в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», є більш уточненою [1, 2].

В цілому, зовнішньоекономічна діяльність на сучасному етапі трактується не тільки як елемент господарської діяльності підприємств, а й як важливий чинник розвитку економіки та створення сприятливих умов для інтенсифікації процесів інтеграції держави до міжнародних ринкових відносин.

Виходячи з цього, під зовнішньоекономічною діяльністю слід розуміти сукупність відносин вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання, що ґрунтується на підтримці між ними взаємовигідних зовнішньоекономічних зв'язків, та орієнтовані на соціально-економічний розвиток держави в контексті інтеграції до міжнародного поділу праці.

Для більш глибокого розуміння сутності зовнішньоекономічної діяльності як об'єкту державного регулювання доцільно розглянути стадії її розвитку. Так, на сучасному етапі виділяють три стадії розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Так, в рамках першої стадії, протягом 1960–1980 років, обсяги зовнішнього торгового обігу України систематично зростали. Проте, починаючи з другої половини 1980-х років спостерігалось зниження цього індикатора внаслідок наявності низки таких негативних факторів:

- недостатньо розвинені стратегія та склад зовнішнього торгового обігу, наявність тенденції до його сировинної направленості;
- неефективне використання експортного потенціалу переробної промисловості, зокрема, машинобудування;
- нераціонально побудована структура імпорту (ввезення в країну широкого асортименту товарів, які доцільно було б виробляти на вітчизняних підприємствах);
- неактивне застосування новітніх форм організації зовнішньоекономічних зв'язків (зокрема, в якості базової форми виступала зовнішня торгівля. Що стосується таких альтернативних форм, як спеціалізація та кооперування виробництва на міжнародному рівні, організація прямих міжнародних зв'язків, укладання компенсаційних угод, здійснення ліцензійної торгівлі та ін., то вони практично не розвивалися).

Друга стадія розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні характеризується наявністю процесів ліквідації державної монополії на здійснення зовнішньої торгівлі, а також перебудовою ключових організаційних принципів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

На третій стадії розвитку зовнішньоекономічної діяльності необхідною стала умова розроблення якісно нової концепції її реформування та розвитку на фоні становлення України як незалежної держави та реалізації нею самостійної зовнішньоекономічної політики. Відповідно, сутність даної концепції полягала в активізації співробітництва з країнами далекого зарубіжжя та підтримці взаємодії з країнами пострадянського простору, інтеграції в світові економічні процеси, переході до ринкових відносин.

Висновки. Таким чином, дослідження зовнішньоекономічної діяльності як об'єкту державного регулювання, зокрема, стадій її розвитку протягом незалежності України, дозволило зробити висновок, що на сучасному етапі потребує суттєвого вдосконалення її нормативно-правове забезпечення.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

СЕКЦІЯ 6

ПРАВОВІ Й ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Бровченко С.В.

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ КУРСАНТІВ ВВНЗ З ПЕРВИННОЇ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Організація освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), порівняно з цивільними вищими навчальними закладами (ВНЗ), має специфічні особливості. Ці особливості полягають насамперед у тому, що зміст військової освіти включає, крім загальноосвітньої (загальнонаукової) та фахової підготовки, ще й загальновійськову та військово-професійну підготовку і базується не тільки на стандартах вищої військової освіти, а й на вимогах керівних документів Міністерства оборони України (МОУ) та Генерального штабу Збройних Сил України (ГШ ЗСУ) [4; 5, 6].

Складовою частиною організації освітнього процесу у ВВНЗ та основою засвоєння курсантами змісту навчання визначеного у стандартах вищої військової освіти є первинна військово-професійна підготовка (ПВПП). Вона не входить до складу стандартів вищої військової освіти а є першим етапом і основою фундаментальної військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ, що представляє собою організований, цілеспрямований процес військового навчання і виховання.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні перед педагогікою вищої військової школи постають не вирішені до кінця завдання створення та запровадження таких технологій навчання і методик діагностики, прогнозування й експертизи якості підготовки фахівців, які забезпечили б інтенсивне оволодіння курсантами міцними знаннями, вміннями і навичками та які сприяли б якісному самостійному системному засвоєнню змісту навчання. Науковці і педагоги-практики на сучасному етапі розвитку педагогічної науки докладають чимало зусиль для вирішення цієї проблеми [1–3, 7 та ін.].

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності та всебічної підготовки до подальшого навчання за обраним фахом майбутніх військових фахівців постає питання в необхідності розробки науково обґрунтованої методики рейтингового оцінювання курсантів ВВНЗ з ПВПП. У зв'язку з підвищенням вимог до професійної компетентності майбутніх фахівців з вищою освітою нами започатковано роботу щодо обґрунтування і розробки такої методики.

Аналіз психолого-педагогічних джерел інформації та практичний досвід проведення ПВПП свідчить про те, що проблема методики рейтингового оцінювання курсантів ВВНЗ з ПВПП як ефективного засобу їхньої активізації навчально-пізнавальної діяльності та всебічної підготовки до військово-професійної діяльності у військах не була предметом спеціальних педагогічних досліджень. Однак, існують певні підходи щодо рейтингового оцінювання курсантів. У контексті проблеми що нами вирішується з низки наукових праць певний інтерес представляють праці О.О. Безносюка [1], А.І. Комишана [2; 3 та ін.] і І.М. Романюка [7] серед яких особливий інтерес представляють праці А.І. Комишана.

Ґрунтуючись на системному уявленні про якість підготовки майбутніх офіцерів для ЗСУ, рейтингове оцінювання курсантів з ПВПП розглядається нами, як така, що виступає у якості функції управління їхньою навчально-пізнавальною діяльністю спрямованою на сприяння самостійності, активності і свідомості навчання курсантів. Ми виходимо з того, що контроль та оцінювання успішності курсантів на основі рейтинго-

вого підходу має носити характер накопичування балів та базуватися на результатах їхнього поточного контролю.

Нами визначено, що метою рейтингового оцінювання курсантів з ПВПП мають бути: визначення реального рівня теоретичної та практичної підготовки курсантів і ступеня його відповідності сучасним вимогам; сприяння їхній адаптації у військовому середовищі; розвиток у курсантів мотивації до постійного професійного самовдосконалення. Так, на теперішній час нами проаналізовано і узагальнено сутність і зміст навчання з ПВПП у ВВНЗ та започатковано роботу щодо створення методики рейтингового оцінювання курсантів з ПВПП.

Висновки. Отже, створення та впровадження запропонованої методики на нашу думку сприятиме мотивації курсантів на навчально-пізнавальну діяльність в ході ПВПП і, як наслідок, підвищенню рівня компетентності майбутніх фахівців з вищою освітою.

Література:

1. Безносюк О. О Система модульно-рейтингового контролю успішності студентів (на матеріалах підготовки офіцерів запасу у вищих навчальних закладах): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2001. – 22 с.

2. Комишан А. І. Визначення освітнього рейтингу курсантів вищих військових навчальних закладів в умовах модульної системи навчання : Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Луганськ, 2005. – 20 с.

3. Комишан А. І. Діагностика освітньої діяльності студентів на основі рейтингового підходу : теорія, методологія, практика : [Монографія] / А. І. Комишан, К. І. Хударковський, О. С. Челпанов. – Х. : Новий колегіум, 2011. – 297 с.

4. Наказ Міністра оборони України від 22.02.2016 № 95 «Про затвердження Концепції підготовки Збройних Сил України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html>.

5. Наказ Міністра оборони України від 20.07.2015 № 346 «Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15>.

6. Наказ Міністра оборони України від 27.05.2015 № 240 «Про затвердження Положення про вищі військові навчальні заклади» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0706-15>

7. Романюк І. М. Модульно-рейтингова технологія навчання та контролю засвоєння знань у вищому військовому закладі освіти: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Тернопіль, 2003. – 19 с.

Волянський П. Б., Євсюков О. П., Терент'єва А. В.

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СИТУАЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Вивчення причин виникнення аварій і техногенних катастроф у світі безперечно свідчить, що від 70% до 90% згаданих подій спричинені людським фактором. Тому Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України) вживає всіх заходів щодо покращення рівня професійної підготовки керівного складу органів управління цивільного захисту та працівників аварійно-рятувальних формувань, задіяних в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Наразі Інститут державного управління у сфері цивільного захисту (далі – ІДУЦЗ) вирішує завдання щодо покращення якості підвищення кваліфікації державних службовців II-VII категорій посад у сфері цивільного захисту, які за своїми службовими обов'язками приймають участь в організації заходів цивіль-

ного захисту населення і території при виникненні надзвичайних ситуацій. Фаховий рівень, набуті знання та навички прийняття управлінських рішень впливають певним чином на виконання покладених на ДСНС України завдань.

Сьогоднішні реалії та європейський шлях розвитку України вимагає перегляду існуючої нормативної бази в усіх сферах державного управління, зокрема у цивільного захисту.

В основу українського підходу до оновлення державних стандартів освіти та приведення їх у відповідність з професійними стандартами покладена модульно-компетентнісна модель, яка дає змогу оптимально поєднувати теоретичну і практичну складові професійного навчання на основі інтеграції їх змісту. При цьому забезпечується переосмислення місця й ролі теоретичних знань у процесі оволодіння компетентностями, їх упорядкування та систематизації, що, зрештою, сприятиме більш якій підготовки фахівців. Отже, забезпечення належної підготовки кваліфікованих спеціалістів, формування активної життєвої позиції особистості, здатної орієнтуватися в сучасних соціально-економічних змінах, потребує застосування новітніх педагогічних технологій підвищення кваліфікації працюючих фахівців.

З урахуванням вищевикладеного ІДУЦЗ активно впроваджує інноваційні методи навчання, зокрема метод case-study (кейс-метод) або ситуаційного аналізу.

За останнім часом досить актуальною є проблема використання методів продуктивного навчання, а саме: методу проектів, проблемних ситуацій, методу рішення винахідницьких задач, методу кейс-стаді або методу аналізу конкретних ситуацій тощо. Організація навчального процесу на основі цих методів забезпечує не тільки формування професійних компетенцій, але й здатність оптимальної поведінки фахівців у різних ситуаціях, ефективності дій в нестандартних умовах. Метод кейс-стаді на теперішній час вважається одним з найефективніших способів підвищення кваліфікації та набуття навичок практичних дій у складних професійних та життєвих ситуаціях.

Метод кейсів (кейс-метод, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Ті, що навчаються повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації [1].

Неструктуровані кейси (unstructured cases) є матеріалом з великою кількістю даних і призначені для оцінки стилю і швидкості мислення, вміння відокремити головне від другорядного і навичок роботи в певній галузі. Для них існують кілька правильних варіантів відповідей і зазвичай не виключається можливість знаходження нестандартного рішення [2, 3].

Аналіз практичної діяльності органів управління і сил цивільного захисту показав, що мають місце суттєві недоліки в організації оперативного реагування на надзвичайні ситуації, прийнятті своєчасних і адекватних оперативній обстановці рішень, а також у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, що, у більшості випадків, свідчить про відсутність як достатнього практичного досвіду, так і необхідних знань у керівників всіх ланок управління системи цивільного захисту.

Тому, на наш погляд, актуальним питанням є пошук шляхів удосконалення системи підготовки кадрів сфери цивільного захисту.

На даний час наукові та науково-педагогічні працівники ІДУЦЗ вишуковують найбільш доцільні шляхи здійснення рішучого повороту до індивідуалізації процесу навчання і розвитку творчих здібностей слухачів. Одним із напрямів вирішення цього завдання вбачається у широкому впровадженні в навчальний процес прогресивних методів навчання.

Для підвищення ефективності досягнення мети навчання науковими та науково-педагогічними працівниками Інституту запропоновано, поряд із традиційними методами, широко застосовувати проблемний метод та метод аналізу конкретних ситуацій, які повною мірою розвивають творчі здібності слухачів.

Суть проблемного методу навчання полягає у тому, що знання значною мірою не даються слухачам у готовому вигляді, а набуваються ними в процесі активної творчої

самостійної пізнавальної діяльності.

Зважаючи на результати наукових досліджень та досвід провідних викладачів Інституту, процес проблемного методу навчання можна звести до таких основних характерних етапів: виникнення (постановка) проблемної ситуації; усвідомлення сутності протиріччя і постановка проблеми (формулювання проблемного завдання); пошук способу вирішення проблемної ситуації шляхом інтеграції здогадок, гіпотез тощо з намаганням відповідного обґрунтування; доведення гіпотези; перевірка вірності вирішення проблемної ситуації.

Сутність методу аналізу конкретних ситуацій полягає у тому, що викладач моделює декілька сценаріїв розвитку надзвичайної ситуації та надає можливість слухачам для кожного сценарію прийняти свій варіант рішення. У ході заняття ці варіанти обговорюються, слухачі обґрунтовують обрані варіанти рішень, а викладач спрямовує розумову діяльність слухачів на прийняття найбільш оптимального рішення у даній ситуації.

Досвід організації навчального процесу свідчить, що слухачі починають творчу роботу на заняттях, де виникає складна і не досить ясна обстановка, тобто коли створена проблемна ситуація, а вся їхня діяльність з прийняття управлінських рішень триває в суворо обмеженому часі. Така обстановка змушує слухачів шукати нові форми і способи дій сил цивільного захисту при виконанні завдань.

Кожна з проблем (ситуацій), які розглядаються в кейсі, має відповідати чотирьом умовам.

По-перше, кейси повинні бути правдивими, реалістичними, однак, в той же час, не обтяженими деталями, бути за тематикою зв'язаними з матеріалом, що вивчається. Якісним вважається кейс, який відповідає десяти характеристикам якісного кейсу: бути вміло розказаною історією, стосуватися важливої проблеми, описувати драматичну ситуацію з прийняттям критичного рішення, містити конкретні порівняння, надавати можливість для узагальнення висновків, мати центрального героя, давати змогу оцінити ефективність вже прийнятих раніше рішень, бути оптимальним за розміром, містити оптимальний обсяг інформації.

По-друге, ситуаційні вправи пропонують розгляд феноменів, з якими, як правило, стикаються робітники в конкретних умовах.

По-третє, кейси загострюють інтерес слухачів до питань, з якими ті стикаються, підкреслюють їх значущість та необхідність вирішення. Кейси також пропонують шляхи реакції та вдосконалюють майстерність слухачів у вирішенні проблем, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень у процесі організації ліквідації надзвичайної ситуації.

По-четверте, кейси вдосконалюють практичні навички; спрямовують на пошук відповідних шляхів, можливих реакцій на різноманітні ситуації, використання специфічних інструментів та понять.

Також кейси допомагають у перенесенні навчального середовища з аудиторії на робочі місця. Особливо це можливо з огляду на те, що слухачі:

а) краще усвідомлюють власні пріоритети та цінності, які мають відношення до їх професійної діяльності;

б) вчать визначати класи більш чи менш типових ситуацій;

в) розвивають в собі ширші можливості для аналізу, оцінюють наслідки різних рішень.

Основне завдання практичного кейсу полягає в тому, щоб детально і докладно відобразити життєву ситуацію. По суті справи цей кейс створює практичну, що називається «діючу» модель ситуації. При цьому призначення такого навчального кейса може зводитися до тренінгу слухачів, закріпленню знань, умінь і навичок поведінки (прийняття рішень) в даній ситуації. Такі кейси повинні бути максимально наочними і детальними. Головний його сенс зводиться до вивчення основних характеристик надзвичайних і кризових ситуацій та шляхи і методи надання допомоги постраждалим.

Висновки. Таким чином, кейс-технології розвивають вміння: аналізувати і встановлювати проблему; чітко формулювати, висловлювати та аргументувати свою позицію; спілкуватися, дискутувати, сприймати і оцінювати вербальну і невербальну інформацію; приймати рішення з урахуванням конкретних умов і наявності фактичної інформації.

Кейс-технології допомагають зрозуміти, що найчастіше не буває одного єдино вірного рішення; виробити впевненість у собі і в своїх силах, відстоювати свою позицію і оцінювати позицію опонента; сформувати стійкі навички раціональної поведінки і проєктування діяльності в життєвих ситуаціях.

Узагальнюючи вищесказане відмічаємо, що застосування проблемного методу та методу аналізу конкретних ситуацій під час проведення занять розвиває творче мислення у слухачів, допомагає їм найбільш якісно засвоїти навчальний матеріал, відпрацювати та оволодіти методами прийняття управлінських рішень та організації їх виконання. Крім того, вважаємо, що форми і методи навчання мають широке поле для подальших наукових досліджень. На даний час, в Інституті скориговано зміст навчання, вектор якого спрямовано на збільшення практичної складової у навчальних програмах та тематичних планах. Тому, вважаємо перспективними напрямками наукових досліджень комплексне застосування прогресивних методів навчання під час проведення практичних занять.

Література:

1. Методичні рекомендації з розробки єдиних стандартів підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування / В.А. Гошовська, Л.І. Даниленко, Н.Б. Ларіна, М.С. Орлів. – К. : НАДУ, 2012. – 48 с.

2. Ковтун В.Ю. Використання ситуаційних центрів для підготовки та перепідготовки службовців державних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.conf.atsukr.org.ua/files/conf.../sc_person.doc.

3. Перебийніс К.В. Сучасні аспекти формування професіоналізму державних службовців // Мат. VI Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю «Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади» (22 лист. 2011р.). – Полтава : ПолТНТУ, 2011. – С. 182 – 184.

Зазибова В. В.

УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси та постійна змінність зовнішнього середовища вимагають від фахівців сфери цивільного захисту здатності до нестандартних і швидких рішень. Саме тому основна увага при підготовці молодих спеціалістів має приділятися питанням подолання консерватизму в підходах до навчально-виховної діяльності і існуючих стереотипів педагогічної праці та процесу мислення у учасників процесу навчання і виховання.

Виклад основного матеріалу. У сьогоденних умовах тільки інноваційна освіта сприяє вихованню особистості, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації, є всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою, та керується в житті власними знаннями і переконаннями.

Удосконалення навчально-виховного процесу здійснюється в контексті таких глобальних освітніх тенденцій:

- масовий характер освіти, її неперервність та значущість освіти для індивіда і суспільства;
- адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості;
- орієнтація на демократизацію всіх освітянських структур;
- людиноцентриське спрямування освіти та гуманістична спрямованість інноваційних процесів;
- організаційні, структурні та змістові нововведення в навчально-виховний процес підпорядковані принципу «освіта упродовж всього життя»;
- освіта стає пріоритетною галуззю фінансування в розвинених країнах [1; 3].

Крім того, інноваційний шлях розвитку системи освіти як на державному, так і на регіональному рівнях зумовлений такими загальними тенденціями [2]:

- активізацією суспільних і державних зусиль для виведення навчальних закладів на рівень міжнародних стандартів і досягнень;
- переходом до принципів інноваційної педагогіки;
- прагненням керівників опанувати та реалізувати технології професійного менеджменту в управлінській діяльності;
- прагненням педагогів підвищувати конкурентоспроможність навчального закладу, завдяки підготовці конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту.

Саме тому процес навчання, виховання та розвитку всебічно розвиненої особистості сьогодні вимагає впровадження інноваційних технологій навчання (особливо це стосується сфери цивільного захисту).

Інноваційна технологія – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

Критеріями інноваційних технологій є такі:

- новизна (дає можливість визначити рівень новизни досвіду);
- оптимальність (сприяє досягненню високих результатів із незначними витратами часу, фізичних та розумових сил);
- результативність та ефективність (що означає певну стійкість позитивних результатів у діяльності викладача; можливість творчого застосування в масовому досвіді, що передбачає придатність апробованого досвіду для масового впровадження в закладах освіти).

Інноваційні технології, що впроваджуються в освітній процес при підготовці фахівців у сфері цивільного захисту, самі не виникають, вони є результатом наукових пошуків оригінальних нестандартних рішень різноманітних педагогічних, управлінських та інших проблем, сучасних тенденцій та світового досвіду підготовки фахівців у сфері цивільного захисту.

Висновки. Упровадження інноваційних технологій у практику підготовки кваліфікованих фахівців у сфері цивільного захисту змінює характер засвоєння знань, умінь та навичок на проблемне, програмоване та інноваційне навчання. Позитивні риси технологізації навчального процесу (діагностична постановка цілей, наявність критеріальної поточної і підсумкової оцінки, алгоритмізація навчання, гарантований кінцевий результат) спричиняють поширення використання інноваційних технологій у практиці підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері цивільного захисту.

Література:

1. Химинець В. В. Інноваційно-освітня діяльність. / В. В. Химинець. – Ужгород, 2007. – 364 с.
2. Сафіулін В. І. інноваційний пошук нових технологій навчання / В. І. Сафіулін // Інноваційні пошуки в сучасній освіті ; за ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук. – К. : Логос, 2004. – С. 53–64.
3. Rogers E. M. Diffusoin of innovations / Rogers E. M. – Free Press, 1983. – № 4.

Литвиновський Є. Ю.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КЕЙС-СТАДІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ, ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНА З ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ЗДІЙСНЕННЯМ ЗАХОДІВ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Результати проведених протягом 2014-15 рр. моніторингових досліджень якості освітньої діяльності навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності областей та м. Києва свідчать, що нажаль заняття з функціонального навчання (підвищення кваліфікації керівних кадрів, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту) у своїй бі-

льшості проводяться виключно інформативними методами, лише кожний третій слухач задоволений практико-орієнтованістю навчання, можливістю отримати проект своєї майбутньої діяльності у сфері цивільного захисту.

Таким чином, постало завдання визначити найбільш ефективні методи навчання, які приведуть до покращення якості освітньої діяльності та практико-орієнтованість проведення занять.

Пошуку зазначених методів було присвячено одно із завдань науково-дослідної роботи (Шифр «Освітній простір», (0216U002172) [1]. Серед ефективних методів проведення занять з функціонального навчання визначено метод розв'язання окремих проблемних функціональних завдань (в сфері цивільного захисту) на основі розроблених «Cases» (проблемних ситуацій). Цей метод спрямований на практичне відпрацювання варіанту управлінського рішення або алгоритму дій фахівця з питань цивільного захисту в малих групах.

Виклад основного матеріалу. У перекладі з англійської, «Cases-Studies» – повчальний випадок, опис ситуації, яка реально існувала. За визначенням Ш.І. Бобохужаєва, З.Ю. Юлдашева [2], це «сукупність умов та обов'язків, що описують конкретні, реальні обставини на даному етапі», моделювання життєвої ситуації.

«Cases Studies» (ситуаційний метод навчання) – це інструмент, який дозволяє слухачам на основі здобутих теоретичних знань вирішувати практичні завдання цивільного захисту. Особливістю застосування «Cases-Studies» є вивчення реальних ситуацій із практики дій фахівців з питань цивільного захисту.

З методичної точки зору, «Cases Studies» – це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що «містить структурований опис ситуацій, запозичених з реальної практики».

Принциповим питанням застосування методу «Cases Studies» є організація навчання слухачів методу пошуку й формулювання проблеми. Тому «cases» повинні містити реальну, обґрунтовану інформацію, достатню для того, щоб слухачі змогли уявити себе в описаній ситуації. За своєю природою «cases» тим кращі, чим більше реальні ситуації зможе змоделювати викладач. Але, з іншого боку, ситуація повинна бути зрозумілою до найменших дрібниць.

Алгоритмом застосування методу (за В.Ю. Стрельниковим [3]) є: «входження» і розуміння ситуації; діагностування; з'ясування можливих факторів виникнення ситуації; визначення стратегічних питань і ключових проблем (виявлення справжньої причини); вироблення стратегічних альтернатив (пошук варіантів рішень); оцінювання і вибір альтернатив (вибір оптимального рішення); захист, обґрунтування рішення.

Застосування зазначеного методу в принципі змінює діяльність викладача – від викладання (передачі знання) до консультування (супроводження індивідуальної траєкторії навчання слухача).

Ще однією специфікою діяльності викладача при застосуванні методу «Case Studies» є її розподіл на дві чіткі фази. Найскладнішою є фаза складної творчої роботи щодо створення «case» та питань для його аналізу. Вона здійснюється за межами аудиторії і вимагає консультування з практиками, що неможливо провести навіть в межах навчального закладу. Основою цієї фази є дослідно-експериментальна діяльність викладача поряд з методичною і конструювальною.

Друга фаза – робота викладача в аудиторії, яка складається із вступної і заключної промов, організації роботи в малих групах та дискусії, підтримки активності усіх слухачів та організації взаємо оцінювання.

Застосування методу «Case Studies» вимагає від викладача наступних дій: підготувати письмово приклад із практики (в тому числі дій посадових осіб у цій ситуації); організувати самостійне вивчення слухачами ситуації та необхідних для її розв'язання додаткових матеріалів (нормативних документів, алгоритмів дій); фасілітувати в аудиторії сумісну розробку рішень за визначеними викладачем (слухачем) головними питаннями ситуації та їх обговорення в аудиторії; показ правильності дій в ситуації; підведення підсумків.

Обов'язковою умовою використання методу «Case Studies» є проведення перевірки (апробації) на його ефективність. Лише після апробації та корекції змісту контексту

«case» він може застосовуватися у широкій навчальній практиці. Пов'язаною з цим є й інша вимога – це відповідне авторство в розробці «case». Не може один викладач розробити «case» для іншого. Або це сумісна практика, або авторська розробка. У даному випадку дуже часто плутають розробку контексту case і розробку повного пакету інструментарію для застосування методу «Case Studies».

У зв'язку з тим, що навчання у сфері цивільного захисту носить прогностичний характер та засноване на основі визначення імовірності виникнення тієї чи іншої надзвичайної ситуації, застосування методу має свою специфіку. Основною з них є моделювання ймовірних надзвичайних ситуацій на конкретному об'єкті цивільного захисту та дій фахівця з питань цивільного захисту в різних режимах функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.

Модель дій фахівця цивільного захисту складається із профілю його компетенцій з питань цивільного захисту як сукупності завдань в системі розподілу праці з захисту населення, запобігання, реагування та ліквідації наслідків НС. Це, одночасно, і вимога до його професійного потенціалу (знань, навичок, умінь), професійних та особистісних якостей. Поняття компетенції виступає «...об'єктивною категорією, суспільно визнаним рівнем знань, умінь, навичок, ставлень та ін. у певній сфері діяльності людини...». Перелік компетенцій осіб, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, визначений у Довіднику вимог до зазначених фахівців [4].

Для визначення контексту певного «case» необхідно вибудувувати загальну схему навчання конкретної категорії фахівців та знайти його місце в цій схемі.

Як відомо, схема навчання слухача визначається його програмою, що проектується на основі переліку завдань, які покладені на ту чи іншу посадову особу в сфері ЦЗ; переліку знань, умінь, що являють собою професійний потенціал керівного складу і фахівця для ефективного виконання завдань в сфері ЦЗ. Мета кожного – опанування слухачем певними знаннями, навичками, уміннями щодо виконання конкретного завдання в сфері цивільного захисту.

Як правило, кожний модуль (блок) програми навчання може закінчуватися як раз виконанням слухачами певного «case». Крім того, на практичних заняттях можуть застосовуватися елементи цього методу.

Висновки. 1. Застосування методу «case-studies» є інновацією в навчальному процесі навчально-методичного центру, при його застосуванні ефективність навчання зростає.

2. Застосування методу «case-studies» вимагає великої уваги на попередній методичній роботі щодо розробки структури case (опису контексту, конкретного випадку, фактів, рішення). Дослідження показали, що на розробку заняття з елементами застосування «case»-технології, необхідно більше ніж 150 люд/год працевитрат, а при розробці повного case працевитрати складають біля 400 люд/ год.

3. Застосування методу «case-studies» вимагає тематичного підвищення кваліфікації викладачів; залучення до написання «case» фахівців, які мають досвід виконання завдань цивільного захисту, проведення з ними фокус-груп для визначення контексту та головного питання «case».

Література:

1. Теоретичні та організаційно-методичні засади проектування освітньої діяльності навчально-методичних установ цивільного захисту : монографія (з електрон. дод.). [Електронне видання] / [Колектив авт. Є. Ю. Литвиновський, В. В. Бегун, С. В. Гелдаш та ін.]. – Запоріжжя : Кругозір, 2016. – 230 с.

2. Бобохуджаев Ш.И. Инновационные методы обучения: особенности case-стади метода обучения и пути его практического использования / Ш.И. Бобохуджаев, З.Ю. Юлдашев. – Ташкент. – 2006. – 88 с.

3. Стрельников В.Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання. – Книга 2 / В.Ю. Стрельников. – Полтава, 2002. – С. 145.

4. Довідник кваліфікаційних вимог до керівних кадрів та фахівців [Електронний ресурс] / Колектив авт. Михайлов В.М., Є. Ю. Литвиновський, С.В. Гелдаш та ін. //

Теоретичні та організаційно-методичні засади проектування освітньої діяльності навчально-методичних установ цивільного захисту : монографія. – Запоріжжя : Кругозір, 2016. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B40sVwkSby3MZ2ZNamcwUUVmTFk/view?usp=sharing>.

Островерх О. О., Овсянніков М. А.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ ДСНС УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Інтеграція нашої держави в європейський освітній та науковий простір, підвищення якості освіти та рівня викладання навчальних дисциплін зумовлюють посилення вимог до сучасного викладача, рівня його професійної компетентності, загальної культури, педагогічної майстерності та постійного самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку освіти вищому навчальному закладу (далі – ВНЗ) Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України) потрібен викладач лабільний, спроможний до саморозвитку й самовизначення в ситуації, яка постійно змінюється, відкритий до соціального замовлення освіти, готовий до самовдосконалення, якісної, майстерної реалізації знань, умінь та навичок у професійній діяльності.

Показниками успішної професійної діяльності викладача ВНЗ ДСНС України є комплекс таких взаємопов'язаних характеристик, як професійна компетентність, професіоналізм, педагогічна майстерність та педагогічні здібності.

В українському педагогічному словнику педагогічна майстерність визначається як характеристика високого рівня педагогічної діяльності, який ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними умовами педагогічної майстерності є гуманістична позиція й професійно значимі особистісні риси і якості.

Педагогічна майстерність включає: особистісний компонент, як єдність мотиваційно-ціннісної складової (професійно-педагогічної направленості) і індивідуально-психологічних особливостей (загальних і професійно-педагогічних здібностей); інформаційно-теоретичний компонент: спеціальні, методологічні, психолого-педагогічні знання; діяльнісний компонент, який поєднує педагогічну технологію та техніку.

Для забезпечення поставлених завдань ДСНС України необхідна перебудова традиційної системи навчання, упровадження дієвих форм підвищення педагогічної майстерності, використання в освітньому процесі ефективних педагогічних технологій. Таким чином, проблеми вдосконалення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників ВНЗ ДСНС України є актуальними.

За визначенням І.А. Зязюна, педагогічна майстерність – це комплекс якостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога. Її складовими є гуманістична спрямованість; професійні знання; педагогічні здібності; педагогічна техніка. Гуманістична спрямованість (ідеали, інтереси, ціннісні орієнтації) – орієнтація людини на іншого як на суб'єкта, який має право на самовираження, свободу поведінки і самореалізацію. Професійні знання – знання з предмета викладання і методики викладання його, вільне володіння професійно необхідним змістом і способами передавання його навчальній аудиторії. Педагогічні здібності – передбачають наявність високої працездатності і показників емоційної стабільності людини, динамічність особистості, її високорозвинутий інтелектуальний потенціал, креативність (творчість), що дає змогу працювати швидко і продуктивно з інформацією будь-якої природи, а також наявність здатності до позитивного прогнозування, перцептивних (розуміння інших) здібностей і комунікативних вмій (вміння планувати і розгортати план спілкування, “мовленнєві здібності”, “мовне чуття” тощо).

Складові педагогічної майстерності забезпечують реалізацію конструктивної, ор-

ганізаторської, комунікативної і гностичної функцій в освітньому процесі. Конструктивна функція полягає: у відборі й організації змісту навчальної інформації, яка має бути засвоєна здобувачами вищої освіти; проектуванні тих видів діяльності здобувачів вищої освіти, які забезпечують засвоєння відповідних знань; проектуванні власної майбутньої діяльності і поведінки педагога, якими вони мають бути у взаємодії зі здобувачами вищої освіти. Організаторська функція реалізується через організацію інформації в процесі повідомлення її здобувачам вищої освіти, різних видів їхньої діяльності, власної діяльності і поведінки педагога. Комунікативна функція передбачає: встановлення відповідних взаємовідносин зі здобувачами вищої освіти, з іншими викладачами, з адміністрацією навчального закладу. Гностична (дослідна) функція передбачає вивчення змісту і способів впливу на інших людей, їх вікових та індивідуально-психологічних особливостей, переваг і недоліків процесу і результатів власної діяльності. Таке розуміння складових професійної майстерності відповідає і сучасним підходам до проблем формування ділової компетентності майбутніх фахівців ДСНС України.

З метою підвищення професійної майстерності викладачів у ВНЗ ДСНС України потрібно використовувати різноманітні форми методичної роботи:

1) науково-практичні конференції викладачів щодо проблем реалізації концепції неперервної професійної освіти, науково-методичних засад підготовки фахівців;

2) загальні конференції педагогічних працівників вищої школи, де обговорюється стан освітнього процесу у ВНЗ, на факультетах, а також перспективи розвитку фахових спеціальностей;

3) засідання вченої ради закладу, на яких детально аналізують рівень професійної підготовки здобувачів вищої освіти, стан освітньої роботи на факультетах, обговорюють та затверджують перспективний план роботи ВНЗ за окремими проблемами (наприклад, науково-дослідна робота курсантів та студентів, методична робота з викладачами та ін.), а також розглядають досвід роботи кафедр, факультетів щодо впровадження нових технологій навчання здобувачів вищої освіти;

4) методичні семінари;

5) засідання кафедр, на яких обговорюють результати роботи викладачів щодо вдосконалення освітньої роботи зі здобувачами вищої освіти;

6) індивідуальна самоосвітня робота викладача ВНЗ.

Дійовими формами організації роботи з викладачами також є систематична консультативна допомога, демонстрація зразків педагогічної техніки, вправи-тренінги, лабораторні практикуми, майстер-класи, творчі групи педагогів.

Висновки. Отже, рівень педагогічної майстерності викладача ВНЗ ДСНС України є важливим чинником освітнього процесу, він позначається на результатах навчання здобувачів вищої освіти, на формуванні їх як особистостей. У свою чергу, розвиток педагогічної майстерності викладача тісно корелює з його ставленням до себе, вимогами до своєї діяльності, особистісними якостями.

Романюк Н. М.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ КЕРІВНОГО СКЛАДУ І ФАХІВЦІВ, ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНА З ОРГАНІЗАЦІЄЮ І ЗДІЙСНЕННЯМ ЗАХОДІВ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію
Конфуцій

Постановка проблеми. Доступ до якісної освіти є пріоритетним напрямком освітньої системи України. Одним із найважливіших питань, які сьогодні розглядаються та популяризуються в освіті є впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний

процес. Тому велике значення набуває впровадження інтерактивних методів навчання, яке є ефективним засобом в опануванні новітніх технологій, підвищенні ефективності навчання і якості знань, формуванні життєвої і професійної компетентності.

Отже, удосконалення навчання керівного складу та фахівці органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту за допомогою використання інтерактивного підходу є актуальною науковою проблемою.

Виклад основного матеріалу. Підготовка керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту здійснюється відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 819.

Для навчання керівного складу та фахівців ДСНС України разом з місцевими держадміністраціями та органами місцевого самоврядування утворює навчально-методичні центри сфери цивільного захисту (далі – Центри). Центри, окрім виконання зазначеного головного завдання забезпечують надання інших освітніх послуг та методичний супровід суб'єктів господарювання, що проводять навчання населення діям у надзвичайних, аварійних ситуаціях та в умовах терористичного акту. Навчання осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту на даний час здійснюється в Україні шляхом проведення функціонального навчання та практичної підготовки.

Функціональне навчання здійснюється з метою набуття та систематичного оновлення спеціальних знань, умінь і навичок з питань цивільного захисту.

Практична підготовка - це спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту, що проводяться суб'єктами господарювання відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки та планів цивільного захисту на особливий період.

Навчальний процес з функціонального навчання являє собою систему організаційних і методичних заходів, спрямованих на формування у слухачів професійних компетентностей з питань цивільного захисту на підставі вимог до структури та змісту програм функціонального навчання та здійснюється на державному рівні – Інститутом державного управління у сфері цивільного захисту, а на регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях – Центрами.

Форми організації функціонального навчання визначаються Центрами відповідно до програм функціонального навчання.

Тому всім потрібно розуміти, що педагогічні працівники Центрів систематично оновляють спеціальні знання керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, для нашої держави, яким будемо довіряти ми своє майбутнє. Їх рівень підготовки повинен відповідати світовим стандартам. Тільки від глибоких теоретичних знань викладачів, їхнього досвіду, творчості, впровадження сучасних методик залежить активність слухачів під час навчально-виховного процесу.

Проблеми методики використання інтерактивних технологій навчання розглядали в методичних посібниках О. Пометун, Л. Пироженко.

В основі інтерактивного навчання лежать принципи:

- безпосередньої участі кожного учасника заняття. Це зобов'язує кожного учасника занять бути активним шукачем шляхів і засобів вирішення тієї чи іншої проблеми;
- взаємного інформаційного, духовного збагачення шляхом діалогу, обміну життєвим досвідом, одержаною інформацією;
- особистісно орієнтоване навчання.

Інтерактивні технології навчання потребують високого рівня професіоналізму, педагогічної майстерності педагога і систематичної, цілеспрямованої підготовки до проведення занять.

Дослідження сучасних психологів підтверджують, що слухач може, читаючи очима, запам'ятати 10% інформації, слухаючи – 26%, обговорюючи – 70%, навчаючи інших – 95% [1].

Ми схилиємося до визначення О. Пометун та Л. Пироженко: «Сутність інтерактивно-

го навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)...». Отже, у дослівному розумінні інтерактивним можна назвати метод, у якому той, хто навчається, є учасником.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, «кейс-стаді». Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, вихованню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії [2].

Визначальним критерієм інтерактивного навчання буде задоволеність навчальним процесом, в першу чергу, тих, хто навчається, кожен слухач відчує свою успішність та інтелектуальну спроможність. Упорядкована взаємодія сприятиме досягненню визначеної мети - ефективно використовувати отримані знання у своєму житті та професійній діяльності.

Висновки. Сьогодні неможливо навчати старими методами. Знать стало так багато, професійні навички стали настільки різноманітними, що їх неможливо передати в повному обсязі в межах традиційних методів. Завдяки використанню новітніх технологій (Інтернет, веб-сторінка, мультимедійні засоби) можливим та доступним є навчання з використанням інтерактивних методів навчання, а саме: презентація, мозковий штурм, кейс-метод, метод критичного мислення, вікторина, педагогічна реклама, бліцопитування тощо.

Необхідно постійно працювати над вдосконаленням системи навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях і вирішенням завдань з максимального охоплення усіх верств населення навчанням з питань цивільного захисту та вмінням використовувати отримані знання і навички, спрямовані на забезпечення індивідуальної та колективної безпеки, постійно підвищуючи кваліфікації педагогічних працівників як за фаховим, так і професійним спрямуванням.

Література:

1. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : Наукова думка, 2002. – 136 с.
2. Білінська М.М., Сороко В.М., Бурба О.С. Організація та проведення занять за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case-study): метод. рек./ [уклад.: М.М. Зілінська, В.М. Сороко, О.С. Бурба].

Ромін А. В.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ У СИСТЕМІ ДСНС УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В останні десятиріччя у повній відповідності з суспільними потребами йде інтенсивне формування загальної теорії безпеки життєдіяльності світового співтовариства, в якому механізмом для забезпечення безпеки населення є державне управління у сфері цивільного захисту, що неможливо без теоретико-методологічного обґрунтування функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади усіх рівнів у підготовці фахівців з цивільного захисту.

Актуальність теми підвищується з огляду на глобальні зміни у світовому господарстві, визнання міжнародного принципу безпеки як невідмінної умови сталого розвитку суспільства та національного аспекту: соціальної (демографічної) й економічної складових національної безпеки, найважливішим механізмом забезпечення яких має стати цивільний захист, та підготовка конкурентноспроможних фахівців у даному напрямі, у системі вищої освіти. Вища школа є визначальним фактором довгострокового впливу на соціально-економічний і культурний розвиток суспільства [1].

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку Української держави виникла об'єктивна необхідність перегляду значної кількості існуючих уявлень про завдання, форми і методи національної освіти взагалі і відомчої системи підготовки персоналу органів цивільного захисту, як складової частини загальнонаціональної вищої шко-

ли, зокрема. Тому закономірним є нарощування правової бази і посилення державної підтримки відносин, які складаються в процесі діяльності вищих навчальних закладів ДСНС України, де навчаються не тільки курсанти і слухачі, а і цивільна молодь. Отже, вища школа системи ДСНС реально перестала бути вузьковідомчою.

Останнім часом вищі навчальні заклади системи ДСНС України переживають потужні зміни в організаційній сфері, перед ними ставляться нові завдання, формуються більш удосконалені механізми управління. Значно змінилася структура вищої освіти, яка відображає тепер багаторівневий процес підготовки фахівців, виросли вимоги до кваліфікації випускника вищого навчального закладу, обсягу отриманих у процесі навчання знань. Ці зміни викликали ряд проблем, пов'язаних з укомплектованістю закладів професійним кадровим складом, необхідністю перебудови навчально-методичної бази, розробкою нових форм і методів навчання, подоланням застійних, кризових явищ в освітній діяльності, удосконаленням її технологій, усуненням адміністративно-бюрократичного стилю управління вищими навчальними закладами, підведенням під нього сучасної законодавчої бази тощо. Вирішення зазначених проблем вимагає створення сучасної ефективної системи управління підготовкою персоналу органів цивільного захисту населення. Саме йому належить працювати над розв'язанням нелегких проблем подальшого реформування ДСНС. Саме тому глибоке дослідження організаційно-правових аспектів управління вищим навчальним закладом ДСНС України набуває особливого змісту й актуальності.

Успішне вирішення проблем, що стоять перед Україною на шляху її інтеграції в світову економіку, неможливе без спеціалістів з високим рівнем кваліфікації. Особлива роль у цьому процесі належить вищим навчальним закладам, тому важливим є забезпечення стабільної роботи вищих закладів освіти та розвитку нових освітніх програм. Потрібні для цього зміни в системі вищої освіти України полягають не тільки у входженні в Болонський процес, а, в першу чергу, в таких організаційних, технологічних, функціональних удосконаленнях ВНЗ, що дозволять їм вийти на рівень провідних європейських університетів. Вивчення проблем історії управління в Україні набуває все більшої актуальності в сучасному житті. Розвиток управління як науки, а саме: управління освітою, зумовлює вивчення історії управління освітою та її складових як окремої галузі. Тому становлення української державності безпосередньо пов'язане з актуалізацією проблем державного управління, розвитком науки управління суспільним розвитком, що неможливо без теоретико-методологічного обґрунтування механізмів державного управління, адміністративно-організаційних напрямів державотворення, функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади усіх рівнів у підготовці фахівців з цивільного захисту [2].

Висновки. Таким чином, пріоритетність професійної освіти в сфері цивільного захисту, поряд з іншими видами діяльності, прямо пов'язана з інтересом соціуму до процесу й результату свого розвитку. На сучасному етапі формування й реалізація державної політики у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій мають здійснюватися з урахуванням підготовки нової генерації фахівців. Потрібно закладати основи взаємодії між центральними органами владі, та спеціалізованими навчальними закладами щоб мірою можна було б реалізувати завдання цивільного захисту. Тому процес управління ВНЗ ДСНС України - це складний інтеграційний процес, який припускає виконання керівниками функцій планування, організації, мотивації, координації і контролю для успішної роботи і досягнення основної мети – підготовки конкурентноспроможних фахівців необхідної кваліфікації, як здатні виконувати покладені на них завдання в сфері цивільного захисту.

Література:

1. Андрейчук С. Управлінські засади розвитку вищої освіти України в умовах інтеграції в європейський освітній простір / С. Андрейчук // Ефективність державного управління. – Вид-во : Львів. регіон. ін-ту держ. упр. – Л., 2007. – Вип. 12. – С. 13–18.
2. Вільчинський Ю. Ідея університету і чергові завдання державної політики у сфері вищої освіти / Ю. Вільчинський // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 4. – С. 63–66.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Освіта сучасності зазнає великих змін, що пов'язано зі змінами та прискореним темпом розвитку суспільства в цілому, у тому числі з необхідністю використання інноваційних технологій та впровадження нових підходів у систему вищої освіти [1].

Потреби сьогодення стосовно професійної діяльності в екстремальних умовах дуже відрізняються від потреб минулих років. Особливістю стала необхідність набуття справжньої фахової майстерності, професійні компетенції якої мають бути чітко визначені на основі національної стандартної класифікації освіти. А знання, навички та вміння мають удосконалюватися в процесі діяльності шляхом наукового супроводу та забезпечення діяльності кожного із підрозділів усієї системи захисту населення від надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Ще кілька років тому «кваліфікація» спеціаліста, наприклад, мала включати тільки функціональну відповідність між цілями освіти та вимогами до робочого місця, підготовка студентів зводилася до придбання стандартного набору знань, вмінь та навичок, тобто компетенцій.

Компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, які мають бути згідно з визначеним колом предметів і процесів. На відміну від компетенції, компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, яке включає її особисте ставлення до цієї компетенції та предмета діяльності, розвиток в людині здатності орієнтуватися в різних складних робочих ситуаціях, мати уяву про наслідки своєї діяльності, а також бути за них відповідальною [2].

Однією з найважливіших складових забезпечення ефективного виконання завдань, пов'язаних із запобіганням та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, захистом населення і територій від їх негативного впливу, є належна професійна підготовка працівників органів та підрозділів цивільного захисту до виконання завдань за призначенням та наукове забезпечення комплексного розв'язання проблем захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, пожежної та техногенної безпеки [3].

Професійна компетентність об'єднує компетенції різного рівня значущості та характеру використання. Компетенції, що пов'язані з успішністю особистості у швидко змінюваному світі, як правило, називають ключовими. Вони необхідні для всіх спеціальностей, в тому числі у сфері цивільного захисту, і виявляються через здатність виконувати професійні дії на основі використання інформації, комунікації, основ загальної культури поведінки особистості в суспільстві [4].

Удосконалення системи навчання фахівців сфери цивільного захисту має здійснюватися шляхом розвитку існуючих та впровадження нових напрямів освітньої діяльності навчальних закладів і установ цивільного захисту та передбачати такі напрями підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях:

- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітничих кадрів сфери цивільного захисту;
- підготовка осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»;
- післядипломна професійна освіта (професійна підготовка, підвищення кваліфікації та перепідготовка) осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту;
- підготовка науково-педагогічних та наукових кадрів для навчальних закладів та науково-дослідних установ цивільного захисту;
- функціональне навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення)

керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, а також викладачів навчальних дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист»;

- виробниче навчання за місцем роботи за програмами спеціальної підготовки з особовим складом невоєнізованих формувань цивільного захисту та загальної підготовки з працівниками підприємств, установ і організацій, які не увійшли до складу невоєнізованих формувань;

- освітня підготовка дошкільнят, учнівської та студентської молоді за програмами предметів та дисциплін з основ безпеки життєдіяльності, цивільного захисту [3] тощо.

Висновки. Використання компетентнісного підходу в системі вищої освіти у сфері цивільного захисту допоможе досягти таких цілей освіти вищої школи, щоб вони орієнтували на підвищення рівня освіти випускників вищих навчальних закладів, яке відповідало б сучасним соціальним очікуванням і допомагало вирішувати сучасні нагальні проблеми людства.

Література:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

2. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании / О. Е. Лебедев // Школьные технологии. – 2004. – № 5. – С. 3–12.

3. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/content/national_lecture.html.

4. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблематика теорії, методології, практики : монографія / В. Д. Бакуменко. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.

Уваров Ю. В., Морозов А. І. Чікаліна Т. М.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ "УПРАВЛІННЯ ПОЖЕЖНОЮ БЕЗПЕКОЮ"

Постановка проблеми. Прийняття Закону України "Про вищу освіту" надало вищим навчальним закладам розширену автономію, у тому числі і щодо побудови освітньої траєкторії, зокрема у формуванні освітніх програм підготовки фахівців різних ступенів вищої освіти. Вивчаючи досвід експертів з реформування вищої освіти (В. Бахрушин, В. Захарченко, В. Луговий, Ю. Рашкевич) щодо впровадження особливостей побудови навчальних програм на основі компетентнісного підходу, було визначено позиції, які варто зберегти та долучити під час формування освітніх програм.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень Закону України "Про вищу освіту", нормативний зміст освіти формулюється в термінах результатів навчання, тобто сукупності знань, вмінь і навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Для визначення змісту освітньої програми підготовки магістрів спеціальності "Пожежна безпека", спеціалізації "Управління пожежною безпекою" була вибудована наступна логічна схема:

Національна рамка кваліфікацій для фахівців з вищою освітою - визначає системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів та вимоги щодо здатності фахівця до вирішення певних задач у певній галузі професійної діяльності на підставі застосування здобутків відповідної науки в певних умовах;

Закон України "Про вищу освіту" – співвідносить кваліфікаційні і освітні рівні; узагальнений опис кваліфікації, яка здобувається за освітньою програмою в межах спеціальності певної галузі знань – визначає сферу і об'єкти професійної

діяльності, а також вимоги щодо здатності фахівця до вирішення певних задач професійної діяльності на підставі застосування (вироблення) здобутків відповідної науки в певних умовах;

сфера і об'єкти управління – визначають складові процесу управління, що характеризуються певними видами професійної діяльності (виробничі функції), до яких готується фахівець;

декомпозиція видів професійної діяльності – визначає компетентності, що мають бути закладені у зміст освітньої програми;

компетентності різних кваліфікаційних рівнів, адекватних відповідним освітнім рівням, сформульовані у термінах результатів навчання - визначають рівень загальної, загально-професійної та спеціалізовано-професійної підготовки фахівців відповідного освітнього рівня.

Зміст освітніх програм повинен забезпечувати здобувачам формування як загальних (ключових) компетентностей, що є необхідними для самореалізації, активної громадянської позиції, соціальної злагоди і здатності до працевлаштування у суспільстві так і професійних компетентностей.

Основними принципами формування освітніх програм є:

системність і сумісність освітніх програм з міжнародними класифікаціями та стандартами вищої освіти;

науковість і нерозривність процесів навчання, науково-дослідницької роботи і практики управління;

інноваційність, побудова освітніх програм на компетентнісній основі і, як результат, діагностичність результатів навчання;

визнання якісної практичної підготовки здобувачів необхідною умовою здобуття освітніх рівнів вищої освіти;

актуальність і відповідність потребам і вимогам ринку праці та застосовуваність для різних форм навчання.

Основне завдання освітньо-професійної програми магістерської підготовки полягає в тому, що поряд з певною фундаментальною підготовкою дати здобувачам можливість опанувати поглибленими професійними знаннями та прикладними навичками і вміннями для інноваційної діяльності.

Програмні професійні компетентності підготовки магістра спеціалізації "Управління пожежною безпекою" сформовано на основі аналізу структури та переліку предметів його професійної діяльності й сукупності професійних обов'язків, які він виконує на первинній посаді за відповідною кваліфікаційною характеристикою.

Програмні спеціалізовано-професійні компетентності:

здатність розуміти особливості державного управління в Україні, категорії, методологію підходів в організації державної влади;
розуміти природу управлінської роботи й процесів управління у сфері цивільного захисту;
здатність формулювати особисту думку та доказово представити точку зору щодо управлінських дій на певній території;
здатність використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички у тактичній підготовці особового складу;
уміти організувати й керувати діяльністю підрозділів, які виконують заходи щодо запобігання і реагування на пожежі;
здатність організувати моніторинг пожежної обстановки й аналізувати її результати, становити короткострокові й довгострокові прогнози виникнення пожеж;
бути готовим застосовувати методи прийняття рішень в умовах ризику;
здатність розуміти та аналізувати у загальнодержавному вимірі сутність і зміст кадрової політики та систему управління нею;
здатність використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички у професійній діяльності.

На підставі вищезазначеного переліку компетентностей формується обов'язковий зміст навчання циклу професійної підготовки.

Для забезпечення формування компетентностей щодо ефективного функціонування суб'єктів і об'єктів управління в обов'язковій частині навчального плану підготовки фахівців спеціальності "Пожежна безпека", спеціалізації "Управління пожежною безпекою" можуть бути запропоновані такі дисципліни: Психологія управлінської діяльності (3 кредити), Системний аналіз і теорія прийняття рішень (3 кредити), Системи забезпечення пожежної безпеки об'єктів (7,5 кредитів), Пожежна безпека об'єктів підвищеної небезпеки (5 кредитів), Організація та управління пожежогасінням та рятувальними роботами (5 кредитів), Система державного управління та місцеве самоврядування (7 кредитів), Моніторинг надзвичайних ситуацій і теорія ризиків (6,5 кредитів), Кадрова політика та організаційно-правові аспекти роботи з персоналом (3 кредити), Економіка цивільного захисту (4 кредити), Державне регулювання діяльності у сфері цивільного захисту (5,5 кредитів) тощо. На нашу думку, саме ці навчальні дисципліни (і їх модулі) забезпечують належну підготовку магістрів спеціальності "Пожежна безпека", спеціалізації "Управління пожежною безпекою".

Висновки. Таким чином, для визначення змісту освітньої програми запропонована логічна схема використання положень нормативних документів: Національна рамка кваліфікацій – Закон України "Про вищу освіту" – узагальнений опис кваліфікації – сфера і об'єкти управління – види професійної діяльності – перелік професійних і загальних компетентностей. Сформульовано принципи формування освітніх програм вищої освіти. На підставі аналізу всіх процесів, сфер і об'єктів управління для магістра управління пожежною безпекою, запропоновано перелік спеціалізовано-професійних програмних компетентностей, які орієнтуються як на вимоги роботодавців так і очікування самих здобувачів.

Література:

1. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації [Електронний ресурс] / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К. : ДП "НВЦ "Пріоритети", 2014. – 120 с. – Бібліотека ІВО НАПН України. – Режим доступу: <http://www.ihed.org.ua/ua/resursy/biblioteka.html>.

2. Рашкевич Ю. М. Компетентнісний підхід у побудові освітніх програм [Електронний ресурс] / Ю. М. Рашкевич «Матеріали Національної команди експертів, проекту ЄС НЕО в Україні». – Режим доступу: erasmusplus.org.ua/.

**Харламов В. В.,
Собина В. О.**

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДСНС УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі державотворення в Україні все гостріше відчувається необхідність підготовки нової генерації висококваліфікованих кадрів для Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України), спроможних ефективно і в найкоротші строки реалізувати поставлені на них завдання.

Сучасна вища освіта стає фундаментом для інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою якої є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу. Так і підготовка високкваліфікованих фахівців служби цивільного захисту повинна ґрунтуватися на вищевикладених принципах, для випуску першокласних професіоналів своєї справи.

Виклад основного матеріалу. Навчально-виховний процес для фахівців цієї справи ґрунтується на відповідних нормативно – правових актах Міносвіти України, та ДСНС України. Для цього у Кодексі цивільного захисту України (далі - КЦЗ) відведено Розділ 7, який присвячен саме «Навчання осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та рятувальників, керівного складу, фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, підготовка органів управління та сил цивільного захисту». В ньому визначено, що порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки. Поряд з цим, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту за відповідними професіями, спеціальностями (спеціалізаціями), освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями здійснюються навчальними закладами цивільного захисту, що утворюються відповідно до законодавства та є закладами державної форми власності [1].

З 1 вересня 2015 року у дію вступила постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти", яка діє відповідно до пункту 7 частини першої статті 13 Закону України "Про вищу освіту" Кабінет Міністрів України. У цій постанові затвержен новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти та установлено, що здобувачі вищої освіти, які вступили до вищих навчальних закладів до набрання чинності цією постановою, продовжують навчання відповідно до обраних напрямів підготовки та спеціальностей [2].

Відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти спеціальність «Пожежна безпека» присвоєно код спеціальності 261 та віднесено до галузі знань «Цивільна безпека» (шифр галузі 26) на ряду з такими спеціальностями як: «Правоохоронна діяльність» та «Цивільна безпека».

Також у КЦЗ рівень фахової підготовки осіб рядового і молодшого начальницького складу служби цивільного захисту та основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб визначається стандартами професійно-технічної освіти. Рівень підготовки осіб середнього і старшого начальницького складу служби цивільного захисту, а також керівного складу професійних аварійно-рятувальних служб визначається стандартами вищої освіти.

Систему стандартів вищої освіти складають державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів.

Зупинимося детальніше на галузевих стандартах вищої освіти та стандартах вищої освіти вищих навчальних закладів які проводять підготовку фахівців за напрямом «Пожежна безпека» та спеціальностями «Пожежна безпека», «Управління пожежною безпекою». Однією з основних складових галузевих стандартів вищої освіти є освітньо-професійні програми підготовки. Освітньо-професійна програма підготовки у галузі знань "цивільна безпека", напрямом підготовки "пожежна безпека" устанавлює:

- нормативну частину змісту навчання у залікових одиницях, засвоєння яких забезпечує формування системи умінь відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики;

- рекомендований перелік навчальних дисциплін і практик;
- нормативний термін навчання за очною формою навчання;
- нормативні форми державної атестації.

Виходячи з вищезазначеного робимо висновок що вищі навчальні заклади ДСНС України відповідають усім вимогам та стандартам підготовки висококваліфікованих фахівців за напрямом «Пожежна безпека» та спеціальностями «Пожежна безпека», «Управління пожежною безпекою» про це свідчить акредитація.

Після проведених досліджень було визначено, що відсоток зарахованих на спеці-

альність «Пожежна безпека» з загальної кількості у середньому перевищує 50% – це свідчить про те, що спеціальність «Пожежна безпека» є найзатребуваніша у гарнізонах ДСНС України.

Висновки. На основі проведених досліджень та отриманих результатів ми спостерігаємо та порівнюємо затребуваність гарнізонів ДСНС України у фахівцях за напрямком підготовки «Пожежна безпека» ОКР «Бакалавр», «Спеціаліст» та «Магістр». Отримані нами показники вказують на те, що відбувається повільний спад затребуваності на ОКР «Спеціаліст», різкий спад затребуваності на магістрів за спеціальністю «Пожежна безпека», проте стрімкий зріст на магістрів за спеціальністю «Управління пожежної безпеки».

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 01.01.2015 № 5403-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей».

Харламова Ю. Є.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах євроінтеграційних трансформацій, які зараз відбуваються в Україні, виникає процес інформатизації суспільства. Цей процес беззаперечно знаходить своє відображення у всіх сферах суспільного життя – у Державній службі України з надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. У Енциклопедії з державного управління визначено поняття інформатизації суспільства, яке включає в себе «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів», які в свою чергу «спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства» за допомогою «створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані за допомогою застосування сучасної обчислювальної техніки [1]». Таке саме трактування цього поняття приводиться у основному нормативному документу з цього питання, а саме – у Законі України «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР [2]. Національна програма інформатизації в своєму складі має комплекс окремих завдань інформатизації, які, у свою чергу, спрямовані на реалізацію державної політики і пріоритетних напрямів для створення сучасної інфраструктури України. Вищезазначений закон є як слідство закону України «Про інформатизацію», який зареєстрований 2 жовтня 1992 року та поклав у свою основу регулювання відносин з приводу створення, збирання, зберігання, одержання, поширення, використання, охорони та захисту інформації, яка в останні роки набуває все більшої значущості [3].

Підвищення рівня надійності, достовірності інформації, найбільш ефективно використання її ресурсів, внутрішніх та зовнішніх каналів значно підвищують якість управлінських рішень в сфері підготовки фахівців служби цивільного захисту, а саме забезпечують стабільність та прогресивність навчального процесу.

У інформаційній політиці є декілька найважливіших стадій, за рахунок яких суб'єкт робить вирішальний вплив на об'єкт.

Для інформаційного процесу державного управління у сфері підготовки фахівців служби цивільного захисту теж має відображення декілька найважливіших стадій, за рахунок яких суб'єкт робить вирішальний вплив на об'єкт, а саме:

- оцінка ретроспективної динаміки та визначення перспективних тенденцій розвитку;

- сповіщення курсантів, студентів, слухачів та ад'юнктів про олімпіади, конкурси, наукові товариства, напрями наукової діяльності кафедр та факультетів, різноманітних заходів, які проводяться у навчальних закладах ДСНС України;

- держава за допомогою інформації у вигляді нормативних документів, розпоряджень створює вплив та контроль за діяльністю навчальних закладів ДСНС України.

Сукупність різного роду інформаційних процесів, інформаційних систем, системи масової свідомості і психіки створюють систему вищого порядку, а саме: інформаційний простір. Головною складовою інформаційних процесів є комунікація [4].

Поняття «комунікація» містить у собі, по-перше, передачу інформації від однієї особи до іншої, по-друге, взаємодію, за допомогою якої інформація передається і приймається, по-третє, сам процес передачі і прийому інформації.

Комунікація між людьми має свої специфічні особливості. Вона передбачає наявність стосунки двох індивідів і кожен з цих індивідів є активним суб'єктом. Комунікативний вплив здійснюється лише за наявності єдиної або схожої системи кодифікування і декодифікування у комунікатора (особи, що направляє інформацію) і реципієнта (особи, що приймає її). У процесі комунікації не виключається вірогідність виникнення комунікативних бар'єрів.

Інформація у комунікативних процесах може бути спонукальною та констатуючою. Спонукальна інформація виявляє себе у формі наказу, розпорядження, прохання. Її покликанням є стимулювати якусь дію. А стимуляцію, у свою чергу підрозділяють на активацію, інтердикцію і дестабілізацію. Активація спонукає до дії в заданому напрямі, до дії, яка вже намічена цілями. Інтердикція виявляє себе у забороні небажаних видів діяльності, а дестабілізація – розугодження чи порушення автономних форм діяльності.

Говорячи про інформацію слід не забувати про інформаційні потоки, які є дуже важливими для передачі інформації. Загалом, потоки інформації є сукупністю повідомлень, які об'єктивно відображають розвиток господарських процесів та передаються по каналах зв'язку для здійснення управління. Потоки можуть бути прямими (від керуючої підсистеми до керованої підсистеми) і зворотними (від керованої підсистеми до підсистеми)

Інформаційний потік, зазвичай, вимірюється кількістю оброблюваної чи переданої інформації за одиницю часу. Способами вимірювання кількості інформації, яка має місце у будь-якому повідомленні, вивчаються в розділі кібернетики, а саме у теорії інформації. Якщо слідувати цієї теорії, за одиницю кількості інформації прийнята так звана «двійкова одиниця – біт». Інформація вимірюється байтами, якщо вона використовується електронно-обчислювальною технікою. У свою чергу, байт є частиною машинного слова, яке складається, у більшості випадків, з 8 біт та використовується як одне ціле при обробці інформації в ЕОМ. При прийнятті та обробці інформації застосовуються також похідні одиниці кількості інформації, а саме: кілобайт і мегабайт.

На практиці інформація може вимірюватися також у кількості оброблюваних або переданих документів; сумарною кількістю документострок в оброблюваних чи переданих документах.

Для реалізації головної мети, а саме: вдосконалення системи підготовки фахівців служби цивільного захисту, ми обґрунтували концептуальні засади інформаційно-комунікаційного механізму у сфері підготовки фахівців служби цивільного захисту, який включає в себе інформаційну та комунікаційну складову. У такому вигляді результат від дії даного механізму буде мати найбільшим ефект.

Висновки. Обґрунтовані концептуальні засади інформаційно-комунікаційного механізму у сфері підготовки фахівців служби цивільного захисту. Даний механізм включає в себе інформаційну та комунікаційну складову.

Література:

1. Енциклопедія з державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : Національна академія державного управління при Президентові України, 2011. Т. 2 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній

(співголова) та ін. – 2011. – 692 с.

2. Закон України «Про Національну програму інформатизації»: від 04 лютого 1998 р. – №74-98 ВР // Відомості ВР України. – ст. 181 (в статті описано 1,2 ст.).

3. Закон України «Про інформацію»: від 02 жовтня 1992 р. – №2657 // Відомості ВР України. – 199. – №48. – Ст. 650., зі змінами згідно Закону України від 13.01.2011 р. № 2938-VI «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію».

4. Степанов В.Ю. Інформаційний простір: державно-управлінський аспект: монографія / В.Ю. Степанов. – Харків : С.А.М., 2015. – 568 с.

Юрченко В. О.

ШЛЯХИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЗА УМОВИ МІНІМАЛЬНИХ БЮДЖЕТНИХ ВИТРАТ ДЛЯ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Підготовка кадрів для служби цивільного захисту є важливою складовою стабільності держави, її національної безпеки [1]. Вартість підготовки кадрів для всіх галузей, зокрема для служби цивільного захисту в теперішній час для держави має актуальне значення. Шляхи вирішення підготовки вищезгаданих фахівців за умови мінімальних бюджетних витрат для держави розглянуті в цій доповіді.

Виклад основного матеріалу. В системі цивільного захисту підготовка фахівців за спеціальностями здійснюється у відповідності до [4]. Підготовка в основному здійснюється за очною формою навчання за державні кошти [3]. Одним з основних показників ефективності використання бюджетних коштів на підготовку кадрів є вартість навчання одного фахівця на рік.

Вартість підготовки, як правило, визначається співвідношенням фактичних витрат вищого навчального закладу (далі – ВНЗ) до кількості осіб, які навчаються. При цьому враховуються «освітні» витрати, а саме:

- кількість годин навчання, кількість осіб, які навчаються, перелік матеріалів, що використовуються безпосередньо при наданні освітньої послуги, комунальні послуги на утримання навчальних аудиторій,

- кількість часу на використання технічного обладнання в процесі навчання, витратні матеріали, а також плата за навчання, транспортні витрати і вартість проживання тощо [6, 8].

Фактичні середні витрати по ВНЗ ДСНС України III-VI рівня акредитації у розрахунку на підготовку однієї особи за очною формою навчання в 2016 році склали близько 62,5 тис. грн./рік, що становить на 30% більше від витрат на підготовку фахівця у «цивільних» ВНЗ МОН України (за рахунок витрат на харчування, обмундирування, медичне забезпечення, комунальні послуги у частині безкоштовного забезпечення житлом та інші). В цілому, для підготовки спеціаліста з питань цивільного захисту (5 років навчання ця сума буде рівнятися близько 312,5 тис. грн. (магістра – відповідно – 375 тис. грн.).

Слід зазначити, що кваліфікаційні вимоги до фахівців з питань цивільного захисту передбачають повну вищу освіту відповідного професійного спрямування за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра. Важливим є те, що сфера цивільного захисту охоплює всі галузі держави, тому повну вищу освіту рівня бакалавра та спеціаліста кандидат на отримання фахівця з питань цивільного захисту може попередньо отримати в іншій галузі.

У зв'язку з цим, вартість навчання за денною формою буде складати близько 8,8 тис. грн./рік. Враховуючи вищевикладене, пропонується розглянути варіант підготовки фахівців для служби цивільного захисту за заочною формою навчання.

По-перше, у вартість навчання за заочною формою не потрібно включати кошти на обмундирування, медичне забезпечення, комунальні послуги у частині безкоштовного забезпечення житлом.

По-друге, в декілька разів зменшується кількість годин навчання, матеріалів, що

використовуються безпосередньо при наданні освітньої послуги, розмір комунальних послуг на утримання навчальних аудиторій, кількість часу на використання технічного обладнання в процесі навчання, витратні матеріали, а також, кошти на харчування, транспортні витрати, вартість проживання тощо. З урахуванням вищезгаданого вартість підготовки фахівця у ВНЗ ДСНС України за державним замовленням за заочною формою навчання станом на 2016 рік складає в середньому 6,8 тис. грн./рік.

Якщо мати на увазі те, що з урахуванням сучасних новітніх інформаційних технологій підготовка фахівців може здійснюватись за дистанційною формою навчання, то вартість його буде складати близько 1,6 тис. грн./рік (суттєве зниження вартості в порівнянні з заочною формою навчання за рахунок значного зменшення кількості: навчальних аудиторних годин, часу на використання технічного обладнання в процесі навчання, витратних матеріалів, коштів на харчування, вартості проживання, розміру комунальних послуг на утримання навчальних аудиторій).

Висновки. Таким чином, на підставі вищевикладеного встановлено: підготовку фахівців з питань цивільного захисту за умови мінімальних бюджетних витрат для держави, враховуючи нормативний термін навчання, найефективніше здійснювати за дистанційною та заочною формою навчання.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 2.10.2012 року № 5403-VI.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
3. Закон України від 20.11.2012 № 5499-VI «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 787 «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 2015 р. № 462 «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб у 2015 р.».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2013 р. № 346 «Про затвердження Методики розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта, докторанта».
7. Державний класифікатор професій ДК 003-2010.
8. Куценко М.А. Аналіз та розробка методики розрахунку витрат на підготовку спеціаліста у сфері цивільного захисту у ВНЗ МНС України / М.А. Куценко // Економіка промисловості. – 2011. – № 2. – С. 165–170.

СЕКЦІЯ 7

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ВИНИКНЕННЮ

Андрєєв С. О.

СИСТЕМНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНОЮ ОБОРОНОЮ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ Й ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Системний підхід при організації та здійсненні заходів цивільної оборони, захисту населення, територій та інших об'єктів від надзвичайних ситуацій (НС) є широко поширеним у зарубіжній та вітчизняній антикризовій практиці. Він знаходить свій вияв, насамперед, у створенні й забезпеченні функціонування спеціальних державних систем, покликаних вирішувати відповідні завдання (систем цивільної оборони (ЦО), цивільного захисту (ЦЗ) та їх аналогів).

Наприклад, наразі в Україні завдання ЦО, як і завдання ЦЗ, у національному законодавстві чітко не визначені. Останні фактично зведено до основних завдань єдиної державної системи ЦЗ [1, ч. 3 ст. 8].

Розвиток науково-теоретичних та інституціональних засад функціонування державних систем ЦЗ сьогодні є надактуальним завданням, яке, зокрема, потребує з'ясування ключових чинників, які лежать в основі створення зазначених систем.

Виклад основного матеріалу. Проведений нами аналіз монографій, наукових статей, доктринальних та енциклопедичних джерел з питань ЦЗ показує, що особливості прояву властивості системності в державному управлінні ЦЗ досліджені недостатньо.

Отже, спробуємо визначити основні особливості (системні характеристики), які властиві державним системам ЦО, ЦЗ будь-яких країн:

- мета діяльності та завдання, що характеризуються об'єктивною складністю вирішення, комплексним характером планування, організації та здійснення (як відомо, мета є основним структуроутворюючим чинником при формуванні будь-якої системи). Мета ЦЗ міститься у законодавчому визначенні дефініції “цивільний захист” – захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від НС шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [там само, ч. 1 ст. 4];

- домінування територіально-галузевого принципу ЦЗ (за радянських часів, в умовах планової моделі економіки держави, цей принцип організації ЦО називався “територіально-виробничий”. Сьогодні ж в українському законодавстві він має назву – “територіально-функціональний”), що передбачає залучення до процесів виконання завдань ЦЗ широкого кола суб'єктів: органів державної влади різних рівнів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, спеціалізованих і воєнізованих формувань, фізичних осіб та ін.;

- керівництво відповідними системами в режимі повсякденної діяльності здійснює вищий орган державної виконавчої влади (як правило, уряд. У деяких країнах керівництво ЦО безпосередньо здійснює президент країни (США)), а в умовах уведення воєнного або надзвичайного стану – глава держави (президент, прем'єр-міністр);

- централізація і концентрація управлінських функцій з питань ЦО, захисту населення і територій від НС в одного центрального органу виконавчої влади (тобто, суб'єкта державного управління галузевої компетенції: міністерства внутрішніх справ, міністерства з питань ЦЗ, міністерства оборони тощо) з розгалуженою системою влас-

них територіальних органів, сил і засобів реагування на НС. Керівний склад цих органів комплектується з числа спеціально підготовлених осіб, прирівняних за своїм статусом до військовослужбовців, а професійна діяльність у даній сфері державного управління є державною службою особливого роду – службою ЦЗ, яка юридично регламентується за аналогією з військовою службою. Також, виключно з числа професійно підготовлених осіб (рятувальників) формується склад аварійно-рятувальних служб;

- складна та розгалужена організаційна структура (що особливо характерно для незалежних країн, що утворилися на пострадянському просторі), яка включає в себе, по-перше, як постійно діючі (центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, управління, відділи), так і створені для виконання певних завдань координаційні органи управління (штаби, комісії й т. ін.) на всіх організаційно-правових рівнях управління, а, по-друге, функціональні (галузеві) й територіальні підсистеми, що складаються з дрібніших структурних елементів – ланок;

- соціотехнічна природа та складний склад, оскільки системи ЦЗ являють собою не тільки організовані сукупності суб'єктів державного управління, а й включають у себе: систему пунктів управління; резерви матеріально-технічних засобів, призначених для забезпечення населення, постраждалого внаслідок НС; системи централізованого оповіщення; фонди захисних споруд (бомбосховищ і протирадіаційних укриттів); спеціальні професійно підготовлені, в тому числі воєнізовані, сили (війська, загони, служби), і кошти (аварійно-рятувальне обладнання, транспорт, зв'язок та ін.); спеціалізовані підприємства, установи, організації, зокрема, наукові, навчальні та навчально-методичні установи. Системи мають кілька (як правило, чотири) територіальних рівнів організації та функціонування: державний, регіональний, місцевий, об'єктовий;

- правове регулювання питань, пов'язаних з функціонуванням державних систем ЦЗ як в режимі повсякденної діяльності, так і в режимах більш високих рівнів готовності, здійснюється за допомогою низки різногалузевих законодавчих актів, що пояснюється складністю, неоднорідністю відповідної об'єктно-предметної сфери державного управління. Це, у свою чергу, обумовлює широко поширену на сьогодні в багатьох країнах ситуацію, коли масив законодавчих актів з відповідних питань не являє собою систему правових норм, тобто, не систематизований шляхом прийняття єдиного монолітного закону;

- для виконання різного спектру завдань і функцій у сфері ЦО та захисту населення і територій від НС в деяких країнах практикується паралельне функціонування декількох державних міжвідомчих систем: для здійснення заходів щодо забезпечення захисту населення, об'єктів промисловості та інженерної інфраструктури від НС в умовах збройних і військових конфліктів, створюється система ЦО, а для протидії НС техногенного та природного характеру в мирний час – діє державна система з питань запобігання та ліквідації наслідків відповідних НС;

- залежно від конкретної військової, суспільно-політичної, екологічної обстановки системи ЦЗ можуть функціонувати в умовах запроваджених у встановленому порядку спеціальних конституційно й адміністративно-правових режимів: воєнного стану, надзвичайного стану, НС, повсякденної діяльності. Причому функції зазначених систем, рівень готовності органів управління, сил і засобів, вимоги до організації взаємодії підрозділів, а також до несення служби посадовими особами, ступінь відповідальності останніх відчутно відрізняються в умовах функціонування систем ЦЗ у різних режимах;

- тісна та ефективна структурно-функціональна інтеграція державних систем ЦО, ЦЗ із системами загальної оборони держави, забезпечення національної безпеки, антитерористичної діяльності, міжвідомча координація між різними органами державної влади, які забезпечують діяльність відповідних систем.

Висновки. Перелічені вище особливості, притаманні системності державного управління ЦО, забезпеченням захисту населення й територій від НС, безумовно, не є вичерпними та цілком можуть бути доповнені й уточнені. Проте навіть наведений перелік таких особливостей дозволяє скласти більш-менш чітке та повне уявлення про основні системні характеристики державного управління в зазначених сферах,

специфіку державних систем ЦО та ЦЗ, їх відмінні ознаки від інших підсистем державного управління.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 89. – Ст. 3589.

*Борисова Л. В., Загора О. В.,
Селеєнко Є. Є., Феценко А. Б.*

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ НЕОБХОДИМОСТИ КОРРЕКТИРОВКИ КОМПЛЕКТА ЗТС ДЛЯ ВОССТАНОВЛЕНИЯ АППАРАТУРЫ ОПЕРАТИВНОЙ ДИСПЕТЧЕРСКОЙ СВЯЗИ В УСЛОВИЯХ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ

Постановка проблемы. Эффективность работы оперативной диспетчерской связи (далее – ОДС) и оповещения по обеспечению устойчивого функционирования объектов экономики и первоочередной помощи пострадавшего населения в режиме чрезвычайной ситуации (ЧС) зависит, прежде всего, от показателей надежности, живучести и восстанавливаемости аппаратуры.

При прерывании внешнего электропитания в работе [1] рассмотрен способ устранения отказа ОДС за счет перехода на резервный источник питания и представлена методика расчета времени автономной работы аварийного источника электропитания аппаратуры ОДС в условиях ЧС.

Для повышения коэффициента оперативной готовности аппаратуры в работе [2] представлены графо-аналитические методы определения периода регламентных работ датчиков ослабления последствий ЧС.

Изложение основного материала. Сформулируем методику оценки необходимости корректировки комплекта запасных технических средств (далее – ЗТС) для аппаратуры ОДС [3].

На основе опыта эксплуатации определяем интенсивность отказов λ_i данного типа элементов и реальное среднее время пополнения комплекта ЗТС t_n . Затем, зная количество имеющихся запасных элементов m_i в комплект ЗТС, находим нижнюю и верхнюю границы интенсивностей отказов, с помощью при расчете доверительного интервала с помощью χ^2 распределения по формулам [4]:

$$\begin{aligned}\lambda_{in} &= \frac{\chi_p^2(2m_i)}{2t_n}; \\ \lambda_{is} &= \frac{\chi_{1-p}^2(2m_i+2)}{2t_n};\end{aligned}\tag{1}$$

где $\lambda_{in}, \lambda_{is}$ — нижняя и верхняя границы интенсивностей отказов, соответственно;

χ^2 — табличная функция распределения «хи-квадрат» для n_i — степеней свободы;

m_i — количество заложенных в комплект ЗТС типовых элементов замены i -го типа;

t_n — период пополнения комплекта ЗТС;

p — вероятность достаточности комплекта ЗТС ($p = 0,9$ или $0,95$).

Если интенсивность отказов по данным эксплуатации удовлетворяет условию $\lambda_{in} \leq \lambda_i \leq \lambda_{is}$, то корректировка ЗТС не нужна. При $\lambda_i \geq \lambda_{is}$ требуется увеличение количества запасных элементов, а при $\lambda_i < \lambda_{in}$ это количество можно уменьшить.

Пример. Пусть за три года эксплуатации было зафиксировано 10 отказов. В комплект ЗТС заложено три элемента данного типа. Определить необходимость корректировки при времени пополнения $t_n = 1$ год = 8760 ч.

Решение:

— определяем интенсивность отказов элементов за три года эксплуатации:

$$\lambda_i = \frac{10}{3 \cdot 8760} = 0,00038054 \approx 3,8 \cdot 10^{-4} \frac{1}{ч};$$

— вычисляем величины λ_{in} , λ_{ie} при вероятности достаточности $p = 0,95$: по таблицам χ^2 - распределения:

$$\lambda_{in} = \frac{4}{2 \cdot 8760} = 2,2 \cdot 10^{-5} \frac{1}{ч}; \lambda_{ie} = \frac{11}{2 \cdot 8760} = 6,3 \cdot 10^{-4} \frac{1}{ч}.$$

В данном случае $\lambda_{in} < \lambda_i < \lambda_{ie}$. Следовательно, корректировка не требуется.

Выводы. Предложенная методика позволяет оценивать необходимость корректировки комплектности ЗТС при организации восстановления и ремонта телекоммуникационной аппаратуры ОДС в условиях ЧС.

Литература:

1. Загора А.В. Методика расчета времени автономной работы аварийного источника электропитания аппаратуры оперативной диспетчерской связи в условиях чрезвычайной ситуации / А.В. Загора, Е.Е. Селеенко, А.Б. Фещенко // Проблемы надзвичайних ситуацій. – Х. : НУГЗУ, 2015. – № 21. – С. 23–30.
2. Абрамов Ю.А. Выбор метода определения проведения регламентных работ датчиков систем ослабления последствий чрезвычайных ситуаций / Ю.А. Абрамов, Е.Е. Кальченко // Проблемы надзвичайних ситуацій. – Х. : НУГЗУ, 2015. – № 21. – С. 3–6.
3. Фещенко А.Б. Методика расчета количества запасных технических средств для восстановления аппаратуры оперативной диспетчерской связи после отказов в условиях чрезвычайной ситуации / А.Б. Фещенко, А.В. Загора // Проблемы надзвичайних ситуацій; зб. наук. пр. – Харків: НУЦЗУ, 2015. – Вип. 22. – С 32–37.
4. Справочник по вероятностным расчетам // М. : Воениздат, 1966. – С. 67–69, 300.

*Борисова Л. В., Загора О.В.,
Селеенко Е. Е., Фещенко А. Б.*

ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ЗАХИСТУ СИСТЕМИ ОХОРОННО-ПОЖЕЖНОЇ СИГНАЛІЗАЦІЇ ПО ДАНИМ РІЗНОРІДНИХ ДАТЧИКІВ

Постановка проблеми. Однією зі стійких тенденцій вдосконалення сучасних систем охоронно-пожежної сигналізації (СОПС) є підвищення вимог до складу інформації про охоронюваний об'єкт (об'єкт захисту – ОЗ), на якому виявлено надзвичайну ситуацію. Такі відомості отримуються застосуванням відповідних датчиків, а також збільшенням можливого переліку рішень, що приймаються по роботі СОПС у позаштатних ситуаціях. Вдосконалення СОПС дозволяє зменшити час реагування на виникнення надзвичайної ситуації, розширює тактичні можливості їх використання, підвищує надійність системи у цілому. Сучасний прогрес у даному напрямку пов'язаний, зокрема, із впровадженням датчиків, що використовують для вивчень властивостей об'єкта методи активної локації [1]. Розширення складу ознак станів (датчиків) ОЗ та переліку рішень, прийнятих СОПС, дозволяє говорити про перехід від рішення окремих задач виявлення СОПС тривожних станів ОЗ (таких, як осередок пожежі або пошкодження зовнішньої оболонки) до задачі об'єднання різномірної інформації у комплексній системі розпізнавання станів (КСРС) ОЗ на основі загальної теорії розпізнавання образів (об'єктів, станів) [2]. Представляє інтерес аналіз структури, методів, складу ознак розпізнавання і алгоритмів функціонування СОПС, що реалізує цей підхід.

Виклад основного матеріалу. Основними ознаками, які можуть бути отримані і використовуються у СОПС, є ознаки, обумовлені або наявністю власних випромінювань ОЗ тієї чи іншої природи (перевипромінювань від джерел природного опромінення), або одержувані у процесі обробки відбитих від елементів ОЗ сигналів, що формуються самим датчиком.

Рішення про віднесення поточного стану ОЗ до одного з можливих зі задалегідь визначеного переліку (абетки класів) приймається на основі прийнятого методу або критерію оптимальності. До рішень, які приймаються СОПС, можна віднести, наприклад, стани:

- "Пожежа", "Ударне руйнування скла", "Горіння спирту";
- "Тривога" (проникнення людини до приміщення);
- "Зовнішній шум" (виявлення джерела активних перешкод);
- "Метеорологічні феномени", "Гроза" (вітри, випуск газу під великим тиском,

електричні розряди в атмосфері й ін.) та ін., які, у свою чергу, можуть бути класифіковані за ступенями загроз ОЗ.

У досить загальному випадку в залежності від способів опису об'єктів (станів) мовою обраних ознак і правил прийняття рішень методи розпізнавання ділять на логічні (детерміновані), структурні (лінгвістичні, синтаксичні), імовірнісні, нечіткі та ін. Найбільшу достовірність розпізнавання в умовах впливу на вимірювачі шумів і ряду випадкових факторів забезпечує байєсівський статистичний алгоритм класифікації (об'єднання ознак), при використанні якого рішення про віднесення розпізнаваного об'єкта до одного з класів приймається по максимуму післявипробуваної ймовірності образу, що розраховується для наявної сукупності різнорідних ознак відповідно до критерію ідеального спостерігача. Зокрема, для вибірки ознак X , яка відповідає k -му класу і містить J незалежних ознак, цей розподіл має вигляд:

$$p_k(X) = \prod_{j=1}^J \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma_j} e^{-\frac{(x_j - m_{kj})^2}{2\sigma_j^2}}. \quad (1)$$

При цьому класифікація об'єктів за сукупностям гаусівських ознак у ряді випадків може бути зведена до пошуку для прийнятої вибірки параметрів X еталона по мінімуму відстані Махаланобіса:

$$M_k(X) = \sum_{j=1}^J \frac{(x_j - m_{kj})^2}{\sigma_j^2} = \min_{j=1 \dots K} \{M_i(X)\} \quad (2)$$

Статистичною моделлю j -ї ознаки k -го класу в умовах апріорної невизначеності є композиція рівномірного і нормального законів (рівно-нормальний закон):

$$p_k(x_j) = \frac{1}{(b_{kj} - a_{kj})} \left[\Phi \left[\frac{(b_{kj} - x_j)}{\sigma_j} \right] - \Phi \left[\frac{(a_{kj} - x_j)}{\sigma_j} \right] \right], \quad (3)$$

де a_{kj}, b_{kj} – нижня і верхня межі діапазону можливих значень ознаки.

$\Phi[x]$ – інтервал імовірності,

Цей розподіл дозволяє обґрунтувати логічний алгоритм розпізнавання:

$$N^* = N_k, \text{ при } a_{kj} \leq x_j \leq b_{kj}, j=1, \dots, J, \quad (4)$$

що є оптимальним за критерієм ідеального спостерігача.

Виходячи з цих правил розпізнавання образу (стану ОЗ) узагальнену структуру КСРС ОЗ можна представити як послідовність процедур обробки сигнальних ознак КСРС, яка містить (рис.1) аналогово-цифрове перетворення вихідних сигналів, отри-

манья вибірки ознак стану ОЗ (АЦП), порівняння вектора ознак з описами можливих станів ОЗ, що зберігаються у базі даних станів (БДС), розрахунок ступеня їх близькості (АЛП – арифметико-логічний пристрій), прийняття КСРС остаточного рішення про стан ОЗ і передача відповідним споживачам (БПР – блок прийняття рішення).

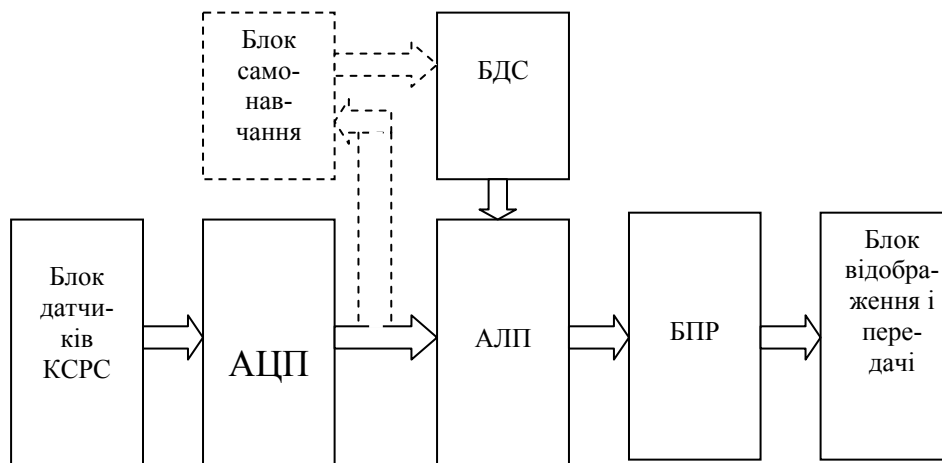

Рис. 1. Узагальнена структурна схема КСРС ОЗ

Висновки. Запропоновані алгоритми функціонування КСРС СОПС об'єкту, що охороняється, ґрунтуються на підсумках аналізу даних про властивості об'єкту, одержуваних за допомогою датчиків систем пожежної автоматики, і дозволяють отримати уточнену інформацію про поточний стан об'єкту, розширити тактичні можливості використання і підвищити надійність роботи СОПС у цілому.

Література:

1. Членов А.Н., Буцынская Т.А. Акустические методы обнаружения пожара: материалы 5-й гл. монографии "Новые методы и технические средства обнаружения пожара" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://agps-2006.narod.ru/esb/sem_1/esb-01-05.pdf].
2. Горелик А.Л., Скрипкин В.А. Методы распознавания: Учеб. посб. для вузов. 3-е изд. – М. : Высш. шк., 1989.

**Васильченко А. В.,
Вербицкий А. В.**

ОБУСТРОЙСТВО ПОЖАРОУБЕЖИЩ ВЫСОТНЫХ ЗДАНИЙ

Постановка проблемы. Для высотных зданий характерно пребывание в них большого количества людей, эвакуация которых должна быть своевременной и беспрепятственной. Однако, практика показывает, что при эвакуации из высотного здания часто складывается ситуация, когда по разным причинам не все могут вовремя покинуть здание [1, 2].

В [3] предложено решить вопрос спасения за счёт создания пожаробезопасных зон, в которых люди могли бы находиться до окончания пожара, либо до спасения их пожарными подразделениями. Подобные требования выдвигаются и нормативным документом "ДБН В.2.2-24:2009. Проектирование высотных жилых и общественных зданий". В нем для укрытия и спасения людей, не успевших воспользоваться основными путями эвакуации, рекомендуется проектировать пожаробезопасные зоны, расположенные по высоте через каждые 15...25 этажей (45...75 м).

Также в небоскребе Бурдж-Халифа высотой 828 м (162 этажа) для защиты людей при пожаре через каждые 25 этажей оборудованы особые помещения – пожароубежища, защищенные от огня и имеющие автономную систему кондиционирования. Счита-

ется, что люди не сумевшие спуститься вниз смогут в них переждать бедствие.

Изложение основного материала. Пожароубежище, относясь к пожаробезопасным зонам, имеет концептуальную особенность: его рекомендуют устраивать в небоскребах – это специальное помещение, назначение которого обеспечить длительное укрытие от пожара для людей, не имеющих возможности воспользоваться основными путями эвакуации.

В высотных зданиях логично устраивать пожароубежища в промежуточных технических этажах, которые служат как бы границами пожарных отсеков.

Учитывая наиболее опасные сценарии развития пожарной ситуации при блокировании путей эвакуации [1, 2], можно предположить, что заполнение пожароубежищ будет происходить, в основном, с вышележащих этажей и, возможно, с нескольких ниже лежащих этажей.

Время заполнения пожароубежища, оценочно может составлять от 20 до 40 мин [2]. При этом достижение критических значений ОФП (по задымлению и токсичным продуктам горения) в лестничной клетке при негативном сценарии может происходить за 4...15 мин [1, 4].

Для обеспечения относительного комфорта и безопасности людей в пожароубежище необходимо оборудовать его местами для сидения, системой воздухообмена, укомплектовать средствами первой медицинской помощи, устройствами коллективного и индивидуального спасения, устройствами защиты органов дыхания и т.д. Для организации пожароубежища в объеме технического этажа вряд ли хватит места, и потребуются дополнительный этаж.

Если следовать начальной концепции, то:

- время заполнения пожароубежища превышает время достижения критических значений ОФП;

- для организации пожароубежища с требуемыми условиями комфортности необходимо выделять отдельно целый этаж, не совместимый с техническим этажом;

- такие пожароубежища, помимо того, что должны находиться в состоянии постоянной готовности, что требует больших расходов, занимают большой объем здания, снижая эффективность использования его площадей.

Таким образом, оценка возможности использования пожароубежища показывает, что кроме экономической неэффективности оно не соответствует своему концептуальному назначению. Действительно, для того, чтобы расчетное время заполнения пожароубежища не превысило необходимого, пожароубежища должны располагаться по высоте примерно через каждые 5 этажей. Однако, и в этом случае, несмотря на меньший требуемый объем помещения, пожароубежище не обеспечит достаточный уровень безопасности, т. к. не гарантируется свободное перемещение к нему по лестничной клетке.

Выводы. Выдвинутая концепция назначения пожароубежища не выдерживает критики и является неработоспособной. Пожароубежища в том виде, в котором они задуманы, в случае необходимости их использования не обеспечат безопасности людей.

Взамен можно предложить систему безопасности высотных зданий, в которой:

1. Каждый этаж высотного здания разделяется на противопожарные участки противопожарными перегородками с противопожарными дверями.

2. Внутри каждого противопожарного участка размещается расчетное количество индивидуальных тросовых технических средств спасения.

3. Фасад высотного здания оборудуется приспособлениями для удобства использования технических средств спасения при пожаре.

4. Технические этажи располагаются по высоте через 10...15 этажей и оборудуются как пожаробезопасные транзитные зоны для ступенчатой эвакуации:

- перекрытия технических этажей оборудуются повышенной теплозащитой, а выходы в лестничные клетки – тамбур-шлюзами с противопожарными дверями;

- по периметру технических этажей предусматриваются балконы, на которые люди могут эвакуироваться с вышележащих этажей с помощью технических средств спасения;

- на технических этажах в разных концах необходимо размещать не менее двух

устройств коллективного спасения (специальные лифты или рукавные устройства), защищенных от ОФП, на случай невозможности эвакуации по лестничным клеткам;
– коллективные средства спасения должны связывать технические этажи друг с другом.

Литература:

1. Холщевников В.В. Парадоксы нормирования обеспечения безопасности людей при эвакуации из зданий и пути их устранения / В.В. Холщевников, Д.А. Самошин, И.Р. Белосохов, Р.Н. Истратов и др. // Пожаровзрывобезопасность. – Том 20. – № 3. – 2011. – С. 41–51.
2. Холщевников В.В. Анализ процесса эвакуации людей из высотных зданий / В.В. Холщевников, Д.А. Самошин // Жилищное строительство. – № 8. – 2008. – С. 2–4.
3. МГСН 4.19-2005. Временные нормы и правила проектирования многофункциональных высотных зданий и зданий-комплексов в городе Москве.
4. Васильченко А.В. Расчет фактического времени спасения людей из высотного здания с помощью технических средств / А.В. Васильченко, Н.Н. Стец // Сб. науч. трудов «Проблемы пожарной безопасности». – Вып. 25. – Х. : УГЗУ, 2009. – С. 34–37.

Гудович О. Д., Переверзін Ю. П., Тищенко В. О.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ ДО ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ МИРНОГО ЧАСУ ТА В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Постановка проблеми. Завданням наукової статті є на підставі вивчення законодавчих, нормативно-правових актів та попередніх наукових досліджень з питань підготовки населення до дій у НС визначити можливі шляхи удосконалення організаційних заходів теоретичної підготовки населення з метою підвищення рівня безпеки у НС.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі з підготовки населення до дій в умовах загрози або виникнення НС приділяється значна увага як у сфері його нормативно-правового забезпечення, так і в навчально-методичному плані. В Кодексі цивільного захисту України, у главі 10 “Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях”, визначені основні засади центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), місцевих органів виконавчої влади (МОВВ), органів місцевого самоврядування щодо порядку здійснення навчання, розробки та затвердження відповідних організаційно-методичних вказівок та програм з підготовки населення до дій у НС, вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, спричинених НС, надання домедичної допомоги та ін.

Постановою Кабінету Міністрів України [2] затверджено порядок здійснення навчання населення діям у НС, в якому визначається механізм організації навчання діям у НС, структура, види та форми навчання.

Навчання населення передбачено здійснювати: за місцем роботи – працюючого населення; за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів та студентів; за місцем проживання – непрацюючого населення.

Навчання працюючого населення здійснюється за рахунок коштів суб’єктів господарювання (СГ) у робочий час за місцем роботи згідно з програмами підготовки працівників до дій у НС шляхом курсового та індивідуального навчання, інструктажів (для СГ з чисельністю 50 і менше осіб), а також під час проведення спеціальних об’єктових навчань і тренувань з питань ЦЗ (далі – ЦЗ).

Організація навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів здійснюється Міністерством освіти і науки України згідно із затвердженими відповідним чином навчальними програмами (з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних НС, надання до медичної допомоги) і погодженими з ДСНС України.

Підготовка студентів вищих навчальних закладів до дій у НС здійснюється за но-

рмативними навчальними дисциплінами “Безпеки життєдіяльності” та “Цивільний захист”, які відповідно передбачають формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у НС відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил, а для спеціаліста або магістра – з превентивного і аварійного планування та управління заходами ЦЗ;

У вищих навчальних закладах з метою відпрацювання дій у разі виникнення НС з учасниками навчально-виховного процесу проводяться щороку об’єктові тренування з питань ЦЗ.

найбільш складними проблемними питаннями у сфері підготовки населення до дій у НС залишається навчання непрацюючого населення за місцем проживання [3,4] та в місцях масового перебування людей. В основному це стосується форм та можливих способів інформаційного забезпечення населення про загрози виникнення НС техногенного та природного характеру на даній території, профілактичної та просвітницької діяльності МОБВ та ОМС, житлово-експлуатаційних органів, адміністрацій великих торговельних, розважальних комплексів з масовим перебуванням людей тощо.

Причини такого стану знаходяться в економічній, соціальній та правовій площині, які відповідно стосуються відсутності достатнього фінансування місцевих бюджетів, неефективної організаційної діяльності на місцях ОБВ, низької обізнаності громадян в сфері ЦЗ, правового нігілізму у деяких верст населення.

Нинішня ситуація, що склалася з проведенням навчання непрацюючого населення діям у НС, потребує суттєвих змін в організації інформаційно-просвітницької діяльності, яка здійснюється за місцем проживання через діяльність мережі консультативних пунктів МОБВ, ОМС, житлово-комунальних підприємств та громадських організацій.

Зміст роботи консультативних пунктів визначено наказом МНС України [5], який визначає порядок їх створення, обладнання та забезпечення функціонування з метою проведення методичного супроводження самостійного навчання населенням дій у НС та надання населенню інформації про потенційну небезпеку, яка характерна для місць проживання населення, рекомендацій щодо дій у НС та правил поведінки в умовах НС, а також, знань щодо оволодіння громадянами способами захисту, навичками першої само- та взаємодопомоги.

Висновки. З метою підвищення рівня безпеки населення, особливо найбільш незахищених верств – пенсіонерів, хворих, дітей, від можливих наслідків НС, необхідно постійно проводити заходи для підтримки їхніх теоретичних знань та практичних навичок шляхом надання систематизованої інформації, яка має відповідати вимогам чинних нормативно-правових актів та стандартів, враховує територіальні особливості загроз та небезпек за місцем проживання, порядок оповіщення та взаємодії з державними органами і організаціями відповідальними за надання допомоги та ліквідацію наслідків НС.

Реального впровадження потребує низка додаткових інформаційно-просвітницьких заходів, а саме:

поширення через засоби масової інформації наочної інформації шляхом запровадження постійних рубрик, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних засобів та соціальної реклами;

створення та регулярна трансляція якісних відеоматеріалів, рекламних кліпів за допомогою центрального та місцевого телебачення стосовно правил поведінки у НС, наприклад з організації: само рятування та правил поведінки у зимовий період на річках та водоймищах; заходів безпечної евакуації у разі виникнення НС техногенного та природного характеру, пожеж у видовищних та розважальних закладах, великих магазинах та торговельних центрах, бізнес-центрах та виробничих підприємствах, стадіонах, вокзалах тощо.

Література:

1. Кодекс ЦЗ України від 02.10. 2012 р. № 5403-VI.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 №444 “Про затвердження

Порядку навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях”.

3. Малеван О.Ю., Переверзін, Ю.П. Питання підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях / // матеріали 15-ї Всеукр. наук.-практ. Конф.рятув., 24-25 вер. 2013 р.: тези доп. – К., 2013. – С. 201–204.

4. Ясинський Д.А. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях / матеріали 15-ї Всеукр. наук.-практ. Конф.рятув., 24-25 вер. 2013 р.: тези доп. – К. 2013. – С. 314–316.

5. Наказ МНС України від 07.06.2011 № 587 “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку створення, обладнання та забезпечення функціонування консультативних пунктів з питань цивільного захисту при житлово-експлуатаційних організаціях та сільських (селищних) радах”.

*Данілін О. М.,
Живодьор М. М.*

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Забезпечення пожежної та техногенної безпеки – невід’ємна частина державної діяльності щодо охорони життя та здоров’я людей, національного багатства і навколишнього природного середовища. Правовою основою діяльності в галузі пожежної безпеки є Конституція, Кодекс цивільного захисту України та інші закони України, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, декрети, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази та рішення органів державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування, прийняті в межах їх компетенції.

Виклад основного матеріалу. Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов’язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов’язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності [1].

Розділом 5 «Запобігання надзвичайним ситуаціям» главою 11 «Державне регулювання діяльності суб’єктів господарювання з питань цивільного захисту» статтею 47 передбачено здійснення державного нагляду (контроль) з питань цивільного захисту за додержанням та виконанням вимог законодавства у сферах техногенної та пожежної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, за діяльністю аварійно-рятувальних служб, а також у сфері промислової безпеки та гірничого нагляду, поводження з радіоактивними відходами. Також, статтею 8 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначені повноваження органу державного нагляду (контролю), а саме одними з них, орган державного нагляду (контролю) у межах повноважень, передбачених законом, під час здійснення державного нагляду (контролю) має право накладати штрафні санкції та вживати заходи, передбачені законом [2].

Разом із цим, існує проблема, коли під час здійснення державного нагляду (контролю) на об’єктах перевірки, мають місце недоліки, які відображені для усунення у нормативно-правових актах вищого за статусом, але відсутні у відповідних галузевих наказах відповідних відомств.

Так, у Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності», що встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів, статтею 29 «Вихідні дані» визначено перелік необхідних документів, які по-

винні бути надані органу архітектури або проектній організації для подальшого виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт архітектури до проведення будівельно-монтажних робіт [3].

В цей перелік також входить надання технічних умов від органів контролю з питань пожежної та техногенної безпеки. Сам термін «технічні умови» повністю розкрито у статті 30 цього ж закону, а саме «Технічні умови» – комплекс умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта будівництва, які повинні відповідати його розрахунковим параметрам, зокрема щодо водо-, тепло-, енерго- і газопостачання, каналізації, радіофікації, зовнішнього освітлення, відведення зливових вод, телефонізації, телекомунікації, диспетчеризації, пожежної та техногенної безпеки.

При подальшому виготовленні проектною документацією повинна звертатись увага на видані технічні умови з урахуванням відповідних вимог враховуючи конкретний об'єкт, що планується збудувати. При цьому після виготовлення проектною документацією вона повинна пройти експертизу у відповідності до вимог статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та інших нормативно-правових актів у галузі будівництва. Наприклад, експертиза проектів будівництва проводиться в установленому Кабінетом Міністрів України порядку експертними організаціями незалежно від форми власності, які відповідають критеріям, визначеним центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування. При цьому до проведення експертизи залучаються (у тому числі на підставі цивільно-правових договорів) експерти з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, які пройшли професійну атестацію, що проводилася із залученням представників відповідних центральних органів виконавчої влади, та отримали відповідний кваліфікаційний сертифікат [3].

Після вступу в дію Кодексу цивільного захисту України, а саме: з 1 липня 2013 року, відповідні галузеві органи повинні брати за основу вимоги діючих Законів України, Кодексу цивільного захисту України в разі формування галузевих стандартів з питань цивільного захисту.

Відповідно до Указу Президента України від 16 січня 2013 року за №20/2013 «Деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій» затверджено Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, в якому Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра оборони України [4].

Так, міністерство оборони України, 14 листопада 2013 року наказом № 771 затверджує Правила надання технічних умов до інженерного забезпечення об'єкта будівництва щодо пожежної та техногенної безпеки, що визначають порядок надання технічних умов до інженерного забезпечення об'єкта будівництва щодо пожежної та техногенної безпеки для проектування об'єктів будівництва, їх склад і зміст [5].

Враховуючи вимоги нормативних актів з питань пожежної та техногенної безпеки, які діяли на той момент (2013 рік) в правилах пожежної безпеки в Україні, що затверджені наказом МНС України від 19 жовтня 2004 року за № 126 (втратили чинність 05 березня 2005 року), а також в правилах техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях, що затверджені наказом МНС України від 15 серпня 2007 року за № 557 – відповідної вимоги щодо обов'язкового отримання технічних умов з питань пожежної та техногенної безпеки не має. До речі Правила техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях визначають загальні вимоги до організації техногенної безпеки як складової частини цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях та на небезпечних територіях і є обов'язковими для виконання керівниками органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, керівниками та посадовими особами підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, фізичними особами [6].

Висновки. Постановою Кабінету міністрів України від 16 грудня 2015 року за № 1052 внесені зміни та повторно затверджено Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій. Відповідно до зазначеної постанови – Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [7].

У цей час наказом МВС України від 30 грудня 2014 року за № 1417 затверджено Правила пожежної безпеки в Україні, встановлюють загальні вимоги з пожежної безпеки до будівель, споруд різного призначення та прилеглих до них територій, іншого нерухомого майна, обладнання, устаткування, що експлуатуються, будівельних майданчиків, а також під час проведення робіт з будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту, технічного переоснащення будівель та споруд [8]. Але і в цьому нормативному документі не існує вимоги щодо обов'язково отримання у контролюючому органі технічних умов з питань пожежної та техногенної безпеки.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України.
2. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
3. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності».
4. Указ Президента України від 16 січня 2013 року за №20/2013 «Деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій».
5. Наказ міністерства оборони України від 14 листопада 2013 року №771 «Про затвердження Правил надання технічних умов до інженерного забезпечення об'єкта будівництва щодо пожежної та техногенної безпеки».
6. Наказ МНС України від 15 серпня 2007 року за №557 «Про затвердження Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях».
7. Постанова Кабінету міністрів України від 16 грудня 2015 року за №1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій».
8. Наказ МВС України від 30 грудня 2014 року за №1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні».

*Дзяна Г. О.,
Дзяний Р. Б.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ КІБЕРПРОСТОРУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Постановка проблеми. Сучасний суспільний розвиток призвів до побудови інформаційного суспільства в різних країнах світу, що привело до формування принципово нової глобальної субстанції – кіберпростору, який виявив практично необмежений потенціал і почав відігравати суттєву роль в економічному і соціальному розвитку будь-якої країни. З одного боку, це створило підґрунтя для ефективного соціально-економічного розвитку держав, задоволення конституційного права особи на інформацію, побудови ефективної системи публічного управління, що дозволило світовій спільноті отримати значні переваги. З іншого – це привело до збільшення уразливості інформаційних систем урядового, оборонного, банківського, виробничого, комунального та інших секторів та перетворення їх на надзвичайно вразливі для реалізації кібернетичних загроз об'єкти.

Виклад основного матеріалу. Презентація в жовтні 2015 року Національним ін-

ституту стратегічних досліджень Зеленої книги з питань захисту критичної інфраструктури в Україні є безумовно актуальною для розвитку тих елементів сектору безпеки, які в даний момент часу мають стати пріоритетом державної політики як на довгострокову перспективу, так і для забезпечення обороноздатності і суверенітету України в умовах «гібридної війни».

Виконана авторами [1] достатньо кропітка робота по створенню цього документа дозволить залучити до розробки рекомендацій, спрямованих на розбудову державної системи забезпечення захисту критичної інфраструктури широкого кола науковців та фахівців-практиків. Правомірність цього очевидна, адже подальші напрацювання дозволять прогнозувати кроки у напрямі формування найбільш ефективної і доцільної державної політики забезпечення захисту критичної інфраструктури в Україні.

Зважаючи на викладене вище, окреслимо власні пропозиції стосовно подальшого розвитку окремих аспектів Зеленої книги з питань захисту критичної інфраструктури.

З визначення критичної інфраструктури та пропозицій щодо переліку секторів критичної інфраструктури [1], можна зробити висновок про обов'язкову матеріально-технічну складову будь-якого об'єкта критичної інфраструктури, вплив на яку призводить до наслідків неприйнятних для суспільства і держави в цілому.

Разом з тим, як у світі, так і в Україні, поряд з фізичною, критичною інфраструктурою сформувалась, на основі бурхливого розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем та технологій, нова глобальна субстанція – кіберпростір – з притаманною йому кібернетичною інфраструктурою, яка крім матеріально-технічної складової має чітко виражену віртуальну складову. Відповідно, в кіберпросторі діють сили, які направлені як на зміну матеріально-технічної складової, так і на зміну концептуальної ідеї створення та функціонування об'єкту впливу.

Отже, в умовах «гібридної війни», де особливо проявився вплив віртуальних кіберсистем на системи керування та управління, при відсутності безпосереднього контакту протиборчих сторін, особливого значення набув контакт опосередкований, контакт через різного роду носії інформації.

У випадку критичної інфраструктури, кібератака реального об'єкта життєзабезпечення призводить до значного погіршення існування суб'єктів в середовищі життєдіяльності, втрати «стійкості» існування, формування «критичності» існування суспільної світоглядної парадигми, втрати державності, цілісності територій. Тобто, йде формування віртуального світу з необмеженими можливостями впливу через різні системи керування та державного управління (різнопланових об'єктів на різних рівнях управління) на об'єкти матеріального світу.

Висновки. Враховуючи характеристики віднесення об'єктів до критичної інфраструктури та саме визначення поняття «критичність», приведені у Зеленій книзі, на нашу думку, кіберпростір формується як надзвичайно актуальний сектор критичної інфраструктури.

Згідно моделі національної системи кібербезпеки суб'єктами забезпечення безпеки кіберпростору постійної готовності разом зі структурами РНБО, СБУ, МВС, ДССЗЗІ мають бути представлені структури Державної служби з надзвичайних ситуацій, оскільки загрози в кіберпросторі можуть привести до виникнення надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціально-політичного і військового характеру на об'єктовому, місцевому, регіональному та державному рівнях.

Відповідно, Державна служба з надзвичайних ситуацій, як система протидії різноплановим надзвичайним ситуаціям, повинна бути залучена до формування відповідної державної структури запобігання можливим атакам на кіберпростір держави, як сектор критичної інфраструктури.

Література:

1. Бірюков Д.С. Зелена книга з питань захисту критичної інфраструктури в Україні / Д.С. Бірюков, С.І. Кондратов, О.І. Насвіт, О.М. Суходоля – К. : НІСД, 2015. – 35 с.

НАПРЯМКИ РОЗРОБКИ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ОБРОБКИ ВИМІРЮВАЛЬНИХ ДАНИХ СИСТЕМИ СЕЙСМІЧНОГО ГРУПУВАННЯ ПРИ ВИРІШЕННІ ЗАВДАНЬ БЕЗПЕРЕРВНОГО МОНІТОРИНГУ ПОТЕНЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Закон України «Про основи національної безпеки України» однією з основних потенційних загроз національній безпеці визначає значне зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів.

Запобігання надзвичайним ситуаціям (НС), оперативна ліквідація їх наслідків, максимальне зниження масштабів втрат та збитків є загальнодержавною проблемою і одним з найважливіших завдань органів влади та управління всіх рівнів.

Україна, як одна з найбільших за територією країн Європи, має високі показники рівня потенційної небезпеки виникнення техногенних аварій та катастроф, які можуть мати серйозні екологічні та соціальні наслідки.

В Україні функціонує понад 1,5 тис. вибухо- та пожежонебезпечних об'єктів, на яких зосереджено близько 13 млн. тонн твердих і рідких вибухо- та пожежонебезпечних речовин. Функціонування значної кількості нафто- і газопереробних підприємств, розгалуженої мережі нафто- і газопроводів та експлуатація газопромислів, вугільних шахт підвищує ризик НС у центральних, східних і південних регіонах України.

Крім того, в Україні також є сейсмоактивні зони – Закарпаття та Крим, осередки землетрусів в яких становлять реальну потенційну загрозу для перерахованих об'єктів. При цьому, територія південно-західної частини України піддається підвищеному сейсмічному впливу від землетрусів із сейсмоактивної зони Вранча в Румунських Карпатах. У сейсмочутливих районах України, де можлива інтенсивність коливань ґрунту на поверхні землі внаслідок потужного землетрусу з осередком у зоні Вранча може становити 6-8 балів за шкалою МЕК- 64, проживає майже 11 млн. населення і знаходиться біля 300 хімічних і пожежонебезпечних об'єктів, густа мережа газо- і нафтопроводів, гідроспоруди та інші об'єкти з потенційною небезпекою [1].

Виклад основного матеріалу. Постановою Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. №11 затверджено положення про єдину державну систему цивільного захисту (ЄДСЦЗ). Повнота та якість виконання завдань, що стоять перед ЄДСЦЗ, безпосередньо залежать від своєчасного одержання інформації про НС та їх наслідки.

Забезпечення оперативного одержання інформації про НС на території України та суміжних держав, факторами безпеки яких є сейсмічні збурення, здійснює Головний центр спеціального контролю (ГЦСК) Державного космічного агентства України [2] за допомогою Мережі сейсмічних спостережень (МСС). МСС ГЦСК включає трикомпонентні сейсмічні станції (ТКСС), систему сейсмічного групування (ССГ), яка увійшла до Міжнародної мережі сейсмічного моніторингу як станція PS45 та Національний центр даних.

Питанням сейсмічного моніторингу та обробки інформації сейсмічних засобів ГЦСК присвячена низка робіт [3-5]. Однак більшість запропонованих підходів спрямовані на вирішення окремих, не системних задач, потребують попередньої обробки сигналів та використовуються, як правило, для уточнення параметрів сейсмічного джерела.

В доповіді показано, що підвищення ефективності використання МСС ГЦСК потребує подальшого вирішення задачі розробки теоретичних основ виявлення факторів безпеки надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру сейсмічними засобами ГЦСК.

Висновки. Основними напрямками розробки методологічних засад обробки вимірювальних даних сейсмічних засобів для виявлення факторів безпеки надзвичайних ситуацій є:

- здійснення безперервного моніторингу потенційних джерел НС окремими ТКСС

та ССГ ГЦСК з метою своєчасного виявлення змін їх стану та оперативного встановлення факту НС;

- виявлення сейсмічних збурень за результатами спостережень ТКСС з урахуванням динамічних та кінетичних особливостей складових сейсмічного сигналу;
- врахування особливостей форми сейсмічного сигналу при формуванні характеристик вибіркості ССГ;
- врахування амплітудно-частотних відмінностей сигналів різної природи та особливостей сейсмічного фону в районі розташування МСС ГЦСК при ідентифікації природи сейсмічного джерела за результатами обробки сейсмічних даних у автоматичному режимі.

Література:

1. Дяченко Д.В. Спосіб обробки вимірювальних даних системи сейсмічного групування для вирішення завдань безперервного моніторингу потенційних джерел надзвичайних ситуацій / Д.В. Дяченко, О.І. Солонець, В.О. Самарін // Проблеми надзвичайних ситуацій: зб. наук. пр. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – Вип. 18. – С. 55.
2. Дяченко Д.В. Виявлення сейсмічного сигналу від землетрусу з осередком у підконтрольній сейсмоактивній зоні за результатами аналізу першого / Д.В. Дяченко, Ю.О. Гордієнко, В.А. Гузенко // Проблеми надзвичайних ситуацій: зб. наук. пр. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – Вип. 18. – С. 48–54.
3. Ващенко В.М. Постановка проблеми виявлення факторів небезпеки надзвичайних ситуацій сейсмічними засобами / В.М. Ващенко, І.В. Толчонов, Ю.О. Гордієнко, О.І. Солонець // Системи обробки інформації : зб. наук. пр. – Х. : ХУПС, 2012. – Вип. 2 (100). – С. 280–284.
4. Ващенко В.М. Алгоритм викриття ознак підготовки землетрусу з осередком у сейсмонебезпечних районах засобами системи сейсмічного групування ГЦСК НКАУ / В.М. Ващенко, Ю.О. Гордієнко, В.М. Мамарев // Вісник Київського університету. Серія: фізико-математичні науки. – 2009. – Вип. 2. – С. 229–234.
5. Гордієнко Ю.О. Автоматична ідентифікація об'ємних хвиль за результатами аналізу кутових характеристик сейсмічного сигналу від джерел в ближній зоні / Ю.О. Гордієнко, О.І. Солонець, Ю.А. Андрущенко // Збірник наукових праць ХУПС. – Х. : ХУПС, 2007. – Вип. 3 (15). – С. 27–31.

Жировий Б. В.

ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ У РАЗІ ЗАГРОЗИ І ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Державна політика у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій (далі – НС) складається з забезпечення гарантованого захисту життя, здоров'я людей, земельного, водного, повітряного простору відповідних територій, об'єктів виробничого і спеціального призначення в допустимих межах показників ризику, критерії яких встановлюються для конкретного періоду розвитку з урахуванням –відчизняного і світового досвіду в цій галузі [1; 2]. Основні напрями в державній політиці в галузі запобігання НС і забезпечення безпеки населення і територій такі:

1. Створення енергоощадних та екологічно безпечних технологій, що значно зменшують можливість виникнення НС та мінімізують їхній вплив на довкілля.
2. Створення й розвиток науково-методичних засад управління ризиками НС в Україні і формування необхідної нормативно правової і методичної бази для забезпечення державних процедур контролю та нормування ризиків.
3. Розроблення на державному і регіональному рівнях економічних механізмів регулювання діяльності зі зниження ризиків та зменшення масштабів НС, розвиток управління ризиками НС на базі нових інформаційних технологій.
4. Удосконалення матеріально-технічного забезпечення діяльності зі зниження ри-

зиків і пом'якшення НС, а також підвищення ефективності заходів з їхнього усунення.

5. Розвиток і вдосконалення систем моніторингу, спостереження та лабораторного контролю над станом довкілля [3].

Виклад основного матеріалу. Запобігання НС повинно здійснюватися у вигляді взаємопов'язаних правових, організаційних, економічних, наукових і технічних заходів. Основними принципами захисту населення і територій у разі загрози і виникнення НС є такі принципи:

1. Принцип плати за ризик. Розмір плати залежить від потенційної небезпеки техногенних об'єктів і є пропорційним величині можливого збитку. Ця плата може бути розумним самообмеженням споживання суспільства.

2. Добровільності – ніхто не має права наражати людину на ризик без її згоди.

3. Невід'ємного права на здорове довкілля. Це право має бути гарантоване і захищене законом. Принцип передбачає обов'язки фізичних і юридичних осіб забезпечувати таке право і провадити свою діяльність так, щоб не завдавати шкоди довкіллю.

4. Правової забезпеченості. Передбачає, що всі аспекти функціонування системи захисту населення і територій регламентуються відповідними законами та іншими нормативно-правовими актами.

5. Свободи інформації щодо безпеки людини.

6. Необхідної достатності і максимально можливого використання наявних сил і засобів.

Головною метою захисту населення і територій під час НС є забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання НС і ліквідації їх наслідків, зменшення руйнівних наслідків терористичних актів та воєнних дій.

Основними завданнями захисту населення і територій під час НС є: (1) розроблення й реалізація нормативно-правових актів, додержання державних технічних норм та стандартів з питань забезпечення захисту населення і територій від наслідків НС; (2) забезпечення готовності органів управління, сил і засобів до дій, призначених для запобігання НС та реагування на них; (3) розроблення та забезпечення заходів щодо запобігання виникненню НС; (4) збирання та аналітичне опрацювання інформації щодо НС; (5) прогнозування та оцінка соціально-економічних наслідків НС, визначення на основі прогнозу потреби в силах, матеріально-технічних і фінансових ресурсах; (6) створення, раціональне збереження і використання резервів фінансових і матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання НС та реагування на них; (7) здійснення державної експертизи, нагляду і контролю в галузі захисту населення й територій від НС; (8) оповіщення населення про загрозу та виникнення НС і своєчасне та достовірне інформування його про наявну ситуацію і вжиті заходи; (9) організація захисту населення (персоналу) та надання безкоштовної медичної допомоги; (10) проведення рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС та організація життєзабезпечення постраждалого населення; (11) здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення; (12) розроблення та забезпечення цільових і науково-технічних програм, спрямованих на запобігання НС та забезпечення сталого функціонування підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; (13) міжнародне співробітництво в галузі захисту населення від НС.

Ефективність функціонування системи захисту населення і територій досягається через проведення єдиної державної політики, що охоплює весь спектр відповідних проблем, своєчасне запобігання виникненню НС та підвищення стійкості об'єктів економіки та інфраструктури, завчасну підготовку, оперативне реагування та ефективно управління під час виникнення надзвичайних ситуацій, своєчасне відновлення життєдіяльності населення в їхній зоні.

Висновки. З метою захисту населення, зменшення втрат та шкоди економіці у разі виникнення надзвичайних ситуацій має проводитися спеціальний комплекс заходів. Він має такі складові: оповіщення та інформування; спостереження і контроль; укриття в захисних спорудах; евакуаційні заходи; медичний захист; біологічний захист; радіаційний і хімічний захист. Виконання усього обсягу пріоритетних заходів щодо запобігання

та зменшення можливих наслідків НС дозволить підняти на належний світовий рівень безпеку держави та громадян.

Література:

1. Конституція України. – К. : Преса України, 2001. – 86 с.
2. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]: Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Офіційний веб-сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/daily/>.

*Іванець Г. В.,
Стецюк Є. І.*

**ПЕРЕДБАЧЕННЯ НЕОБХІДНИХ КОШТІВ В РЕЗЕРВНОМУ ФОНДІ
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ
ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ**

Постановка проблеми. Для успішної боротьби з природними і техногенними катастрофами потрібна цілеспрямована державна політика та створення основного інструменту її реалізації – системи протидії надзвичайним ситуаціям (далі – НС). На сучасному етапі основною метою державної політики у сфері цивільного захисту є забезпечення гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства і держави в межах науково – обґрунтованих критеріїв прийнятого ризику.

Державна політика у будь якій сфері суспільного життя визначається Конституцією України та іншими законодавчими актами. Основними складовими державної політики у сфері цивільного захисту є [1]:

1. Держава, відповідно до статті 16 Конституції України, визначає своїм обов'язком забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України (природна і техногенна безпека є компонентами екологічної безпеки).

2. Відповідно до статті 5 Кодексу цивільного захисту України цивільний захист – це функція держави.

3. У відповідності до статті 8 Кодексу цивільного захисту з метою реалізації заходів державної політики у сфері цивільного захисту та заходів цивільного захисту створена Єдина державна система цивільного захисту.

4. Запобігання виникнення НС та ефективна ліквідація їх наслідків є одним із основних пріоритетів у діяльності Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади.

5. Держава вважає за необхідне створення та функціонування спеціальних сил цивільного захисту, здійснення матеріальної та фінансової підтримки заходів цивільного захисту, створення відповідної законодавчої, іншої нормативно-правової бази та нормативних документів.

Реалізація державної політики у сфері цивільного захисту здійснюється на основі та через відповідні нормативно-правові акти, нормативні документи, виконання державних, регіональних, науково-технічних цільових програм, планів розвитку.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення техногенної та екологічної безпеки, запобігання виникненню аварій і НС ситуацій техногенного та природного характеру, мінімізації їх наслідків є складовою створення безпечних умов життєдіяльності кожної особи і суспільства в цілому, а отже, невід'ємною частиною державної політики національної безпеки і відповідно одним з пріоритетних національних інтересів України.

Зазначене набуває особливої актуальності в нинішніх складних умовах функціонування економіки України. В умовах складного економічного становища, яке склалося сьогодні в країні, вкрай необхідним є забезпечення належного функціонування системи захисту населення і територій від НС техногенного та природного характеру, для забезпечення мінімізації збитків від них для економіки.

Для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не можуть бути передбачені при складанні проекту державного бюджету, бюджетне законодавство передбачає обов'язкове формування у Державному бюджеті України резервного фонду, який не може перевищувати 1% обсягу видатків загального фонду Державного бюджету. До непередбачуваних видатків, які можуть використовуватися з резервного фонду бюджету, належать і заходи з ліквідації наслідків НС техногенного, природного, соціально-політичного характеру. Для формування резервного фонду необхідні науково-обґрунтовані пропозиції щодо закладання коштів на реалізацію заходів щодо ліквідації можливих НС.

Непередбачені видатки з Державного бюджету України здійснюються відповідно до причин походження подій та їх рівнів, встановлених Національним класифікатором НК 019: 2010 «Класифікатор надзвичайних подій», відповідно до вимог Кабінету Міністрів України від 20.03.2002 № 415 «Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету» та Порядок фінансування робіт із запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.1999 № 140.

В більшості випадків кошти на ліквідацію можливих НС передбачаються на основі експертних оцінок, а також на основі методик прогнозу можливих затрат при ліквідації деяких видів НС природного характеру, в той же час можливості прогнозу затрат коштів для ліквідації НС в цілому не достатньо досліджені.

Для економічного забезпечення системи реагування у сфері НС природного характеру необхідне завчасне прогнозування необхідної кількості коштів в разі ліквідації можливих НС природного характеру. Ці кошти повинні бути закладені в резервний фонд на випадок ліквідації вірогідних НС природного характеру. У таблиці 1 представлені витрачені кошти для ліквідації НС природного характеру за 2008 – 2013 роки [2–6].

Таблиця 1

Назва заходу	Кількість витрачених коштів (тис. грн)					
	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Ліквідація НС природного характеру	112611 5	77028 6	43057 3	21563 0	6148 7	65021

Для прогнозу необхідних коштів для ліквідації наслідків НС природного характеру на основі статистичних даних можна застосовувати регресійні моделі у вигляді степеневої функції виду:

$$y = a \cdot x^{a_1}, (1)$$

де y - витрачені кошти на ліквідацію НС природного характеру;

x - кількість НС природного характеру.

Висновки. На основі проведених досліджень встановлено, що для прогнозу необхідних коштів для ліквідації НС природного характеру, які необхідно передбачити в резервному фонді Державного бюджету, можна застосовувати регресійну модель у вигляді степеневої функції. При цьому абсолютна похибка прогнозу складає від 4% до 8%.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI // Голос України. – 2012.– листопад (№ 220 (5470)). – С. 4–20.
2. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2013 році. УНДІ ЦЗ ДСНС України. Київ, 2013. – 542 с.
3. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у

2012 році. УНДІ ЦЗ ДСНС України. Київ, 2013. – 384 с.

4. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році. УНДІ ЦЗ ДСНС України. Київ, 2012. – 359 с.

5. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2010 році. МНС України. Київ, 2011. – 214 с.

6. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2009 році. МНС України. Київ, 2010. – 252 с.

*Кравців С. Я.,
Соболь О. М.*

ПРОБЛЕМИ ПОНЯТЬ «РИЗИКУ» ТА «ПОЖЕЖНОГО РИЗИКУ» В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Розвиток сучасної науки сприяє розвитку новітньої термінології. Саме це вказує на актуальність розвитку фахової мови та встановлення української науково-технічної термінології. Стаття 10 Кодексу України [1] встановлює, що державною мовою в Україні є українська мова, тому напрям діяльності Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології спрямований на доведення до автоматизму перекладу наукової інформації зі світових мов, зокрема англійської та російської, українською.

На даному етапі ситуація в галузі термінологічного нормування ускладнюється тим, що є принаймні дві традиції перекладу, кожна з яких передбачає різний національно-культурний вибір: одні зорієнтовані на використання усіх наявних в українській мові засобів та методів, а другі надають перевагу методу калькування з російської мови.

За роки незалежності в Україні було створено понад двісті фахових словників нормалізованих і нових терміносистем. Деякі з них присвячені і пожежній термінології [2, 3, 4]. Незважаючи на це проблема перекладу і правильного донесення суті терміну залишається і по сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо проблему перекладу і правильне його розуміння на прикладі понять «ризик» та «пожежний ризик».

Поняття ризику в українській нормативній базі звучить наступним чином: «ризик – імовірність заподіяти шкоди з урахуванням її тяжкості» [5].

У Федеральному Законі РФ «О техническом регулировании» говориться: «риск – вероятность причинения вреда жизни или здоровью граждан, имуществу физических или юридических лиц, государственному или муниципальному имуществу, окружающей среде, жизни или здоровью животных и растений с учетом тяжести этого вреда» [6].

В навчальному посібнику [7] сказано, що «риск – это возможность того, что человеческие действия или результаты его деятельности приведут к последствиям, которые воздействуют на человеческие ценности».

Ризик – це усвідомлена кількісна оцінка ймовірності виникнення події з певними небажаними наслідками [8].

Ризик – кількісна міра небезпеки, що враховує ймовірність виникнення негативних наслідків від здійснення господарської діяльності та можливий розмір втрат від них [9].

З вищенаведених понять (першому та другому) можна побачити вузький напрямок поняття, яке встановлено в нашій нормативній базі та широкий спектр розуміння у Федеральному законі РФ.

Третє визначення ризику більш спрямоване на людську сутність, в той час як четверте та п'яте – на кількісну оцінку (міру) ймовірності.

В концепції вдосконалення наглядової діяльності у сфері пожежної безпеки на основі ризик-орієнтованого підходу (Проект) [10] наведено поняття: «пожежний ризик – це кількісна міра можливості реалізації пожежної небезпеки та її наслідків для людей і матеріальних цінностей».

Під редакцією Брушлинського М.М. [11] бачимо аналогічне визначення: «пожарний ризик – количественная характеристика возможности реализации пожарной опасности (и ее последствий), измеряемая, как правило, в соответствующих единицах».

Порівнявши два визначення одного і того ж поняття бачимо, що методом калькування з російської мови темним перекладено на українську, окрім закінчення. Тоді виникає питання дискусія, чому термін ризику не приведено тим же методом? Якщо ці поняття відносяться до однієї галузі, то необхідна чітка послідовність укладання фахових термінів з використанням одного методу.

Висновки. Безперечно, що автори сучасних термінологічних словників досягли успіху у створенні та перекладі термінів, але тим не менш проблеми перекладу все ще існують. Саме це було показано вище на прикладі двох термінів з різними визначення і донесенням зовсім різного змісту понять. Для того, щоб уникнути таких ситуацій, необхідно обирати спосіб традиційного перекладу в одній галузі тільки одним методом, а не різними, що унеможливлуватиме розбіжностей у визначеннях.

Література:

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Росоха В., Кучеренко О., Білан С., Єременко В., Коробка В. Короткий тематичний українсько-російський пожежно-технічний словник. – Х. : Фант, 2002. – 384 с.
3. Ярошевська В. Словник термінів і понять з безпеки життєдіяльності. Навчальний посібник. – 2006. – 256 с.
4. Короткий українсько-англійський словник зі сфери надзвичайних ситуацій. – Понад 5000 термінів і термінологічних сполучень / Гульчєвська М., Вовчаста Н., Бугайська О. та ін.; За ред. Ковалєв М., Шунєвич Б. – Л. : Вид-во ЛДУ БЖД, 2009. – 232 с.
5. ДСТУ 2293-99 «Терміни та визначення основних понять». – К. : Держстандарт України, 1999.
6. Федеральный Закон Российской Федерации «О техническом регулировании».
7. Акимов НА., Лесных В.В., Радаев Н.Н. Основы анализа и управления риском в природной и техногенной сферах : учеб. пособ. – М. : Деловой экспресс, 2004. – 352 с.
8. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини. Навч. посіб. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 332 с.
9. Закон України від 05.04.2007 № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
10. Концепція вдосконалення наглядової діяльності у сфері пожежної безпеки на основі ризик-орієнтованого підходу (ПРОЕКТ).
11. Брушлинский Н.Н., Глуховенко Ю.М., Коробко В.Б., Соколов С.В., Вагнер П., Лупанов С.А., Клепко Е.А. Пожарные риски. – Вып. 1. – Основные понятия (под ред. Н.Н. Брушлинского). – М., 2004. – 47 с.

Кулик Я. С.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ ВИБУХОПОЖЕЖОНЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ НА ВІДКРИТІЙ МІСЦЕВОСТІ

Постановка проблеми. Достовірний прогноз параметрів вражаючих факторів при аваріях на вибухопожежонебезпечних підприємствах дозволяє провести оцінку можливих наслідків аварій, а також прийняти обґрунтовані рішення з улаштування систем захисту потенційно небезпечних технологічних установок. Наприклад, надлишковий тиск, що виникає при загорянні та вибухи газу (паро) повітряних сумішей (далі – ГПС), а також характер його дії в часі, визначають можливі зони ураження людей, технологічного обладнання, будівель і споруд.

Можливі наслідки аварій і витрати на їх ліквідацію обумовлюють необхідність влаштування надійних систем, що забезпечують вибухопожежобезпеку підприємств, при необхідності і їх жорсткий захист. У цих випадках в якості розрахункових наван-

тажень на основні несучі елементи систем жорсткої захисту повинні прийматися максимально можливі значення тисків, що виникають при аваріях технологічних установок, комунікаційних трубопроводів та ін.

Виклад основного матеріалу. Аварії, пов'язані з витоками газів (парів) та утворенням вибухонебезпечних ГПС, можуть мати місце як в закритих приміщеннях, так і на відкритій місцевості.

Аварії, пов'язані з викидами в атмосферу і утворенням вибухонебезпечних хмар, характерні для сучасних технологічних установок і підприємств, які містять велику кількість стиснутих горючих газів і перегрітих рідин.

Ймовірність утворення вибухонебезпечної хмари залежить від характеру технологічного процесу, виду застосовуваних речовин, величини прохідного перерізу розгерметизованої ділянки, тиску продуктів та інших параметрів. Важкі гази, як правило, поширюються над поверхнею землі і важко розсіюються в атмосфері. У зв'язку з цим гази важчі за повітря швидше спалахують і детонують, ніж легкі гази, які швидко піднімаються в повітря і розпорошуються до безпечних концентрацій.

У цілком закономірності утворення вибухонебезпечних хмар при аваріях зовнішніх установок в даний час ще недостатньо вивчені і у відповідних публікаціях [1, 2] містяться лише уривчасті відомості з цих питань. Масштаби можливих аварій внаслідок викидів горючих продуктів в атмосферу із систем транспортування газів і рідин залежать від продуктивності останніх і параметрів технологічних процесів, компонування виробничих приміщень і обладнання, а також від місця розташування і швидкодії арматури відключення. Вибухонебезпечність в залежності від цих факторів може змінюватися в широких межах.

Кількісні оцінки вибухонебезпечності систем транспортування технологічних середовищ повинні проводитися з урахуванням таких умов:

- при аварії відбувається розгерметизація технологічної системи на приймальній або нагнітальній стороні з розкриванням всього живого перерізу магістралі (трубопроводу);
- горючий газ надходить в атмосферу при розриві труби під дією робочого тиску системи;
- час витікання газу через зруйновані ділянки трубопроводу приймається рівним часу спрацьовування блокувальної арматури;
- весь викинутий в атмосферу газ утворює з повітрям горючі суміші і бере участь у вибуху.

Висновки. Аварії, пов'язані з витоками газів, з утворенням і подальшим вибухом ГПС, можуть призводити до ураження людей, значних руйнувань будівель споруд, введення з ладу технологічного обладнання.

Зони поразки і характер руйнування будуть визначатися навантаженнями, створюваними детонаційними і повітряними ударними хвилями, що виникають в результаті вибуху ГПС. Величина самого навантаження буде залежати від виду ГПС, концентрації, умов виникнення хмари ГПС, місця розташування людей, будівель, устаткування по відношенню до джерела вибуху та інші.

Своєчасне виявлення вибухонебезпечних об'єктів (агрегатів, вузлів, установок, технологічних піній), створення на них елементів жорсткого захисту з метою локалізації або придушення вибуху при аварії, розробка обґрунтувань за ген плановим і схемно-компонувальних рішень підприємств, які відповідають вимогам невразливості людей, будівель, устаткування, транспортування при виникненні на них аварійних ситуацій – ось далеко не повний перелік напрямів підвищення безпеки вибухопожежонебезпечних виробництв.

Література:

1. Курепин Н.С., Мацкевич Б.Н., Мельничук Н.С., Сысков В.Н., Юрьев Б.В. Вопросы взрывобезопасности промышленных предприятий: Сб. "Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях", Вып. 9. – М. : ВИНТИ, 1991.
2. Хитрин Л.Н. Физика горения и взрыва / Л.Н. Хитрин. – М. : МГУ, 1957.

ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ВИНИКНЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Ураховуючи те, що надзвичайні ситуації (далі – НС) приносять суспільству великі людські жертви, масові захворювання та ураження людей, являють собою важливу медико-соціальну проблему, вони висувають перед системою державного управління конкретну задачу по організації медичної допомоги населенню і рятувальникам при виникненні НС та ліквідації їхніх наслідків.

Виклад основного матеріалу. Метою державної політики в галузі медичної допомоги населенню при виникненні НС є створення стійкої та ефективної системи лікувально-евакуаційного і санітарно-епідемічного забезпечення постраждалих, організація своєчасного їхнього забезпечення лікарськими засобами та предметами медичного призначення в необхідних для цього обсягах.

Під медичною допомогою ми маємо розуміти комплекс заходів, що організовує служба медицини катастроф для попередження, або максимального послаблення дії на населення і рятувальників вражаючих факторів НС.

В Україні Державна служба медицини катастроф (далі – ДСМК) була створена постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 343 [1].

ДСМК була створена як особливий вид державної аварійно-рятувальної служби, основним завданням якої є надання безоплатної медичної допомоги постраждалим від НС техногенного та природного характеру, рятувальникам та особам, які беруть участь у ліквідації наслідків НС [2].

Центр ЕМД та МК є закладом охорони здоров'я, основне завдання якого забезпечення організації та надання екстреної медичної допомоги на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, прогнозування медико-санітарних наслідків НС на території обслуговування та планування заходів щодо їх ліквідації, забезпечення готовності СМК територіального рівня, надання методичної допомоги лікувальним закладам, що входять до складу СМК територіального рівня.

Особливістю НС (з точки зору охорони здоров'я) є раптовість, під час якої можливості органів та закладів охорони здоров'я в осередку лиха з надання екстреної медичної допомоги постраждалим не відповідає потребам та вимагає залучення додаткових сил та засобів, використання різного роду резервів (фінансових, матеріальних та ін.).

Згідно з Порядком класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями встановлені критерії віднесення небезпечної події до надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру та критерії і порядок її класифікації за рівнями, в тому числі з позицій медико-санітарних наслідків і величини матеріального збитку усі НС розподіляються на: державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівня [3].

До державного рівня відноситься НС:

– яка безпосередньо загрожує поширенням на територію інших держав або поширенням її негативних наслідків на природні ресурси України загальнодержавного значення;

– яка поширюється на територію двох та більше регіонів України (Автономної Республіки Крим, областей, міст Київ та Севастополь) при умові, що для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси у обсягах, які перевищують можливості цих областей, але не менше одного відсотка від обсягу видатків бюджетів областей (НС відноситься до державного рівня за територіальним поширенням);

– коли внаслідок неї загинуло понад 10 осіб, або постраждало більше 300 осіб, або зазнали порушення нормальних умов життєдіяльності на тривалий час (понад 3 доби) більше 50 тис. осіб;

– коли внаслідок неї загинуло понад 5 осіб, або постраждало більше 100 осіб, або зазнали порушення нормальних умов життєдіяльності на тривалий час (понад 3 доби) більше 10 тис. осіб при умові, що у цих випадках економічні збитки від цієї НС склали більше 25 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

– коли економічні збитки від цієї НС склали більше 150 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

– яка за своїми ознаками досягає державного рівня у інших випадках, передбачених додатком.

До регіонального рівня відноситься НС: 1) яка поширюється на територію двох та більше районів (міст обласного значення) Автономної Республіки Крим, областей, при умові, що для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси у обсягах, що перевищують можливості цих районів, але не менше одного відсотка від обсягу видатків бюджетів районів (НС відноситься до регіонального рівня за територіальним поширенням); 2) коли внаслідок неї загинуло від 3 до 5 осіб, або постраждало від 50 до 100 осіб, або зазнали порушення нормальних умов життєдіяльності на тривалий час (понад 3 доби) від 1 тис. до 10 тис. осіб при умові, що у цих випадках економічні збитки від цієї НС склали понад 5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати; 3) коли економічні збитки від цієї НС склали понад 15 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

До місцевого рівня відноситься НС:

– яка виходить за межі потенційно небезпечного об'єкта, поширення самої ситуації або її наслідків загрожує довкіллю, сусіднім населеним пунктам, інженерним спорудам, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси у обсягах, що перевищують власні можливості потенційно небезпечного об'єкта;

– коли внаслідок неї загинуло 1-2 особи, або постраждало від 20 до 50 осіб, або зазнали порушення нормальних умов життєдіяльності на тривалий час (понад 3 доби) від 100 до 1000 осіб при умові, що у цих випадках економічні збитки від цієї НС склали понад 0,5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

– коли економічні збитки від цієї НС склали понад 2 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

До об'єктового рівня відноситься НС, яка не підпадає під вищевказані визначення [3].

Висновки. Центри ЕМД та МК, що визначені як заклади СМК державного рівня, мають призначення організувати всі аспекти ліквідації медико-санітарних наслідків не тільки на своїй території, а й забезпечувати надання необхідної медичної допомоги за межами власної території у разі НС державного рівня. Центр згідно зі структурою комплектує та забезпечує готовність власних формувань СМК у лікувальних закладах регіону, організовує підготовку медичних і немедичних працівників, на яких покладені функції надання медичної допомоги в НС.

Література:

1. Про створення державної служби медицини катастроф [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 343 (343-97-п). – Режим доступу: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/343-97-%D0%BF>.

2. Про затвердження Положення про Державну службу медицини катастроф [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2001 р. № 827. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/827-2001-%D0%BF>.

3. Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF>.

Михайлов В. М.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ З МЕДИЧНОГО РЯТУВАННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Державна система медичної допомоги Польщі, як організаційна система, спрямована, насамперед, на надання своєчасної медичної допомоги особам, які знаходяться в стані загрози для здоров'я і життя. Незважаючи на відносно

велику кількість законтракованих польських команд швидкої медичної допомоги не завжди можливо поспішно отримати від них професійну медичну допомогу. Такий стан є не тільки польською проблемою. Навіть у найбагатших країнах світу, особливо в малонаселених і сільських районах, трапляється, що команда швидкої медичної допомоги до місця виклику прибуває із значним запізненням. Тому, на додаток до завдань державної системи медичної допомоги, в Польщі створено умови з надання медичної допомоги завдяки функціонуванню системи національної пожежно-рятувальної служби, що складається з професійних блоків: Державної протипожежної служби і добровільних пожежних дружин [1].

Виклад основного матеріалу. Національна пожежно-рятувальна система є невід'ємною частиною забезпечення внутрішньої безпеки країни, зокрема щодо рятування життя та здоров'я людей і майна, запобігання впливу шкідливих чинників на навколишнє середовище, прогнозування, виявлення і гасіння пожеж, ліквідації стихійних лих та інших локальних загроз людському життю. Зазначена система організована таким чином, що забезпечує її належне функціонування, насамперед, на базовому рівні – повіті, а також на рівні воєводства і центральному рівні. Залучення пожежно-рятувальних підрозділів Державної протипожежної служби для медичного рятування здійснюється за принципом найменшої їх віддаленості з метою швидкого прибуття до місця подій [2].

Чинні положення польського законодавства визначають завдання для державної системи медичної допомоги, на основі яких здійснюється залучення команд швидкої медичної допомоги. У воєводських планах дій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій визначено мережу лікарень, що спеціалізуються на наданні необхідних медичних послуг постраждалим. Ведуться роботи над поліпшенням системи виклику цих команд для оперативного надання медичної допомоги постраждалим. Обсяг медичних послуг, що надаються під час медичного рятування викладено у Законі Республіки Польща від 8 вересня 2006 року "Про державне медичне рятування" (Dz.U.2006.191.1410), який передбачає виконання робіт рятувальниками в рамках надання кваліфікованої першої медичної допомоги. Правилами організації медичного рятування в національній пожежно-рятувальній системі, затвердженими розпорядженням Міністра внутрішніх справ Республіки Польща від 18 лютого 2011 року (Dz.U.11.46.239), насамперед, передбачають встановлення стандартів з організації медичного рятування та забезпечення кваліфікованої першої медичної допомоги особам, що знаходяться в стані загрози для здоров'я і життя [3, 4].

Діяльність осіб, які входять до складу підрозділів національної пожежно-рятувальної системи, передбачає їхнє вміння проводити першу медичну допомогу, зокрема, у відсутності можливостей щодо її ефективного здійснення командами державної системи медичної допомоги. Головними завданнями, передбаченими положеннями щодо діяльності рятувальників національної пожежно-рятувальної системи, є доступ до людей, які перебувають під загрозою для життя або отримання поранення, та надання їм кваліфікованої першої медичної допомоги і евакуація їх за межі небезпечної зони.

У залежності від наявної кількості рятувальників на місці події, їх кваліфікації і технічного оснащення медичне рятування здійснюється за трьома рівнями оперативної готовності підрозділів: "А", "В" або "С". Цільова готовність кожної одиниці добровільної пожежної бригади, долученої встановленим порядком до національної пожежно-рятувальної системи, має відповідати рівням оперативної готовності "А" і "В" [5]. Заходи із надання кваліфікованої першої медичної допомоги здійснюються, залежно від типу травм і поранень, з використанням певного обладнання, що знаходиться у розпорядженні рятувальників польської національної пожежно-рятувальної системи. Документування, з подальшим аналізом того як надається кваліфікована медична допомога, вважається важливою частиною роботи рятувальників.

Статистичні дані свідчать, що рівень надання першої медичної допомоги рятувальниками національної пожежно-рятувальної системи оцінюється як високий. З часом продовжує зростати і в середньому становить більше 21% від загальної кількості число постраждалих осіб, яким було надано медичну допомогу рятувальниками на місці над-

звичайної ситуації [6].

Висновки. Існуючий стан польської національної пожежно-рятувальної системи дозволяє забезпечувати ефективне здійснення цілей рятування всіма ланками рятувальної операції, однак і надалі є предметом подальших дискусій. Водночас Польський досвід є важливим для українських пожежно-рятувальних підрозділів і переконливо свідчить про необхідність його поглибленого вивчення.

Література:

1. Craig A.M., Verbeek P.R., Schwartz B., Evidence-based optimization of urban firefighter first response to emergency medical services 9-1-1 incidents, "Prehosp Emerg Care", Jan-Mar; Vol. 14 Issue 1, 2010, p.p. 109–17.

2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 marca 2007 roku w sprawie kursu w zakresie kwalifikowanej pierwszej pomocy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20070600408>.

3. Ustawa z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. Nr 191, poz. 1410) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20061911410>.

4. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad ekranizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z dnia 3 marca 2011 r.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20110460239>.

5. Zasady organizacji ratownictwa medycznego w Krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym. Warszawa, luty 2013 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.straz.gov.pl>.

6. Dane statystyczne SP ZOZ Lotnicze Pogotowie Ratunkowe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wim.mil.pl/mwm/1457-lotnicze-pogotowie-ratunkowe-pomoc-przychodzi-z-gry>.

**Обиденнова М. С.,
Шведун В. О.**

РОЛЬ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЇ У ВИПАДКАХ ВИНИКНЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Від ступеня безпеки інформації на сучасному етапі залежить добробут та життя багатьох людей. Особливо важливу роль безпека інформації відіграє при попередженні та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Під інформаційною безпекою в загальному випадку розуміється захищеність інформації від випадкового або навмисного втручання.

На практиці виділяють три ключові аспекти інформаційної безпеки:

- доступність (можливість отримати необхідну інформацію протягом визначеного проміжку часу);

- цілісність (актуальність і несуперечність інформації, її захищеність від руйнування й несанкціонованої зміни);

- конфіденційність (захист від несанкціонованого ознайомлення з інформацією) [2].

Формування режиму інформаційної безпеки у випадках виникнення надзвичайних ситуацій є комплексною проблемою. Заходи для її вирішення можна класифікувати за п'ятьма рівнями:

- законодавчий (закони, нормативні акти, стандарти тощо);

- морально-етичний (різнохарактерні норми поведінки в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій);

- адміністративний (дії загального характеру, що вживаються керівництвом організації або урядом);

- фізичний (механічні, електро- і електронно-механічні перешкоди на можливих шляхах проникнення до інформації потенційних порушників під час надзвичайної ситуації);

- апаратно-програмний (електронні пристрої та спеціальні програми захисту інформації) [3].

Єдина сукупність всіх зазначених заходів, спрямованих на протидію погрозам інформаційної безпеки з метою досягнення мінімального рівня наслідків під час виникнення та ліквідації надзвичайної ситуації, утворюють систему захисту інформації.

Надійна система захисту інформації повинна відповідати таким принципам:

- вартість засобів захисту інформації повинна бути меншою, ніж обсяги потенційних наслідків та відповідного збитку;

- можливість відключення носія інформації в екстрених випадках;

- повне розуміння принципів функціонування інформаційних систем;

- адекватна реакція фахівців у випадках виникнення надзвичайних ситуацій;

- забезпечення повного захисту усієї системи обробки інформації;

- наявність особистої відповідальності за забезпечення інформаційної безпеки з боку осіб, які нею безпосередньо займаються;

- розподіл об'єктів, що підлягають захисту, на групи таким чином, щоб порушення захисту в одній із груп не впливало на безпеку інших;

- обов'язкове тестування системи захисту інформації з точки зору перевірки її надійності;

- забезпечення ефективного адміністрування системи захисту інформації;

- система захисту інформації повинна розроблятися, виходячи із припущення, що користувачі будуть робити серйозні помилки й, взагалі, мають найгірші наміри;

- найбільш важливі та критичні рішення в випадках виникнення надзвичайних ситуацій повинні прийматися людиною, а не інформаційною системою;

- існування механізмів захисту повинно бути по можливості приховано від користувачів, робота яких перебуває під контролем [1, 3].

Висновки. В цілому, безпека інформації відіграє суттєву роль як під час виникнення надзвичайних ситуацій, так і в процесі їх ліквідації й являє собою всі аспекти, пов'язані з визначенням, досягненням і підтримкою конфіденційності, цілісності, доступності, підзвітності, автентичності й вірогідності інформації або засобів її обробки.

Література:

1. Арістоева І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / І. В. Арістоева. – Х. : Ун-т внут. справ, 2000. – 336 с.

2. Иванов М. А. Криптографические методы защиты информации в компьютерных системах и сетях / М. А. Иванов. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 451 с.

3. Левин М. Криптография: руководство пользователя / М. Левин. – М. : Познавательная книга плюс, 2001. – 320 с.

Полковниченко Д. Ю.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ РИЗИКІВ

Постановка проблеми. Ідентифікація, оцінка і прогнозування ризиків надзвичайних ситуацій дозволяють ефективніше, з використанням конкретних показників оцінювати негативний вплив надзвичайних ситуацій на державні, суспільні й особисті інтереси, включаючи інтереси національної безпеки, обороноздатності, стійкого розвитку країни, а також інтереси населення, збереження його життя, здоров'я і умов життєдіяльності. Крім того, використання кількісних показників ризиків дозволяє і більш обґрунтовано оцінювати вплив відповідних заходів на зниження ризиків надзвичайних ситуацій, а також їх техніко-економічну ефективність. Саме тому останнім часом форму-

вання державної політики у сфері попередження надзвичайних ситуацій в багатьох країнах здійснюється на основі ризиків надзвичайних ситуацій [4]. При цьому найбільш важливими і складними питаннями при формуванні державної політики у сфері попередження надзвичайних ситуацій є визначення цілей, пріоритетів і конкретизація завдань, а також шляхів і способів їх досягнення.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що цілі державної політики часто формулюються в досить загальних термінах і виразах, як-то «підвищити», «забезпечити необхідний рівень захисту», «понижити збиток» і тому подібне. Тому цілком очевидно, що наявність цілої системи кількісних показників ризиків дозволяє визначати цілі політики у сфері попередження надзвичайних ситуацій конкретніше і більш чітко з використанням цих показників, їх чисельних значень, з урахуванням забезпечення вищих державних, суспільних інтересів, а також інтересів населення.

Разом з використанням показників ризиків під час формування державної політики необхідно керуватися низкою принципів, які визначають підходи до формування структури цілей, напрямів і політики в цілому та її основних елементів. На практиці ці принципи в основному є методологічними основами визначення пріоритетності цілей і завдань державної політики, оптимізації витрат на її реалізацію, поєднання інтересів та розподілу відповідальності між державними органами й іншими організаціями.

На жаль, реальні практичні потреби в такій політиці доки в достатній мірі не усвідомлені ані політичною елітою, ані самим населенням [1]. Тому одне з основних завдань в цьому напрямку полягає в переконанні в тому, що період розвитку, коли лиха і катастрофи були незначними флуктуаціями, за якими повернення до позитивної динаміки було «гарантованим», вже пройдено. Без використання механізму управління ризиками неможливий поступальний розвиток нашої країни, її соціально-економічний розвиток.

Не менше значення для формування і реалізації державної політики у сфері попередження надзвичайних ситуацій мають здійснення моніторингу і прогнозу ризиків надзвичайних ситуацій.

Під моніторингом і прогнозом ризиків надзвичайних ситуацій розуміється [2]:

– систематична оцінка (спостереження, контроль) ризиків надзвичайних ситуацій на основі реальних статистичних даних за певний попередній період;

– постійне або систематичне спостереження і контроль над станом джерел надзвичайних ситуацій з метою отримання даних для наступного прогнозу виникнення джерел надзвичайних ситуацій;

– прогноз ризиків надзвичайних ситуацій на певний прогнозний період часу, здійснюваний на основі вказаних вище даних тобто реальних статистичних даних за певний минулий період і результатів спостереження і контролю за станом джерел надзвичайних ситуацій на момент здійснення прогнозу.

Нині стан справ з цієї проблеми характеризується таким чином [3]:

– система спостереження і контролю за станом джерел надзвичайних ситуацій природного характеру до певної міри задовольняє необхідні потреби, хоча і далека ще від досконалості, проте за станом джерел надзвичайних ситуацій техногенного характеру є незадовільною;

– методичні основи прогнозу ризиків надзвичайних ситуацій і сам прогноз знаходяться у стадії розвитку, при цьому прогноз низки приватних ризиків надзвичайних ситуацій (ризик втрат населення, матеріального збитку) можна до певної міри здійснювати, а прогноз стратегічних ризиків виявляється ускладненим.

Висновки. Отже, слід визнати, що методичні основи прогнозу ризиків надзвичайних ситуацій ще розвинені недостатньо, особливо з урахуванням прогнозу динаміки глобальних проблем (потепління клімату, астероїдні небезпеки, виснаження озонового шару і тому подібне), а також прогнозу розвитку України, її промислового потенціалу, людського чинника, негативних наслідків антропогенного характеру, що є джерелами надзвичайних ситуацій тощо. Цілком очевидно, що все викладене вимагає проведення аналізу комплексних ризиків надзвичайних ситуацій і розробки державної політики у сфері попередження надзвичайних ситуацій з урахуванням цього комплексного аналізу.

Література:

1. Долгий М. Л. Обґрунтування системного підходу до управління захистом та безпекою населення у надзвичайних ситуаціях // Державне управління: теорія та практика / М. Л. Долгий, С. І. Осипенко. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-2/>.
2. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. – Т. 1. Техногенна та природна небезпека / за заг. ред. В. В. Могильниченка. – К. : КІМ, 2007. – 636 с.
3. Інформація про стан та проблеми функціонування єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/ministerstvo/program_KMU/inform/inform.php.
4. Кулешов М. М. Вдосконалення надійності функціонування системи цивільного захисту / М. М. Кулешов, П. В. Одарюк // Проблеми надзвичайних ситуацій : зб. наук. пр. АЦЗ України. – Вип. 3. – Х. : Фоліо, 2006. – С. 107–111.

**Попов І. І.,
Шевчук О. Р.**

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОЧИСТКИ ВІД ДИМУ В БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Аналіз процесів ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС) на транспорті та об'єктах підвищеної небезпеки показує, що проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в закритих спорудах та важкодоступних місцях, зокрема в малооб'ємних герметичних приміщеннях, пов'язано з низкою специфічних проблем. Однією з таких проблем є велика аерозольна забрудненість газоповітряного середовища осередків НС (задимленість, висока концентрація небезпечних хімічних речовин, шкідливих домішок тощо) [1].

Виклад основного матеріалу. На основі проведеного аналізу обґрунтовані вимоги до перспективних засобів очистки від аерозольного забруднення осередків НС в замкнених спорудах, а саме:

забезпечення очищення газоповітряного середовища від диму, масляних парів, парів токсичних аерозолів, мікробіологічних аерозолів з метою зниження їх концентрації до гранично допустимих рівнів при високій початковій концентрації дисперсної фази (до 10-2 кг/м³) в умовах високої температури (до 400 0С) та відносної вологості (до 98 %);

покращення радіаційної обстановки за наявності в споруді радіоактивних аерозолів; недопущення заливання обладнання, предметів інтер'єру приміщення та іншого; відсутність забруднення навколишнього середовища;

простота та надійність експлуатації, необмежений термін використання, мінімальна кількість витратних матеріалів та можливість регенерації фільтруючих елементів; мінімально можливі масово-габаритні характеристики та енергоспоживання, мобільність, можливість автономного функціонування;

максимальна продуктивність при мінімальному опорі потоку повітря (до 5 мм. вод. ст.) і оптимальному значенні коефіцієнту очистки (більше 90%);

надійність конструкції, простота та технологічність у поєднанні з низькою собівартістю виготовлення;

придатність до підтримання умов життєдіяльності в осередках НС в замкнених спорудах (захисні споруди цивільної оборони, приміщення суміжні з аварійними тощо).

Поєднати високу ступінь очистки (до 99,9 %) з низьким аеродинамічним опором (до 5 мм. вод. ст.) дозволяє метод електричного осадження, що застосовується в електричних фільтрах (ЕФ). Очищення аерозолів даними засобами відбувається завдяки оса-

дження на електродах часток аерозолі, заряджених в полі коронного розряду. Володіючи великою пилоємністю (більше 120 г/м²), вони прості в регенерації, що здійснюється звичайною промивкою. Крім того, ЕФ мають ряд додаткових переваг: очистка повітря від часток розміром менше 0,1 мкм; низькі енергоспоживання та собівартість очистки; можливість автономного функціонування; дезінфікуючу та дезодоруючу дії. Метод придатний для очищення аерозолів різної фізичної і хімічної природи, зокрема туманів агресивних кислот, причому добре уловлюються навіть найдрібніші частки. Однак, цей метод стосовно його використання в умовах НС має певні недоліки: устаткування, яке застосовується для електричного осадження аерозолів, є досить складним з погляду підготовки й експлуатації в бойових умовах і тому практично може використовуватися лише у випадку, якщо воно стаціонарно встановлено на об'єкті. Більшість ЕФ розраховані на роботу у великих приміщеннях, мають велику масу і габарити, що робить їх використання в малооб'ємних замкнених спорудах та важкодоступних місцях недоцільним [2].

Усунути зазначені недоліки можливо шляхом розробки малогабаритного переносного рециркуляційного фільтру на принципі електричного вітру, на основі якого може бути створено економічне, надійне, просте та дешеве виготовлення та експлуатація обладнання для використання при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у важкодоступних осередках НС. Такі технічні засоби суттєво підвищать рівень безпеки при виконанні аварійно-рятувальних та ремонтно-відновлювальних робіт в закритих малооб'ємних спорудах та важкодоступних місцях [3].

Досягнення поставленої мети потребує вивчення закономірностей і отримання інформації про процес очистки осередків НС від аерозольного забруднення в замкнених приміщеннях при високій концентрації дисперсної фази, де працює електрофільтр в режимі рециркуляції, необхідно провести аналіз існуючих математичних моделей даного процесу.

Підвищення ефективності може бути досягнене шляхом використання малогабаритного переносного рециркуляційного фільтру на принципі електричного вітру (РЕФ).

Для оцінки ефективності обездимлювання повітря приміщення запропоновані поняття поточного η_n і граничного $\eta_{n\infty}$ ступенів очищення повітря:

$$\eta_n = \frac{n_0 - n}{n_0}, \quad (1)$$

$$\eta_{n\infty} = \frac{n_0 - n_{\infty}}{n_0}, \quad (2)$$

де n_0 – це концентрація диму в приміщенні, м⁻³; n – поточне значення концентрації диму, м⁻³; n_{∞} – рахована концентрація диму в приміщенні, м⁻³; $\eta_{n\infty}$ – граничний ступінь очищення повітря від диму в приміщенні, м⁻³;

Вирази справедливі для будь-якого значення початкової концентрації n_0 , тобто по них можна розрахувати ступень очищення повітря приміщення за рахунок сумісної дії системи вентиляції та електрофільтру. Тим часом, найбільший інтерес представляють формули, що дозволяють оцінити дію тільки ЕФ. Такі формули можна отримати, припустивши, що ЕФ включається в той момент, коли концентрації диму в приміщенні вже прийняла стале значення n_{∞} , яке відповідає даній кратності повітрообміну. При цій умові подальше зниження концентрації диму відбуватиметься тільки за рахунок ЕФ.

У кінцевому вигляді формули для поточного і граничного ступеня очищення повітря в приміщенні матимуть вигляд:

$$\eta_n = 1 - \frac{N}{N + \frac{\eta_{\phi} Q_{\phi}}{V}} \left(1 - e^{-\frac{1}{\tau}}\right) - e^{-\frac{1}{\tau}} \quad (3)$$

$$\eta_{\text{max}} = \frac{\eta_{\text{ф}} Q_{\text{ф}}}{NV + \eta_{\text{ф}} Q_{\text{ф}}}, \quad (4)$$

де, $\eta_{\text{н}}$ – ступінь очищення повітря від диму в приміщенні; η_{max} – граничний ступінь очищення повітря від диму в приміщенні, м^{-3} ; N – кратність повітря обміну;

$\eta_{\text{ф}}$ – ступінь очищення, %; $Q_{\text{ф}}$ – об'ємна витрата повітря, $\text{м}^3/\text{год}$; V – об'єм, м^3 ; $N_{\text{ф}}$ – питома об'ємна витрата повітря через фільтр, с^{-1}

Висновки. Отримані залежності ступені очистки можуть бути використані для очищення повітря від диму, пилу, та інших аерозольних забруднювачів, оскільки теоретична база цих шкідливих компонентів газоповітряного середовища однакова, та справедливі для будь-якого виду аерозольного забруднювачів.

Література:

1. Силенко Р.М., Пономар В.В., Попов І.І. Дослідження шляхів удосконалення методів та засобів боротьби з димом в осередках пожеж в замкнених спорудах // Проблеми пожарной безопасности – X. : УЦЗУ. – Вип. 23. – 2008. – С. 168–174.
2. Основы электрогазодинамики дисперсных систем / Верещагин И.П., Левитов В.И., Мирзабекян Г.З., Пашин М.М. - М.: Энергия, 1974. – 480 с.
3. Белоголовский А.А., Чекалов Л.В. Расчет очистки газов в электрофильтрах при высокой концентрации дисперсной фазы // Электричество, №12, 2004. – С. 12–16.
4. Силенко Р.М., Пономар В.В., Чізов В.Ф. Теоретичні дослідження процесу очищення газоповітряного середовища осередків пожеж в замкнених приміщеннях від диму // Проблеми пожарной безопасности. – X. : УЦЗУ. – Вип. 24. – 2008. – С. 176–180.

Рябінін І. М.

МЕТОДИКА ВСТАНОВЛЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ ПРИЧИНИ ДЕФЛАГРАЦІЙНИХ ВИБУХІВ В ПРИМІЩЕННЯХ

Постановка проблеми. Предметом дослідження є фактичні дані про обставини пожежі (дефлаграційного вибуху), що досліджуються експертом та встановлюються ним на базі спеціальних пожежно-технічних знань. До предмету дослідження відносяться зокрема закономірності формування вибухонебезпечних сумішей та закономірності виникнення та розвитку дефлаграційного горіння в об'ємі приміщення; місце і час виникнення пожежі (дефлаграційного вибуху); пожежонебезпечні властивості наявних при події речовин і матеріалів; шляхи поширення вогню тощо.

Об'єктами дослідження є матеріальні та матеріалізовані джерела інформації про досліджувану подію чи об'єкт, які містять фактичні дані про протипожежний стан об'єкта, обставини пожежі, а також предмети, що відносяться до розслідуваної події. Основним об'єктом дослідження є приміщення, в якому стався дефлаграційний вибух.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням дослідження є встановлення обставин виникнення і розвитку дефлаграційного горіння в замкнутому об'ємі.

Перелік питань, що ставляться на вирішення дослідження. Для уникнення неоднозначності в поставлених питаннях необхідно формулювати питання з використанням спеціальної термінології та розумінням її змісту. Крім цього, поставлені на дослідження питання не повинні виходити за межі компетенції експерта за спеціальністю 10.8 «Дослідження обставин виникнення і поширення пожеж та дотримання вимог пожежної безпеки», повинні бути конкретними, чіткими і ясними:

- де знаходився осередок пожежі (місце ініціювання дефлаграційного вибуху)?
- яке джерело запалювання ініціювало горіння паливо повітряної суміші?
- яка технічна причина пожежі (дефлаграційного вибуху)?
- що було первинним: пожежа чи вибух?
- який механізм формування газопаропопелітної суміші?

– чим пояснюються?

– якими вибухо-, пожежонебезпечними властивостями характеризуються надані на дослідження матеріали (речовини)?

Даний перелік не є вичерпним.

Дослідження, що проводяться в рамках експертизи судової пожежно-технічної, як правило, носять комплексний характер. Для встановлення технічної причини виникнення пожежі виникає необхідність проведення експертиз матеріалів, речовин та виробів з них; лакофарбових матеріалів і покриттів; полімерних матеріалів; пластмас; волокнистих матеріалів; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; скла; кераміки; металів і сплавів; будівельно-технічних експертиз; електротехнічних експертиз, автотехнічних експертиз та ін.

Механізм розвитку дефлаграційного вибуху (пожежі). При займанні газопаропилоповітряної суміші (далі – ГППС) виникають два середовища. Одне, що складається з розжарених продуктів горіння, низької густини та високої температури, знаходиться всередині об'єму, границею якого є фронт полум'я. Інша – в об'ємі між стінами приміщення та фронтом полум'я. Це обумовлює квазістатичний процес дефлаграційного вибуху в замкненому об'ємі. При цьому фронт полум'я переміщує значну частину незгорівшої (свіжої) суміші в простір перед собою. Тому в приміщенні виникають значні газодинамічні потоки, що визначають подальший сценарій протікання вибуху. Внаслідок витікання суміші, яка не прореагувала, через відкритий отвір тільки частина первинної суміші встигає прореагувати при внутрішньому дефлаграційному вибуху, решта виходить через отвір в атмосферу. Тому при частковій загазованості приміщення вибухові навантаження близькі до навантажень, що реалізуються в повністю загазованих приміщеннях. Таким чином, для реалізації значних руйнувань достатньо мати незначний об'єм газу у вибухонебезпечному стані. При цьому рівні вибухових навантажень суттєво залежать від великої кількості факторів: об'ємно-планувальних особливостей об'єкта, сценарію протікання аварійного вибуху, характеру скління вікон, стану дверей у момент вибуху (відкриті або закриті міжкімнатні двері), місця ініціювання вибуху тощо.

Найбільшу небезпеку являє випадок, коли загазоване приміщення сполучається через проріз з іншим приміщенням. В цьому випадку відбувається двохстадійний вибух. Максимальний тиск в суміжних приміщеннях може бути в декілька разів більше, ніж при вибуху в одному ізольованому приміщенні. Це пов'язано з тим, що при переміщенні ГППС в суміжне приміщення відбувається значна турбулізація суміші, що призводить до збільшення швидкості розповсюдження полум'я. В цьому випадку прийнято говорити не про нормальну швидкість розповсюдження полум'я, а про турбулентну швидкість горіння. На динамічні характеристики внутрішнього дефлаграційного вибуху великий вплив оказує турбулізація свіжої суміші, яка призводить до збільшення швидкості горіння, підвищення темпу енерговиділення та різкому підвищенню видимої швидкості полум'я. Цим пояснюються найбільші руйнування будівельних конструкцій. Що стосується руйнування цегляних стін, то воно відбувається за рахунок того, що цегляна кладка, яка має високу несучу здібність у вертикальному (експлуатаційному) напрямку, практично не чинить опір горизонтальним (вибуховим) навантаженням. Крім цього, коли цегляні стіни є несучими, при їхньому прогині (під впливом вибухових навантажень) відбувається утрата їхньої стійкості, що призводить до руйнування всієї конструкції. Також слід враховувати формування потужних повітряних потоків в міжкімнатних проходах. Саме ці потоки (а не ударна хвиля) призводять до викиду фрагментів будівельних конструкцій та предметів назовні.

Дослідження обстановки на об'єкті після вибуху. За характером руйнувань завжди можна визначити: відбулася детонація вибухових речовин, чи було реалізовано вибухове дефлаграційне горіння газопароповітряних сумішей. При дослідженні поперше треба встановити, що сліди руйнувань будівельних конструкцій не характерні для фізичних вибухів та детонаційних вибухів конденсованих ВР. Для цього необхідно зафіксувати відсутність локальних руйнувань, залишків посудин, які працювали під

тиском, слідів бризантного впливу на будівельні конструкції та оточуюче середовище. Разом з цим, сліди руйнувань повинні свідчити про наявність надлишкового тиску та швидкісного напору всередині приміщень, що характерно для протікання дефлаграційного вибуху.

Встановлення технічної причини пожежі (дефлаграційного вибуху). Технічна причина пожежі – це процес, що обумовлює її виникнення. У формулюванні безпосередньої (технічної) причини пожежі мають бути по можливості названі: джерело запалювання, речовина, що спалахнула, або матеріал, окисник (при необхідності) і, нарешті, описаний процес їх взаємодії. Ніяких правових оцінок (як у формулюванні «необережне поводження з вогнем») бути не повинно.

Висновки. Формулювання технічної причини пожежі (дефлаграційного вибуху) повинно виглядати приблизно таким чином: технічною причиною пожежі (дефлаграційного вибуху) є займання газопаропилоповітряної (ГППС) суміші під впливом джерела запалювання.

Література:

1. Мишуев А.В. Общие закономерности развития аварийных взрывов и методы снижения взрывных нагрузок до безопасного уровня / А.В. Мишуев, А.А. Комаров, Д.З. Хуснутдинов // Пожаровзрывобезопасность. – 2001. – № 6. – С. 8–19.

2. Прогнозування наслідків аварійного натікання газу в приміщення / Тарахно О.В., Сирих В.М., Трахно Р.В. // Проблеми надзвичайних ситуацій: зб. наук.пр. УЦЗ України. – Вип. 10. – Х. : УЦЗУ, 2009. – С. 179–185.

Савченко О. В., Стецюк Є. І., Смолянінов С. С.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГЕЛЕУТВОРЮЮЧИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА СКЛАДАХ ЗБЕРІГАННЯ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ БОЄПРИПАСІВ

Постановка проблеми. Станом на початок 2013 року на 159 базах, складах та арсеналах Збройних Сил України, зберігалось близько 2,5 млн. тонн ракет і боєприпасів, з них близько 1,3 млн. тонн підлягали утилізації, а 440 тис. тонн були непридатні до використання та збереження. У разі виникнення надзвичайних ситуацій на цих об'єктах до зони можливого ураження потрапляє понад 300 населених пунктів, більш 200 потужно небезпечних об'єктів, з яких 19 об'єктів нафтогазопроводів.

Виклад основного матеріалу. До існуючих проблем зберігання боєприпасів відносяться: 12% місць зберігання боезапасу не обладнано блискавкозахисними спорудами, 43% місць зберігання військових засобів ураження не обнесено захисними валами, 97% дерев'яних конструкцій сховищ не оброблено вогнезахисною сумішшю, 55% місць зберігання боєприпасів не обладнано автоматичною пожежною сигналізацією. На території деяких військових частин відсутні системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення людей. Більше 14% штабелів на майданчиках відкритого зберігання не захищені від сонячних променів та атмосферних опадів, штабелі мають небезпечний нахил.

Це утворює реальну загрозу виникнення техногенно-екологічних катастроф, що підтверджується випадками вибухів боєприпасів на базах Міністерства оборони України (МО України) [1].

Ліквідація пожежі на складі зберігання боєприпасів, без масштабних наслідків, можлива лише у перші хвилини, тому виникає необхідність проведення наукових досліджень щодо розробки нових вогнегасних речовин і тактичних прийомів, які дозволять скоротити час гасіння і не допустити переходу пожежі у НС з вибухами.

Зберігання більшості боєприпасів відбувається у дерев'яній тарі, підкладки які використовуються при встановленні штабелів також із дерева, тому саме деревина є основним ТГМ якій у разі пожежі необхідно гасити чи захищати від загоряння.

Найбільш поширеним засобом пожежогасіння є вода. Це пояснюється її доступністю, легкістю подачі, дешевизною та відсутністю токсичної дії на людину. Але внаслідок великого поверхневого натягу та незначної в'язкості, використання води при гасінні приводить до великих втрат вогнегасної речовини.

В роботі [2] з метою скорочення часу пожежогасіння, в якості вогнегасної речовини було запропоновано використання гелеутворюючих систем (далі – ГУС).

У порівнянні з водою гелутворюючі системи мають перевагу, що полягає в суттєвому зменшенні втрат вогнегасної речовини за рахунок стікання з похилих і вертикальних поверхонь. Іншою перевагою ГУС є їх висока вогнезахисна дія. Вогнезахисна дія ГУС на першому етапі зумовлена охолоджуючою дією води, що міститься в гелі. Після випаровування всієї води утворюється пористий шар висушеного гелю (ксероргель) який ускладнює займання поверхні на якій він нанесений за рахунок своєї низької теплопровідності.

В роботі [3] наведені дані, що ГУС мають добру адгезію до деревини, ДСП, ДВП, ПВХ. Згідно з висновками роботи найбільш перспективною вогнегасною й вогнезахисною (для оперативного захисту конструкцій) гелеутворюючою системою є $\text{CaCl}_2 - \text{Na}_2\text{O} \cdot 2,95\text{SiO}_2 - \text{H}_2\text{O}$.

В роботі [4] за допомогою переробленого методу визначення групи важкогорючих матеріалів за ГОСТ 12.1.044-89 було встановлено, що середній час досягнення критичної температури необроблених зразків деревини становить 106 с, зразків оброблених водою методом занурення (час занурення 1 хвилина) – 230 с, а нанесення ГУС на зразки, дозволило збільшити час досягнення температури 200 0С до 470 с.

Слід відмітити, що гексоген ($\text{C}_3\text{H}_6\text{N}_6\text{O}_6$) – вторинна (бризантна) вибухова речовина, має температуру спалаху 230 0С. Для тротилу (Тринітротолуол – $\text{C}_7\text{H}_5\text{N}_3\text{O}_6$) температура спалаху 290 0С [5]. А враховуючи фізико-хімічні характеристики та температуру плавлення гексогену (204,1 0С) значення критичної температури для боєприпасів складає 190-200 0С.

Отже, під час пожежі, крім недопущення займання дерев'яної тари, необхідно унеможливити досягнення боєприпасами критичних температур.

Використання ГУС дозволяє збільшити час прогріву деревини більше ніж у 2 рази у порівнянні з водою. Слід відмітити, що у розглянутому експерименті використання води проводилось, фактично, за ідеальних умов – методом занурення зразка у воду на 1 хвилину. Для забезпечення таких умов на практиці, воду на вертикальні стінки тари для боєприпасів необхідно подавати без зупинки, що є неможливим. У той же час, при необхідності товщину шару гелю можна збільшувати (експериментально до 40 мм), що буде приводити до збільшення часу теплозахисної дії.

За результатами аналізу можна стверджувати про достатньо високу ефективність використання ГУС при ліквідації загорянь на складах зберігання боєприпасів. А проведення лабораторних експериментів на зразках з тари для боєприпасів, оболонках снарядів, а також натурних випробувань дозволить розробити нові тактичні прийоми для ліквідації пожеж, на складах та арсеналах зберігання боєприпасів.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про перспективність використання ГУС для оперативного захисту тари для зберігання артилерійських боєприпасів, від теплового впливу пожежі. Проведення додаткових лабораторних досліджень, та натурних випробувань, дозволить розробити нові тактичні прийоми, для гасіння пожеж на складах зберігання боєприпасів.

Література:

1. Технологія тимчасового зберігання боєприпасів на території 275 артилерійської бази ракет і боєприпасів Міністерства оборони на період ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. Схвалено Урядовою комісією з розслідування причин виникнення надзвичайної ситуації на території 275 артилерійської бази ракет та боєприпасів (рішення від 23 листопада 2006 року), 2006. – 24 с.

2. Киреев А.А. Пути совершенствования методов тушения пожаров в жилом секторе / А.А. Киреев, А.В. Савченко, О.Н. Щербина // Проблемы пожарной безопасности:

Сб. науч. тр. – X., 2004. – Вып 16. – С. 90–94.

3. Савченко О.В. Використання гелеутворюючих систем для оперативного захисту конструкцій та матеріалів при гасінні пожеж / О.В. Савченко, О.О. Островерх, О.М. Семків, С.В. Волков // Проблемы пожарной безопасности: Сб. науч. тр. – Харьков, 2012. – Вып. 32. – С. 180–188.

4. Кіреєв О.О., Савченко О.В., Тарасова Г.В., Александров О.В. Дослідження теплозахисної дії гелевих плівок // Проблемы пожарной безопасности: Сб. науч. тр. АГЗ Украины. – Вып. 18 – X. : Фолио, 2005. – С. 82–86.

5. Орлова Е. Ю. Химия и технология бризантных взрывчатых веществ : учеб. для вузов. – Изд. 3-е, перераб. – Л. : Химия, ленинградское отделение, 1981. – 312 с.

**Собина В. О.,
Борисова Л. В.**

ЩОДО АНАЛІЗУ СТАНУ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТУ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Інтенсивне зростання числа джерел небезпеки для об'єкту обчислювальної техніки (далі – ООТ) та його компонентів, високі ймовірності їх реалізації та значні обсяги збитків призводять до необхідності пошуку ефективних засобів забезпечення безпеки цих об'єктів [1, 2]. Вибір конкретної математичної моделі оцінки ризику залежить від кожної із ситуацій. Як наслідок – існує значна кількість як самих моделей, так і підходів до моделювання оцінок ризику [4, 5].

Виклад основного матеріалу. Прийmemo раніше розроблені методичні апарати аналізу ризиків для обґрунтування рішень і дій посадових осіб за збереження всіх основних якостей інформації – конфіденційності, цілісності та доступності. Автор моделі оцінки ризику О.Л. Рогозін [4] припускає, що за певний проміжок часу середній ризик, спричинений подією A , можна визначити за допомогою виразу (1)

$$R(A) = P(A)Y(A), \quad (1)$$

де $P(A)$ – частота події A , що має розмірність, обернену до часу; $Y(A)$ – можливий одноразовий збиток, спричинений подією A , що має розмірність втрат.

Частота у формулі (1) чисельно дорівнює статистичній ймовірності події A і виражається числом негативних подій за одиницю часу (відмов/міс., аварій/рік тощо), до якої можна застосувати основні теореми теорії ймовірності. Вважаємо, що ймовірність негативних подій – безрозмірна величина, і згідно з формулою значення повинні мати розмірність збитків. Такий ризик є комбінованим або зведеним (до одиниці часу).

Статична ймовірність події A (ризик, що трапився під час події) дорівнює

$$P(A) = \frac{v(t)}{T}, \quad (2)$$

де $v(t)$ – кількість проявів події A за час t ; T – період спостереження.

Тоді формула (1) набуває вигляду, визначаючи зміст показника $R(A)$ як кількість підданих ризику протягом періоду спостереження елементів:

$$R(A) = \frac{v(t)}{T} Y(A), \quad (1')$$

Ризик, що трапився під час події, є однією з характеристик небезпеки негативної

події і є показником уразливості об'єкта. Скористаємося показником ступеня уразливості $C_y(A)$ (або $R(A)$), який є відношенням уражених об'єктів (елементів) $M_{\text{вп.сл.}}$ до їхньої загальної кількості $M_{\text{заг.}}$ (число загальних елементів – кількість елементів ООТ, які опинилися в зоні ураження), зафіксований для події певної інтенсивності:

$$C_y(A) = \frac{M_{\text{вп.сл.}}}{M_{\text{заг.}}}, \quad (3)$$

Збиток у формулі (1) пов'язаний зі ступенем уразливості співвідношенням

$$Y(A) = C_y(A)Y_n(A), \quad (4)$$

де $Y_n(A)$ – умовний повний збиток унаслідок реалізації події A , який чисельно дорівнює кількості або вартості всіх елементів ООТ або кількості або вартості тих елементів ООТ, що опинилися в зоні ураження.

З урахуванням виразу (2) і (4), формула (1) набуде наступного вигляду:

$$R(A) = \frac{v(t)}{T} C_y(A)Y_n(A), \quad (5)$$

Ця формула є загальною для обчислення ризику. При її практичному використанні в кожному конкретному випадку необхідно вносити уточнення. При розгляді частних ризиків, притаманних саме для певного типу елементів ООТ, які підпали під вплив небезпечної події, доформули (5) вводяться необхідні уточнення. Тоді ризик розраховується за наступною модифікованою формулою:

$$R_q(A) = \frac{v(t)}{T} P(H)C_{yq}(A)H, \quad (6)$$

де $R_q(A)$ – частний ризик; $P(H)$ – ймовірність перебування елементів певного типу в зоні ураження; $C_{yq}(A)$ – ступінь уражаємості цієї групи елементів; H – кількість елементів, що відповідає умовному повному збитку $Y_n(A)$ згідно з формулою (5).

Очевидно, що повний ризик як наслідок реалізації події A дорівнюватиме сумі ризиків цієї події для груп елементів ООТ кожного типу.

Зазначимо, що кількість компонент кожного з рівнів може варіюватися відповідно до частних випадків, як і число рівнів декомпозиції. Слід брати до уваги, що небезпечні події можуть класифікуватися за масштабом, тяжкістю наслідків та іншими ознаками. Існують відомчі (галузеві), національні та міжнародні системи класифікації таких подій.

Висновки. При управлінні безпекою ООТ слід керуватися таким:

- в оцінку ризику вводити весь спектр небезпек, можливих для досліджуваного ООТ при його роботі;
- заходи щодо зниження ризику приймаються на найбільш несприятливих напрямках. При виборі засобів захисту перевагу надавати таким, які при однакових витратах забезпечують найбільше зниження ризику.

Література:

1. Степанов Е. А. Информационная безопасность и защита информации : учеб. пособ. / Е. А. Степанов, И. К. Корнеев. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 304 с.
2. Степанов Е. А. Информационная безопасность и защита информации : учеб.

пособ. / Е. А. Степанов, И. К. Корнеев. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 304 с.

3. Собина В.О., Борисова Л.В., Єлізаров О.В. Аналіз та прогноз стану безпеки об'єкту обчислювальної техніки в умовах надзвичайних ситуацій // Проблеми надзвичайних ситуацій: зб. наук.пр. – Вип. 21. – Х. : НУЦЗУ, 2015. – С. 89–96.

4. Рагозин А.Л. Оценка и картографирование опасности и риска от природных и техноприродных процессов (история и методология) // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – 1993. – № 3. – С. 16–42.

5. Рагозин А.Л. Оценка и картографирование опасности и риска от природных и техноприродных процессов // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – 1993. – № 4. – С. 16–41.

Соколов В. В.

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ РЯТУВАЛЬНИХ І ІНШИХ НЕВІДКЛАДНИХ РОБІТ

Постановка проблеми. Державне управління у сфері цивільного захисту передбачає мету щодо медичного забезпечення населення та особового складу підрозділів ДСНС в умовах надзвичайних ситуацій та повсякденній життєдіяльності – підтримання дієздатності та зміцнення здоров'я особового складу, як важливішого елемента їх високої дієздатності. Своєчасне і кваліфіковане надання першої медичної допомоги постраждалому населенню, своїм товаришам і, нарешті, самому себе – є одним із найбільш важливіших посадових обов'язків рятувальника. Виконуючи свій службовий обов'язок, надаючи першу медичну допомогу, рятувальник повинен завжди пам'ятати про свою власну безпеку, мати здоровий інстинкт самозбереження і знати правила поведінки в умовах виникнення і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Перед проведенням рятувальних і інших невідкладних робіт (РІНР) командири формувань зобов'язані роз'яснити особовому складу формувань характерні особливості майбутніх дій, ознайомити його з порядком проведення робіт і правилами безпеки та суворо стежити за їх дотриманням усіма підлеглими. Конкретні заходи безпеки на ділянці (об'єкті) робіт вказуються особовому складу одночасно з постановкою завдань.

У ході рятувальних робіт пересування машин, евакуація уражених і населення організуються по розвіданих шляхах. Небезпечні місця відгороджуються, біля них виставляються добре видимі попереджувальні знаки чи регулювальники. Забороняється приводити роботи поблизу будинків, що загрожують обвалом.

Для забезпечення безпеки проведення робіт на місцевості, зараженій радіоактивними речовинами, необхідно дотримувати встановлений режим, що регламентує максимально припустимий час перебування на цій території, з урахуванням часу перебування в дорозі з районів розташування у вогнище ураження і назад.

Контроль за величиною отриманої особовим складом дози здійснюється за допомогою індивідуальних дозиметрів. Зниження вражаючої дози може бути досягнуто проведенням комплексу заходів, основними з яких є:

- 1) змінність роботи і суворе дотримання встановленої для кожної зміни тривалості перебування на зараженій місцевості;
- 2) забезпечення необхідних захисних властивостей споруд для відпочинку в районах розташування;
- 3) використання ізолюючого одягу і засобів індивідуального захисту;
- 4) дотримання правил поведінки в зоні радіоактивного зараження.

Тривалість роботи кожної зміни залежить від рівня радіоактивного зараження місцевості і заданої припустимої дози опромінення.

Для укриття особистого складу відпочиваючих змін у районах розташування і дій використовуються будинки і споруди, які мають найбільші захисні властивості.

З метою зменшення імовірності ураження радіоактивними випромінюваннями у

вогнищі ураження особистому складу забороняється працювати без рукавиць, пити, курити і вживати їжу на відкритих ділянках зараженої території. При проведенні робіт у засобах індивідуального захисту шкіри ізолюючого типу слід враховувати такі припустимі терміни перебування людей у них:

- при температурі повітря від +24 до +20° С — 40-50 хв.;
- при температурі повітря від +19 до +15° С — 2 год.;
- при температурі нижче +15 С — 3 год. і більше.

Використання екрануючих комбінезонів, змочених водою, збільшує час постійного перебування в захисному одязі в 2-3 рази.

При ліквідації аварій, що відбулися з викидом сильно діючих отруєючих речовин, і при знезаражуванні отруйних і агресивних рідин, розлитих з пошкоджених ємкостей і сховищ, до місця аварії слід підходити тільки з навітряної сторони в ізолюючих проти-газах і захисному одязі.

Будинки і споруди, що загрожують обвалом, обрушуються.

Роботи в задимлених і загазованих приміщеннях, у колодязях і колекторах підземних магістралей чи під водою обов'язково виконуються групами в складі 2-3 чол., один із яких призначається старшим. Забороняється визначати наявність газу в підвалах, колекторах за допомогою відкритого вогню. Спуск людей у колодязі, колектори і підвали пошкоджених будинків, не перевірені на загазованість, здійснюється в ізолюючих протигазах з дотриманням заходів страхівки.

Аварійно-відновлювальні роботи на електричних мережах здійснюються тільки після їх знеструмлення і вживання необхідних заходів відповідно до правил електробезпеки.

При гасінні нафтопродуктів і роботі в зонах пожеж (високих температур) особовий склад повинний використовувати спеціальні засоби захисту і бути попереджений про встановлені сигнали небезпеки і напрямки виходу; тривалість роботи має становити 10-20 хв. із перервами між входами в зону від однієї до двох годин.

При організації рятувальних робіт у зонах затоплення особовий склад формування повинен бути підготовлений до робіт на воді, сповіщений про встановлені сигнали небезпеки і знати шляхи відходу у випадку інтенсивного підвищення рівня води.

У нічний час і при поганій видимості організується освітлення ділянок (об'єктів) робіт, у небезпечних місцях виставляються ліхтарі з червоним світлом.

Особовий склад формувань повинен уміти надавати першу медичну допомогу потерпілим при будь-яких надзвичайних ситуаціях і у будь-якій обстановці.

Перша медична допомога включає надання допомоги при:

- 1) травмах і їх ускладненнях;
- 2) кровотечах;
- 3) зупинці дихання та кровообігу;
- 4) пораненнях;
- 5) при впливі на організм людини високих та низьких температур;
- 6) при ураженні електричним струмом;
- 7) десмургію;
- 8) транспортну іммобелізацію.

Висновки. Знання рятувником правил поведінки, заходів безпеки і особливостей діяльності забезпечує найбільшу ефективність проведення рятувальних робіт в осередках ураження під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Депутат О.П., Коваленко І.В., Мужик І.С. Цивільна оборона : підруч. (За ред. полковника В.С. Франчука. – 2-ге вид., доп. – Л. : Афіша, 2001. – 336 с.
2. Міценко І.М., Мезенцева О.М. Цивільна оборона : навч. посіб. – Чернівці : Книгі XXI, 2004. – 404 с.
3. Стеблюк М.І. Цивільна оборона : підруч. – 3-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2004. – 490 с.

УПРАВЛІННЯ ТА МОНІТОРИНГ ПРИ НЕВІДКЛАДНИХ ПОШУКОВО-РЯТУВАЛЬНИХ І АВАРІЙНИХ РОБОТАХ

Постановка проблеми. В даний час ведуться активні розробки з оснащення пожежних і спеціалізованих автомобілів бортовими комп'ютерами, сучасними системами навігації, а також web-камерами. Крім функцій навігації, моніторингу пересування і зв'язку, оснащення web-камерами рятувальників і спеціалізованих автомобілів надає можливість використання знятої при русі до місця надзвичайної ситуації інформації в якості доказової при притягненні до адміністративної відповідальності водіїв, які не поступаються на дорозі спецтранспорту.

Оснащення web-камерами рятувальників і спеціалізованих автомобілів дозволяє також здійснювати ряд дій за поданням візуальної інформації з місця проведення невідкладних пошуково-рятувальних і аварійних робіт і фіксації первинної матеріальної обстановки і її зміни на місці пожежі або аварії з метою її подальшого використання при розслідуванні причин події. Однак при цьому залишається невирішеною проблема оперативного отримання візуальної інформації та фіксації матеріальної обстановки безпосередньо в зоні проведення пошуково-рятувальних і аварійних робіт при ліквідації надзвичайної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з цього, основну увагу слід приділити розробці спеціалізованих малогабаритних web-камер для оснащення пожежних і рятувальників. Використання web-камер при оснащенні пожежних і рятувальників, які перебувають на місці надзвичайної події чи пожежі, представляється перспективним напрямком вирішення задач оперативного управління силами і засобами як безпосередньо з місця гасіння пожеж або проведення пошуково-рятувальних і аварійних робіт, так і дистанційно. Таке оснащення пожежних і рятувальників дозволить співробітникам штабу пожежогасіння (або ліквідації надзвичайної ситуації) в режимі реального часу проводити оцінку обстановки і керувати діями особового складу, а також зберегти інформацію про дії особового складу під час гасіння пожежі або проведення пошуково-рятувальних і аварійних робіт для подальшого аналізу дій підрозділів і окремих співробітників.

Необхідно також звернути увагу і на деякі науково-технічні передумови підвищення ефективності розслідування пожеж та різного роду надзвичайних подій, обумовлені можливостями використання інформаційних і телекомунікаційних технологій в процесі управління гасінням пожеж і ліквідації наслідків надзвичайних подій.

Впровадження інформаційних і телекомунікаційних технологій в процесі управління гасінням пожеж (або ліквідацією наслідків надзвичайної події) забезпечує технічні передумови для встановлення дистанційної взаємодії фахівців, які беруть участь в розслідуванні причин пожежі та інших надзвичайних подій, до їх безпосереднього прибуття на місце події.

Слідчі, експерти, дізнавачі, фахівці випробувально-пожежних лабораторій отримують можливість здійснювати візуальне спостереження за первинної матеріальної обстановкою в районі вогнища пожежі (зоні проведення пошуково-рятувальних і аварійних робіт). Крім цього, фахівці, залучені до розслідування причин пожежі, можуть давати відповідні рекомендації керівнику гасіння пожежі (або ліквідацією наслідків надзвичайної події), представникам штабу пожежогасіння, начальникам варт, пожежним та пошуково-рятувальним підрозділам, пов'язані з уточненням і деталізацією матеріальної обстановки, виявленням і збереженням доказової бази та ін.

Особливе занепокоєння викликає низька ефективність встановлення причин пожеж, яка в ряді випадків призводить до неможливості розкриття значного числа злочинів, пов'язаних з кримінальними підпалами, а також з приховуванням слідів злочину за допомогою пожежі.

Своєчасне і всебічне вивчення місця події, детальна фіксація матеріальної обстановки, збереження слідів і речових доказів є необхідною передумовою для успішного проведення подальшого розслідування причин пожеж. Фахівці (слідчі, дізнавачі, експерти, оперативні співробітники) прибувають на місце пожежі, як правило, після його локалізації та навіть ліквідації. Вони приступають до вивчення обстановки, зміненої в ході гасіння пожежі, коли значна частина речових доказів необоротно втрачено. Це обумовлено відносно низькою мобільністю групи фахівців, які виїжджають до місця пожежі, через необхідність проведення досить тривалого підготовчого періоду перед виїздом групи, значну віддаленість розташування групи від місця події, причому в ряді випадків становище ускладнюється відсутністю спецсигналів на автомобілях. Тому, як правило, вивчення місця події починається через значний час після локалізації та ліквідації пожежі.

Інший аспект процесів розслідування справ про пожежі обумовлений відомчої роз'єднаністю фахівців: слідчих, експертів, дізнавачів, фахівців випробувально-пожежних лабораторій ДСНС.

Начальники варт, які прибули першими на місце пожежі, а згодом й керівники гасіння пожежі можуть в ряді випадків, здійснювати дії щодо фіксації матеріальної обстановки, збереження і вилучення різних речових доказів (слідів, предметів та ін.). Однак, оскільки основна відповідальність начальника варті і керівника гасіння пожежі пов'язана з успішною ліквідацією пожежі, вони, як правило, не приділяють уваги вивченню і фіксації матеріальної обстановки, збереження виявлених слідів і речових доказів.

При використанні web-камер пожежними з'являється реальна можливість здійснювати візуальне спостереження первинної матеріальної обстановки в районі вогнища пожежі і надалі використовувати зафіксовану інформацію для розслідування представниками страхових компаній, а також в судовому діловодстві. Для отримання більш повної доказової інформації з району вогнища пожежі начальники караулів та їх помічники з числа пожежників повинні мати відповідну підготовку та оснащення необхідними технічними засобами (фото-, відео-, web-камерами, техніко-криміналістичними засобами).

Для цього пропонується розробити програму навчання рятувальників, яка б враховувала аспекти про організаційні, методичні, науково-технічні взаємодії представників зацікавлених підрозділів і відомств на місці надзвичайних подій при проведенні невідкладних пошуково-рятувальних і аварійних робіт.

Висновки. Проблема підвищення ефективності розслідування пожеж та інших надзвичайних подій може бути вирішена тільки при тісній взаємодії представників зацікавлених підрозділів МВС (слідчих, експертів, оперативних співробітників) і ДСНС (дізнавачів, фахівців випробувально-пожежних лабораторій).

Література:

1. Наказ № 575 від 13.03.2012 Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

СЕКЦІЯ 8

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Барило О. Г.,
Потеряйко С. П.*

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО МЕТОДУ РОБОТИ КЕРІВНИКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Постановка проблеми. Аналіз виникнення надзвичайних ситуацій на території України за останні роки свідчить про те, що їх кількість та масштабність наслідків зростає. Тому, наразі завдання органів управління та сил цивільного захисту за призначенням є надзвичайно важливі. У той же час, їх практична діяльність свідчить про недостатній рівень знань та практичних навичок у керівників щодо організації робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Виявлено проблему, сутність якої полягає у зростанні кількості та ускладненні змісту завдань, що постають перед керівником з ліквідації надзвичайної ситуації, та недостатньо дослідженими дотепер науково-методичними підходами до вирішення питань визначення раціональної послідовності та змісту дій керівника, що забезпечують виконання завдань у складних умовах виникнення та розвитку надзвичайної ситуації. Крім того, виявлено, що недоліки в роботі керівників органів управління у надзвичайних ситуаціях, переважною більшістю, пов'язані із сукупністю недостатньої професійної підготовки керівників та їх якостей, що проявляються в складних умовах обстановки.

Проблемні питання, пов'язані з функціонуванням механізмів державного управління в цілому, і організаційного зокрема, були і залишаються у колі уваги науковців. Яковлев С.В., Альбоцій О.В. [1], Барило О.Г., Потеряйко С.П. [2, 3], Кучук Н.Г. [4], Волянський П.Б. [5], Кулешов М.М. [6] досліджували організаційний механізм державного управління на етапі прийняття рішення керівника, запропонували шляхи підвищення ефективності його дій, зокрема за рахунок застосування методів оцінювання витрат на планові заходи, алгоритмічної моделі процесу управління, врахування професійних якостей керівника, показників ефективності його роботи, розроблення відповідної схеми дій, плану взаємодії органів управління та їх сил під час ліквідації надзвичайних ситуацій тощо. У той же час, вбачаються недостатньо дослідженими напрями удосконалення організаційного механізму державного управління щодо наукового обґрунтування методів роботи керівника в умовах надзвичайної ситуації та визначення найбільш раціонального, який забезпечує виконання завдань.

Зважаючи на вищевикладене, поставлено наукове завдання, що полягає у дослідженні наукових підходів до визначення напрямів удосконалення організаційного механізму державного управління, що функціонує під час діяльності керівника органу управління у надзвичайних ситуаціях за рахунок обрання найбільш раціонального методу роботи, що забезпечує виконання завдання.

Виклад основного матеріалу. Аналіз методів роботи керівника органу управління щодо дій у надзвичайній ситуації, що викладено у керівних документах та інших джерелах, свідчить про те, що в цілому у підходах до вищезазначеного питання є багато спільного, але мають місце певні розбіжності, що пов'язані з процесом прийняття обґрунтованого та актуального рішення.

Вважаємо, що у змісті послідовності роботи керівника мають бути включені заходи щодо безпосереднього управління підрозділами у ході ліквідації надзвичайної ситу-

ації тому, що, відповідно до циклічності заходів управління та за результатами виконання часткових завдань і зміни обстановки, рішення керівника, завдання підрозділам, питання взаємодії, управління та всебічного забезпечення можуть уточнюватися.

У дослідженні, враховуючи вже викладені у керівних документах визначення методів роботи керівника, запропоновано ситуаційний метод роботи, що передбачає гнучке управління, за яким керівник обирає найбільш раціональну послідовність роботи, що дає змогу організувати ефективне виконання завдань у конкретних умовах виникнення та розвитку надзвичайної ситуації.

З метою вибору раціонального методу роботи керівника, що забезпечує якісне, повне та своєчасне виконання завдань шляхом порівняння альтернативних методів, розроблено систему показників елементного, системного та загальносистемного рівня і, на їх основі, – ієрархічну модель їх порівняння.

Часткові (елементні) показники – заходи, що проводяться керівником під час виконання завдань з ліквідації надзвичайної ситуації за різними методами роботи в моделі наведено як вісімнадцять факторів.

Системні показники – узагальнені заходи, що виконуються керівником під час виконання завдань за етапами та різними методами роботи, а саме – заходи за етапами організації та виконання завдань.

Загальносистемний показник – інтегральна якість обраного методу роботи керівника, що забезпечує якісне, повне і своєчасне виконання завдань.

В ієрархічній моделі заходи (фактори), що виконуються керівником під час виконання завдань з ліквідації надзвичайної ситуації, порівнюються за такими альтернативними методами роботи керівника: послідовний, паралельний, ситуаційний. При цьому, застосування методу аналізу ієрархій дозволило порівняти альтернативні методи роботи за кожним з усієї сукупності факторів та обрати найвищі з них за чисельними значеннями пріоритетів, що відповідають ситуаційному, виявити взаємозв'язок між якість методів роботи керівника, заходами та етапами виконання завдання, що дозволяє керівнику, в залежності від обстановки, застосовувати найбільш раціональний метод роботи, що забезпечує якісне, повне та своєчасне виконання завдань.

У подальшому, за допомогою діалогової системи багатофункціонального аналізу інформації і підтримки прийняття рішення „Фактор”, проведено розрахунки розподілу пріоритетів між альтернативними методами роботи керівника. Узагальнений результат розрахунків наведено на рис. 1.

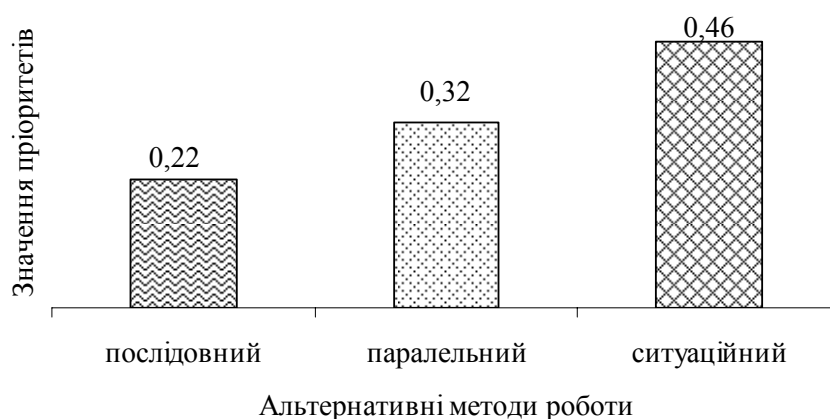

Рис. 1. Розподіл пріоритетів між альтернативними методами роботи керівника

Аналіз результатів розрахунків свідчить про те, що захід щодо оцінювання обстановки безпосередньо в зоні надзвичайної ситуації переважає попередню оцінку виникнення надзвичайної ситуації у 1,3 рази, внаслідок чого прийняття рішення за ситуаційним методом роботи керівника є більш обґрунтованим у порівнянні з паралельним на 9 % і на 13 % – з послідовним. Крім того, системні показники за етапами організації та ви-

конання завдання співвідносяться між собою як тотожні, що підтверджує нашу думку про важливість заходів з організації виконання завдань. Розрахунки інтегральної якості методу роботи керівника органу управління показали, що найбільш раціональним є ситуаційний метод, який переважає паралельний на 13 %, а послідовний – більш ніж у 2 рази.

Висновки. Таким чином, виявлено залежність між якостями методів роботи керівника, заходами та етапами виконання завдання, що полягає в обранні керівником найбільш раціонального методу роботи, зважаючи на характер, масштаби надзвичайної ситуації та наявний час, який забезпечує якісне, своєчасне і повне виконання завдань. Розроблена модель, розрахункова задача та результати проведених розрахунків свідчать, що найбільш раціональними методами роботи керівника під час виконання складних завдань у надзвичайних ситуаціях є паралельний та ситуаційний. Одним із напрямів удосконалення організаційного механізму державного управління запропоновано застосування ситуаційного методу роботи керівника.

Література:

1. Яковлев С.В., Альбошій О.В. Шляхи підвищення ефективності роботи керівників органів управління цивільного захисту при виконанні завдань оперативного характеру // Проблеми надзвичайних ситуацій. Збірник наукових праць. – Вип. 16, 2012.
2. Барило О.Г., Потеряйко С.П., Тищенко В.О. Удосконалення процесу управління у надзвичайних ситуаціях // Науковий вісник АМУ: збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 2. – С. 119–124.
3. Барило О.Г., Потеряйко С.П., Ірінчук О.В. Підходи до управління ризиками під час виконання завдань з ліквідації надзвичайної ситуації // Інвестиції: практика та досвід. Науково-практичний журнал. – 2015, № 23. – С. 144–147.
4. Кучук Н.Г. Метод оцінки ефективності функціонування органів управління при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій глобального характеру // Системи обробки інформації, 2015, Вип. 5 (130). – С. 172–176.
5. Волянський П.Б. Організація державного управління при загрозі виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій державного та регіонального рівнів // Інвестиції: практика та досвід № 17/2014. – С. 209–212.
6. Кулешов М.М. Удосконалення системи взаємодії під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій // Проблеми надзвичайних ситуацій. Збірник наукових праць. Вип. 8, 2008. – С. 103–108.
7. Наказ МНС України від 13.03.2012 № 575 «Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту».
8. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т. 2. Організація управління в надзвичайних ситуаціях / За загальною редакцією В.М. Антонця. – К. : Купріянова, 2007. – С. 36–40.

**Бевз А. М.,
Толкунов І. О.**

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Внаслідок масштабних бойових дій під час Першої та Другої світових війн та тривалої неконтрольованої військової діяльності за часів колишнього Радянського Союзу (32 колишніх військових полігони), близько 150 тисяч гектарів території окремими осередками забруднено різноманітними вибухонебезпечними предметами (ВНП) та потребують очищення. Щороку піротехніки Служби в середньому знищують понад 80 тисяч боєприпасів, розмінують 5 тис. гектарів території та здійснюють близько 7 тис. виїздів на знищення боєприпасів за повідомленнями населення про їх виявлення (рис. 1).

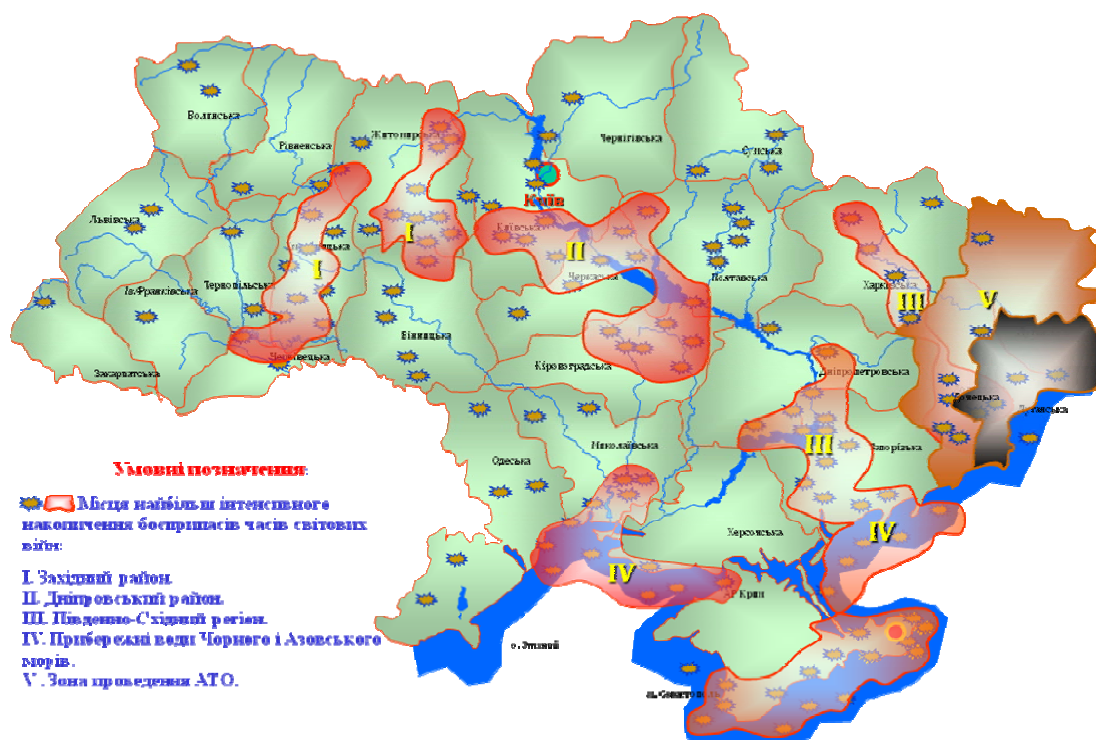

Рис. 1. Найбільш забруднені ВНП території України

Крім цього, у результаті застосування терористичними угрупованнями на території Донецької і Луганської областей різних систем озброєння, значна кількість населених пунктів, об'єктів інфраструктури і окремих ділянок місцевості забруднено боєприпасами та іншими ВНП. За півтора роки виконання робіт з гуманітарного розмінування територій Донецької та Луганської областей піротехніками ДСНС України розмінувано близько 11 тисяч гектарів території та 38 гектарів акваторії; очищено від боєприпасів близько 1000 об'єктів соціальної інфраструктури; знешкоджено понад 50 тисяч ВНП, серед яких 740 спеціально встановлених терористами особливо небезпечних вибухових пристроїв.

Отже, питання щодо впорядкування та державного контролю за процесами очищення територій України від різноманітних ВНП часів Першої і Другої світових війн та повоєнних конфліктів, а також тривалої неконтрольованої військової діяльності за часів колишнього Радянського Союзу є нагальним і актуальним та потребує науково-методичного супроводження для вирішення на державному рівні. Виходячи з цього метою роботи є аналіз наявної нормативно-правової бази для удосконалення методів організації робіт, сил і засобів ДСНС України, інших міністерств та відомств нашої держави для вирішення завдання щодо організації гуманітарного розмінування об'єктів та територій України.

Виклад основного матеріалу. Виконання заходів щодо гуманітарного розмінування території України покладено на ДСНС України та на цей час є одним із пріоритетних напрямків її діяльності. Протягом останнього часу обсяг робіт з гуманітарного розмінування в Україні, який виконують піротехніки ДСНС, збільшився майже удвічі. Враховуючи нові для України виклики, що пов'язані із проведенням антитерористичної операції, відповідно до [1, 2] та міжнародних стандартів з 2015 року запроваджено функціонування трирівневої системи гуманітарного розмінування у складі:

I рівень (координаційний) – здійснюється комісією з питань гуманітарного розмінування при ДСНС України, основними завданнями якої є координація заходів щодо гуманітарного розмінування території держави та визначення пріоритетних напрямків діяльності ДСНС України у сфері очищення території держави від ВНП.

II рівень (організаційний) – забезпечується діяльністю органу управління у сфері гуманітарного розмінування, основними напрямками діяльності якого є: організація та контроль за виконанням заходів гуманітарного розмінування та очищення території

держави від ВНП; розроблення законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері гуманітарного розмінування; ведення обліку та баз даних гуманітарного розмінування в Україні; налагодження взаємодії із міжнародними організаціями з питань гуманітарного розмінування.

III рівень (виконавчий) – передбачає функціонування наступних державних та регіональних підрозділів:

1. Спеціальний Центр з питань гуманітарного розмінування, який є окремою юридичною особою та призначений для виконання завдань на всій території України (у тому числі на акваторіях водних об'єктів), а також для здійснення заходів щодо контролю якості виконання робіт з гуманітарного розмінування.

2. Регіональні піротехнічні підрозділи, які розташовані у кожній області, забезпечують практичне виконання заходів щодо гуманітарного розмінування у межах своїх областей та здійснюють оперативне реагування на всі випадки виявлення ВНП.

З метою збереження життя людей та відновлення нормальної життєдіяльності населення піротехнічними підрозділами ДСНС України з 6 липня 2014 року здійснюється комплекс заходів щодо гуманітарного розмінування місцевості та об'єктів інфраструктури на звільнених від терористичних угруповань територіях, а саме: очищення від боєприпасів населених пунктів та оперативне реагування на випадки виявлення вибухонебезпечних предметів; забезпечення безпеки проведення відновлювальних робіт на об'єктах інфраструктури та життєзабезпечення, у тому числі перевірка на наявність ВНП трас магістральних ліній електромереж; планове гуманітарне розмінування територій сільськогосподарського призначення та природних екосистем, у тому числі замінованих терористами акваторій водних об'єктів та гідротехнічних споруд.

Беручи до уваги використання терористичними угрупованнями новітніх систем озброєння та боєприпасів, ДСНС докладається зусиль для технічного переоснащення піротехнічних підрозділів, у тому числі шляхом налагодження міжнародного співробітництва, зокрема із Женевським центром гуманітарного розмінування, ОБСЄ, Штабом командування збройних сил США в Європі, НАТО, ЮНІСЕФ, Міжнародним Комітетом Червоного Хреста, Міжнародним трастовим фондом з підвищення безпеки людини (ITF, Республіка Словенія).

Висновки. Отже, основні показники, які очікується досягнути внаслідок виконання робіт з гуманітарного розмінування:

в економічній сфері – безпечне використання об'єктів інфраструктури, земельних та інших ресурсів у господарських цілях на очищених від ВНП територіях;

у соціальній сфері – мінімізація загрози настання нещасних випадків від несанкціонованого поведіння людей з ВНП, зниження соціальної напруженості серед населення.

Література:

1. Наказ ДСНС України від 06.08.2015 р. № 412 «Про створення системи гуманітарного розмінування у ДСНС України».

2. Наказ ДСНС України від 11.10.2014 р. № 579 «Про організацію виконання формуваннями ОРС ЦЗ ДСНС України заходів у зоні антитерористичної операції та на території Донецької і Луганської областей».

Борисенко О. П.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Події останніх років в Україні переконливо показали, що відсутність надійної системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері державного управління супроводжується високим ступенем невизначеності, конфліктності та зумовленим ними ризиком та є джерелом необґрунтованих, помилкових рішень і дій, які не тільки несумісні з цілями і завданнями державного управління, а й можуть негативно

вплинути на політичний і економічний стан у країні. В умовах ускладнення політичних і економічних процесів необхідно впроваджувати систему інформатизації державного управління на якісно новій науково-методологічній і технічній платформі, запускати в дію спеціальні механізми державного регулювання, які на основі всебічної інформації у стислі терміни нададуть максимальну ефективність, обґрунтованість і оперативність усім ланкам складного процесу прийняття рішень у системі державного управління.

Про необхідність реформування державної функціонально-комунікативної системи неодноразово заявлялося на вищих рівнях управління державою. Вже зроблені певні кроки у напрямі забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень, створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації. Разом з тим, нарікання суб'єктів господарювання щодо недостатньо продуманих і обґрунтованих дій уряду у застосуванні інструментів державного регулювання свідчать про відсутність системного підходу до інформаційного забезпечення відповідних державних органів повною, об'єктивною, достовірною, актуальною, своєчасною інформацією під час прийняття управлінських рішень та здійснення своїх функцій.

Виклад основного матеріалу. Сучасне державне управління різними галузями економіки функціонує в умовах високої складності, невизначеності й динамічності навколишнього соціально-економічного середовища. Розвиток загального рівня інформатизації дає змогу отримати практично миттєвий доступ до будь-якої інформації, зумовлює доцільність формування єдиного інформаційного простору і створення єдиної автоматизованої інформаційної системи державних органів України. Однак не лише міркуваннями комунікативних зручностей для суб'єктів господарювання, оптимізації управлінського апарату продиктована необхідність запровадження інформаційної системи. Сьогодні особливо актуальним є створення в особі держави помічника і захисника національного бізнесу, який пам'ятає, що згаяний час – це втрачені можливості розвитку, а хто стоїть на місці – той рухається назад. І для держави, і для бізнесу надзвичайно важливо, щоб органи управління приймали вчасні й обґрунтовані рішення. У зазначеному контексті на перший план виходить зміст і якість інформації.

Суперечливим у стані інформаційного забезпечення процесу управління є участь у споживанні зазначеної інформації лише центральних органів влади і фактичне вилучення з нього органів регіонального рівня. І взагалі, сьогодні в законодавстві України не визначено концептуальні засади правового регулювання процесів інформаційної взаємодії органів державної влади, а також управління інформаційними відносинами. Так, майже всі центральні органи виконавчої влади мають право отримувати від інших органів влади інформацію для виконання своїх повноважень, але практично жоден із органів, не має обов'язків щодо формування відповідних електронних інформаційних ресурсів, порядку їх обліку, супроводження та використання.

Сьогодні органи державного управління продовжують роботу з удосконалення інформаційних комунікативних технологій у напрямі розвитку інформаційного сервісу для бізнес-суб'єктів. На першому етапі реалізації проекту закладені основи електронного декларування вхідних операцій, створені електронні термінали. Наступний етап – створення засад телекомунікаційної інфраструктури, а саме відомча передача даних протоколом TCP/IP (поєднання транспортного протоколу з протоколом маршрутизації, що дозволить об'єднати комп'ютерні мережі різного рівня інтеграції: локальні, регіональні, корпоративні), передача голосової інформації між абонентами, передача потоків відеоінформації між абонентами. Така система не лише забезпечить обмін файлами та електронною поштою, синхронізує розподілені бази даних та дозволить працювати з віддаленими ресурсами, але й надасть доступ до Національної системи конфіденційного зв'язку, систем зв'язку органів державної влади, забезпечить конференцзв'язок для проведення нарад та консультацій, а також надасть доступ до телекомунікаційних мереж загального користування тощо. Важливим напрямом розвитку інформаційних технологій залишається забезпечення захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах органів державного управління. Разом з тим, зауважимо, що впровадження високих інформаційних технологій наражається на

буденні проблеми: за часту службові підрозділи розташовані в орендованих приміщеннях та періодично їх змінюють, а також використання в підрозділах не надто сучасної для такої розвинутої і швидкісної системи техніки, що не дає змоги на постійних засадах створювати високотехнологічну телекомунікативну інфраструктуру.

Аналіз реальної ситуації у сучасному світовому господарстві свідчить про наявність фундаментальної закономірності: процеси глобалізації активізують зовнішньоекономічні зв'язки країн, а глобальна інформатизація суспільства стає катализатором поглиблення цих процесів та є тим резервом зростання, який незрівнянно потужніше інших факторів за своїм глобальним впливом та за своїми невичерпними ресурсними характеристиками. Ці закономірності обов'язково необхідно пам'ятати при розробці концепції реформування системи державного управління у напрямку розвитку її інформатизації.

Висновки. Отже, інформатизація суспільства має глобальний характер. Інформаційні технології інтенсифікували виробничі і маркетингові процеси, змінили інструментарій в системі управління. А значить вимагається адекватне і своєчасне реагування державного регулятора в процесі його діяльності на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, поглиблення процесів глобалізації, розвитку геополітичної конкуренції, рівня ефективності системи державного управління.

Гончарова Т. А.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В МОДЕЛІ УКРАЇНСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Постановка проблеми. Як концепція, що приймається для аби якої організації, поняття стратегії виникло не так давно. Як академічна дисципліна, стратегічний менеджмент почав формуватися після виходу книги Р.Румелта «Стратегія, структура та результати» у 1974 році. Наступником вважається М. Портер (книга «Конкурентна стратегія» 1980). Особливої уваги в практичній діяльності керівників організацій та теоретиків в галузі управління, економіки воно набуло в умовах розвинутих ринкових відносин. Сьогодні держави виступають як регулятори економік країн на макроекономічному рівні, а базисними застаються ринкові відносини. Концепції стратегічного управління стосуються всіх діючих в Україні організацій, не залежно комерційна чи ні їх діяльність.

Виклад основного матеріалу. Стратегічне управління необхідно розглядати в концепції загального менеджменту. Серцевинною загального менеджменту є потреба в чіткому формулюванні цілей діяльності організації та вміння трансформувати ідеї за допомогою знань та енергії працівників всіх її рівнів.

Стратегічне управління на поточний час віддзеркалює різні методологічні та методичні підходи. Домінуючою сьогодні є концептуальна модель ієрархічного аналізу, планування, виконання та контролювання, що була запропонована Ф. Котлером.

В цих моделях наголошується на використанні стратегічного потенціалу організації.

В літературі зі стратегічного менеджменту, під ним розуміють сукупність наявних ресурсів та можливостей для розробки та здійснення стратегії організації.

Можливості організації визначаються наявними і потенційними ресурсами та їх використанням (рис. 1). До таких ресурсів належать:

- 1) фінансові ресурси;
- 2) технічні ресурси;
- 3) технологічні ресурси;
- 4) кадрові ресурси;
- 5) організаційні ресурси;

6) управлінські ресурси (сукупність теорій, знань та вмінь, що забезпечують взаємодію різних ресурсів для збільшення потенціалу організації).

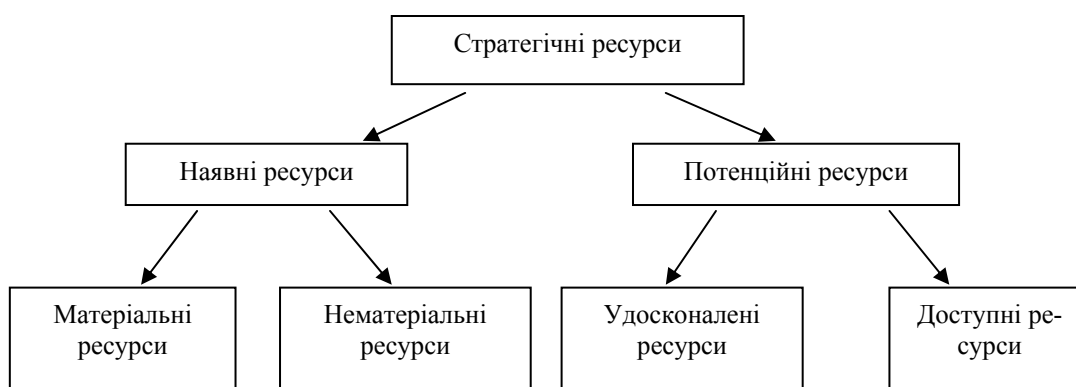

Рис. 1. Стратегічні ресурси організації

Крім того, уваги заслуговує методика побудови базового стратегічного ромбу. Будь-яка стратегія визначається взаємодією та протиборством різних сил, які мають відношення до діяльності організації. Такі сторони можна визначити за допомогою базового ромбу стратегічного менеджменту (рис. 2). Базовий ромб об'єднує чотири первинні складові стратегії: розподіл видів діяльності в часовому просторі (управління часом); розподіл та перерозподіл стратегічних ресурсів; створення та використання кадрового потенціалу; використання зовнішнього оточення.

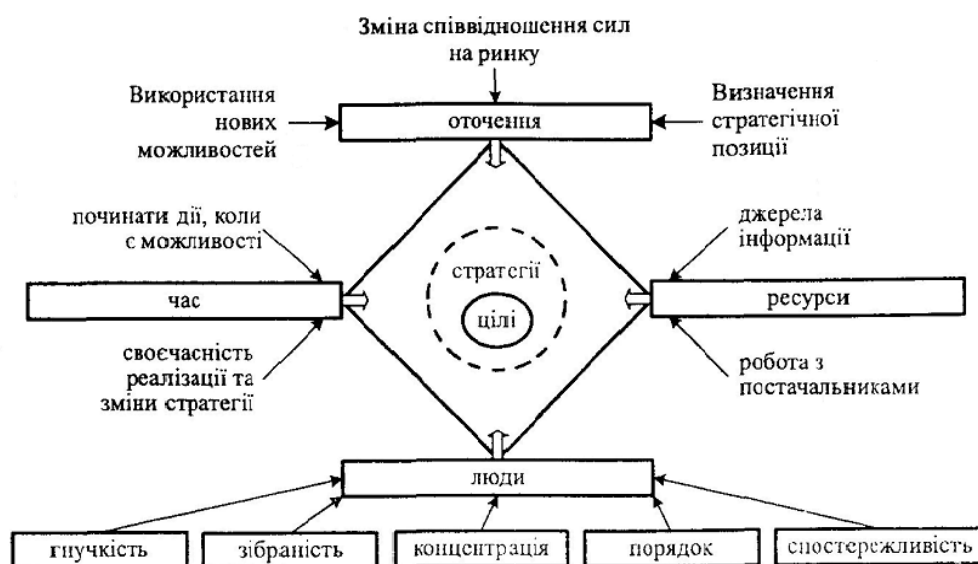

Рис. 2. Базовий ромб стратегічного менеджменту

1. Складова – Час: у стратегічному менеджменті відіграє критичну роль в прийнятті стратегічних рішень:

- організація повинна діяти тоді, коли виникають сприятливі можливості, або коли вона може швидко прийняти рішення:

- використання ресурсів відбувається не абстрактно, а в конкретний момент часу.

2. Складова – Ресурси: стратегія організації направлена на визначення рівня забезпеченості відповідними ресурсами, а також на направлення ресурсів зі сфери з низькими можливостями в сферу з високими можливостями.

3. Складова – Люди: наявність кадрового потенціалу, вивчення, розуміння та використання індивідуальних властивостей людини, таких як: гнучкість при виконанні своїх повноважень, зібраність, вміння концентрувати увагу на ключових факторах, спостережливість та підтримка певного порядку.

4. Складова – Оточення: визначає перш за все стратегічне становище організації та її зміни. Ключовим аспектом оточення є його постійна нестабільність та рухливість, яке

організація постійно повинна відслідковувати та використовувати в прийнятті рішень.

Висновки. Розглянуті аспекти стратегічного управління: сучасна концептуальна модель стратегії організації, поняття стратегічного потенціалу, базового ромбу стратегічного менеджменту відомі, але для Української моделі менеджменту достатньо проблематичні в використанні. Однією з перепон є невизначенність (ризикованність) дій організації в сучасному зовнішньому середовищі. Інша пов'язана з внутрішнім середовищем, якому притаманна «інерція» адміністративних розподільчих відносин. Отже, необхідно проводити вивчення досвіду використання елементів стратегічного менеджменту його систематизацію, проводити наукові дослідження в цьому напрямку.

Література:

1. Ансофф И. Стратегическое управление: сокр. пер. с англ. / Науч. ред. и авт. предислов. Л.И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
2. Гурков. И.Б. Стратегический менеджмент организации : учебн. пособ. – М. : Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2001. – 209 с.
3. Портер М. Международная конкуренция / Пер. с англ. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
4. Томпсон А.А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии : учеб. / Пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – С. 204–371.

Григоренко Н. В.

УПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Номенклатура державних послуг в Україні у сфері цивільного захисту є достатньою для вирішення відповідних завдань і забезпечення реалізації відповідних функцій [1]. У той же час незадовільним визнається організація процесу надання цих послуг. У зв'язку з цим пропонується розвиток системи державних послуг у сфері цивільного захисту розглядати в контексті удосконалення даного процесу.

Одним з таких напрямків удосконалення є упровадження системи надання державних електронних послуг, що є частиною реалізації більш широкої концепції електронного урядування, покликаної зробити публічне управління більш гнучким, мобільним і адаптивним [2].

Виклад основного матеріалу. Запропонована модель системи надання електронних послуг у сфері цивільного захисту включає чотири основні підсистеми: організаційну, яка є частиною електронного уряду та визначає загальні механізми інформаційно-комунікативної взаємодії у процесі надання послуг; структурну, яка визначає структуру системи надання електронних послуг; технологічну, яка визначає механізми отримання громадянами конкретної послуги; комунікаційну підсистему, яка включає комунікаційну інфраструктуру та програмне забезпечення.

Вищезазначене дозволяє виділити кілька основних факторів успішного створення і впровадження системи надання електронних послуг у сфері цивільного захисту.

Перший фактор – це поділ функцій управління і функцій надання державних електронних послуг як на центральному рівні, так і на рівні окремої організації, що діє у сфері цивільного захисту. Рішення даної проблеми дозволить здійснити перегляд усіх видів державних послуг з метою ліквідації тих функцій, які вже перестають служити громадським цілям або можуть ефективніше виконуватися організаціями приватного сектора.

Другий фактор – це забезпечення зворотного зв'язку між відповідними організаціями, що надають державні електронні послуги у сфері цивільного захисту, та споживачами цих послуг, що дозволяє проводити оцінку ефективності та результативності діяльності даних організацій. При цьому зрозуміло, що «помістити» організації, що здійснюють надання державних електронних послуг у сфері цивільного

захисту, в ринкове або навіть квазіринкове середовище, де б вони могли дійсно конкурувати з приватними організаціями за право здійснення тих чи інших функцій, практично неможливо. Тому найбільш доцільним варіантом реалізації умов цього чинника є розробка, впровадження та реалізації системи стандартів надання, державних електронних послуг у сфері цивільного захисту, розгляд якої, втім, не входить у завдання нашого дослідження.

Третій фактор – це забезпечення орієнтованості державних електронних послуг на споживача. Причому слід зазначити, що даний фактор передбачає принципово збільшення відповідальності не тільки організацій, які надають дані послуги, але і споживачів, які мають стати повноправними учасниками процесу покращання послуг. А високий рівень доступності державних електронних послуг для їх споживачів передбачає розробку та реалізацію системи стандартів якості їх надання на основі адаптації маркетингових механізмів підвищення якості послуг.

Четвертий фактор – це підвищення гнучкості та адаптивності надання електронних послуг, що вимагає здійснення децентралізації певних повноважень і функцій.

П'ятий фактор – це формування відповідної організаційної культури в організаціях, що надають державні електронні послуги у сфері цивільного захисту, що забезпечує підвищення ініціативності співробітників цих організацій, розвиток у них творчих підходів до своєї роботи, підвищення рівня відповідальності, бажання професійного самовдосконалення.

Висновки. Реалізація наведених факторів крім усього іншого надасть можливість здійснити з часом і певні структурні зміни в розглянутих організаціях, а саме дозволить багатьом з них з традиційних жорстко ієрархічних утворень, що мають часто невиправдано велику кількість співробітників, трансформуватися в асоціації невеликих організацій з розгалуженими горизонтальними зв'язками і відносно невеликою чисельністю управлінського апарату. При цьому в основі оцінки рівня ефективності функціонування таких організаційних структур могли б бути показники формування та управління власними бюджетами для забезпечення поставлених завдань, які передбачають відповідальність кожної організаційної структури за виконання свого бюджету, ефективність використання бюджетних коштів, а також (за можливості і виправданості) залучення додаткових фінансових ресурсів.

Усе це повністю вписується в концепцію реформування системи публічного управління в цілому, яка передбачає, що органи публічного управління повинні орієнтуватися, насамперед, на реалізацію своїх функцій у формі послуг, що надаються громадянам та іншим споживачам. Це, у свою чергу, дозволяє задавати чіткі критерії ефективності виконання функцій і вирішення завдань, широко використовувати різні методи мотивації персоналу для більш якісного виконання своїх обов'язків.

Література:

1. Кодекс Цивільного захисту України // ВВР України. – 2013. – № 34–35. – Ст. 458.
2. Совершенствование государственного управления на основе его реорганизации и информатизации. Мировой опыт / [А. В. Гиглавый, Ю. М. Горностаев, В. И. Дрожжинов и др.] ; под ред. В. И. Дрожжинова. – М. : Эко-Трендз, 2002. – 264 с.
3. Сервисная деятельность – 3-е изд. / [С. Н. Коробкова, В. И. Кравченко, С. В. Орлов, И. П. Павлова] ; под общ. ред. В. К. Романович. – СПб. : Питер, 2006. – 472 с.

Дикий М. Л.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ЦЕНТРАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Стратегічне планування на центральному рівні є вкрай необхідним для формування стратегії та політики центральних органів виконавчої влади виходячи з того, що воно визначає загальні напрями функціонування тієї чи іншої сфери.

Виклад основного матеріалу. Стратегічне планування на центральному рівні – процес, результатом якого є визначення стратегії та політики міністерства або іншого центрального органу виконавчої влади, що забезпечує прийняття рішень, які відповідають досягненню місії, реалізації відповідних його функцій, цілей та завдань [1].

Стратегічне планування на центральному рівні потребує відповіді на такі ключові запитання:

- чи буде обов'язковим для всіх центральних органів виконавчої влади розробка стратегічних планів, або рішення щодо розроблення та реалізації стратегічного плану буде приймати керівник відповідного центрального органу виконавчої влади в ініціативному порядку;

- чи повинен стратегічний план центральних органів виконавчої влади затверджуватися на засіданні Кабінету Міністрів України або стратегічний план затверджуватиме керівник відповідного центрального органу виконавчої влади [2].

Відповіді на ці запитання є важливими з огляду на те, що стратегічне планування для центрального органу виконавчої влади – це ключовий елемент стратегії, який допомагає центральним органам виконавчої влади приймати рішення, узгоджені з підходами щодо досягнення своєї місії, реалізації функцій, цілей та завдань.

Стратегічне планування для центрального органу виконавчої влади сприяє перетворенню його з установ, що реагують на події (як постреакція), в органи, що мають перспективне і довготермінове бачення та реалізують стратегічні плани, ґрунтуючись на реальних ресурсних можливостях.

Застосування стратегічного планування у діяльності міністерств чи центральних органів виконавчої влади спричиняє певні труднощі, пов'язані з такими обставинами:

- керівники центральних органів виконавчої влади не мають достатніх навичок стратегічного менеджменту, а працівники – стратегічного планування;

- запровадження стратегічного планування вимагає переходу від управління на основі доручень до управління на основі планування та моніторингу;

- дієвість динамічного процесу стратегічного планування вимагає чіткої координації дій як на рівні міністерства чи центрального органу виконавчої влади, так і на рівні міжміністерської координації [1].

У загальному випадку виділяють такі характерні риси державного стратегічного планування: 1) спрямованість в середньотермінову та довготермінову перспективу; 2) орієнтація на досягнення визначальних для цієї системи цілей; 3) органічний взаємозв'язок поставлених цілей з обсягом і структурою ресурсів, потрібних для їх досягнення, до того ж як наявних, так і тих, що будуть створені в перспективі; 4) взяття до уваги впливу різноманітних умов і факторів, що визначають стан об'єкта планування.

Стратегічне планування на центральному рівні має специфічні риси, що відрізняють його від стратегічного планування на регіональному і рівні територіальної громади:

- масштаб планування;

- методи впливу;

- призначення планування;

- «замовники» і оцінювачі результату;

- управлінська відповідальність;

- структурування системи на підсистеми;

- зовнішнє середовище планування [2].

Висновки. Таким чином, стратегічне планування на центральному рівні посідає центральне місце в системі державного стратегічного планування та дозволяє суттєво підвищити якість відповідних процесів.

Література:

1. Вакуленко В. М. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях : навч. посібник / В. М. Вакуленко, В. В. Мамонова, Ю. П. Шаров. – Ужгород : Патент, 2004. – 220 с.

2. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті. Концептуальні аспекти : монографія / Ю. П. Шаров – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 302 с.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. На нинішньому етапі заслуговують на детальний розгляд питання, що стосуються особливостей державного управління у сфері цивільного захисту в сучасних умовах, а саме:

- вплив масштабу й характеру надзвичайної ситуації на систему державного управління;
- стан нормативно-правової бази в сфері цивільного захисту і її вплив на систему державного управління;
- дослідження структури, функцій і завдань, покладених на органи державного управління в сфері цивільного захисту;
- рівень оснащення системи цивільного захисту, дослідження науково-методичного апарата оцінки стану системи захисту.

Проте особливо актуальною є розробка та впровадження дієвих механізмів державного управління в сфері цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Механізми державного управління в сфері цивільного захисту – це система впливів суб'єкта управління в цій сфері (органи державного управління) на об'єкт управління (система цивільного захисту), що призначена для практичного здійснення державного управління й досягнення поставлених цілей по захисту населення й територій в умовах надзвичайних ситуацій.

Систему цивільного захисту держави визначено як сукупність органів державного управління, методів й інструментів управління, сил і засобів, що спрямовуються на ліквідацію надзвичайних ситуацій, які функціонують у взаємозв'язку між собою за наявності законодавчого, соціального, кадрового та ресурсного забезпеченням, відповідно до певної державної політики в цій сфері [3].

У сучасних наукових дослідженнях не в повному обсязі розглядалася низка питань стосовно державного управління в сфері цивільного захисту, а саме:

- особливості функціонування системи цивільного захисту провідних країн миру;
- сучасний стан механізмів державного управління в сфері цивільного захисту України;
- вплив масштабу й характеру надзвичайної ситуації на стан системи державного управління;
- нинішній стан нормативно-правової бази системи державного управління;
- дослідження структури, функцій і завдань, покладених на органи державного управління в сфері цивільного захисту;
- дослідження науково-методичного апарата оцінки стану системи захисту [1–3].

Дослідження зовнішніх факторів (досвід провідних країн миру в організації державного управління в сфері цивільного захисту й стан природно-техногенної безпеки України) свідчить про те, що в провідних країнах миру створено системи цивільного захисту, які здатні досить ефективно забезпечувати життєдіяльність суспільства, об'єктів економіки й інфраструктури.

Крім того, взаємозв'язок між динамікою змін та кількістю видів надзвичайних ситуацій, а також їх рівні та зонування в Україні свідчить про те, що структура системи цивільного захисту, розподіл сил і засобів, рішення щодо їх застосування для забезпечення належного реагування завжди погоджені з характером, масштабами й районами можливого виникнення надзвичайних ситуацій.

Система цивільного захисту має у своїй основі багаторівневу ієрархію з упорядженими зв'язками й відносинами між собою й підлеглими об'єктами, що взаємодіють між собою по своїй природі, складу, завданням, які вирішуються органами державного управління при її функціонуванні в надзвичайних ситуаціях, ставиться до класу складних систем [2].

Висновки. Ефективні механізми державного управління у сфері цивільного захисту надають можливість забезпечувати попередження різнохарактерних надзвичайних ситуацій та забезпечувати належне державне реагування у випадках їх виникнення.

Література:

1. Вовченко С. Д. Розвиток теоретичних основ функціонування системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій / С. Д. Вовченко // Економіка та держава. – 2013. – № 10. – С. 141–144.
2. Волянський П. Б. Методологічні підходи до управління ризиками в процесі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій / П. Б. Волянський // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 13. – С. 134–136.
3. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Расіна, Л. Ю. Гордієнко. – К. : Знання, 2004. – 342 с.

Колесов О. М.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Оперативна робота підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (далі – ОРС ЦЗ) з ліквідації надзвичайних ситуацій здійснюється в обстановці, яка постійно змінюється: у задимленому та токсичному середовищі, в умовах високих температур, загрози вибухів та обвалень, на висотах та у підвалах, при ліквідації стихійних лих та катастроф. Це обумовлює певну специфіку в діяльності пожежного-рятувальника, поєднану з систематичною роботою у незвичному середовищі та безперервною нервово-психологічною напругою. Тому однією з найважливіших задач навчання та виховання є формування у пожежних-рятувальників та керівників підрозділів ОРС ЦЗ високих волевих та професійно-оперативних психологічних якостей. Розвиток цих якостей здійснюється на заняттях по пожежно-стройовій та рятувальній підготовці, на пожежно-тактичних заняттях та навчаннях, на тренуваннях в теплодимокамерах, але найбільш ефективними вважаються заняття, які проводяться на вогневій смузі психологічної підготовки. Дані заняття проводяться під час проведення первинної професійної підготовки та при проведенні підвищення кваліфікації, в структурі службової підготовки. Порядок підготовки та підвищення кваліфікації працівників служби цивільного захисту, визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки [1]. Але на цей час, в нашій країні, відсутня будь-яка нормативно-правова база, яка визначає порядок улаштування вогневих смуг психологічної підготовки та організації проведення занять на них.

Виклад основного матеріалу. Під час ведення оперативних дій за призначенням, на пожежних-рятувальників діє вплив несприятливих факторів навколишнього середовища в поєднанні з сильними психогенними подразниками, дефіцитом інформації і часу на обдумування і ухвалення адекватного рішення, високою відповідальністю за виконання оперативного-тактичного завдання та наявністю несподіваних, раптово виникаючих перешкод. Одночасно з нервово-психічним напруженням пожежні-рятувальники піддаються високим фізичним навантаженням, працюють в захисному одязі і спорядженні, включаючи засоби індивідуального захисту. У такому спорядженні вони піднімаються на верхні поверхи будинків по ручних пожежних драбинах, працюють в незвичних позах (лежачи, повзком) в умовах обмеженого простору.

Серед усіх можливих шкідливих факторів, що впливають на пожежних-рятувальників при веденні оперативних дій, найбільш постійними є нервово-психічна

напруга, екстремальний температурно-вологісний режим і відмінний від нормального хімічний склад вдихуваного повітря.

Тому однією з найважливіших задач навчання та виховання особового складу підрозділів ОРС ЦЗ є формування у пожежних-рятувальників та керівників підрозділів високих вольових, професійно-оперативних та психологічних якостей:

- прагнення виконати поставлену оперативну задачу;
- впевненість у своїй професійній майстерності та підтримці товаришів у критичних ситуаціях;
- здатність тверезо мислити, швидко і правильно приймати рішення та діяти у напружених і небезпечних ситуаціях;
- проявляти у критичні моменти самовладання та стійкість;
- вміння швидко реагувати на зміну оперативної обстановки.

Разом з тим, для успішного формування і закріплення цих якостей необхідно проводити і спеціальну психологічну підготовку на вогневих (психологічних) смугах (далі – ВСПП) та учбових полігонах. В основу цієї підготовки закладено принцип: створити обстановку, яка максимально наближена до реальної, і в цій обстановці виконувати оперативну роботу. З цією метою на ВСПП імітуються місця впливу факторів пожежі, ставиться завдання (мета). На шляху до досягнення мети створюються труднощі та перешкоди, рекомендується вводити елементи несподіваності, дефіциту часу і в такій обстановці виконувати реальні види оперативної роботи, передбачаючи при цьому можливість вибору рішень. Тренування на ВСПП сприяють підвищенню фізичної витривалості, набуттю психологічної стійкості та навиків оперативної роботи в складних умовах, тренування серцево-судинної системи, а також посилення уваги у дотриманні техніки безпеки на пожежах.

Заняття на ВСПП, в структурі підготовки працівників ОРС ЦЗ [2,3,4], плануються в період проведення первинної підготовки та проводяться за рахунок часу відведеного на вивчення дисциплін «Пожежна техніка» та «Пожежно-тактична підготовка». При викладенні яких, одним з запланованих занять є проходження смуги психологічної підготовки в обстановці, максимально наближеній до реальної, в умовах надзвичайних ситуацій. На це заняття виділяється 4-и академічних години [4]. На занятті відпрацьовуються дві навчальні вправи: подолання перешкод смуги психологічної підготовки за умов сильної задимленості, обмеженої видимості, за наявності осередків горіння та гасіння водою та піною осередків горіння на снарядах смуги психологічної підготовки у складі відділення.

Відповідно до Навчального плану підготовки особового складу пожежної охорони, в курсі первинної підготовки, для проведення занять на вогневій смузі психологічної підготовки [5], відводиться 12-ть академічних годин. Під час проведення занять розглядаються питання щодо значення для пожежних-рятувальників проведення підготовки на ВСПП – вплив на набуття впевненості в своїх силах, улаштування ВСПП, безпека праці при проведенні занять на ВСПП, поетапне подолання пожежним-рятувальником вогневої смуги, без впливу відкритого полум'я та диму, поетапне подолання відділенням вогневої смуги, без впливу відкритого полум'я та диму, подолання пожежним-рятувальником вогневої смуги, під впливом відкритого полум'я та диму та подолання відділенням вогневої смуги, під впливом відкритого полум'я та диму.

Висновки. Існуюча система професійної підготовки працівників підрозділів ОРС ЦЗ не дає можливості напрацювання і зміцнення особливих якостей "психологічної надійності" та розвитку здатності до максимальної мобілізації власних можливостей.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI // Офіційний вісник України. - 2012 р. – № 89. – 30 листопада. – С. 59.
2. Наказ МОН України від 28.10.2009 № 989 «Про затвердження державних стандартів професійно-технічної освіти з робітничих професій».
3. Наказ МОН України від 28.10.2009 № 990 «Про впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з робітничих професій».

4. Наказ МНС України від 01.03.2010 №122 «Про впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти для професійної підготовки (підвищення кваліфікації) робітників з професій «Пожежний-рятувальник» та «Рятувальник» у системі МНС».

5. Рекомендации по методике проведения занятий на огневой полосе психологической подготовки пожарных и ее оборудование. – М. : ГУПО, ВНИИПО МВД СССР, 1983.

*Котенко М. В.,
Шведун В. О.*

ДЕРЖАВНЕ АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Державне антикризове управління – частина загальної системи державного управління, що включає: 1) прогнозування й своєчасну діагностику кризових ситуацій; 2) аналіз причин виникнення кризових ситуацій; 3) визначення першочергових заходів щодо стримування кризових явищ; 4) розробку комплексної програми по виходу із кризової ситуації й відновленню стійкого економічного росту.

Виклад основного матеріалу. У періоди економічних криз основне навантаження й відповідальність по забезпеченню економічної безпеки країни лягають на органи державного управління, тому що державні антикризові міри є основою виживання й виходу із кризи як підприємств, так і домогосподарств [4].

Державна антикризова політика спрямована на їх захист і запобігання банкрутств, а також на зниження рівня й якості життя населення, підтримку споживчого й інвестиційного попиту, усунення адміністративних бар'єрів для підприємництва.

У періоди криз роль держави в управлінні економікою й соціальними процесами значно зростає [3].

Держава виконує роль організатора й координатора правових, фінансових, організаційних, управлінських заходів, проведених на всіх рівнях, особливо на мікрорівні. Держава бере на себе значну частину витрат по антикризових мірах, розширює державний сектор економіки для виконання стратегічних і соціально значимих функцій.

Прогнозування розвитку зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на соціально-економічний розвиток держави, рання діагностика кризи, розробка методів, спеціальних програм і мір по його з'якшенню й подоланню, системна підготовка кадрів для сфери антикризового управління здатні ефективно протистояти кризовим явищам [2].

Виходячи з цього, доцільно виділити принципи державного антикризового управління:

- наукова обґрунтованість антикризових мір;
- правове забезпечення антикризового управління;
- підтримка фінансової системи;
- надання допомоги підприємствам;
- пріоритетність соціального захисту населення;
- запобігання масових вивільнень;
- підтримка малого бізнесу й розширення самозайнятості населення [5].

При розробці й реалізації антикризових заходів необхідно здійснювати комплексний підхід в управлінні. Для цього необхідно розробити систему заходів, що впливають на всі аспекти соціально-економічного розвитку територій.

Залежно від глибини, швидкості поширення кризових явищ, можливостей держави мобілізувати ресурси для боротьби із кризою виділяються пріоритетні напрямки діяльності.

У кожному конкретному випадку й для кожної держави вони повинні розроблятися індивідуально, але можна провести узагальнення методів і інструментів, що застосовуються органами державного управління різних країн.

У зв'язку з цим держава розробляє правову базу й методики антикризового регулювання. Відповідне правове забезпечення відбите в цивільному, бюджетному й податковому законодавстві, у законах, що регулюють діяльність акціонерних товариств, у законодавстві про конкуренцію й мале підприємництво, про банкрутство, про страху-

вання, в арбітражному й карному законодавстві [1].

Висновки. У цілому, ефективність антикризового управління залежить від реалізації комплексного системного наукового підходу.

Література:

1. Кислухина И. Проблемы формирования концептуальных и методологических основ антикризисного управления / И. Кислухина // Проблемы теории и практики упр. – 2006. – № 6. – С. 36–40.
2. Лігоненко Л. А. Антикризисное управление: соврем. состояние, метод. и кадровое обеспечение / Л. А. Лігоненко // Акт. пробл. економіки. – 2003. – № 4 (22). – С. 59–62.
3. Макаренко Ю. П. Використання системи антикризового управління для переходу до інвестиційної активності / Ю. П. Макаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 2. – С. 3–6.
4. Пшеничних А. В. Закордонний досвід процесів злиття і поглинання в контексті антикризового управління / А.В. Пшеничних // Фонд. ринок. – 2004. – № 41. – С. 24–27.
5. Семенченко А. Комплексний механізм антикризового стратегічного управління забезпеченням національної безпеки / А. Семенченко // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 46–55.

Кулешов М. М.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Основними цілями реформи системи органів державної влади, складовою частиною якої є Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), є побудова нової структури цих органів, перерозподіл між ними функцій і повноважень в цілях підвищення ефективності роботи системи державного управління у відповідних сферах діяльності, виключення дублювання функцій і повноважень органів влади, скорочення ряду повноважень та децентралізація влади.

Підтримуючи, в цілому, основні тези анансованої МВС України реформи ДСНС слід звернути увагу на наявність ряду загальновідомих факторів, які на жаль, не завжди враховуються під час розробки і реалізації проекту перетворень, насамперед, це:

1. Складність об'єкту реформування.
2. Недостатня наукова обґрунтованість розробки.
3. Відсутність або недостатність фінансових ресурсів.
4. Інертність системи і не бажання органів управління лишатися владних повноважень, прислідуючи при цьому свої вузьковідомчі інтереси.

Складність об'єкту реформування характеризується багатопрофільністю діяльності ДСНС України, як центрального органу виконавчої влади, на який покладено реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту (далі – ЦЗ) з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [1].

Специфіка діяльності органів управління і підрозділів ДСНС за кожним функціональним напрямком потребує уніфікованого підходу до оцінки їх стану, ефективності функціонування з метою виявлення проблем та визначення шляхів їх вирішення, з урахуванням позитивного досвіду інших країн, але не шляхом "сліпого" копіювання цього досвіду без урахування національних особливостей, рівня свідомості і правової відповідальності суспільства, і громадян за дотриманням вимог законодавства у сфері ЦЗ.

Цілком зрозуміло також, що заявлені цілі реформи не можуть бути реалізовані за відсутністю належного їх фінансування, як з боку держави, так і з боку інших суб'єктів сфери ЦЗ. Саме, з причини відсутності необхідних матеріально-технічних і фінансових ресурсів

реформи, які і раніше заявлялися, не мали свого логічного завершення і не досягали цілей.

Крім цього, некомпетентні рішення органу управління, у ряді випадків, приводили до розбалансованості системи та невизначеності розвитку подій у майбутньому.

На сьогодні, враховуючи загальнодержавні тенденції, щодо запровадження реформ і очікування суспільством позитивних змін, а також взятий державою курс на децентралізацію влади є надія, що роль центральних органів виконавчої влади суттєво зміниться, що усуне інертність органів управління до змін.

Виклад основного матеріалу. Визначені найбільш важливі, функціональні напрямки ДСНС України, які потребують перетворень та розроблені механізми і шляхи реформування серед яких:

1. Організаційно-управлінська діяльність ДСНС.

Назріла необхідність побудови нової організаційної і функціональної структури ДСНС на державному, регіональному і місцевому рівні, на основі принципу децентралізації влади, а також відмови від ряду повноважень і функцій, у тому числі, шляхом передачі їх іншим органам управління та своїм на регіональний рівень. Особливу увагу при цьому слід приділити оптимізації штатної чисельності управлінських апаратів, підвищення статусу служби цивільного захисту та особового складу підрозділів оперативно-рятувальної служби, шляхом проведення відповідних організаційно-штатних перетворень.

2. Наглядова діяльність.

Слід змінити підходи до здійснення функцій нагляду і контролю у сфері пожежної і техногенної безпеки з боку ДСНС, шляхом розробки нових механізмів реалізації наглядових повноважень у зазначених сферах, зокрема через запровадження аудиту пожежної і техногенної безпеки, який заснований на створенні системи незалежної оцінки ризиків та їх страхуванні.

Сутністю аудиту є передача частини наглядових повноважень від держави незалежним експертам-аудиторам, які будуть проводити експертну оцінку стану пожежної і техногенної безпеки об'єктів на основі критеріїв оцінки ризиків виникнення пожеж та надзвичайних ситуацій техногенного характеру [2], з метою страхування об'єктами цих ризиків. При цьому залишається дуже важливим питання регулюючого впливу держави на ці процеси.

3. Протипожежний захист населених пунктів.

Передбачає розробку та запровадження нової конфігурації системи протипожежного захисту населених пунктів України.

Підходи, які пропонуються з цього питання, передбачають докорінну перебудову системи організації протипожежного захисту населених пунктів на регіональному і місцевому рівні, в основу якої, з урахуванням розподілу України на адміністративно-територіальні одиниці та чисельності населення покладається розбудова місцевої і добровільної пожежної охорони, та підвищення ролі з цього питання місцевих органів влади і органів місцевого самоврядування [3].

4. Система оперативного реагування на НС.

Існує необхідність удосконалення системи оперативного реагування підрозділів ДСНС України на усі види загроз, на основі оптимізації складу сил оперативно-рятувальної служби та їх раціонального розміщення, а також технічного переоснащення.

У цьому питанні слід виходити з того, що в найближчому майбутньому система ЦЗ будуватиметься за принципом стратегічної мобільності, сутність якого полягає у поетапному нарощуванні заходів ЦЗ за часом і простором, в залежності від місця та рівня загроз, а також у швидкій концентрації сил і засобів у потрібний час у потрібному місці.

Висновки. Розроблені механізми та шляхи реалізації заходів з вищезазначених напрямків можуть бути корисними під час проведення реформування ДСНС України.

Література:

1. Постанова КМУ № 1052 від 16.12.2015р. «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій».

2. Постанова КМУ № 306 від 29.02. 2012р. «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від впровадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду у сфері пожежної та

техногенної безпеки».

3. Кулешов М.М. Щодо розробки нової конфігурації та механізмів державного управління системи забезпечення пожежної безпеки в Україні / М.М. Кулешов, С.Ю. Руденко // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. – 2015. – С. 230–237.

Куліш П. Ю.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЯК МЕХАНІЗМ ОПТИМІЗАЦІЇ ЯКОСТІ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Постановка проблеми. В умовах перехідної економіки, окрім успішного залучення проекту (програми) для вирішення соціально-економічних питань регіону, важливим процесом є аналіз та урахування можливих ризиків, прийняття рішень, спрямованих на ефективний результат та мінімізацію негативних наслідків під час впровадження проекту. Відповідний процес називається управління ризиками або ризик-менеджмент (англ. risk management).

Виклад основного матеріалу. Міжнародна технічна допомога надається Україні в різних формах та сферах, тому статутом організації-донора та умовами проектною заявки передбачені індивідуальні інструменти, методичні роз'яснення стосовно ідентифікації, оцінки, моніторингу, прийняття рішень та обговорення ризиків щодо циклу проекту (програми), який реалізується або може бути реалізований на території України.

На сьогодні існує велика кількість теоретико-методичних матеріалів, які розглядають такий феномен як ризик. Систему управління ризиками вивчали В.Вітлінський, Г. Гнатієнко, С. Юхимчук, Б. Никофороук. Управління ризиками в контексті прийняття та реалізації державно-управлінських рішень стали предметом досліджень в роботах М. Соболя, А. Дегтяря, В. Бакуменка.

Актуальність роботи обумовлена необхідністю вдосконалення механізму державно-управлінських рішень щодо управління ризиками у сфері міжнародної технічної допомоги.

Метою дослідження є вивчення загальних засад методології ризик-менеджменту для удосконалення механізму державно-управлінських рішень у сфері міжнародної технічної допомоги.

Незалежно від сфери реалізації, цілей та змісту проекту (програми) управління ризиками має циклічний фреймворк, що можна відобразити так [2]:

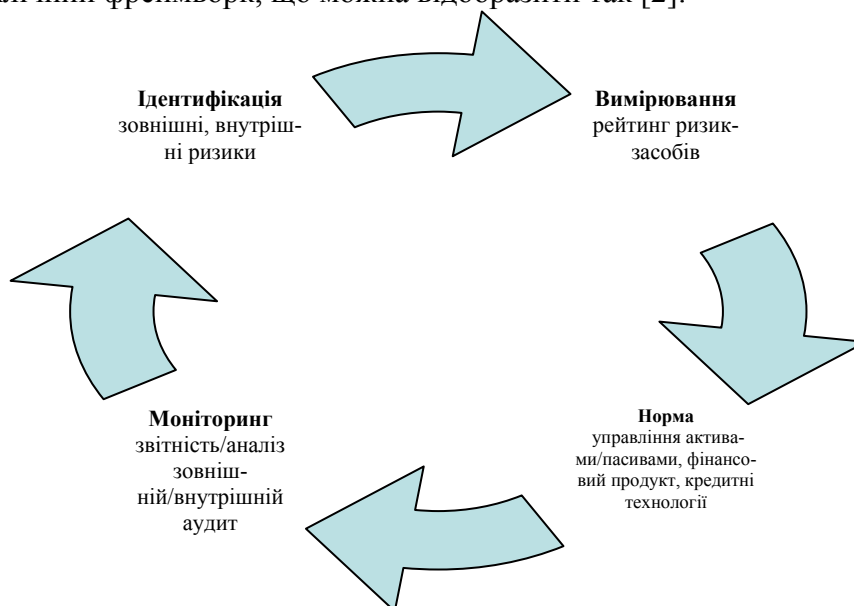

Рис. 1. Фреймворк ризик-менеджменту

Разом з тим, матриця ризик-менеджменту може відрізнитись в проектах (програмах), які підтримують різні міжнародні організації-донори. Матриця використовується для визначення різних рівнів ризику і є простим інструментом, щоб зробити ризики та процес прийняття рішення більш зрозумілими і прозорими. Наприклад, матриця Данського агентства з міжнародного розвитку (далі – DANIDA) має три секції. Перша секція має матрицю для урахування контекстуальних ризиків, друга – програмних та інституціональних, матриця в третій секції аналізує відхилення від плану, проміжне оцінювання та послідовність виконання. Управління ризиками та використання матриці є інтегрованою частиною, і повинні розглядатись як безперервний процес в усіх фазах програмного циклу агентства DANIDA [3].

Висновки. Слід зазначити, що процедури здійснення ризик-менеджменту різними донорськими організаціями та дії суб'єктів державного управління стосовно пошуку та вживання усіх можливих заходів, які сприятимуть уникненню або зменшенню можливих ризиків, їх контролю та зменшенню негативних наслідків [1], мають багато спільних рис та повинні враховувати інтереси всіх учасників впровадження проекту (програми) міжнародної технічної допомоги.

Елементи подальшого дослідження у сфері управління ризиками можуть бути використані для розробки алгоритму та методичних рекомендацій з метою поліпшення якості державно-управлінських рішень органів публічної влади під час здійснення проектів (програм) міжнародної технічної допомоги.

Література:

1. Соболев М. Особливості управління ризиками в механізмах державного управління на прикладі системи прийняття та реалізації державно-управлінських рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-1/doc/1/24.pdf>.
2. Jennifer Powers. Shifting Technical Assistance Needs for Commercial MFI's: A Focus on Risk Management Tools. BanyanGlobal Learning Series, 2005, p. 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.microfinancegateway.org/sites/default/files/mfg-en-paper-shifting-technical-assistance-needs-for-commercial-mfis-a-focus-on-risk-management-tools-oct-2005.pdf>.
3. Guidelines for Risk Management [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://amg.um.dk/en/technical-guidelines/guidelines-for-risk-management/>.

Лещенко О. Я.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Від ефективності реалізації цивільного захисту як однієї з основних функцій держави, спрямованої на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, а також в особливий період, безпосередньо залежить національна безпека держави. Питання діяльності державної системи цивільного захисту як складової системи забезпечення національної безпеки залишаються слабо дослідженими в Україні.

Метою даної статті є аналіз діяльності державної системи цивільного захисту у контексті забезпечення національної безпеки України, а також проблем і перспектив розвитку органів управління та сил цивільного захисту як складової сектору безпеки і оборони України.

Виклад основного матеріалу. У Конституції України [1] закріплено гарантії громадян, визначено завдання держави та органів влади у сфері захисту населення від надзвичайних ситуацій. Так, у статті 3 визнається, що в Україні “людина, її життя, здоров’я та безпека є найвищою соціальною цінністю”, а права і свободи та їх гарантії визнача-

ють зміст і спрямованість діяльності держави. У статті 50 закріплено право кожної людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кабінет Міністрів України, у відповідності до статті 116 Конституції України, забезпечує проведення політики у сферах охорони природи, екологічної безпеки і природокористування, захисту населення від наслідків аварій, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій та в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання (стаття 117).

Загальні засади реалізації конституційних положень щодо безпеки населення і територій від негативних наслідків надзвичайних ситуацій на теперішній час регулюються Кодексом цивільного захисту України [2], який набрав чинності з 1 липня 2013 року. Кодекс усунув суперечності, що містилися у попередніх законодавчих актах у сфері цивільного захисту, здійснив уніфікацію та систематизацію вимог та норм у цій сфері державного управління.

Відповідно Кодексу цивільного захисту України цивільний захист визначено як функцію держави у сфері національної безпеки, що полягає у забезпеченні захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, а також в особливий період. Отже, цивільний захист охоплює широкий спектр проблем, пов'язаних із попередженням, реагуванням та подоланням наслідків надзвичайних ситуацій, а також захисту населення держави від наслідків ведення воєнних дій.

Для реалізації цих завдань, у мирний час та в особливий період в Україні функціонує єдина державна система цивільного захисту (далі – ЄДС ЦЗ), яка є сукупністю органів управління та сил цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем, створених центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. Більш детально питання здійснення заходів цивільного захисту в державі, визначення складу органів управління та сил цивільного захисту, планування діяльності ЄДС ЦЗ, порядок виконання нею завдань у мирний час та в особливий період визначаються Положенням про єдину державну систему цивільного захисту [11], яке затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 року № 11.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України (стаття 6) цивільний захист забезпечується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про основи національної безпеки України» [3], суб'єктами забезпечення цивільного захисту, уповноваженими захищати населення, території, навколишнє природне середовище і майно, згідно з вимогами Кодексу цивільного захисту України – у мирний час, а також в особливий період - у межах реалізації заходів держави щодо оборони України.

Стаття 11 Кодексу визначає що в особливий період ЄДС ЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законами України “Про правовий режим воєнного стану” [4], “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” [5], а також іншими нормативно-правовими актами. Виконання завдань цивільного захисту під час функціонування ЄДС ЦЗ в умовах особливого періоду здійснюється у взаємодії з відповідним військовим командуванням. ДСНС України, інші сили цивільного захисту безпосередньої участі у бойових діях не беруть, а здійснюють захист населення і територій від наслідків ведення воєнних дій.

Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» до пріоритетів національних інтересів України віднесено «забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів». Також цим Законом визначено основні напрямки державної політики з питань національної безпеки, до яких належить вирішення проблемних питань в екологічній (техногенній) сфері, розв'язання яких здійснюється єдиною державною системою цивільного захисту.

З метою удосконалення вітчизняного законодавства щодо діяльності органів управління і сил цивільного захисту, як складової системи забезпечення національної безпеки,

Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 12 лютого 2015 року № 186-VIII [6]. Цим законом внесено зміни до Закону України «Про основи національної безпеки України» стосовно визначення цивільного захисту окремою сферою національної безпеки держави, а органів та сил цивільного захисту – окремими суб'єктами забезпечення національної безпеки.

У діючому Стратегічному оборонному бюлетені, схваленому Указом Президента України 29 грудня 2012 року № 771/2012 [7], наведено термін «сили безпеки і оборони», який чітко визначає що до їх складу відносяться «сили цивільного захисту», на які законами покладено функції із забезпечення національної безпеки держави. Також у пункті 3.1 цього бюлетеня визначено, що до сил безпеки належать сили та засоби «органів і підрозділів цивільного захисту».

Воєнно-політичний конфлікт на сході України актуалізував питання захисту цивільного населення держави від наслідків ведення воєнних дій. Це спонукало керівництво держави до прийняття ряду політичних рішень щодо забезпечення національної безпеки, у тому числі стосовно сфери цивільного захисту.

Так, у оновленій Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України 26 травня 2015 року № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України» [8]. Цим документом зокрема визначено як одну із актуальних загроз національної безпеки України – «незадовільний стан єдиної державної системи та сил цивільного захисту, системи моніторингу довкілля» (пункт 3.9). Також Стратегії національної безпеки України визначає напрямки реформування та розвитку ДСНС України (пункт 4.4), а саме: «Розвиток Державної служби України з надзвичайних ситуацій має забезпечити підвищення її спроможності щодо ефективного управління єдиною державною системою цивільного захисту, оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженням ...».

Відповідно до Воєнної доктрини України, затвердженої Указом Президента України від 24.09.2015 № 555 [9], органи управління та сили цивільного захисту остаточно визнано складовою сектора безпеки і оборони держави, а одним із шляхів формування національних оборонних спроможностей є «удосконалення єдиної державної системи цивільного захисту, приведення її у відповідність із стандартами ЄС та забезпечення ефективного функціонування...».

Більш конкретні напрямки розвитку органів управління і сил цивільного захисту та ДСНС України у розрізі забезпечення національної безпеки держави визначено Концепцією розвитку сектора безпеки і оборони України, затвердженої Указом Президента України від 14.03.2016 № 92 [10].

Висновки. Відповідно до вітчизняного законодавства органи управління та сили цивільного захисту та ДСНС України є суб'єктами забезпечення національної безпеки України.

В державі в основному сформовано нормативно-правову базу з питань цивільного захисту, у тому числі у контексті реалізації завдань національної безпеки. Удосконалення законодавства у зазначеній сфері необхідно проводити з урахуванням вимог досвіду побудови систем національної безпеки та цивільного захисту у розвинених країнах світу, наявних та прогнозуємих загроз національній безпеці держави.

Нині в умовах безпрецедентних воєнно-політичних викликів, яким нині протистоїть Україна, питання цивільного захисту дещо «затінені» більш нагальними проблемами. Водночас потенціал вірогідного соціального резонансу та негативних політичних ризиків, у разі неефективного вирішення цих питань, досить високий, тому проблематика забезпечення безпеки життєдіяльності населення в умовах виникнення різних надзвичайних ситуацій, у тому пов'язаних із наслідками воєнно-політичного конфлікту, повинна бути пріоритетом вищого керівництва держави під час розгляду питань ефективного забезпечення національної безпеки України.

Література:

1. Конституції України, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI,

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

3. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

4. Закон України “Про правовий режим воєнного стану” від 06.04.2000 № 1647-III, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1647-14>.

5. Закон України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21.10.1993 № 3543-XII, <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>.

6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 12.03.2015 № 186-VIII, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/186-viii>.

7. Указ Президента України 29 грудня 2012 року № 771/2012 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України», <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/2012>.

8. Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України”», <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

9. Указ Президента України від 24.09.2015 № 555 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року "Про нову редакцію Воєнної доктрини України", <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.

10. Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року "Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України", <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>.

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 року № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту», <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-2014>.

Лисяк В. О.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПОЖЕЖНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Постановка проблеми. Безсумнівним є той факт, що жоден механізм державного управління не може ефективно діяти без правової складової, яка регламентує та легітимізує його функціонування. Організаційно-правовий механізм державного управління пожежною безпекою не є винятком.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі реалізації державної політики забезпечення пожежної безпеки в Україні законодавчу систему нормативно-правової складової організаційно-правового механізму державного управління пожежною безпекою складають (рис.):

- Конституція України;
- Кодекс цивільного захисту України (далі - Кодекс);
- Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі - Положення) [3];
- Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми забезпечення пожежної безпеки на 2012-2015 роки” (далі - Програма) [1].

Опосередковано до цієї системи можна віднести й втрачений чинність Закон України “Про пожежну безпеку” (далі - Закон) [133].

Перш ніж аналізувати нормативно-правову складову організаційно-правового механізму державного управління пожежною безпекою в Україні і погоджувачись із науковцями [2] зупинимось на історичних моментах розвитку законодавства у сфері пожежної безпеки. Отже, відповідальність за злочини у цій сфері, передбачалася навіть у першому пам’ятнику права – “Руській Правді”, в якому у ст. 108 передбачалася відповідальність за вчинення підпалу.

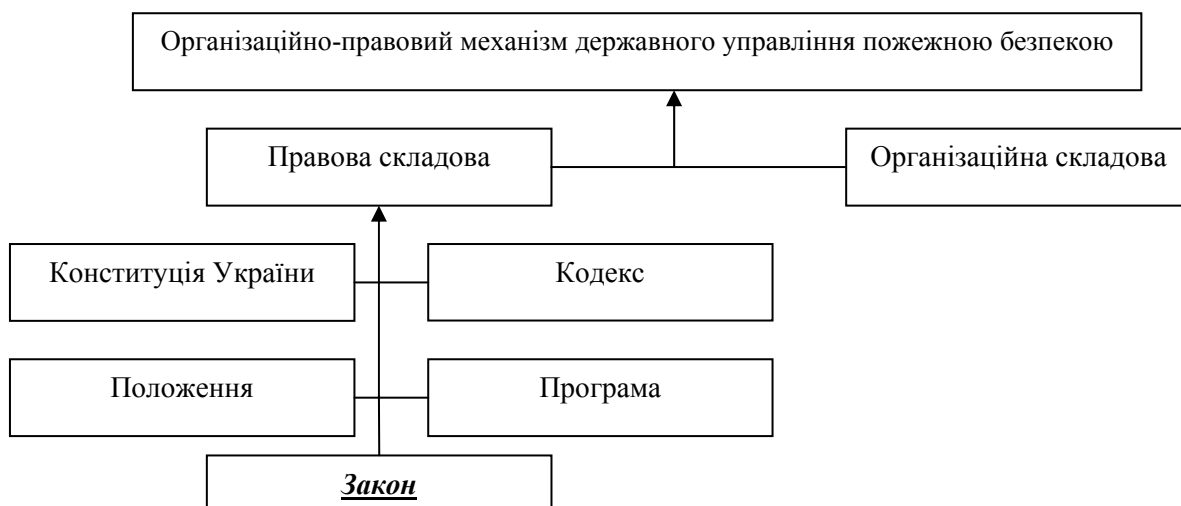

Рис. Законодавча система нормативно-правової складової організаційно-правового механізму державного управління пожежною безпекою

Законом установлювалось, що забезпечення пожежної безпеки є невід’ємною частиною державної діяльності щодо охорони життя та здоров’я людей, національного багатства і навколишнього природного середовища.

Поділяючи пожежну охорону на такі види як державна, відомча, місцева та добровільна Закон встановлював, що метою створення пожежної охорони є захист життя і здоров’я громадян, приватної, колективної та державної власності від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки на об’єктах і в населених пунктах.

Як зазначають науковці, “не можна визнати нормальним той факт, що у Законі України “Про пожежну безпеку” [3] відсутнє саме визначення поняття пожежної безпеки, те ж саме стосується і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини у цій сфері ... У ст. 2 згаданого Закону, законодавець лише визначав коло осіб, які відповідають за забезпечення пожежної безпеки (посадові особи, працівники підприємств, установ, організацій та підприємців, органи архітектури, замовники, забудовники, проектні та будівельні організації, квартиронаймачі і їх власники) у певних сферах життєдіяльності чи об’єктах (підприємствах, установах та організаціях, населених пунктах, будівлях, спорудах, жилих приміщеннях державного, громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів) [1]”.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день у законодавчому полі України стосовно формування та реалізації державної політики забезпечення пожежної безпеки, а отже й державного управління пожежною безпекою існує декілька нормативно-правових актів дія яких спрямована на підвищення ефективності системи забезпечення пожежної безпеки.

Головну роль, безумовно, відіграє Кодекс цивільного захисту України, яким регламентовано створення Єдиної державної системи цивільного захисту, як інтегруючої організаційної структури державного управління пожежною безпекою в Україні.

Більш глибокому дослідженню функціонування організаційної структури державного управління пожежною безпекою буде присвячено наступний підрозділ нашого дисертаційного дослідження.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.10.2012 р. № 5403-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403%D0%B0-17/para5#n5>.

2. Назаренко В.Ю. Поняття та сутність державного управління пожежною безпекою в Україні / В.Ю. Назаренко // Публічне управління: теорія та практика Збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління, № 4 (12) / 2012. – С. 45–49.

3. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/files/prognoz/report/2013/Vid_Vukon.pdf.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Ефективне державне управління в сфері цивільного захисту дозволяє забезпечити належний захист населення та територій від природних та техногенних надзвичайних ситуацій. Проте на сучасному етапі в державному управлінні в сфері цивільного захисту існує низка проблем, які потребують негайного вирішення.

Виклад основного матеріалу. Держава відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки своїх громадян від надзвичайних ситуацій, що висвітлюється в державній політиці в сфері цивільного захисту.

У загальному випадку до державного управління в сфері цивільного захисту відносяться заходи щодо:

- організації, підготовки громадян і всіх державних і недержавних органів і організацій до можливого виникнення надзвичайних ситуацій;
- забезпечення цивільного захисту населення й народногосподарських об'єктів від небезпек, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій;
- локалізація й ліквідація наслідків стихійних лих [2–4].

Поряд із цим існують певні проблеми в кадровій політиці, а саме:

- невідповідність державної кадрової політики вимогам трансформаційних процесів у державі;
- недосконалість законодавчої бази в кадровій сфері [1].

Особливістю нормативно-правової бази цивільного захисту є те, що документи різних рівнів і видів не мають єдиної структури. У той же час виявляються неузгодженість і протиріччя між нормативно-правовими документами на міжгалузевому й структурному рівнях, а законодавство щодо соціальних питань містить значну кількість неузгоджених між собою норм по соціальному захисту окремих категорій громадян, а також норм окремих законів.

Існуюча послідовність забезпечення прийняття управлінських рішень у системі цивільного захисту України є недосконалою. Існують значні недоліки, які закладені в самій організації системи цивільного захисту держави.

На функціонування системи цивільного захисту також істотно впливають недоліки, обумовлені станом підготовки конкретного органу управління або певної посадової особи.

Аналіз структури системи цивільного захисту свідчить про те, що її функції не є узгодженими та дублюються за рівнями компетенції органів державного управління.

Таким чином, недосконалість організаційного й нормативно-правового забезпечення діяльності органів державного управління призводить до неефективного виконання ними завдань щодо захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій [5].

Відповідно, на сучасному етапі дуже важливим питанням є розробка концепції аналізу альтернативних систем цивільного захисту.

Концепція аналізу альтернативних систем цивільного захисту дозволяє:

- порівнювати варіанти їх організації;
- досліджувати їх характеристики за якісними показниками в сполученні із численними індикаторами;
- створювати моделі, що сполучають і відображають зв'язок якісних і кількісних показників;
- одержувати дані щодо функціонування органів державного управління [3].

Висновки. У цілому, проведений аналіз умов і факторів, що впливають на функціонування механізмів державного управління в сфері цивільного захисту дозволив виявити низку проблем в нормативно-правовому та організаційному забезпеченні.

Відповідно сфера цивільного захисту потребує розробки дієвих практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління.

Література:

1. Стеблюк М. І. Цивільна оборона та цивільний захист : підруч. / М. І. Стеблюк. – К. : Знання-Прес, 2007. – 487 с.
2. Тищенко В. О. Підхід до вибору альтернативного рішення органами державного управління у надзвичайних ситуаціях / В. О. Тищенко, О. Г. Барило, С. П. Потеряйко // Економіка і держава. – 2011. – № 2. – С. 124–126.
3. Тищенко В. О. Оцінювання адекватності інформації органами державного управління у надзвичайних ситуаціях / В. О. Тищенко, О. Г. Барило С. П. Потеряйко // Інвестиції: практика і досвід. – 2011. – № 4. – С. 72–74.
4. Тищенко В. О. Оцінювання ефективності організації державного управління у надзвичайних ситуаціях / В. О. Тищенко, О. Г. Барило, С. П. Потеряйко // Научные разведки по государственному и муниципальному управлению. – 2011. – Вып. 2. – С. 56–60.
5. Цивільний захист : навч. посібник / За ред. проф. М. О. Біляковича. – К. : Арістей, 2007. – 386 с.

*Неклонський І. М.,
Самарін В. О.*

СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Надзвичайні ситуації, що виникають кожного року в Україні, зумовили необхідність вирішення цілого комплексу проблемних питань, в числі яких і питання мінімізації втрат шляхом вдосконалення взаємодії органів виконавчої влади у сфері захисту населення і територій. При всій різноманітності сучасних підходів щодо проектування структур і удосконалення систем управління в їх основі закладено ідеї, пов'язані із структурно-функціональними особливостями управлінської системи, разом з тим, питання удосконалення системи взаємоузгоджених дій при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (далі – НС), як правило, не розглядаються.

Специфіка діяльності органів управління і підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій полягає у тому, що покладені на них завдання вони виконують у взаємодії з силами різних міністерств і відомств.

Таким чином, в зоні НС може скластися ситуація коли необхідно організувати взаємодію між різними організаційними структурами. Недооцінка керівником органу управління питань організації взаємодії може призвести до зриву виконання оперативного завдання. Тому кожному керівнику необхідно розуміти сутність відповідного процесу.

Для цього потрібно на основі синтезу основних положень теорії і практики взаємодії сил цивільного захисту проаналізувати існуючий механізм взаємодії структурних підрозділів ЄДС ЦЗ, діяльність якої регламентується [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи положення відповідних нормативно-правових актів та відомих наукових праць з питань організації взаємодії, на основі яких проведені наукові дослідження [3], можна зробити такі висновки.

По-перше, формами взаємодії є: спільний аналіз обстановки; спільне планування різних дій і заходів; взаємне використання сил і засобів; взаємне інформування зацікавлених суб'єктів; обмін службовим та оперативним досвідом; спільні тренування й заняття та інші, що зумовлені вимогами чинного законодавства.

По-друге, взаємодія здійснюється на різних рівнях – міжвідомчому, відомчому.

По-третє, взаємодія має бути багатоваріантною. Це обумовлено можливими змінами оперативної обстановки. Вона передбачає завчасну організацію та постійне підтримання взаємодії за декількома найбільш вірогідними варіантами розвитку ситуації.

По-четверте, до взаємодії висувуються такі вимоги, як стійкість, безперервність, гнучкість, цілеспрямованість, активність, прихованість.

По-п'яте, належний рівень взаємодії забезпечується: взаємним знанням покладе-

них завдань, можливостей взаємодіючих суб'єктів, з'ясуванням і узгодженням різних варіантів дій; систематичним уточненням змісту взаємодії; організацією та підтриманням безперервного зв'язку та постійним взаємним обміном інформацією про обстановку; чітко налагодженими контактами між керівниками взаємодіючих суб'єктів та їх органами управління; належним контролем за дотриманням устанавленого порядку узгоджених дій.

По-шосте, метою взаємодії є узгодження дій як при виконанні поточних завдань, так і в разі ускладнення оперативної обстановки.

Висновки. Таким чином, сутність взаємодії полягає в основаних на належній нормативно-правовій регламентації узгоджених на всіх рівнях діях і заходах взаємодіючих суб'єктів під час виконання відповідних завдань. При цьому головне завдання полягає не в досягненні формальної підпорядкованості сил і засобів, а у виробленні твердого розуміння кожною із взаємодіючих сторін ролі і місця свого відомства в ході ліквідації НС та особистої відповідальності керівників за виконання поставлених завдань.

Іншими словами, узгодження зусиль різних структур при виконанні загального завдання набуває своєрідну і найбільш складну форму взаємного сприяння, що вимагає особливого такту у взаєминах, вміння знаходити спільну мову і визначати загальні (взаємні) інтереси.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI // Офіційний вісник України. - 2012 р. – № 89. – 30 листопада. – С. 9.

2. Про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014р. № 11. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 8. – 31 січня. – С. 341.

3. Неклонський І. М. Результати наукових досліджень взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій / І.М. Неклонський // Честь і закон. – Х. : НАНГУ, 2015. – № 1 (52). – С. 24–34.

Орленко Я. Ю.

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Успішний розвиток та майбутнє суспільства і держави значною мірою залежить від ефективної управлінської діяльності та здатності органів державної влади оперативно й адекватно відповідати на запити часу.

Такі фактори, як зростання терористичної загрози, високий рівень техногенного навантаження, різка зміна клімату та поява нових епідемій, кинули людству абсолютно нові виклики і поставили його під пряму загрозу самознищення. Сьогодні, коли з'явилися реальні підстави до відродження «холодної війни» з огляду на події на сході України, а також з огляду на щораз частіші проявлення різних стихійних лих та техногенних катастроф, світова спільнота має переосмислити підходи до забезпечення суспільної безпеки, але й знайти нові механізми протидії низці нових загроз, які мають щораз більш диверсифікований характер зі щораз менше передбачуваними наслідками [7].

Відповідно світовим тенденціям щодо підвищення рівня таких загроз загальнолюдського значення набуває проблема забезпечення ефективного захисту населення, територій, майна і навколишнього середовища від надзвичайних ситуацій (далі – НС) різного характеру.

Отже, розбудова України, як незалежної демократичної держави передбачає сучасне удосконалення формування розгалуженої інфраструктури ліквідації та запобігання надзвичайним ситуаціям, подальшу модернізацію системи цивільного захисту, під-

вищення рівня забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Сучасна державна політика України в сфері цивільного захисту, є малоефективною відповіддю небезпечним викликам ХХІ століття.

Через недосконалість управління системою цивільного захисту, недостатню діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення реалізації політики у сфері цивільного захисту, ефективність протидії надзвичайним ситуаціям залишається низькою, на що вже неодноразово звертали увагу як експерти, так і провідні вчені з даної проблеми [2].

Слід зазначити, що системні заходи щодо модернізації та вдосконалення управління системою цивільного захисту поступово почали реалізовуватися у рамках загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту на 2009 – 2013 рр. [6].

Від 24.12.2012 р., відбулася реорганізація Міністерства надзвичайних ситуацій України та Державної інспекції техногенної безпеки України у новостворену Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України). Згідно із Положенням про ДСНС, затвердженим Указом Президента України від 16.01.2013 р., було визначено, що ця Служба належить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від НС та запобігання їх виникненню, ліквідації НС, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невиробничого спрямування, а також гідрометеорологічної діяльності [1].

Основні положення з побудови та організації діяльності державної системи цивільного захисту її органів враховують Кодекс цивільного захисту України.

Попередні системи цивільного захисту, що були прийняті в 1993, в 2000, і в 2004 роках дублювали один-одного та були малоефективними. Основними законами України, які визначали державну політику у сфері цивільного захисту, механізм її реалізації у мирний та воєнний часи, правовідносини та організаційні засади суб'єктів діяльності у цієї сфери були:

"Про Цивільну оборону України", прийнятий у 1993 році;

"Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру", прийнятий у 2000 році;

"Про правові засади цивільного захисту", прийнятий у 2004 році;

"Про аварійно-рятувальні служби", прийнятий у 1999 році;

"Про пожежну безпеку", прийнятий у 1993 році.

Усі вони розроблялися у різні часи, деякі з них, у зв'язку з відсутністю суб'єкта права, на які може поширюватись їхня дія, втратили свою актуальність. Крім того, деякі з них за змістом мали спільний предмет правового регулювання, містили численні дублювання та суперечності, а у ряді випадків не відповідали нормам міжнародного гуманітарного права.

Отже, Кодекс цивільного захисту України [3] прийнятий 2 жовтня 2012 року, введений у дію з 1 липня 2013 року замінив собою цю низку законів. Тим самим було прибрано низку суперечностей, що містилась в цих законах і створено цілісну нормативно-правову базу цивільного захисту. Згідно з Кодексом цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

У зв'язку з набуттям чинності нового Кодексу Цивільного захисту України було прийняте нове Положення про Єдину державну систему цивільного захисту, направлене на підвищення безпеки людей і територій. Оновлена Єдина державна система цивільного захисту забезпечить ефективність захисту людей і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, а також чітку координацію структур, задіяних під час надзвичайних ситуацій, – центральних і місцевих органів влади, рятувальників, комунальних служб, підприємств, сприятиме оперативному інформуванню населення. Єдина державна система цивільного захисту створюється на заміну застарілої системи цивільної оборони, яка існувала ще за Радянських часів для захисту пере-

важно від загроз військового часу. Нова система заснована на кращому світовому досвіді й технологіях, але включає й напрацювання радянської системи цивільної оборони. До актуалізації системи цивільного захисту спонукало посилення техногенних ризиків, різка зміна клімату, терористична загроза.

У зв'язку з підписанням в 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом ще більшої актуальності набуває питання наближення системи цивільного захисту в Україні до європейських стандартів, приєднання до Механізму цивільного захисту Європейського Союзу.

Ураховуючи ряд проблем у функціонуванні сьогодні державної системи цивільного захисту, процес її модернізації та вдосконалення відбувається на засадах використання нашої країною світового досвіду та співпраці з розвиненими європейськими країнами.

Перспективним завданням модернізації системи цивільного захисту України Постає необхідність узагальнення міжнародного досвіду створення та функціонування систем державного управління в умовах надзвичайних ситуацій. Він свідчить, що на сьогодні такі системи продовжують удосконалюватися, а відмінності у їх побудові та функціонуванні зумовлені національними особливостями формування та розвитку. Але їх об'єднує спільна мета, що полягає в прогнозуванні надзвичайних ситуацій різного типу, запобіганні їх виникненню і ліквідації наслідків [4].

Щодо орієнтації нашої держави на європейські стандарти у сфері цивільного захисту, то це передусім гарантія її подальшого всебічного розвитку та національної безпеки, можливість спільно вирішувати не тільки внутрішні питання, що стосуються попередження та ліквідації масштабних НС на своїй території, а й брати активну участь у вирішенні глобальних проблем людства, що зачіпають інтереси всіх країн та народів світу, характеризуються динамізмом і вимагають для свого вирішення колективних зусиль світової громадськості [5]. Європейська Комісія в 2013 р. опублікувала офіційний документ щодо нових законодавчих актів, які “зміцнюють” загальноєвропейську політику в сфері управління надзвичайними ситуаціями [8]. Впровадження та адаптація в практичну діяльність зарубіжного досвіду є надзвичайно актуальними для України через те, що незалежно від того, де відбулась надзвичайна ситуація, аналіз недоліків організації управління в умовах надзвичайних ситуацій дає можливість врахувати прорахунки і не допустити їх у майбутньому. Вивченню передового досвіду країн світу, його використанню в Україні та удосконаленню на його основі підготовки управлінців загальнодержавного, регіонального та місцевого рівнів з управління ризиками техногенного, природного і соціального походження та з антикризового управління, а також модернізації матеріально-технічної бази оперативного-рятувальних підрозділів на основі новітніх технологій має сприяти розширення співпраці України з міжнародними організаціями у цій сфері.

Висновки. Зазначимо, що в умовах сучасної нестабільності, яка породжує комплекс небезпек, об'єктивно посилюється роль держави для забезпечення ефективного захисту населення і територій від НС. Тому наша держава повинна швидше побудувати таку державно-управлінську модель, яка б гарантувала власну безпеку та відповідала високим європейським стандартам. Також, прийняти необхідність, проаналізував досвід вітчизняної системи цивільної оборони, а також світовий досвід та нові технології, побудувати в Україні єдину комплексну сучасну систему захисту.

Література:

1. Деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій : Указ Президента України № 20/2013 від 16.01.2013 р. // Офіційний вісник України. – 2013. – № 5. – Ст. 154.
2. Інформація про стан та проблеми функціонування єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/content/program_KMU_inform.html.
3. Кодекс цивільного захисту України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
4. Клименко Н. Г. Зарубіжний досвід функціонування систем державного управ-

ління в умовах надзвичайних ситуацій та основні тенденції їх подальшого розвитку / Н. Г. Клименко // Збірник наукових праць НАДУ / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – Вип. 1. – С. 26–40.

5. Костенко В. Модернізація державної системи цивільного захисту в контексті європейської інтеграції України / В. Костенко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 4 (19). – С. 111.

6. Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту на 2009 – 2013 роки [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 156 від 25.02.2009 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

7. Чому Україні потрібне Міністерство цивільного захисту, а не гібрид МНС? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://italawguide.at.ua/news/chomu_ukrajini_potribne_ministerstvo_tsyvilnogo_zakhystu_a_ne_gibryd_mns/2014-10-10-899.

8. New legislation to strengthen European policy on disaster management. European Commission - MEMO/13/1120 10/12/2013 [Electronic resource]. – Access mode: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1120_en.htm.

Приходько Р. В.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Ситуації, яка склалася на Україні з надзвичайними подіями техногенного та природного характеру, повинна протистояти високоорганізована, ефективно керована єдина державна система цивільного захисту. Функція органів цивільного захисту у будь-якій державі є необхідною передумовою його виживання та розвитку. В чому ж полягає суть проблем управління у даній сфері? Це вплив на надзвичайні події, контроль та керування процесом боротьби з ними. Управління єдиною державною системою цивільного (ЄДСЦЗ), що ґрунтується на політиці держави у сфері боротьби з надзвичайними подіями, її динамічна організаційна діяльність, спрямована на забезпечення ефективної побудови і дії системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) із урахуванням середовища її функціонування. В Україні відбувається правова реформа. Проте зусилля щодо реформування системи ДСНС не завжди дієві і дають очікувані результати. Нинішня практика управління ДСНС будувалась й будується, як правило, без наукового обґрунтування, на сформованій стихійно фрагментарній основі. За таких умов проблеми, що виникають, обсяги, трудомісткість, складність завдань, що вирішуються ДСНС, безперечно зростають і зростатимуть. Виникнення проблем, як правило, пов'язане з прийняттям управлінських рішень. А науково обґрунтованим, ефективним методом розв'язання проблем, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень, є оптимізація вироблення рішення та використання системи підтримки (поради, рекомендації) прийняття рішення керівником (суб'єктом управління).

Виклад основного матеріалу. Сьогодні виникли значні зміни в галузі розвитку та вдосконалення системи захисту населення та територій України від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Створена, відповідаюча сучасним вимогам розвитку суспільства, фактично нова система захисту населення та територій – єдина державна система цивільного захисту України. Проведене реформування та внесені докорінні зміни до структури управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Про вдосконалення нормативно-правової бази свідчить факт прийняття Кодексу цивільного захисту України 2 жовтня 2012 року N 5403-VI та ціла низка інших нормативно-правових актів в галузі цивільного захисту.

Висновки. Для оцінки проблеми (розв'язання проблемної ситуації), завдання управління діяльністю ДСНС, потрібно чітко уявляти не лише структуру об'єктів та суб'єктів управління, але й обмеження та права, що надаються національною законодав-

чою базою, її досконалість, реальні механізми владних структур, та механізм управління, їх алгоритми тощо.

Сама по собі управлінська система служби цивільного захисту України, якщо не займатися постійно вдосконаленням її роботи, не гарантує успіху у "вирішенні проблемної ситуації". Керівники органів та підрозділів служби цивільного захисту повинні мати чітке уявлення, що успіх та ефективність управління не там, де гіпертрофовані штати, надлишок матеріально-технічного забезпечення, а там, де забезпечується оптимальна побудова апарату на підставі гнучкого сполучення лінійних, функціональних та штабних підрозділів, а процес розв'язання кожної окремої проблеми складається з ланцюга взаємопов'язаних етапів: "проблема – мета – завдання – комплекс заходів – результат".

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України 2 жовтня 2012 року N 5403-VI.
2. Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: Закон України №1809-111 від 08.06.2000 р. // www.rada.gov.ua.
3. Про заходи щодо підвищення рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного походження: Указ Президента України №80 від 09.02.2001 р. // www.prezident.gov.ua.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 листопада 2002 року "Про стан техногенної та природної безпеки в Україні": Указ Президента України №76 від 04.02.2003 р. // www.prezident.gov.ua.

***Рибка Є. О.,
Андронов В. А.***

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. У сучасному світі місце кожної держави визначається переважно її інтелектуальним потенціалом, якістю професійної підготовки фахівців і рівнем розвитку науки. Вона є каталізатором технічного прогресу, впливає на стан економіки, сприяє стабілізації внутрішньодержавної, соціально-економічної обстановки, зміцненню зовнішньополітичних позицій країни. В умовах постійного збільшення техногенного навантаження та зростання потенційних небезпек, що постають перед людиною, розвиток наукової і науково-технічної діяльності системи цивільного захисту нашої держави є актуальною та нагальною проблемою.

Виклад основного матеріалу. Наукова і науково-технічна діяльність (ННТД) в Державній службі України з надзвичайних ситуацій України (ДСНС України) – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань, розвиток науки, підвищення ефективності використання наукових досягнень у забезпеченні реалізації державної політики у всіх сферах діяльності ДСНС України: цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невинного характеру, а також гідрометеорологічної діяльності [2].

Суб'єктами виконання наукових досліджень є вчені, наукові та науково-педагогічні працівники, науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, що належать до сфери управління ДСНС України, та здійснюють ННТД за всіма її видами в інтересах розвитку цивільного захисту.

Органом управління ННТД в ДСНС України є сама Державна служба, яка здійснює організацію, планування, координацію, контроль та забезпечення наукової діяльності, організацію та підтримання взаємодії при проведенні досліджень за проблематикою цивільного захисту з науковими установами інших центральних органів виконавчої влади [2].

Процес удосконалення законодавчого забезпечення функціонування наукової

сфери України та правового механізму державного управління нею ще триває та передбачає приведення у відповідність європейським та світовим стандартам на рівні законів, зокрема у 2014-2015 роках були прийняті нові прогресивні Закони України «Про вищу освіту» [1] та «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3]. Ці закони створюють сприятливі умови для розвитку науки, інновацій, а також декларують розширення прав та автономії суб'єктів освітньої та наукової діяльності.

З урахуванням цього потребує поступового перегляду та приведення у відповідність із законодавчою базою та тенденціями розвитку науки нормативного забезпечення ДСНС України «Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в Державній службі України з надзвичайних ситуацій», «Про науково-технічну раду ДСНС України», «Про підготовку науково-педагогічних кадрів» та ін.

До основних проблемних питань наукової і науково-технічної діяльності ДСНС України можна віднести такі:

- повна відсутність фінансування наукових досліджень, які здійснюють відомчі вищі навчальні заклади;
- відсутність експериментальної бази і, як результат, відсутність реальних експериментальних досліджень;
- оформлення (подача заявок) на отримання охоронних документів права інтелектуальної власності, видання монографій та публікації у виданнях, що входять до рейтингових наукометричних баз даних, а також участь у роботі закордонних конференцій (симпозіумів, конгресів тощо) потребують значних витрат власних грошових науковців;
- у свою чергу відсутність «виходу» результатів наукових досліджень на міжнародний рівень не дозволяє здійснювати отримання грантів, участь в міжнародних проєктах та закордонних стажуваннях;
- низький рівень впровадження результатів наукових досліджень через відсутність взаємозв'язку між практичними підрозділами та суб'єктами виконання наукових досліджень.

На основі аналізу проблемних питань та досвіду організації наукової діяльності можемо сформулювати такі напрями усунення проблемних питань та розвитку наукової і науково-технічної діяльності ДСНС України, з метою внесення змін до існуючих нормативних актів:

- розподіл бюджетного фінансування між суб'єктами виконання наукових досліджень повинен здійснюватись на справедливій конкурсній основі;
- для можливості розвитку експериментальної бази необхідно по-перше запровадити відповідну статтю фінансування цього напрямку, а по-друге запровадити реєстр випробувального обладнання ДСНС України для можливості його сумісного застосування;
- для забезпечення розвитку винахідницької діяльності та забезпечення необхідного рівня публікацій у престижних виданнях потребує заснування фонд підтримки наукових досліджень, а також системи матеріального стимулювання талановитих науковців;
- для усунення «прірви» між наукою та практикою, необхідно надати можливість практичним підрозділам цивільного захисту, виступати в якості замовника та ініціювати проведення наукових досліджень направлених на вирішення актуальних прикладних задач.

Висновки. Процес становлення наукової діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій є досить не однозначним, що пов'язано з відсутністю власного законотворчого досвіду в нашій державі та в самій Держслужбі. Формування власного правового поля наукової та науково-технічної діяльності є однією із головних детермінантів ефективного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту нашої країни. Реалізація вище окреслених напрямів розвитку науки дозволить забезпечити сприятливі умови вищим навчальним закладам та науково-дослідним установам при створенні конкурентоспроможної наукової продукції європейського рівня.

Література:

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в Державній службі України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]: Наказ ДСНС України від 30.07.2013 р. № 495. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN91734.html.

3. Про наукову та науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.

*Смирнов О. М.,
Бугайов А. Ю.*

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ СТОСОВНО ПРОВЕДЕННЯ УТИЛІЗАЦІЇ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ БРОНЕБІЙНИХ ПІДКАЛІБЕРНИХ СНАРЯДІВ ІНДЕКСУ БМ

Постановка проблеми. Виходячи з правової основи, основних принципів та завдань ЦЗ. Враховуючи, що об'єктом державного управління виступає підприємство – арсенали, бази та склади артилерійських боєприпасів. Стає питання виконання вимог забезпечення безпеки при виконанні робіт з утилізації артилерійських боєприпасів з метою запобігання НС [3].

Боєприпаси з минулим терміном зберігання представляють постійну загрозу несанкціонованих вибухів і пожеж, що може приводити до катастрофічних наслідків, зв'язаних із загибеллю людей і непоправним збитком природі.

Виходячи з цього, виникає необхідність швидкого впровадження нових високоефективних технологій утилізації боєприпасів.

Сучасні методи утилізації артилерійських бронебійних підкаліберних снарядів індексу БМ, що застосовуються на арсеналах та базах артилерійських боєприпасів проводяться методом підриву. При цьому втрачається металобрухт (табл. 1).

При прямому спалюванні на відкритому повітрі або підриву боєприпасів в навколишнє середовище потрапляє велика кількість токсичних оксидів, ціанідів, солей важких металів, діоксину. Відбувається забруднення повітря, води і ґрунту. Тому технології утилізації повинні виключити отруєння навколишнього середовища.

Відсутність універсального способу розрядження боєприпасів вимушує фахівців для кожного конкретного типу боєприпасів з урахуванням економічної доцільності і рівня екологічного захисту розробляти свою технологію видалення і переробки ВР. Процеси утилізації повинні бути екологічно чистими.

Адміністративний механізм державного управління ЦЗ функціонує завдяки цілісній системі вимог, стандартів, регламентів, норм і правил, що реалізуються при проведенні державної експертизи, нагляду, контролю, ліцензування видів господарської діяльності, а також при паспортизації, ідентифікації та декларуванні безпеки промислових об'єктів [3].

Особливу небезпеку, як потенційно небезпечні підприємства представляють арсенали та бази, де проводяться роботи з утилізації боєприпасів.

Утилізація боєприпасів здійснюється з урахуванням положень Державної цільової оборонної програми утилізації звичайних видів боєприпасів, непридатних для подальшого використання і зберігання, на 2008–2017 роки, затвердженої постановою КМ України від 22.10. 2008 р. № 940, зі змінами 29.06.2011 р. № 698 [1] та постанови КМ України від 7.06.06 р. № 812 в редакції постанови КМ України від 16.06.10 р. № 469 «Порядок утилізації ракет, боєприпасів і вибухових речовин» [2].

Виклад основного матеріалу. Пропонується конкретна технологія розбирання артилерійських бронебійних снарядів індексу БМ до наземної артилерії, які не містять у своєму складі вибухової речовини. Такі снаряди особливо недоцільно утилізувати методом підриву (табл. 1).

Вагові характеристики та матеріали, що отримуються при розбиранні бронейних підкаліберних снарядів, які містять у своєму складі бронейні сердечники, або демпфер локалізатор

Гармата	115 мм ТП У-5ТС «МОЛОТ» (для Т-62, Т-62К)		125 мм ТП Д-81
Індекс пострілу	УБМЗ	УБМ9	ВБМЗ
Індекс снаряда	БМЗ	БМ21	БМ15
Вага пострілу, кг	22	23,5	19,6
Вага снаряду, кг	5,55	6,26	5,67
Марка та вага корпусу снаряда без ВП, кг	60Х2М = 2,937	35Х3НМ = 2,88	35Х3НМ = 2,809
Марка та вага наконечника балістичного, кг	Ст.0,8 кп = 0,029	Ст.0,8 кп = 0,05	Ст.10 кп = 0,03
Марка та вага наконечника бронейного, кг	ВН-8 = 0,27	не має	ВН-8 = 0,271
Марка та вага демпфера локалізатора, кг	не має	ВНЖ-90 = 0,94	30ХГСА = 0,145
Марка та вага обтюруючого пояса (1 шт.), кг	М1 = 0,035		М1 = 0,08
Марка та вага секторів, що ведуть (3 шт.), кг	35Х3НМ = 1,395		35Х3НМ = 1,8
Марка та вага стабілізатора з крилами, кг	40ХФА = 0,884	40ХФА = 0,960	40ХФА = 0,535
Марка та вага трасера, кг	Тр. № 11 = 0,0392	Т -20-1 = 0,0606	Тр. № 12 = 0,029
Вага трасерної гайки, кг	Ст.20 = 0,011		Ст.20 = 0,039

Враховуючи особливість конструкції артилерійських бронейних підкаліберних снарядів індексу БМ (рисунок 1), пропонується порядок операцій, під час розбирання артилерійських бронейних підкаліберних снарядів індексу БМ.

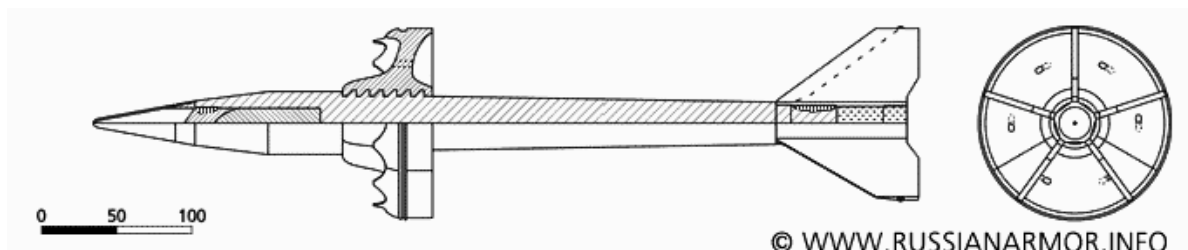

Рис. 1. 125 мм снаряд БМ12, БМ15 з балістичним та бронейним сердечником марки ВН-8 і демпфером локалізатором марки 30ХГСА

Примітка – Хімічний склад бронейних сердечників (рис. 2):

ВНЖ-90 (W – 90 %; Ni – 7 %; Fe – 3 %);

ВН-8 (W – 86,1–85,1 %; Ni – 7,5–8,2 %, С – 5,4–5,7%, О – до 1%);

ВН-10 (W – 90 %; Ni – 10 %) – вольфрамо-нікелевий сплав;

КВ (Со; W) – карбід вольфраму.

Порядок розбирання артилерійських бронебійних підкаліберних снарядів індексу БМ проводиться поточковим методом на арсеналах, базах та підприємствах, які мають ліцензію на право проведення робіт, що пов'язані з утилізацією боєприпасів.

Перелік операцій, під час розбирання артилерійських бронебійних підкаліберних снарядів індексу БМ:

Операція № 1. Подача ящиків з артилерійськими бронебійними підкаліберними снарядами індексу БМ до місця викручування трасерів. Операція виконується двома робітниками.

Операція № 2. Розкриття ящиків та виймання бронебійних підкаліберних снарядів. Контроль відповідності снарядів (з сердечниками та трасерами) маркуванню на ящиках. Операція виконується одним робітником.

Операція № 3. Видача з цеху порожніх ящиків з під артилерійських бронебійних підкаліберних снарядів. Операція виконується двома робітниками.

Операція № 4. Закріплення снаряду у пристосуванні. Вигвинчування тра-серної гайки, видалення трасера з гнізда стабілізатора снаряда, укладання у збірку та подача снарядів на наступну операцію. Операція виконується одним робітником.

Операція № 5. Зняття мідного обтюруючого пояса: закріпити снаряд у затиску на технологічному столі; за допомогою зубила і молотка зняти обтю-руючий пасок з секторів ведучого кільця і скласти в збірку; розкрити активну частину снаряда і відправити її на наступну операцію. Операція виконується одним робітником.

Операція № 6. Установка активної частини снарядів у піч, нагрів до 150⁰С та виймання з печі. Відділення балістичного та бронебійного (демпфера локалі-затора) сердечників від корпусу снаряда. Порядок виконання операції:

прийняти активні частини снарядів та покласти у спеціальні ніші 20–30 шт.;

закрити дверці, провести нагрів;

вилучати активні частини снарядів з печі за допомогу металевих кліщів;

за допомогою молотка відбити балістичний наконечник (за наявності демпфер локалізатор);

стукаючи молотком по корпусу активної частини снаряду вилучити бронебійний наконечник; елементи снаряду покласти у збірки;

передати елементи на наступну операцію. Операція виконується двома робітниками.

Операція 7. Пакування елементів після розбирання снарядів, пломбування та нанесення маркування на ящики з елементами. Операція виконується двома робітниками.

Операція № 8. Транспортування до місця складування ящиків з елементами снарядів у цеху. Видача елементів з цеху. Операція виконується двома робітниками.

Примітка – Для організації поточкового методу проведення робіт, під час розбирання снарядів індексу БМ, всього застосовується 13 складальників боєприпасів (робітників).

Висновки. Таким чином, обґрунтована доцільність проведення робіт з утилізації артилерійських бронебійних підкаліберних снарядів індексу БМ до наземної артилерії. Розроблений порядок виконання операцій при розбиранні снарядів, з урахуванням конструктивних особливостей різних калібрів снарядів. Визначена кількість елементів, та матеріали, які отримуються під час утилізації артилерійських бронебійних підкаліберних снарядів індексу БМ до наземної артилерії.

Література:

1. Постанова КМ України від 22 жовтня 2008 р. № 940 зі змінами від 29.06.2011 р. № 698 «Про затвердження Державної цільової оборонної програми утилізації звичайних видів боєприпасів, не придатних для подальшого використання і зберігання, на 2008–2017 роки». – К., 2011 р. – 10 с.

2. Постанова КМ України від 7.06.06 р. № 812 в редакції постанови КМ України від 16.06.10 р. № 469 «Порядок утилізації ракет, боєприпасів і вибухових речовин». – К., 2010 р. – 13 с.

3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. (введ. в дію 01.07.2013 р.). – К., 2012. – 85 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Життя та здоров'я людини, її безпека є найвищими соціальними цінностями. Саме тому пріоритетним є забезпечення суспільної безпеки в інтересах людей, яке повинно включати: своєчасне виявлення загроз і швидке та ефективне реагування на них. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу та ІТ дозволяє впроваджувати результати їх досягнень у діяльності рятувальних служб на сучасному етапі їх реформування.

Виклад основного матеріалу. За останній час в нашій державі у сфері цивільного захисту проведена значна робота з формування теоретичних основ та практичного застосування існуючих передових наукових досягнень у діяльності аварійно-рятувальних підрозділів. Розроблена та впроваджується в життя концепція державної політики інформатизації управління єдиною системою цивільного захисту [1]. Зокрема, нагальною постає потреба інформації з питань своєчасного отримання завчасно сформованих професійних даних для рятувальних підрозділів.

Найбільш відомими на сьогодні із подібних геоінформаційних систем, що вже застосовуються на практиці є:

ГІС ГеоВарта (м. Київ), побудована за архітектурою “клієнт-сервер”. Система призначена для автоматизації основних функцій диспетчерів центру управління та зв'язку пожежної охорони міста в процесах оперативної висилки сил та засобів на пожежі, збору оперативної інформації про стан пожежної техніки і засобів та їх застосування на пожежах, під час ліквідації стихійних лих та навчаннях, ведення інформаційних баз даних і формування інформаційних і статистичних звітів. Супровід діяльності підрозділів здійснюється в основному вербально, через радіообмін. Застосовується геопозиціонування об'єктів, розташованих на території обслуговування адміністративної одиниці. Введена у дію наприкінці 2011 року [3].

СОДУ (система оперативного диспетчерського управління). Впроваджена в м. Львовіще з 2007 року. Функції даної системи: реєстрація, обробка викликів та висилка аварійно-рятувальної техніки, що здійснюється з використанням програмно-апаратного комплексу системи оперативного диспетчерського управління (СОДУ) [2].

У вказаних аналогах функція створення довільних об'єктів із задаванням для них зон ураження (поширення небезпечних речовин) з функцією проведення, при зміні обставин необхідності динамічних змін відсутня.

На виконання цих завдань, пропонуємо веб-систему для супроводу оперативної роботи рятувального підрозділу.

Система спроектована використовуючи принципи архітектури клієнт-сервер та вільного доступу до системи API GoogleMaps V3.

Програмний продукт складається із таких основних ніш:

- веб-інтерфейсу користувача – частина, яка служить для візуального доступу до системи та здійснення маніпуляцій користувачами системи;
- серверної частини - реалізує бізнес логіку системи та дозволяє здійснювати асинхронні запити між інтерфейсом та базою даних, виконує усі необхідні обчислення;
- GoogleMaps API V3 – модуль, що умовно безкоштовно надається компанією Google для візуалізації та маніпуляції із картами.

Використовується дешева та проста web-орієнтована реляційна база даних MySQL.

У системі також використовується скриптова мова програмування PHP для реалізації внутрішніх обчислень та логіки сервера. Вибір цієї мови програмування зумовлений її безкоштовністю та дешевизною утримання ресурсів (хостингу) де підтримується інтерпретація PHP.

Мова програмування JavaScript – використовується широко на клієнті (у веб-браузерах візуальних інтерфейсах) для маніпуляції із даними GoogleMaps API V3.

Технологія AJAX – для асинхронного обміну даними між клієнтом та сервером, передачі параметрів карт для збереження у базу даних. Дана технологія дозволяє збільшити швидкодію системи та зробити її кращою з точки зору usability для кінцевого користувача.

GoogleMaps API V3 – окремий об'єктно-орієнтовані бібліотеки від Google, що дають широкий спектр можливостей для роботи із картами.

Бібліотека jQueryUI – дозволяє вдосконалити стандартний інтерфейс користувача веб-орієнтованої системи новими функціями та плагінами такими як quick-search, drag&drop та іншими.

Застосовані технології, звичні для веб-орієнтованих систем, що дають змогу візуально представляти дані: HTML 5, CSS 3.

Згідно специфікації вимог було реалізовано пункти системи, що дозволяють вирішити необхідні задачі:

Створення типів трубопроводів у системі.

Додавання пожежних підрозділів (частин), вододжерел та об'єктів згідно їх географічного розміщення.

Створення довільних об'єктів із заданням зони ураження (поширення отруйних речовин).

Створення мереж газопроводів, водопроводів, електроліній тощо.

Робота із подіями, екстреними викликами, їх документування, облік та архівація.

Друк шляхового листа, згідно вимог керівних документів, з вказанням реального часу.

Робота із службовою документацією.

Висновки. У цілому за результатами реалізації функційних рішень даної розробки очікується підвищення: рівня безпеки життєдіяльності населення; прозорості та відкритості роботи органів державної влади, зокрема екстрених служб; ефективності діяльності органів державної влади щодо цивільного захисту населення шляхом налагодження взаємовигідного багаторівневого партнерства у поєднанні зі спільним широким використанням всіх наявних ресурсів, як складових комплексу заходів, спрямованих на розбудову в Україні ефективної системи надання екстреної допомоги населенню та її адаптації до стандартів Європейського Союзу.

Література:

1. Концепція створення Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/laws/regulations/uias/conception.doc>.

2. Геоінформаційна система оперативно-диспетчерського управління пожежної охорони м. Києва "ГЕОВАРТА". НДІ геодезії і картографії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gki.com.ua/ua/geoinformacina_system_operativno_dispatcherskogo_upravlinnja_pozejnoii_ohoroni_mkieva_geovarta.

3. Система оперативно-диспетчерського управління (СОДУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lviv.mns.gov.ua/content/s_1112_3.html.

**Труш О. О.,
Сергієнко М. Г.**

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНОГО ВИМІРУ ДІЯЛЬНОСТІ НАТО

Постановка проблеми. При розгляді питань функціонування НАТО традиційно виокремлюють військовий і політичний вимір. Але, на нашу думку, доцільним уявляється аналізувати діяльність НАТО, розділяючи її на військово-політичну сферу співробітництва і невійськову, яка впливає на неї. Остання, до теперішнього часу, маловивчена і фактично залишається без уваги з боку наукових кіл.

Виклад основного матеріалу. За час свого існування НАТО пройшла тривалий шлях розвитку, у ході якого поступово змінювалось концептуальне відношення до невій-

ської діяльності, створювалась і удосконалювалась невійськова структура блоку, розширювалась сфера практичної діяльності в цій області, зокрема в рамках Програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ) [1].

Співробітництво у сфері планування і реагування на надзвичайні ситуації (НС) цивільного характеру є найбільшим невійськовим компонентом у рамках ПЗМ.

Метою цивільного планування на випадок НС в НАТО є координація національних планів по забезпеченню найбільш ефективного колективного використання цивільних ресурсів для підтримки стратегії Альянсу. Цивільне планування заходів подолання НС здійснює кожна країна самостійно, а цивільні ресурси завжди залишаються під національним контролем кожної країни. Але на рівні НАТО національні наміри і можливості гармонізуються задля забезпечення дієвості спільно розроблених планів і процедур та наявності необхідних ресурсів. До цих ресурсів належать кораблі, літаки, потяги, медичні установи, зв'язок, сили і ресурси реагування на катастрофи та інші цивільні ресурси.

Готовність до боротьби з катастрофами і захист населення є у ПЗМ спільними складовими багатьох видів діяльності в цивільному плануванні на випадок НС, пов'язаних з авіакатастрофами, сніговими лавинами, хімічними аваріями, землетрусами, повеннями, ядерними аваріями і перевезенням небезпечних виробів. Значна частина цієї діяльності здійснювалася на підтримку Агентства ООН з координації гуманітарної діяльності та його проекту "Використання військових та цивільних оборонних ресурсів для допомоги в умовах катастроф" (MCDA).

Головна роль цивільного планування на випадок НС відбиває фундаментальні завдання Альянсу в галузі безпеки і включає в себе як цивільну підтримку операцій військового характеру, у відповідь на кризові ситуації, так і підтримку національним органам влади Альянсу у випадку НС цивільного характеру і захист цивільного населення. Під цими дуже широкими заголовками цивільне планування на випадок НС відіграє свою роль в управлінні цивільними ресурсами та потужностями, а також у підтриманні нормального життя під час НС, на зразок війни, кризи або катастрофи. Ця робота дедалі частіше виконується в тісній співпраці з країнами-партнерами, які беруть активну участь у цивільному плануванні в НАТО на випадок НС.

Всю цю діяльність координує Головний комітет планування на випадок НС (SCEPC), підпорядкований безпосередньо Північноатлантичній раді [2].

Відповідаючи на взаємне бажання більш конкретної співпраці в галузі реагування на катастрофи, SCEPC в рамках Ради Євроатлантичного Партнерства розробив плани Євроатлантичної системи координації реагування на катастрофи, що реалізується Євроатлантичним центром координації реагування на катастрофи (EADRCC).

Завдяки діяльності цього Центра оперативну допомогу міжнародного співтовариства змогли одержати жертви НС в Україні на Закарпатті в 1998 і 2001 р., в Албанії і Чехії в 2002 р., в Азербайджані у 2003 р., у Болгарії, Грузії, Румунії, Пакистані і Киргизстані в 2005 р. та ін.

Висновки. Невійськові аспекти діяльності НАТО мають важливе значення у прискоренні світового науково-технічного прогресу, у вирішенні ряду гуманітарних проблем, є відповіддю на виклики нашого часу у сфері екології і НС. Вони у певному ступеню впливають також на укріплення міжнародної стабільності і миру.

Невійськова сфера діяльності НАТО перетворюється в одну із важливих основ різних форм співпраці як держав-учасниць НАТО, так і держав-учасниць Програми ПЗМ. Вони входять у сферу значного збігу інтересів держав і можуть служити міцним елементом, що пов'язує подальший розвиток співробітництва Україна – НАТО.

Література:

1. NATO-QUES [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.natoquest.org/index.php/nato/chto-takoe-nato>.

2. Організація північноатлантичного договору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/what_is_nato.htm.

РОЗВИТОК НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ОСНОВ СИНТЕЗУ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В РАМКАХ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Територія України, як система з територіально-часовим розподілом параметрів життєдіяльності, у процесі свого функціонування та розвитку створює передумови для виникнення небезпек, які негативно впливають на стан природно-екологічного, економіко-технічного та соціально-політичного балансу. В зв'язку з цим, на ряду з вирішенням світової проблеми моніторингу надзвичайних ситуацій (НС) на рівні держав-лідерів, для України також є актуальною необхідність технічної реалізації заходів попередження та недопущення впливу небезпечних факторів на процес життєдіяльності населення та функціонування різного роду об'єктів держави [1].

Правові основи для створення відповідної системи моніторингу НС на території України закріплені в законах та інших підзаконних актах, які ґрунтуються на Міжнародній правовій базі та визначені Кодексом цивільного захисту України, в якому зазначено, що суб'єкти моніторингу, спостереження, лабораторного контролю та прогнозування НС на регіональному, місцевому та об'єктовому рівні визначаються Радою міністрів, відповідними місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання. Тому, відкритим залишається питання щодо раціонального об'єднання в єдину систему моніторингу НС окремо функціонуючих в державі підсистем, з метою розробки та реалізації ефективних антикризових рішень щодо недопущення виникнення НС різного характеру та забезпечення необхідного рівня безпеки життєдіяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основу створення комплексної системи моніторингу НС в Україні має складати класичний контур управління (рис. 1). Отримана засобами контролю первинна інформація про фактори безпеки на локальній території (місто, регіон, держава) або потенційно небезпечному об'єкті по кабелях або радіоканалу транслюється до пристроїв другого рівня, які призначені виконувати обробку отриманої інформації та представляти її у вигляді, необхідному для третього рівня. Обробка отриманої інформації може виконуватися як в одному місці, так і на декількох, залежно від конкретної системи моніторингу та розмірів контрольованої нею локальної території. Оброблена інформація у відповідному вигляді надходить на третій рівень, де виконується її аналіз та систематизація даних, на основі чого робиться висновок про стан безпеки локальної території. Особливо важливо для забезпечення швидкодії системи використання автоматизованих засобів обробки інформації, яке значно прискорить процеси на другому та третьому рівнях системи моніторингу, дозволить створити електронні, доступні в реальному масштабі часу, бази даних та знань. Використання відповідних математичних методів дозволить на основі отриманої інформації у відносно не тривалі терміни часу виконати моделювання небезпечної ситуації, прогнозування її розвитку та рівня, відобразити прогнозовану динаміку катастрофічних подій графічно (у тому числі з використанням map).

Друга інформаційна система є системою підтримки ухвалення рішення. Особа, що приймає рішення, визначає один або декілька критеріїв, відповідно до яких здійснюється прогностичне моделювання розвитку НС та виробляються варіанти управлінських рішень, які обґрунтовані відповідними розрахунками. З набору варіантів управлінських рішень особа обирає один, або задає ще додаткові критерії, відповідно до яких виконується моделювання та розробка управлінських рішень, направлених на недопущення розвитку безпеки до рівня катастрофи. Якщо ж катастрофи вже не уникнути, то розробка управлінських рішень направлена на мінімізацію наслідків від неї. Затверджене особою, що приймає рішення, рішення надходить до системи виконання рішення, де виконується його формалізація та доведення до виконавців. Зміни стану локальної те-

риторії та зміни стану небезпеки на ній викликатимуть зміни у величинах вимірюваних параметрів, що фіксуються пристроями контролю. Подальше моделювання покаже ефективність виконання управлінського рішення – контур управління замкнеться.

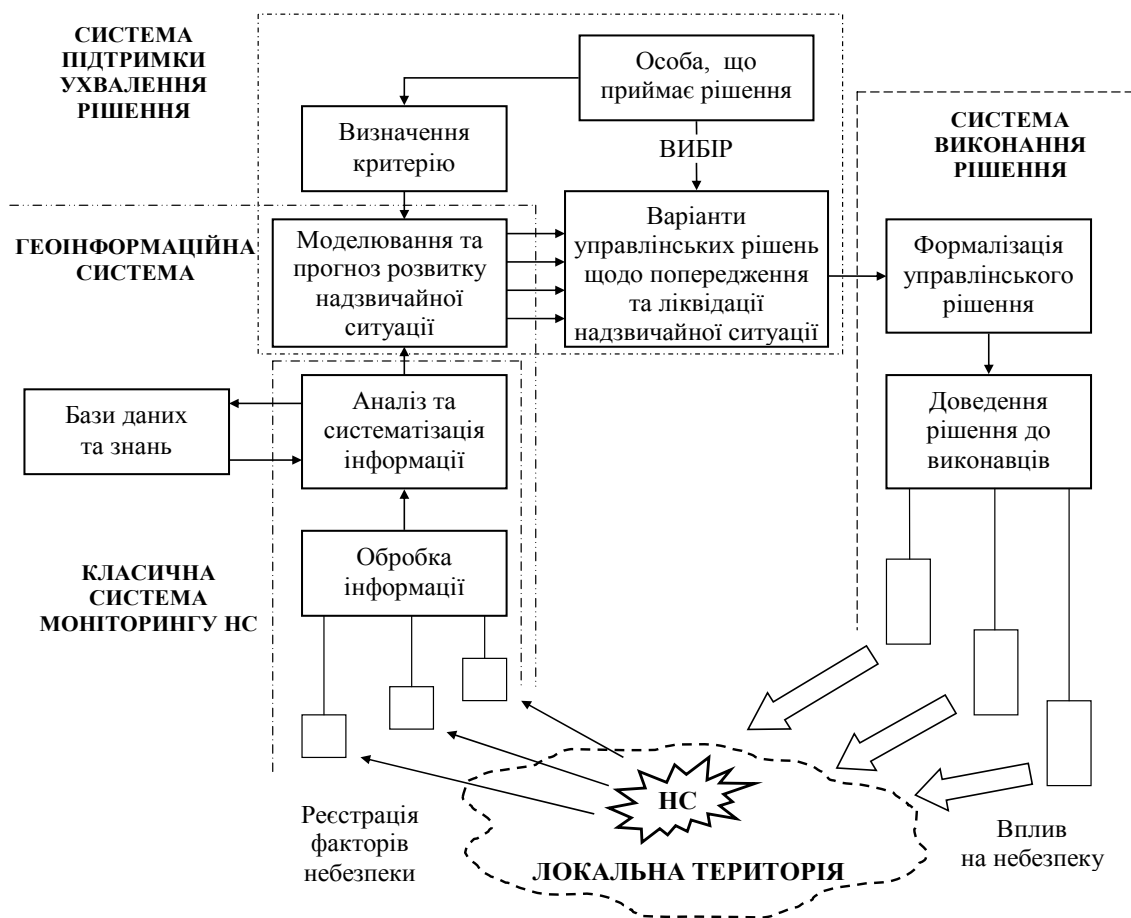

Рис 1. Схема структури моніторингу НС як засобу управління

Розв'язання поставленого у роботі завдання базується на реалізації узагальненої процедури синтезу системи моніторингу НС, яку схематично представлено на рис. 2, де для забезпечення ефективності функціонування системи моніторингу НС та забезпечення необхідного рівня безпеки життєдіяльності в Україні обрано сім напрямків аналізу, а саме:

$$G_{\text{eff.}}^{\text{CMHC}} = \varphi(G_I, G_{II}, G_{III}, G_{IV}, G_V, G_{VI}, G_{VII}), \quad (1)$$

де G_I – показник синтезу системи за природою та параметрами прояву небезпек, на які спрямована система моніторингу; G_{II} – показник синтезу системи від режимів функціонування; G_{III} – показник синтезу системи від характеру використання інформації про небезпеки; G_{IV} – показник синтезу системи від архітектури обміну інформації про небезпеки; G_V – показник синтезу системи в залежності від виду та властивостей технічних засобів, що застосовані для реєстрації факторів небезпек; G_{VI} – показник синтезу системи в залежності від виду та властивостей технічних засобів, що застосовані для зв'язку та передачі інформації; G_{VII} – показник синтезу системи в залежності від використання методів моделювання та прогнозування розвитку НС.

Кожен з цих показників уявляє собою комплексний показник за низкою відповідних параметрів. Так, показник синтезу системи моніторингу за природою та параметрами прояву небезпек можливо представити у вигляді наступного функціоналу:

$$G_I = \varphi_1(g_{1.1}, g_{1.2}, g_{1.3}, g_{1.4}, g_{1.5}, g_{1.6}), \quad (2)$$

де $g_{1.1}$ – показник синтезу системи за видами небезпек; $g_{1.2}$ – показник синтезу системи за рівнями взаємозв'язків між цими небезпеками; $g_{1.3}$ – показник синтезу системи за рівнями небезпеки; $g_{1.4}$ – показник синтезу системи за характером небезпеки; $g_{1.5}$ – показник синтезу системи за часом виникнення чинників небезпеки; $g_{1.6}$ – показник синтезу системи за оцінкою видів збитків та втрат.

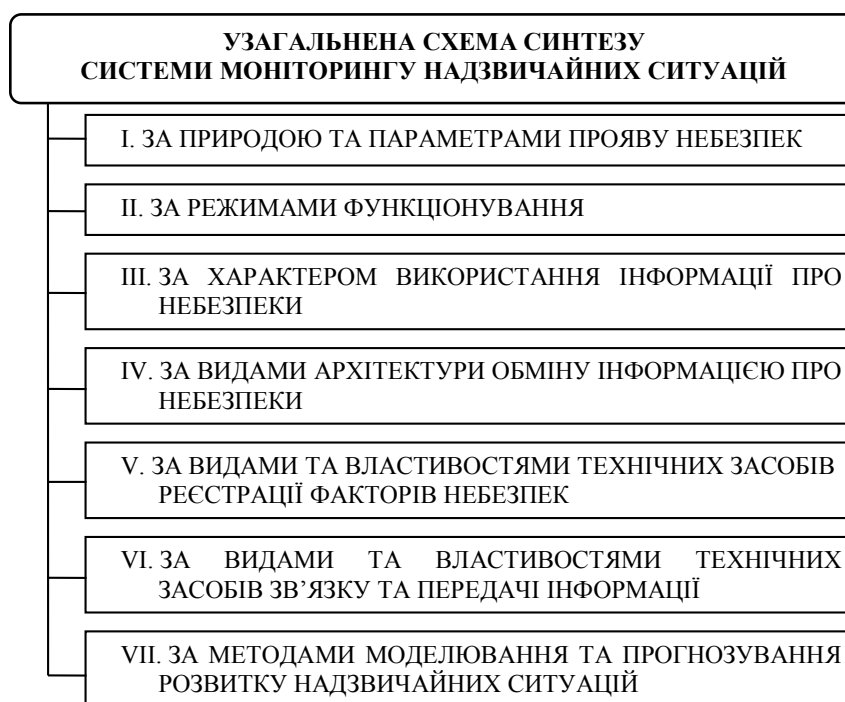

Рис 2. Узагальнена схема синтезу системи моніторингу НС

Аналогічно у роботі розкриті складові інших показників синтезу системи моніторингу НС. Комбінування цими показниками дозволить комплексно підійти до розв'язання проблеми розбудови ефективної системи моніторингу НС для забезпечення необхідного рівня безпеки життєдіяльності в Україні, а саме:

$$G_{\text{eff.}}^{\text{СМНС}} \sim \frac{P'_{\text{НС}}}{P_{\text{НС}}} \rightarrow \min$$

де $P_{\text{НС}}$ – ймовірність виникнення НС за умов не функціонування системи моніторингу; $P'_{\text{НС}}$ – ймовірність виникнення НС за умов функціонування системи моніторингу.

Висновки. Розроблено системний підхід і принцип оцінки ефективності функціонування комплексної територіальної автоматизованої системи моніторингу НС в залежності від: низки небезпек, на які спрямована система моніторингу; комбінованого використання різних технічних засобів з різними тактико-технічними характеристиками; використання різних методів моделювання та прогнозування розвитку НС.

Література:

1. Тютюник В.В. Створення комплексної системи моніторингу надзвичайних ситуацій в регіонах України / В.В. Тютюник // Автореф. ... доктора технічних наук за спец. 21.02.03 – Цивільний захист. – Київ: НАН України. ДП «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України». – 2015. – 42 с.

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДСНС УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІНИ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Соціально-економічні процеси, які відбуваються у державі, якісно змінили ситуацію у потребі пошуку принципово нових напрямів оптимізації навчання і виховання кадрів для ДСНС України. Одним із найбільш перспективних напрямів у даний час є психологічне забезпечення процесу адаптації курсантів до специфіки навчання у вищому навчальному закладі ДСНС України.

Протягом довгого часу проблема психологічної адаптації людини залишається одним з предметів теоретичних і прикладних досліджень багатьох наук: соціології, психології, педагогіки, медицини, біології, фізіології та ін. Загальне поняття адаптації визначають як процес взаємодії соціального середовища й особистості, направлений на включення людини в новий для неї вид діяльності, а також пристосування організму і його органів до нових умов середовища. Багато дослідників дають різні визначення проблеми адаптації, що співвідносяться з різними науковими напрямками.

Виклад основного матеріалу. Основною особливістю попередніх досліджень психологічної адаптації було те, що вони проводилися в соціальному стабільному середовищі, що володіє відносно стійкими нормами поведінки і діяльності людей. Алгоритм процесу адаптації в основному полягав в освоєнні цих норм і у «вживанні» у вже сформовані умови. Особливості сучасної ситуації адаптації свідчать, що разом з соціально-економічними перетвореннями в суспільстві відзначаються ознаки соціально-психологічної кризи, порожденної відсутністю певних орієнтирів побудови нових соціальних відносин.

Тому при розгляді характеру протікання процесу психологічної адаптації курсантів у вищому навчальному закладі ДСНС України до нових соціальних умов середовища можна обумовити вплив внутрішніх чинників (ціннісно-мотиваційних), а також специфіку мікросередовища (умов служби) і особливості макросередовища (загальнополітичної і економічної ситуації в країні, відношення до ДСНС України). Взаємозв'язок особистісних характеристик курсантів визначає особливості й успішність процесу адаптації. Курсанти різного ступеня адаптованості розрізняються по особистісним характеристикам (ступінь агресивності, тип особистості, мотиви професійної діяльності), які надають на успішність адаптації як істотний автономний вплив, так і структурну дію. Також при розкритті адаптації особистості і її структури на соціально-психологічному рівні можна керуватись рядом методологічних вимог:

– по-перше, психологічну адаптацію особистості слід розглядати як продукт історичного розвитку, і вона не може бути зрозумілою зовні суспільних відносин і практичної діяльності людей;

– по-друге, сама структура соціально-психологічної адаптації особистості повністю визначається багатогранною практичною діяльністю і типом суспільних відносин, які обумовлюють різні види адаптації, на основі різних форм виробничих та інших об'єктивних відносин складаються різні види адаптації: ігрова, службова, правова, побутова тощо [1].

Висновки. Таким чином, курсанти різного ступеня адаптованості розрізняються за особистісними характеристиками (зміст сфери мотивації, ціннісні орієнтації, соціальні установки), які надають на успішність адаптації не тільки істотний автономний вплив, але і значущу структурну дію.

Діагностика особистісних характеристик і їх структури на етапі вступу абітурієнта до вищого навчального закладу ДСНС України може служити основою прогнозу успішності його адаптації до нових умов соціального середовища.

Література:

1. Зотова О. И. Методы исследования социально-психологических аспектов адаптации личности: Методология и методы социальной психологии / О.И. Зотова, И.К. Кряжева. – М. : Просвещение, 1977. – С. 173–188.

2. Лебедев В. И. Этапы психической адаптации в измененных условиях существования / В.И. Лебедев // Вопросы психологии. – 1980. – № 4. – С. 50–59.

Чапля Ю. С.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦЗ

Постановка проблеми. Ефективність управління у сфері ЦЗ неможлива без ефективного управління ризиками. Розглядаючи ЦЗ як систему забезпечення безпеки життєдіяльності населення, можна запропонувати наступну концептуальну модель побудови ефективної системи управління у сфері ЦЗ: а) узгодження термінологічної системи безпеки життєдіяльності; б) визначення системи ризиків, розробка концепції управління ризиками; в) створення оптимальної функціональної структури системи забезпечення безпеки життєдіяльності; г) побудова організаційної структури системи ЦЗ.

Виклад основного матеріалу. У політиці у сфері управління безпекою варто передбачати діяльність у контексті чотирьох основних напрямків: розробка системи визначених цілей політики, критеріїв і показників, які визначають ці цілі; розробка, удосконалення і впровадження методів управління стосовно досягнення проголошених цілей, критеріїв і норм; розробка системи законодавчих актів і державно-територіального управління безпекою населення і довкілля; розробка політики в Україні з поетапного вирішення проблем при трансрегіональних, трансграничних, переносах небезпек і глобальному впливі на природу і населення землі.

Всі означені напрямки тісно переплетені між собою, відповідно, втілення в життя нової політики представляється можливим тільки за умови повної їх узгодженості та реалізації.

Щоб забезпечити ефективне управління безпекою види небезпечного впливу підрозділяють на чотири категорії:

- екологічний вплив: людська діяльність, а також стихійні природні лиха і катастрофи, в результаті яких змінюється довкілля і внаслідок цього умови існування людини і суспільства;

- техногенний вплив: діяльність техногенних об'єктів, що безпосередньо призводить до зміни стану людини і довкілля;

- природний вплив: природні процеси, що безпосередньо призводять до змін стану людини і довкілля;

- соціальний вплив: соціальні процеси, що призводять до змін стану індивіда і суспільства в цілому.

Введення саме таких визначень є адекватним розподілу наукової, законодавчої та управлінської діяльності, яка склалася у світовій і вітчизняній практиці.

Висновки. Найбільш важливими проблемами управління ризиками є стратегічний прогноз розвитку України; актуалізація, оцінка і ранжирування ризиків; соціально-психологічний аналіз українського суспільства з точки зору управління ризиками; оцінка впливу глобалізації на ризики в Україні; розробка високих життєзберігаючих технологій; прогнозування постіндустріальних ризиків; розробка теорії управління ризиками; системний синтез і виробка концепції, доктрини і стратегії управління ризиками в Україні.

Література:

1. Алексеев В. М. Взаємовідносини держави та суспільства в Україні: управлінський аспект : монографія / В. М. Алексеев. – Чернівці : Технодрук, 2010. – 524 с.

2. Алексеев В. М. Суспільство та держава: управлінські взаємовідносини : монографія / В. М. Алексеев. – Чернівці : Технодрук, 2012. – 344 с.

3. Андрійчук В. Г. Менеджмент: прийняття рішень і ризик : навч. посіб. / В. Г. Андрійчук, Л. Бауер. – К. : Київ. нац. економ. ун-т, 1998. – 314 с.

4. Архипова Н. А. Управление в чрезвычайных ситуациях : учеб. пособ. / Н. А. Архипова, В. В. Кульбаба. – М. : Рос. государ. гуман. ун-т, 1994. – 196 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Алієва П. І. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Ананченко К. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Андрєєв А. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Андрєєв С. О. – докторант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою Національної академії державного управління при Президентові України, к. держ. упр., м. Київ

Андронов В. А. – проректор з наукової роботи Національного університету цивільного захисту України, д.т.н., проф., м. Харків

Андросов В. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Антонов А. В. – доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, д.держ.упр., м. Миколаїв

Антонова Л. В. – професор кафедри обліку і аудиту Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, д.держ.упр., проф., м. Миколаїв

Арзимбетов Р. Ж. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Астапова Н. Л. – аспірант кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом Національної академії державного управління при Президентові України, м. Київ

Ахмедова О. О. – науковий співробітник наукового відділу з проблем державної безпеки ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Бабічева Г. І. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Барабаш Г. О. – доцент кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту ННВЦ Національного університету цивільного захисту, к.ю.н., доц., м. Харків

Баріло О. Г. – старший науковий співробітник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.техн.н., с.н.с., м. Київ

Барковець А. І. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Барський В. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Бевз А. М. – заступник начальника управління – начальник відділу організації піротехнічних робіт управління організації піротехнічних робіт та гуманітарного розмінування Департаменту реагування на надзвичайні ситуації апарату Державної служби України з надзвичайних ситуацій, м. Київ

Беззубко Б. І. – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Беззубко Л. В. – професор Донбаської національної академії будівництва і архітектури, д.держ.упр., проф., м. Краматорськ

Бережна Н. І. – методист Центру електронного навчання Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, м. Харків

Біляєва Д. І. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Бондаренко А. І. – начальник управління перевірок з окремих питань Департаменту податкового та митного аудиту Державної фіскальної служби України, к.держ.упр., м. Київ

Борисенко О. П. – професор кафедри обліку і аудиту Університету митної справи

та фінансів, д.держ.упр., доц., м. Дніпропетровськ

Борисова Л. В. – викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту, к.ю.н., доц., м. Харків

Бородін О. Д. – аспірант кафедри менеджменту і адміністрування Харківської державної академії культури, м. Харків

Бровченко С. В. – старший помічник начальника навчального відділу Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, м. Харків

Бугайов А. Ю. – викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки Національного університету цивільного захисту, м. Харків

Бутник О. О. – доцент кафедри державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, к.держ.упр., м. Київ

Варавін А. М. – студент Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Васильченко О. В. – доцент кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту, к.техн.н., доц., м. Харків

Вербицький А. В. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Волокітін Р. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Волянський П. Б. – в.о. начальника Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, д.держ.упр., доц., м. Київ

Вострікова Н. В. – асистент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне

Глуха В. В. – науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Голенищева Є. Ю. – здобувач ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, д.хім.н., проф., м. Харків

Голубішин О. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Гончаренко М. В. – доцент кафедри економічної теорії та фінансів Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.держ.упр., доц., м. Харків

Гончарова Т. А. – старший викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Григоренко Н. В. – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Горова О. О. – студент Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Губарь О. Г. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Губенко А. О. – здобувач ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, д.хім.н., проф., м. Харків

Гудович О. Д. – доцент кафедри управління у надзвичайних ситуаціях Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.техн.н., доц., с.н.с., м. Київ

Данилов А. Д. – старший викладач кафедри соціальної інформатики Харківського національного університету радіоелектроніки, м. Харків

Данілін О. М. – викладач кафедри наглядово-профілактичної діяльності факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

- Дацїй Н. В.* – професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Академії муніципального управління, д. держ. упр., проф., м. Київ
- Дацїй О. І.* – в.о. ректора Академії муніципального управління, д. е. н., проф., м. Київ
- Денисюк О. В.* – начальник фінансового відділу Управління Служби безпеки України в Харківській області, м. Харків
- Дегтяр А. О.* – завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Харківської державної академії культури, д. держ. упр., проф., м. Харків
- Дегтяр О. А.* – старший викладач кафедри обліку і аудиту Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, к. держ. упр., м. Харків
- Дзяна Г. О.* – доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к. держ. упр., доц., м. Львів
- Дзяний Р. Б.* – старший викладач кафедри управління проектами Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к. хім. н., доц., м. Львів
- Діденко М. В.* – методист Центру електронного навчання Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, м. Харків
- Дикий М. Л.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Домбровська С. М.* – начальник Навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д. держ. упр., проф., м. Харків
- Древаль Ю. Д.* – професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України, д. держ. упр., проф., м. Харків
- Дручек К. С.* – студент Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків
- Дятлова І. В.* – Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к. філос. н., м. Харків
- Дяченко Д. В.* – доцент кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к. техн. н., с. н. с., м. Харків
- Євдокімов В. А.* – здобувач ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, м. Київ
- Євсюков О. П.* – професор кафедри державної служби, менеджменту та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к. психол. н., доц., м. Київ
- Єлізаров О. В.* – доцент кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к. т. н., доц., м. Харків
- Ємельянов В. М.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Жадан О. В.* – професор кафедри управління персоналом та економіки праці Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, д. держ. упр., проф., м. Харків
- Живодьор М. М.* – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Жировий Б. В.* – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Зазибова В. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Закора О. В.* – старший викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к. техн. н., м. Харків
- Залкін С. В.* – старший науковий співробітник Харківського університету Пові-

ряних Сил ім. І. Кожедуба, к.військ.н., с.н.с., м. Харків

Зарченко М. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Іванець Г. В. – доцент кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., доц., м. Харків

Івашків Ю. Д. – доцент кафедри економічної теорії та економіки підприємства Академії муніципального управління, к.держ.упр., м. Київ

Івашова Л. М. – завідувач кафедри державної служби та митної справи Академії митної служби України, д.держ.упр., проф., м. Дніпропетровськ

Калугін В.Д. – професор кафедри спеціальної хімії і хімічної технології факультету оперативного-рятувальних сил Національного університету цивільного захисту України, д.хім.н., проф., м. Харків

Карпеко Н. М. – здобувач ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Квіткін П. В. – професор кафедри філософії Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к. філос.н., проф., м. Харків

Кішінець А. С. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Клейшмидт Ю. В. – директор КСП «Інженерні мережі», м. Харків

Ковалевська Т. М. – викладач кафедри наглядно-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Ковальчук В. Г. – начальник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту ННЦВ Національного університету цивільного захисту України д.держ.упр., доц., м. Харків

Коврегін В. В. – перший проректор Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., доц., м. Харків

Колєнов О. М. – заступник начальника кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Комишан А. І. – професор кафедри психології та педагогіки Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к.пед.н., с.н.с., м. Харків

Косенко В. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Котенко М. В. – слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Кравців С. Я. – викладач-методист відділу науково-методичного забезпечення професійної освіти науково-методичного центру навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, м. Харків

Кравченко М. В. – професор кафедри соціальної і гуманітарної політики Національної академії державного управління при Президентові України, д.держ.упр., проф., м. Київ

Криволап Д. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Кривченко О. В. – Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут», м. Харків

Крушельницька Т. А. – професор кафедри економіки та регіональної економічної політики, Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, д.держ.упр., доц., м. Дніпропетровськ

Крюков О. І. – провідний науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Куденко Є. А. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Кулешов М. М. – професор кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., доц., м. Харків

Кулик Я. С. – викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Куліш П. Ю. – здобувач кафедри права та європейської інтеграції Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Харків

Курячий Ф. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Кутузян Ж. М. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Лазько О. М. – здобувач кафедри політології та філософії Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Харків

Левенець В. В. – Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут», д.фіз.-мат.н., м. Харків

Левчук В. Г. – директор інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, к.філос.н., доц., м. Харків

Леценко О. Я. – заступник директора Департаменту організації заходів цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій, аспірант Національного інституту стратегічних досліджень, м. Київ

Лермонтова Ю. О. – науковий співробітник наукового відділу з проблем державної безпеки ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Лисяк А. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Лисяк В. О. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Лисяк О. Л. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Литвиновський Є. Ю. – провідний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення діяльності навчально-методичних установ цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.пед.н., с.н.с., м. Київ

Лисова К. Г. – начальник відділу міжнародних програм та маркетингу Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, м. Харків

Лопушинський І. П. – завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, д.держ.упр., проф., заслужений працівник освіти України, м. Херсон

Лукиша Р. Т. – здобувач ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Луценко Т. О. – науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Ляшевська О. І. – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Майстро Р. Г. – доцент кафедри економіки та маркетингу Національного технічного університету Харківський політехнічний інститут», к.е.н., доц., м. Харків

Майстро С. В. – завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивіль-

ного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Мареніченко В. В. – асистент та аспірант кафедри менеджменту організацій Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету, м. Дніпропетровськ

Мельник В. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Мельниченко В. О. – студент Wrekin College, Англія

Мельниченко О. А. – професор кафедри адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Метіль Я. М. – студент Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Михайлов В. М. – начальник Науково-методичного центру мережі освітніх установ цивільного захисту Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.держ.упр., м. Київ

Михайлова Н. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Могилко В. О. – доцент кафедри менеджменту і адміністрування Національного фармацевтичного університету, к.е.н., доц., м. Харків

Мороз В. М. – професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», д.держ.упр., доц., м. Харків

Мороз С. А. – здобувач ННЦВ Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Морозов А. І. – начальник навчально-методичного відділу Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., доц., м. Харків

Мосякіна О. А. – аспірант кафедри державного управління та митної справи Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ

Неклонський І. М. – старший викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к.військ.н., м. Харків

Нестеренко О. В. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Обиденнова М. С. – студент Харківського національного університету радіоелектроніки, м. Харків

Обиденнова Т. С. – науковий співробітник наукового відділу з проблем державної безпеки ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., м. Харків

Овсянніков М. А. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., м. Харків

Олениченко Ю. А. – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Оліфіренко Л. Д. – професор кафедри менеджменту інноваційної діяльності та державного управління Чернігівського національного технологічного університету, д.держ.упр., доц., м. Чернігів

Омаров Е. О. – докторант ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Онацький Б. Л. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Орленко Я. Ю. – провідний науковий співробітник наукового відділу з проблем державної безпеки ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., м. Харків

Островерх О. О. – начальник кафедри наглядово-профілактичної діяльності

Національного університету цивільного захисту, к.пед.н., доц., м. Харків

Переверзін Ю. П. – науковий співробітник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.військ.н., доц., м. Київ

Певцов Г. В. – заступник начальника Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, д.техн.н., проф., м. Харків

Пискалова О. О. – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту, к.т.н., доц., м. Харків

Письмак О. І. – студент Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Подолька І. П. – магістр державного управління, м. Сєвєродонецьк

Полковниченко Д. Ю. – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Полторак С. Т. – Міністр оборони України, к.пед.н., проф., м. Київ

Помаза-Пономаренко А. Л. – старший науковий співробітник наукового відділу з проблем державної безпеки ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Пономаренко В. І. – офіцер Східного територіального юридичного відділу Міністерства оборони України, м. Харків

Пономаренко Г. В. – слухач магістратури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка, м. Суми

Попов І. І. – доцент кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки, к.техн.н., доц., Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Потеряйко С. П. – старший науковий співробітник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.військ.н., доц., м. Київ

Приходько Р. В. – заступник начальника кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., доц., м. Харків

Проніна О. В. – доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, к.держ.упр., доц., м. Херсон

Рагімов С. Ю. – доцент кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., доц., м. Харків

Радченко О. В. – професор надзвичайний Поморської академії в Слупську, д.держ.упр., проф., м. Слупськ, Польща

Рибалко О. В. – студент Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, м. Харків

Рибка С. О. – заступник начальника науково-дослідного центру – начальник відділу організації науково-дослідної роботи Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., м. Харків

Ролик І. Л. – науковий співробітник Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут», к.техн.н., м. Харків

Романюк Н. М. – молодший науковий співробітник науково-дослідного відділу з проблем навчання населення та інноваційних освітніх технологій Науково-методичного центру мережі освітніх установ цивільного захисту Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, м. Київ

Ромін А. В. – проректор – начальник факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., доц., м. Харків

Роценко В. С. – студент Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, м. Харків

Рябінін І. М. – викладач кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

- Савченко О. В.* – заступник начальника кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту, к.т.н., с.н.с., м. Харків
- Садковий В. П.* – ректор Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Самарін В. О.* – викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Самойлова Н. В.* – студент Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків
- Селеєнко Є. Є.* – викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Семченко А. Г.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Сергієнко М. Г.* – доцент кафедри права та європейської інтеграції Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.держ.упр., м. Харків
- Сисоєва С. І.* – завідувач навчального відділу Харківського консультативного центру ПВНЗ Європейського університету, к.держ.упр., м. Харків
- Сідченко С. О.* – старший науковий співробітник Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к.техн.н., с.н.с., м. Харків
- Смирнов О. М.* – викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки Національного університету цивільного захисту, м. Харків
- Смолянінов С. С.* – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Собина В. О.* – начальник кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., доц., м. Харків
- Соболь О. М.* – начальник кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.техн.н., с.н.с., м. Харків
- Соколов В. В.* – старший викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки Національного університету цивільного захисту України, к.мед.н., м. Харків
- Соколов Д. Л.* – доцент кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., доц., м. Харків
- Соловійова К. О.* – завідувач кафедри соціальної інформатики Харківського національного університету радіоелектроніки, д.техн.н., проф., м. Харків
- Стародубцева Г. Г.* – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Степанов В. Ю.* – декан факультету управління та бізнесу Харківської державної академії культури, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Стецюк Є. І.* – старший викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Стратійчук О. М.* – методист Центру електронного навчання Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, м. Харків
- Стратій Д. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Стрельцов В. Ю.* – начальник наукового відділу з проблем державної безпеки ННЦВ Національного університету цивільного захисту України д.держ.упр., доц., м. Харків
- Сухоняк В. І.* – здобувач Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Львів

- Темченко В. А.* – завідувач кафедри фізичного виховання та спорту Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, к.н.фіз.вих. і спорту, доц., м. Харків
- Терент'єва А. В.* – завідувач кафедри державної служби, менеджменту та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, д.держ.упр., проф., с.н.с, м. Київ
- Тимченко А. М.* – заступник директора Центру післядипломної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, к.пед.н., м. Харків
- Тимченко Г. М.* – директор Центру електронного навчання Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, к.біол.н., доц., м. Харків
- Тиханський В. В.* – аспірант кафедри державної політики та суспільного розвитку Національної академії державного управління при Президентові України, м. Київ
- Тищенко В. О.* – доцент кафедри профілактики пожеж та безпеки життєдіяльності населення Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.держ. упр., доц., м. Київ
- Толкунов І. О.* – начальник кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., доц., м. Харків
- Труш О. О.* – перший заступник директора Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, к.держ.упр., проф., м. Харків
- Тютюник В. В.* – начальник навчальної науково-дослідної лабораторії піротехнічних та спеціальних робіт кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.т.н., с.н.с., м. Харків
- Уваров І. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Уваров Ю. В.* – начальник науково-методичного центру навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, к.техн.н., доц., м. Харків
- Улида В. Ю.* – здобувач ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, м. Київ
- Фещенко А. Б.* – доцент кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к.техн.н., м. Харків
- Фіщук Н. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Харламов В. В.* – викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Харламова Ю. Є.* – ад'юнкт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Хворост Я. М.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Хмиров І. М.* – старший викладач кафедри наглядово-профілактичної діяльності факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., м. Харків
- Хмирова А. О.* – ад'юнкт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Хударковський К. І.* – начальник науково-дослідної лабораторії Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, к.техн.н., доц., с.н.с., м. Харків
- Цонда І. В.* – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Чапля Ю. С.* – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Чікаліна Т. М.* – старший викладач-методист відділу науково-методичного забезпечення професійної освіти науково-методичного центру навчальних закладів Дер-

жавної служби України з надзвичайних ситуацій, м. Харків

Шатрова К. І. – аспірантка кафедри державного управління та митної справи, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ

Шведун В. О. – старший науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту ННВЦ Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., с.н.с., м. Харків

Шевченко В. М. – доцент кафедри міжнародних фінансів, обліку та оподаткування Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля, к.держ.упр., м. Дніпропетровськ

Шевчук О. Р. – науковий співробітник навчальної науково-дослідної лабораторії піротехнічних та спеціальних робіт кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Шевчук О. Г. – слухач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Шеломовська О. М. – доцент кафедри соціології Дніпродзержинського державного технічного університету, к.держ.упр., м. Дніпродзержинськ

Шепелев А. Г. – Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут», д.фіз.-мат.н., м. Харків

Шепетинська М. Р. – провідний спеціаліст Дергачівського районного центру зайнятості, Харківська обл.

Шпак Ю. В. – професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування, д.держ.упр., доц., м. Рівне

Юрченко В. О. – завідувач кафедри організації управління у надзвичайних ситуаціях Інституту державного управління у надзвичайних ситуаціях, к.т.н., доц., м. Київ

Яценко О. А. – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., доц., м. Харків

ЗМІСТ

Секція 1

Механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти.....	3
<i>Алієва П. І.</i> Фундаменталізація вищої освіти в контексті європейської інтеграції.....	3
<i>Карпеко Н. М.</i> Регіональні аспекти формування економічного механізму реформування середньої освіти.....	4
<i>Коврегін В. В.</i> Формування фінансового механізму економічної безпеки вищого навчального закладу.....	5
<i>Лисяк А. В.</i> Механізми державного реформування освіти.....	7
<i>Оліфіренко Л. Д.</i> Освітня інноваційна політика у контексті національної стратегії України.....	8
<i>Пономаренко Г. В.</i> Теоретичні основи та експериментальна перевірка моделі управління науково-методичною роботою у школі.....	10
<i>Радченко О. В.</i> Проблемно-орієнтований підхід до формування та реалізації державної політики у сфері вищої освіти.....	12
<i>Садковий В. П.</i> Державна освітня політика в напрямку впровадження європейських освітніх стандартів.....	14
<i>Шеломовська О. М.</i> Реформування державної політики у сфері вищої освіти на засадах соціально-організаційного проектування.....	16
<i>Яценко О. А., Могилко В. О.</i> Щодо питання інноваційних ВНЗ.....	18

Секція 2

Державні механізми забезпечення якості вищої професійної освіти.....	19
<i>Ананченко К. В.</i> Проблеми впровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти України.....	19
<i>Губенко А. О.</i> Механізми формування патріотичного виховання українського студентства.....	20
<i>Івашова Л. М., Шевченко В. М.</i> Державне управління діяльністю вищих навчальних закладів на основі інформаційно-інноваційних технологій.....	21
<i>Ковалевська Т. М., Стародубцева Г. Г.</i> Методи правового виховання.....	25
<i>Комишан А. І.</i> Досвід застосування методу проектів на курсах підвищення кваліфікації організаторів освітнього процесу.....	26
<i>Мороз В. М.</i> Наукове-методичне забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою: вади функціонування системи та напрями їх виправлення.....	28
<i>Мороз С. А.</i> Методи державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ: класифікація та компетенція.....	30
<i>Певцов Г. В., Залкін С. В., Сідченко С. О., Хударковський К. І.</i> Пропозиції до концепції реформування системи вищої військової освіти України.....	32
<i>Садковий В. П., Хмирова А. О.</i> Механізми формування нових освітянських виховних концепцій.....	34
<i>Степанов В. Ю.</i> Науково-духовна складова сучасного управління.....	35
<i>Тимченко А. М.</i> Структура післядипломної освіти в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна.....	37
<i>Темченко В. А., Тимченко А. Н.</i> Информационно-коммуникационные технологии в спортивно-ориентированном физическом воспитании студентов.....	38
<i>Шепетинська М. Р., Волокітін Р. О.</i> Стратегія безперервного професійного навчання осіб з обмеженими можливостями.....	40

Секція 3

Державне регулювання розвитку дистанційної освіти для підготовки конкурентоспроможних фахівців.....	42
<i>Бабічева Г. І.</i> Загальні засади організації інформаційної діяльності в системі державного управління.....	42
<i>Барський В. О.</i> Автоматизовані системи в державному управлінні й освіті.....	43
<i>Дацій Н. В.</i> Закордонні чинники надання адміністративних послуг в Україні.....	44
<i>Дацій О. І.</i> Інновації як визначальна умова формування інформаційного забезпечення системи надання електронних державних послуг.....	46
<i>Домбровська С. М., Левчук В. Г.</i> Механізми дистанційного способу надання освітніх послуг в умовах реформування системи освіти.....	47
<i>Кішінець А. С.</i> Упровадження електронного врядування як засобу боротьби з корупцією.....	49
<i>Клейшмидт Ю. В., Стрельцов В. Ю.</i> Інструментальні засоби й технології побудови муніципальної геоінформаційної системи.....	50
<i>Криволап Д. В.</i> Дистанційна освіта в Україні: основні риси, переваги та недоліки.....	52
<i>Левчук В. Г.</i> Дистанційне навчання та його нормативне забезпечення: в дискурсі основних трендів сучасної освіти.....	54
<i>Левчук В. Г., Тимченко А. Н., Стратийчук О. Н., Диденко М. І.</i> Информационные инструменты LMS MOODLE в структуре дистанционного образования.....	55
<i>Подолька І. П., Арзимбетов Р. Ж.</i> Стандартизація форматів опису державних послуг й адміністративних процесів для їх представлення в електронній формі.....	58
<i>Соловійова К. О., Данилов А. Д.</i> Напрями державної інформаційної політики України.....	59
<i>Тимченко А. Н., Бережная Н. И., Лысова К. Г.</i> Профессиограмма современного специалиста в системе заочного (дистанционного) образования.....	60
<i>Тимченко Г. М., Горова О. О., Рибалко О. В., Варавін А. М., Метіль Я. М.</i> Особливості викладання курсу «технології дистанційної освіти» для студентів класичного університету.....	63
<i>Тимченко Г. М., Тимченко А. М., Самойлова Н. В.</i> Особливості методики викладання дистанційного курсу БЖД для студентів класичного університету.....	65

Секція 4

Механізми державного управління в соціальній сфері.....	68
<i>Akhmedova O. O.</i> Educational tourism: defining the concept.....	68
<i>Андрєєв А. В.</i> Державно-правовий контроль порушень законодавства про працю та охорону праці.....	70
<i>Андросов В. В.</i> Особливості державного управління туристичною індустрією....	71
<i>Антонов А. В.</i> Державне управління в Україні на сучасному етапі: проблематика і вибір оптимальної моделі.....	72
<i>Астапова Н. Л.</i> Історія розвитку людських ресурсів: організаційний механізм...	74
<i>Барабаш Г. О., Луценко Т. О.</i> Методи забезпечення трудової дисципліни.....	77
<i>Барковець А. І.</i> Зовнішня політика та політика безпеки Європейського Союзу....	78
<i>Бондаренко А. І.</i> Механізми забезпечення державної безпеки при управлінні державним фінансовим контролем.....	79
<i>Бородін О. Д.</i> Культурна політика держави як інструмент управління соціально-культурною сферою.....	81
<i>Бутник О. О.</i> Формування пріоритетів забезпечення державного управління соціально-культурною сферою.....	82
<i>Голенищева Є. Ю.</i> Державна інвестиційна політика та механізми її	

реалізації.....	84
<i>Голубішин О. М.</i> Сучасні моделі реалізації державної політики соціального захисту населення у світі.....	86
<i>Губарь О. Г.</i> Зарубіжний досвід державного регулювання в соціальній сфері...	88
<i>Денисюк О. В.</i> Державне регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки України.....	90
<i>Дегтяр А. О.</i> Розвиток економічного механізму державного регулювання соціальної сфери.....	91
<i>Дегтяр О. А.</i> Механізми державного управління соціальної сфери в розвинених країнах.....	93
<i>Древаль Ю. Д.</i> Державне управління охороною праці як наукова проблема.....	95
<i>Дручек К. С., Шведун В. О.</i> Необхідність розробки ефективної стратегії державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.....	97
<i>Ємельянов В. М.</i> Соціальна політика держави як важливий чинник ефективного державного управління.....	98
<i>Жадан О. В., Гончаренко М. В.</i> Вплив держави на процеси відтворення людського капіталу.....	100
<i>Квіткін П. В., Дятлова І. В.</i> Соціальна відповідальність у системі державного управління: сутність, зміст та шляхи формування.....	101
<i>Кравченко М. В.</i> Пріоритетні напрями забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.....	103
<i>Крушельницька Т. А.</i> Вплив національної фіскальної конвергенції на економічну безпеку України.....	105
<i>Куденко Є. А.</i> Особливості застосування відповідальності за порушення трудових правовідносин на сучасному етапі.....	108
<i>Курячий Ф. М.</i> Організаційно-правові засади державного управління соціальним захистом населення в Україні.....	110
<i>Кутузян Ж. М.</i> Сучасні тенденції та перспективи розвитку загальної політики у сфері безпеки й оборони Європейського Союзу.....	112
<i>Лазько О. М.</i> Формування парадигми поліетнічного суспільства в умовах глобалізації.....	113
<i>Лисяк О. Л.</i> Функціонування маркетингового механізму державного управління регіональним розвитком.....	115
<i>Лопушинський І. П.</i> Мовно-політичний сепаратизм як лінгво-політичне явище...	116
<i>Лукиша Р. Т.</i> Структура механізму державної політики соціально-економічного розвитку регіонів в умовах ризиків.....	117
<i>Ляшевська О. І.</i> Державне регулювання соціально-економічним розвитком регіонів.....	119
<i>Майстро С. В., Майстро Р. Г.</i> Інноваційна складова державної політики підвищення рівня конкурентоспроможності економіки України.....	121
<i>Мельник В. В.</i> Науково-теоретичні засади державної політики щодо подолання бідності.....	123
<i>Мельниченко О. А., Мельниченко В. О.</i> «Основи стартапу» як предмет для вивчення школярами України.....	125
<i>Мосякіна О. А.</i> Покращення кадрового менеджменту митної політики на шляху до ЄС.....	126
<i>Нестеренко О. В.</i> Види пенсійного забезпечення населення.....	128
<i>Онацький Б. Л.</i> Основні умови забезпечення економічної безпеки держави.....	130
<i>Писклакова О. О.</i> Особливості процесу цілеутворення та реалізації цілей у соціально-економічних системах.....	132
<i>Письмак О. І., Шведун В. О.</i> Роль державного маркетингу в удосконаленні зовнішньоекономічної діяльності.....	134
<i>Полторак С. Т.</i> Механізми і напрями реформування української армії.....	135
<i>Помаза-Пономаренко А. Л.</i> Напрями та суб'єкти забезпечення соціального	

розвитку та регіональної безпеки.....	136
<i>Пономаренко В. І.</i> Правове забезпечення функціонування механізмів державного управління у сфері внутрішньо- і зовнішньополітичної діяльності.....	138
<i>Попов І. І., Роценко В. С.</i> Дослідження шляхів підвищення інформативності методів оцінки відповідності міцності дорожніх покриттів нормативним вимогам Державної служби автомобільних доріг України.....	139
<i>Семченко А. Г.</i> Система державного соціального страхування.....	141
<i>Сисоєва С. І.</i> Державне регулювання туристичної діяльності в Україні.....	143
<i>Тиханський В. В.</i> Належне урядування.....	145
<i>Уваров І. В.</i> Досвід західноєвропейських моделей державного регулювання.....	147
<i>Фіщук Н. В.</i> Актуальні проблеми системи державного управління охороною праці в Україні.....	149
<i>Хворост Я. М.</i> Орієнтири вдосконалення державної політики щодо територіального розвитку в Україні.....	151
<i>Цонда І. В.</i> Ефективне державне управління: державотворення та регіональна влада.....	153
<i>Шатрова К. І.</i> Шляхи активізації використання транзитного потенціалу держави за напрямком ЄС – Україна.....	155
<i>Шведун В. О.</i> Формування концепції державного регулювання в сфері рекламної діяльності в перехідних умовах.....	158
<i>Шевчук О. Г.</i> Організаційно-правове забезпечення стратегічного планування на національному рівні.....	159
<i>Шпак Ю. В.</i> Механізми управління формуванням і розвитком інноваційного потенціалу регіону.....	160

Секція 5

Механізми державного управління в екологічній сфері	162
<i>Антонова Л. В.</i> Роль державного регулювання у посиленні стійкості енергетичної сфери України.....	162
<i>Беззубко Л. В., Беззубко Б. І.</i> Механізми вирішення екологічних проблем територій зони АТО.....	163
<i>Біляєва Д. І.</i> Економічний механізм державного управління природоохороною діяльністю.....	165
<i>Вострікова Н. В.</i> Удосконалення функцій і завдань центральних органів виконавчої влади із управління водними ресурсами в Україні.....	166
<i>Глуха В. В.</i> Актуальні проблеми державного регулювання в екологічній сфері на регіональному рівні.....	168
<i>Євдокімов В. А.</i> Підходи до вдосконалення нормативного забезпечення еколого орієнтованого розвитку електроенергетичної галузі України.....	170
<i>Івашків Ю. Д.</i> Сучасні тенденції інвестиційного розвитку підприємств.....	171
<i>Ковальчук В. Г.</i> Правове забезпечення екологічної безпеки: державноуправлінський аспект.....	172
<i>Косенко В. А.</i> Проблеми екологічної безпеки держави в соціально-економічному розвитку суспільства.....	174
<i>Крюков О. І.</i> Політика енергозбереження як чинник екологічної безпеки держави.....	176
<i>Левенец В. В., Ролик І. Л., Шепелев А. Г., Кривченко О. В.</i> Применение методов оценки рисков в ядерной энергетике.....	177
<i>Мареніченко В. В.</i> Механізми екологічної безпеки в державному управлінні.....	178
<i>Обиденнова Т. С.</i> Державне регулювання економічних механізмів збалансованого природокористування.....	179
<i>Олениченко Ю. А., Соболев О. М.</i> Аналіз результативності та основні напрями удосконалення механізмів державного управління у сфері безпеки поведіння	

з твердими побутовими відходами.....	181
<i>Омаров Е. О.</i> Розвиток суспільства в контексті екологічної безпеки держави.....	183
<i>Проніна О. В.</i> Ефективність управління в галузі використання й охорони земельних ресурсів.....	184
<i>Улида В. Ю., Андронов В. А.</i> Зовнішньоекономічна діяльність як об'єкт державного регулювання.....	186

Секція 6

Правові й економічні аспекти державного управління у сфері підготовки фахівців цивільного захисту.....	188
<i>Бровченко С. В.</i> Рейтингове оцінювання курсантів ВВНЗ з первинної військово-професійної підготовки.....	188
<i>Волянський П. Б., Євсюков О. П., Терент'єва А. П.</i> Можливість застосування методу ситуаційного аналізу в процесі підвищення кваліфікації державних службовців у сфері цивільного захисту.....	189
<i>Зазибова В. В.</i> Упровадження новітніх освітніх технологій у процес підготовки фахівців у сфері цивільного захисту.....	192
<i>Литвиновський Є. Ю.</i> Застосування методу кейс-стаді в системі підготовки керівних кадрів, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.....	193
<i>Острроверх О. О., Овсянніков М. А.</i> Удосконалення якості професійної майстерності викладачів ВНЗ ДСНС України.....	196
<i>Романюк Н. М.</i> Інтерактивні методи: необхідність застосування під час підготовки керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.....	197
<i>Ромін А. В.</i> Державне регулювання вищим навчальним закладом у системі ДСНС України.....	199
<i>Стратій Д. В.</i> Перспективи впровадження компетентнісного підходу в системі вищої освіти у сфері цивільного захисту України.....	201
<i>Уваров Ю. В., Морозов А. І., Чікаліна Т. М.</i> Особливості формування освітньої програми підготовки магістрів спеціалізації "Управління пожежною безпекою".....	202
<i>Харламов В. В., Собина В. О.</i> Нормативно-правовий аспект підготовки фахівців у вищих навчальних закладах ДСНС України.....	204
<i>Харламова Ю. Є.</i> Інформаційно-комунікаційний механізм державного управління у сфері підготовки фахівців служби цивільного захисту.....	206
<i>Юрченко В. О.</i> Шляхи підготовки фахівців з питань цивільного захисту за умови мінімальних бюджетних витрат для держави.....	208

Секція 7

Державна політика захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню.....	210
<i>Андреев С. О.</i> Системність державного управління цивільною обороною, забезпеченням захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій.....	210
<i>Борисова Л. В., Загора О. В., Селеєнко Є. Є., Фещенко А. Б.</i> Методика оцінки необхідності корективної комплекта ЗТС для відновлення апаратури оперативної диспетчерської зв'язі в умовах надзвичайної ситуації.....	212
<i>Борисова Л. В., Загора О. В., Селеєнко Є. Є., Фещенко А. Б.</i> Визначення стану об'єкта захисту системи охоронно-пожежної сигналізації по даним різномірних датчиків.....	213
<i>Васильченко А. В., Вербицкий А. В.</i> Обустройство пожаробезопасных высотных зданий.....	215

<i>Гудович О. Д., Переверзін Ю. П., Тищенко В. О.</i> Реалізація підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях мирного часу та в особливий період....	217
<i>Данілін О. М., Живодьор М. М.</i> Державні механізми забезпечення пожежної та техногенної безпеки.....	219
<i>Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б.</i> Державна політика безпеки кіберпростору критичної інфраструктури.....	221
<i>Дяченко Д. В., Рагімов С. Ю.</i> Напрямки розробки методологічних засад обробки вимірювальних даних системи сейсмічного групування при вирішенні завдань безперервного моніторингу потенційних джерел надзвичайних ситуацій.....	223
<i>Жировий Б. В.</i> Принципи та завдання захисту населення і територій у разі загрози і виникнення надзвичайних ситуацій.....	224
<i>Іванець Г. В., Стецюк Є. І.</i> Передбачення необхідних коштів в резервному фонді державного бюджету для фінансування ліквідації наслідків від надзвичайних ситуацій природного характеру.....	226
<i>Кравців С. Я., Соболев О. М.</i> Проблеми понять «ризик» та «пожежного ризику» в сучасній українській термінології.....	228
<i>Кулик Я. С.</i> Державне регулювання щодо захисту вибухопожежонебезпечних об'єктів на відкритій місцевості.....	229
<i>Лермонтова Ю. О.</i> Порядок організації медичної допомоги при виникненні надзвичайних ситуацій в Україні.....	231
<i>Михайлов В. М.</i> Діяльність підрозділів Національної пожежно-рятувальної системи Республіки Польща у виконанні завдань з медичного рятування в умовах надзвичайних ситуацій.....	232
<i>Обидєннова М. С., Шведун В. О.</i> Роль безпеки інформації у випадках виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій.....	234
<i>Полковниченко Д. Ю.</i> Державна політика у сфері попередження надзвичайних ситуацій на основі концепції ризиків.....	235
<i>Попов І. І., Шевчук О. Р.</i> Удосконалення організації процесу очистки від диму в бойовій діяльності підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій.....	237
<i>Рябінін І. М.</i> Методика встановлення технічної причини дефлаграційних вибухів в приміщеннях.....	239
<i>Савченко О. В., Стецюк Є. І., Смолянінов С. С.</i> Теоретичне обґрунтування використання гелеутворюючих систем для запобігання надзвичайних ситуацій на складах зберігання артилерійських боєприпасів.....	241
<i>Собина В. О., Борисова Л. В.</i> Щодо аналізу стану безпеки об'єкту обчислювальної техніки в умовах надзвичайних ситуацій.....	243
<i>Соколов В. В.</i> Заходи безпеки при проведенні рятувальних і інших невідкладних робіт.....	245
<i>Соколов Д. Л., Єлізаров О. В.</i> Управління та моніторинг при невідкладних пошуково-рятувальних і аварійних роботах.....	247

Секція 8

Організаційно-правові, соціально-економічні та психолого-педагогічні засади державного управління у сфері цивільного захисту.....	249
<i>Барило О. Г., Потеряйко С. П.</i> Підходи до визначення раціонального методу роботи керівника у надзвичайних ситуаціях.....	249
<i>Бевз А. М., Толкунов І. О.</i> Державне управління процесами гуманітарного розмінування в Україні.....	251
<i>Борисенко О. П.</i> Напрями розвитку інформаційного забезпечення системи державного управління.....	253
<i>Гончарова Т. А.</i> Деякі аспекти стратегічного управління в моделі українського менеджменту.....	255

<i>Григоренко Н. В.</i> Упровадження системи надання державних електронних послуг у сфері цивільного захисту.....	257
<i>Дикий М. Л.</i> Особливості державного стратегічного планування на центральному рівні.....	258
<i>Зарченко М. В.</i> Механізми державного управління у сфері цивільного захисту.....	260
<i>Колєнов О. М.</i> Актуальні проблеми професійної підготовки особового складу підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.....	261
<i>Котенко М. В., Шведун В. О.</i> Державне антикризове управління.....	263
<i>Кулєшов М. М.</i> Реформування системи центрального органу виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері цивільного захисту.....	264
<i>Куліш П. Ю.</i> Управління ризиками у сфері міжнародної технічної допомоги як механізм оптимізації якості державно-управлінських рішень.....	266
<i>Леценко О. Я.</i> Цивільний захист як складова системи забезпечення національної безпеки України.....	267
<i>Лисяк В. О.</i> Організаційно-правовий механізм державного управління пожежною безпекою.....	270
<i>Михайлова Н. В.</i> Проблеми та перспективи державного управління у сфері цивільного захисту.....	272
<i>Неклонський І. М., Самарін В. О.</i> Сутність організації взаємодії при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.....	273
<i>Орленко Я. Ю.</i> Напрями модернізації системи цивільного захисту України.....	274
<i>Приходько Р. В.</i> Напрями підвищення ефективності діяльності єдиної державної системи цивільного захисту України.....	277
<i>Рибка Є. О., Андронов В. А.</i> Напрями розвитку наукової і науково-технічної діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій.....	278
<i>Смирнов О. М., Бугайов А. Ю.</i> Реалізація державної політики у сфері цивільного захисту в Україні стосовно проведення утилізації артилерійських броньованих підкаліберних снарядів індексу БМ.....	280
<i>Сухоняк В. І.</i> Удосконалення інформаційного механізму забезпечення оперативної діяльності органів цивільного захисту.....	283
<i>Труш О. О., Сергієнко М. Г.</i> Окремі аспекти цивільного виміру діяльності НАТО... ..	284
<i>Тютюнник В. В., Калугін В. Д.</i> Розвиток науково-технічних основ синтезу системи моніторингу надзвичайних ситуацій на території України в рамках державної політики в галузі цивільного захисту.....	286
<i>Хмиров І. М.</i> Психологічна адаптація курсантів вищого навчального закладу ДСНС України в умовах зміни соціального середовища.....	289
<i>Чапля Ю. С.</i> Управління ризиками як складова системи управління у сфері ЦЗ....	290
Відомості про авторів.....	291

Наукове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ:
НАУКА, ОСВІТА, ПРАКТИКА**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

28–29 квітня 2016 р.

Відповідальний за випуск С.М. Домбровська
Підписано до друку 14.03.2016 Друк.арк. 18,0
Тир. 300 Ціна договірна Формат А 4
Типографія НУЦЗУ, 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94